

www.e-rara.ch

**Omnium operum divi Eusebii Hieronymi Stridonensis Tomus
primus[-nonus]**

Hieronymus, Sophronius Eusebius

Apud inclytam Basileam, [1516]

Universitätsbibliothek Basel

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-150989>

[In lob]

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

COMMENTARIUM IN IOB

quæ ideo filio dei assumente eam, consiliatrix dicitur, quod per diuinitatem assumentis habitant in ea thesauri diuinæ sapientiæ & scientiæ absconditi: quæ sibi ita indissolubili cōnexionē coniunxit, ut ipse in trinitate unus sit filius dei. Septem uero filij, septiformem spiritus sancti gratiam: & tres

C

A

Ob qui dolēs uel magnus interpretat, figurā christi portauit. Amici uero eius, figurā hæreticorū tenet, q̄ sub nomine christi, christū blasphemant & impugnant. Heli uero

pum præferunt philosophorū, q̄ a foris: id est extra fidē positi, insidiantur ecclesiæ dei. Isti enim preciosa nomina sibi imponunt quasi ipsi sint aurū dei, uel precipui speculatores eius. Eliphaz enim in latino dei mei aurum sonat. Baldad, precipuus uel iusta secreta. Sophar speculator uel buccina. Hi enim elati pro eo quod p naturā bonum, aliqua sapienter predicabāt, apud se iactantes seueritatē, cū assertores sint mēdaciū quia de christo non ut diuinitati eius, sed ut ipsorū impietati cōpetit, sic loquuntur.

¶ Erat in terra huꝝ nomine iob.

Huꝝ & huꝝ filij fuerūt nachor fratris abrahæ filij melche sororis saræ: de cuiꝝ stirpe iob descendit. Non sicut qui dam falso suspicantur de genere eum fuisse esau. Nā eliphaz nascit de ada uxore esau, & regnauit in theman, unde etiā themanites dictꝝ est. Theman, Idu mæa, Seir, daroma, Zebora, regio fuit esau.

Habitauit autē iob uir magnus in terra huꝝ, quæ interpretatꝝ cōsiliatrix. Sed & Elchanan, qui interpretatꝝ possessio dei, pater sanctissimi Samuelis propheta, uir unus appellatur: nō enim per diuersa mobilis atq; instabilis ferebat, sed firmus atq; inconcussus persistēs, uir unus erat: & idcirco in mōte ephraim fructifero morabatur. In alta scilicet cōtemplatiōe uirtutū, ut a nullis subiacētibꝝ & circūlatrātibꝝ uitiorū agitationibꝝ, mētis eiꝝ sublimitas deiscere, uel unitas scindere. Proinde hic uir magnꝝ atq; egregiꝝ iob, in terra huꝝ habitat se perhibetur, quæ cōsiliatrix interpretatur. Non enim terra carnis eius, animū ipsius superabat, sed imperātis animi cōsilio, cūcta faciebat: unde & ipse ait, Pepigi fœdus cū oculis meis, ut ne cogitarē quidē de uirgine. Hoc ergo cōsiliū & pæctum quondā sibi inuicē inierunt, homo eius interior & exterior: ut terra, id est caro eius, obediendo fieret cōsiliatrix spiritui: ne in ea dominaretur iniquitas. Et quia uir iuxta diuinū testimoniū simplex erat, habitans in domo, quattuor his pollebat uirtutibus, prudentia, iusticia, fortitudine, temperantia. ¶ Offerebat holocausta. Pro filiis suis, quos ita regebat, ut non tam pro presentibus criminibus: q̄ pro occultis in corde peccatis, quæ hominum quoq; fugere noticiam possunt, diuinā clementiā, assiduū sacrificiū exoraret. Priuilegium uero offerendi primogenitis, uel maxime regibus debebatur: pro excellentia uidelicet sapientiæ uel nobilitate generis. Et quia typum christi iob ferre diximus, uideamus nunc quid terra huꝝ in christo significet. Terrā hanc, assumptum uerum hominem ex maria intelligimus,

Iob. 31.2

¶ Erat in terra bus nomine iob. Et erat uir ille simplex & rectus ac timens deū: & recedens a malo. Natiq; sunt ei septem filij: & tres filia. Et fuit possessio eius septē milia ouiu: & tria milia camelorū: quingēta quoq; iuga boum: & quingēta asinā: ac familia multa nimis. Eratq; uir ille magnus inter omnes orientales. Et ibant filij eius & faciebant cōuiuia p domos unusquisq; in die suo. Et mittentes uocabant tres sorores suas: ut comederēt & biberent cū eis. Cūq; in orbē transissent dies conuiuij: mittebat ad eos iob: & sanctificabat illos: consurgensq; diluculo, offerebat holocausta per singulos. Dicebat enim: Ne forte peccauerint filij mei & benedixerint deo in cordibus suis. Sic faciebat iob cunctis diebus. Quadā autē die cum uenissent filij dei ut assisterent corā domino: affuit inter eos etiā satan. Cui dixit dominus: Vnde uenis? Qui respondens ait: Circūuii terram: & perambulauī eam. Dixitq; dominus ad eum: Nunquid cōsiderasti seruū meum iob: quod non sit ei similis in terra: homo simplex & rectus ac timens deum: & recedens a malo? Cui respondens satan ait: Nūquid frustra iob timet deum? Nōne tu uallasti eum ac domū eius uniuersamq; substantiā eius per circumitū? Operibus manuū eius benedixisti & possessio

illud: Vnxit te deus deus tuus oleo læticiæ pæ confortibus tuis. Numerus uero animalium in septē & tribus milibus, atq; in quingentis, sacratu est. Nam septem iuxta auctoritatem scripturarū, plenitudinē quandā sacri mysterij significat: ut ibi, Septem spiritus, septem candelabra, septem ecclesiæ. In tribus uero milibus: anima & corpus & spiritus, uel triformis doctrinæ scientia, in scripturis sanctis: siue sacramentum beatæ trinitatis potest intelligi: pro eo quod omnis multitudo credentiū, trium dierū uiam ambulans, ad perfectionē æternitatis desyderat peruenire. Quingenti uero qui de quinq; consurgunt quinquuplicati, quinquagintaquinq; faciunt: peractis lubricæ ætatis fragilitatibus, in uirum perfectum hominē transisse significant: & per decies quinos quinquaginta perueniūt, ita per decies quinq; genos ad quingētos ascendunt. Similiter ecclesiam totam, quæ columnam & firmamentū ueritatis christi figurat: in qua sensus nostri, uel purificationē, uel remissionē peccatorum accipiunt: quia in isto numero, non solū remissio peccatorum, sed etiam aduentus sancti spiritus declaratur. Filij uero dei, uel angeli, uel sancti intelligendi sunt, qui dono gratiæ spiritus sancti filij dei uocantur. Inter hos ergo diabolus astare dicitur: quia ex pmissione dei plarūq; sanctos audit tentare. Miranda filiorum iob tam fraterna concordia. Sed quia iob typum christi portare ostendimus: hos inferius per figuram septem gratias ecclesiæ esse dicimus, qui spiritali fungūtur sacramentorum conuiuio, legem, prophetiam, & euangelia: quasi tres sorores secum habentes, diuini

O O norum

ps. 44. b

D

E norum eloquiorū in-
telligē. iā. dapib⁹ satu-
ratur. In ruina uero do-
mus quæ oppressit si-
lios Iob, antiquorum
principū, regnō pfe-
cutionē uel seuitiā con-
tra ecclesiam ostendit.
Qui uero solus per-
mansit ut nunciaret,
raritatē ipsorū persecu-
torum indicat. Sabei,
interpretatur capti /
ui, & chaldæi quasi dæ-
monia: hi nempe capti
ui dæmonū impugnat
ecclesiam: hi nō solum
ubi possunt ambigūt
greges dominicos, ue-
rum etiā eos igne suo,
quē cœli esse mētūr,
hæresibus uel supersti-
tionis prauitate consu-
munt. Præsentia etiā
regum uenti uiolētissi-
mi, similitudine uiolē-
tæ, quattuor euange-
lij uelut angulis cōfir-
mata, christi domū cō-
cutiunt: ut predicti se-
ptem filij, & tres filia-
e pariter. cū ipsa domo
intereant. **¶** Tunc
surrexit Iob & scidit ue-
stimenta sua. Surrexit
ad tolerantia patiētia.
Nam & Iob, id est chri-
stus, ad pacē dandā ec-
clesiæ surrexit, ut ge-
stū significet uindictā.
Vestimenta uero scidit,
fideles ab infidelibus
separauit. Procidit in
terrā, cū se de forma
dei usque ad formā serui
exinaniuit. Nud⁹ egres-
sus est de utero matris
sua, nulla uidelicet for-
de peccati originalis al-
perius. Ex persona ho-
minis ait: Domin⁹ de-
dit, & dominus abstu-
lit. Dedit pater bonos
in hereditatem, & ma-
los a regno filij sui se-
clut. **¶** In omni-
bus his non peccauit
Iob labijs suis. Hoc ait:
quæ stulte loq non potu-
it sapiētia patris: neq;
peccatū cōmittere im-
maculatus agnus.

Ca. II.

F Actū est au-
tem cū qua-
dam die ue-
nissent filij
dei etc. Dixit autē deus
ad satan: Ubi uenisti?
Non quod deus igno-
ret, sed ut nos doceat,
quid respōderit satan,
qui interpretatur ad-

& possessio eius creuit in terra. Sed extēde paululum
manum tuam, & tange cuncta quæ possidet, nisi in fa-
ciē benedixerit tibi. Dixit ergo dominus ad satan: Ecce
uniuersa quæ habet, in manu tua sunt: tū in eum ne ex-
tēdas manū tuam. Egressusq; est satan a facie domini.
Cū autē quadā die filij & filia eius comederent & bibe-
rent uinum in domo fratris sui primogeniti: nūcius ue-
nit ad Iob qui diceret: Boues arabant, & asinae pascēbā-
tur iuxta eos: & irruerunt Sabei, tulerūtq; omnia, & pue-
ros percusserunt gladio: & euasi ego solus ut nunciārē
tibi. Cūq; adhuc ille loqueretur: uenit alter & dixit: Ig-
nis dei cecidit e cœlo, & tactas oues puerosq; consum-
psit: & effugi ego solus ut nunciārē tibi. Sed adhuc illo
loquente, uenit alius & dixit: Chaldæi fecerunt tres tur-
mas, & inuaserunt camelos, & tulerunt eos: necnon &
pueros percusserunt gladio: & ego fugi solus ut nuncia-
rem tibi. Adhuc loquebatur ille: & ecce alius intrauit &
dixit: Filij tui & filiaabus uestētib; & bibētibus uinū
in domo fratris sui primogeniti: repente uentus uæhe-
mens irruit a regione deserti: & cōcussit quattuor angu-
los domus: quæ corruens oppressit liberos tuos, & mor-
tui sunt: & effugi ego solus ut nunciārē tibi. Tūc surre-
xit Iob: & scidit uestimenta sua: & tonsō capite corruēs
in terrā, adorauit & dixit: Nudus egressus sum de utero
matris meæ: & nudus reuertar illuc. Dñs dedit, dñs ab-
stulit: sicut domino placuit ita factū est: sit nomen dñi
benedictū. In omnibus his nō peccauit Iob labijs suis,
neq; stultum quid contra deum locutus est. Ca. II.

F Actū est autē cum quadā die uenissent filij dei
& staret coram dño: uenisset quoq; satan inter
eos, & staret in conspectu eius, ut diceret domi-
nus ad satan: Vnde uenis? Qui respondens ait: Circū-
iui terrā & perambulauī eā. Et ait dñs ad satan: Nunq̃d consyderasti seruu
meū Iob q; nō sit ei similis in terra: uir simplex & rectus actimēs deū, & re-
cedēs a malo: & adhuc retinēs innocentia. Tu autē cōmouisti me aduersus
eū ut affligere eū frustra. Cui respōdens satan ait: Pellē p pelle & cūcta quæ
habet hō dabit p aia sua: alioqn mitte manū tuā: & tange os eius & carnē, &
tunc uidebis q; in faciē bñdicat tibi. Dixit ergo dñs ad satan: Ecce in manu
tua est: uerūtm animā illius serua. Egressus est igit satan a facie dñi: percussit
Iob ulcere pessimo a plāta pedis usq; ad uerticē eius: q; testa saniē radebat: se-
dens in sterquilinio. Dixit autē illi uxor sua. Adhuc tu pmanes in simplicitate
tua: bñdic deo & morere. Qui ait ad illā: Quasi una de stultis mulierib; lo-
cuta es: Si bona suscepim⁹ de manu dñi, mala q̃re nō sustineam⁹. In oibus
his nō peccauit Iob labijs suis. Igit audietes tres amici Iob omne malū qd
accidisset ei: uenerūt singuli de loco suo, Eliphaz themanites, & Baldad sui-
tes, & Sophar Naamathites. Cōdixerāt em ut pariter ueniētes uisitarēt eū &
cōsolarent. Cūq; eleuassent pcul oculos suos, nō cognouerūt eū. Et exclamā-
tes plorauerūt: scissisq; uestib; sparserūt puluere sup caput suū in
cœlū. Et sederūt cū eo i terra septē dieb; & septē noctib; & nemo lo-
q̃. Post hæc apuit (q̃bat ei x̃bū, Videbāt em dolorē eē uahemētē.

uersarius. **¶** Et dñs
tes autē plagam eius
aspererunt puluere su-
per caput suum. Nam
& omnes hæretici chri-
sti amicos se esse dicūt,
cuius se sanguine re-
demptos gloriantur.
Et postmodum inimi-
ci efficiuntur eius, im-
pugnādo ecclesiā suā.
Quod autem uidētes
plagam eius: sciderūt
uestimenta, & miserūt
puluere super caput
suum: illos hæreticos
significat, qui christū
in gloria cœlesti deum
credunt: incarnationē
& passionem non cre-
dūt, sed opprobrijs &
humiliatiōe eius offen-
si, in blasphemā erū-
pentes, fidem scindūt,
atq; a corporis unitate
discedunt. Et puluere
mittentes super capita
sua: terreno & mortuo
sensu, corda sua operi-
unt atq; obruūt. Omī
etiam tēpore uitæ suæ
quæ in septem diebus
ac noctibus continet:
indignū os suum con-
fessione diuina, muta
infidelitatis improbi-
tate condēnant: & ob-
struunt os loquentū
iniqua. Ca. III.

Post hæc ap-
peruit Iob
os suum: et
maledixit
ei iuo: & locut⁹ est: Pe-
ccat dies in qua natus
ē. Post hæc sicut ait
scriptura

A

scriptura huius historia: quæ Moysen esse tradit opinio: Apertus lob os suum, & maledixit diei suo, dicens: Percat dies in qua natus sum: & nox in qua dictum est: Conceptus est homo, lob qui typum habuit saluatoris in se, humani generis mortalitatem defecit: quæ propter peccatum ex dei iusta sententia, homini inflata est.

Pereat dies in qua natus sum: redeat per christum immortalitas: quæ Adæ reatu præuaricationis amisit: & abeat mors a me: quam alio delinquente contraxi.

Hier. 20. d

Et Hieremias: Maledicta dies, in qua natus sum. Vñ nulli dubium est, quod hi omnes præuaricatione Adæ defecit. Spiritu aliter ergo dies cum sua nocte: diabolus & mortalitas posuit intelligi: non quia dies sit, sed quia fuerit quando permanebat cum deo, a quo recedens factus est nox: uel quia impijs ac peccatoribus, in hac prosperitate, & felicitate gaudentibus, dies esse uideatur. Vñ dicitur: a. **Cur** effugit ab impijs lux sua. **Nō** requirat eam deus de super. Hoc est, ne fiat eius memoria ante deum in bonum.

B

Non illustretur lumine. Recognitionis dei, uel poenitentia. **Obscurent** eum tenebre & umbrae mortis. Tenebrae, peccata sunt & inuidia.

Occupet eum caligo. Id est cæcitas cordis.

Noctem illam tenebrosam turbo possideat. Quia ad

amaritudinem prouocat deum: sicut & cæteri satellites eius: furore iræ dei apprehensus: circumdatur omnibus malis, & in uoluatur. Noctem illam tenebrosam turbo possideat, id est diabolus, qui diem felicitatis homini abstulit, & noctem iniquitatis uitæ turbulentus inuexit.

Non computetur in diebus anni. Annus christus intelligitur, qui in se cuncta reuoluit & continet. In huius ergo diebus anni, non computetur diabolus, id est sanctorum numero non coniungatur.

Nec numeretur in mensibus. Menses hoc loco sanctos apostolos recte intelligimus, qui ut ligna paradisi, spirituales ecclesie afferunt fructus.

Sit nox illa solitaria: nec laude digna. Apostolorum scilicet predicatione, ubi dies salutis agnoscitur, quem Abraham uidit & lætatus est.

Maledicunt ei qui maledicunt diei: qui parati sunt suscitare leuiathan. Sancti utique diei præuaricationis mortis suæ, cum detestatione maledicunt: qui non seruiendo uitij, suscitant contra se draconem, fortissimum scilicet hostem.

Obtinebrentur stellæ caligine eius. Peccatores scilicet, qui in nocte, sæculi diuitijs & honore lucere se putant: cæcitatis caligine tenebrentur, & merito suo, euangelij lumen non uideant.

Expectet lucem & non uideat. Nec nox præuaricationis & mortis, in qua diabolus regnum tenet, potest lumen redemptoris christi cognoscere: neque illi qui in ea nascuntur, nisi eam per baptismum renati destruxerint.

Nec ortum surgentis aurore. Resurrectione christi

significauit: unde in psalmo, uigilia matutina dicitur.

Quia non conclusit hostia ventris qui portauit me etc. Sub persona sua, humani generis plangit miseras: quare iterum moriturus, mala istius uitæ patitur: quare mortalem ipsa mors non extinxerit in utero.

C

Nunc enim dormiēs silerem, & somno meo requiescerem cum regibus & consilibus terre etc. Principes & reges & consules, & si in inferno squalores tartaros patiuntur: nunc tamen in corporibus suis, tormenta non sentiunt: horum mortem mihi uenire, hac conditione uoluissim.

Cur sicut abortiuum absconditum non subsisterem: uel qui concepti non uiderunt lucem.

Varijs modis & exemplis dicit, quod poenas istas in quibus erat non debuerat pati. Quare non in uulua mortuus sum: Et deinceps ait: Nunc autem dormiēs silerem, & somno meo requiescerem cum regibus & consilibus. Forte exemplum contra eos est, qui dicunt non resurrecturos, nisi qui iuxta naturam ordinem nati fuerint. Si enim concepti moriuntur in utero, necesse est, quia uiui fuerint: & quicquid moritur, haud dubie quia resurget. Ita quod in mebris fuit & uixit, & natura min⁹ dederit: hoc resurrectione in integrum reparabitur: sic enim humani generis instauratione, in melius totum redet, quod natura fraudauerat.

D

Dicit etiam abortiua, quæ in natura humana de generata sunt, a poenis esse aliena, quæ sibi solitudines magis quam domus ædificant. Habitat enim diabolus in ciuitatibus desolatis, & in domibus desertis: non habens hospitium deum, & possident aurum, ut sunt philosophi, & alij sapientes huius mundi, fulgorē boni ingenij, splendorē eloquij.

Ibi impij cessauerunt a tumultu. Procul dubio in inferno. Et sicut septuaginta transfulerunt, ibi impij deposuerunt furorem suum, id est typus & superbia, cum sauitia in hoc sæculo gloriantium, humiliata est in inferno.

Et ibi requieuerunt fessi robore. Sicut alia habet translatio: ibi requieuerunt fatigati corpore: ab oppressione utique & miseria: labore etiam istius mundi liberati.

Et quondā uincti pariter sine molestia. Vincientes & quondam uinctos in inferno, dicit pariter habitare, sine iniuria tamen & molestia uinculorum: non ita ut istis ubi præter poenas, captiuitate uel seruitute dura: diuersis etiam alijs calamitatibus, homines obligantur, dominatu & iniusticia iniquorum.

Non audierunt vocem exactoris. Iussa imperantium uel inique exigentium, non uerentur.

Paruus & magnus ibi sunt: & seruus & liber a domino suo. Quare misero data est lux etc. Cum sit ergo ut uideo in inferno æqualitas personarum: & nullus de alterius dominatione formidat: cur mihi misero data est lux ista & uita similis eis: qui in amaritudine animæ suæ sunt, cum meliora sint inferorum

ergastula

Ergastula, quā istius mūdi miserabilis uita, cruciatibus plena: ubi prae angustis homines mortē quarunt, & magno desiderio, ut ueniat expectant. Exemplum egregiū adhibuit dicens: Quasi effodientes thesaurū: quia nimirū utiq; grātulantur, cum optatā sibi inuenerint sepulturā. **¶** **C**irco

cuius abscondita est uia

ta & circūdedit eū deus

tenebris. De se dicit:

sic itaq; incedebam in

mandatis dei, credens

quod mihi fructus iusticiae

meae responderet: sed absconditū est me-

ritū uitae meae: & p hoc

poenarū tenebris circū-

datus sum: ita ut illud

bonū mihi subtractū

sit, & hoc malū apposi-

tū. Quod aut poenas

tenebrarū nomine di-

xerit: audi quid sequi-

tur: **¶** **A**ntequam

comedā suspiro: & qua-

si inundantes aquae erūt.

Inter ceteros cruciat⁹,

etiā hanc ei diabolus

infirmatē infixerat,

quā infirmatē medi-

ci bolimiodēs appel-

lant: quā infirmitas ta-

lem habere dicitur poe-

nam, ut ante cibū tor-

queat agrotus, & sint

ei post cibum indefinē-

tes dolores. Vñ dicit:

Quasi inūdātes aquae

sic rugitus meus.

¶ **C**uia timor quē

timebam euenit mihi.

Timebā enim peccan-

do laedere deum, & ille

offensus, iram iusticiae

suae in me exercet. Sed

quid profuit cauisse a

peccatis: quādoquidē

ut reus omnium pecca-

torū discrutior. Sequē-

ter: **¶** **E**t qd̄ verebar

accidit. Alijs uerbis

ipsum repetit, quod su-

perius dixerat. Pro cō-

formatione dicti, solēt

in scripturis talia iterari.

Non arrogāter hāc

dicit, ut faciat deo iniu-

riam: sed cōsciētiae me-

rito libere loquitur. **¶** **E**t

Monne dissimulaui. Non reddē

do retribuētibus mihi mala. **¶** **E**t

Monne silui: Vt non

delinquerem in lingua mea, posui ori meo custodiam.

¶ **E**t Monne quieui: Sciens cū surrexerit in iudicio deus,

quod saluos facturus sit omnes mansuetos terrae. **¶** **E**t

uenit super me indignatio. Indignationē hoc loco plagarū

molem dicit, quā refert super se cecidisse, cuius pondere &

doloribus se gemit obrutū: cū ipse esset, ut superius ait mo-

ribus castigatus: quas poenas in cōsequentibus, sagittas di-

cit: sicut ait: Sagittae domini in me sunt: quarum indignatio

ebibit spiritū suū: siue ut alia translatio habet, ebibit langu-

nem meū. Et proprie sagittae, uermes possunt intelligi: quia

ab eis indefinentibus stimulis pungebatur: sicut ipse Iob ait:

Et q me comederūt, nō dormiūt. Quos diabol⁹ ad comedē

¶ **V**ir⁹ cuius abscondita est uia, & circūdedit eum deus te-
nebris. Antequā comedā suspiro: & quasi inundantes
aqua, sic rugitus meus: quia timor quē timebā euenit
mihi: & quod uerebar accidit: nōne dissimulaui: nōne
silui: nōne quieui? Et uenit super me indignatio.

Respondens autē Eliphaṡ thema **Ca. III.**
nites dixit: Si ceperimus loqui tibi: forsitan
molestē accipies. Sed conceptum sermonem
tenere quis poterit? Ecce dōcuiſti multos, & manus
lassas roborasti. Vacillantes confirmauerunt sermo-
nes tui: & genua tremētia cōfortasti. Nunc autē uenit
super te plaga, & defecisti: tetigit te & conturbatus es.
Vbi est timor tuus, fortitudo tua, patientia tua, & per-
fectio uiarū tuarū? Recordare obsecro te: quis eū unq̄
innocēs perijt: aut qñ recti deleti sunt? Quin potius ui-
di eos qui operantur iniquitatē, & seminant dolores &
metunt eos, flante deo perisse, & spiritu irae eius esse cō-
sumptos. Rugitus leonis & uox laenae: & dētes catulo-
rum leonū cōtriti sunt. Tigris perijt, eo qd̄ nō haberet
pradam, & catuli leonis dissipati sunt. Porro ad me di-
ctum est uerbū absconditū: & quasi furtiue suscepit au-
ris mea uenas susurrj eius. In horrore uisionis noctur-
nae qñ solet sopor occupare homines: pauor tenuit me
& tremor, & omnia ossa mea pterrita sunt. Et cum spi-
ritus me pñte transiret: inhorruerunt pili carnis meae.
Stetit quidā cuius nō cognoscebā uultū, imago coram
oculis meis, & uocē quasi aure lenis audiui. Nunqd̄ hō
dei comparatione iustificabit: aut factore suo purior
erit uir? Ecce qui seruiunt ei nō sunt stabiles, & in ange-
lis suis repperit prauitatem. Quantomagis hi qui ha-
bitant domos luteas, qui terrenum habent funda-
mentum, consummentur uelut a tineā.

De mane

gri, myrmix, id est formica & leo: quē nos uerius diabolū
dixerimus: qui quando pradam agit, de sanctis tanquā de
maioribus rebus, ut leo habēdus est: qñ uero minima quae
rit auferre, formica dicēdus est. Et quia sicut formica grana
de area, ita ille cogitationes bonas aufert de cordibus homi-
num. **¶** **E**t quasi furtiue suscepit auris mea uenas susurrj
eius etc. Id est latenter ad aurē cordis mei: uirtus sentē-
tiae, uelut quodā spiramine penetrauit. **¶** **E**t ecce qui ser-
uiunt ei non sunt stabiles: & in angelis suis repperit prauitatem.
Dicitur quidē diabol⁹, qui quondā sanctus angelus
fuit, qd̄ in ueritate nō steterit, & ab illa sublimitate angelica
propria uolūtate deciderit: sed tamē nō est cōtinuo generalis,
ut sicut in illo, ita & in omnib⁹ angelis inueniat prauitas,
quae est pñm. Omnis eū natura, sine dubio creata, capax
peccati est: ut apparuit in angelo de quo dixi, quia in uerita-
te nō stetit, tñ p donū & gratiā creatoris sui, ita in amorē cha-
ritatē illi⁹ trāsierūt: ut iā nec uelit peccare nec possit. **¶** **E**t
terrenum

A terrenū habent fundamentū rē. Si domus lutea sunt corpora nostra, fundamentū domorū nostrarū, uitā hanc tēporariā esse credēdū est: quā subtracta, dom⁹ lutea ruunt in mortē.

solito circa felices sacū hui⁹ splēdore uana gloriā ampli⁹ fuerit, quā se longa securitate munitos, putabant eā usq; ad aetatis suae uesperā possēssuros: in tribulatiōe subita, quā nōctis nomine dicta est, stupore nimio, in angustijs coartati, mortis etiā timore pculsi, palpare dicunt, perditū utiq; cōsiliū qd facerēt ignorantes.

p. 89. b

a De mane usq; ad uesperā succidentur: & quia nullus intelligit, in aeternū peribunt. Qui autē reliqui fuerint auferentur ex eis: moriētur & nō in sapiētia. **Ca. V.**

V Oca ergo si est qui tibi rēdeat: & ad aliquem sanctorū cōuertere. Virū stultū interficit iracundia: & paruulum occidit inuidia. Ego uidi

b stultū firma radice & maledixi pulchritudini eius statim.

c Longe fient filij eius a salute, & conterētur in porta: &

d nō erit qui eruat. Cuius messem famelicus comedet: &

e ipsum rapiet armatus, & bibent sitientes diuitias eius.

f Nihil in terra sine causa fit: & de humo nō egredietur

g dolor. Homo nascitur ad laborē: & auis ad uolatū. Qz

h obrē ego deprecabor dñm: & ad deū ponā eloquiū meū.

i Qui facit magna & inscrutabilia: & mirabilia absq; numero.

k Qui dat pluuiā super faciē terrae: & irrigat aquis uniuersa.

l Qui ponit humiles in sublime: & mcerentes erigit sospitate.

m Qui dissipat cogitationes malignorū: ne possint implere manus eorum quod cōeperant.

n Qui apprehendit sapiētes in astutia eorū: & consiliū prauorum dissipat.

o Per diem incurrent tenebras: & quasi in nocte sic palpabunt in meridie.

p Porro saluū faciet age num a gladio oris eorū: & de manu uolenti pauperē.

q Et erit a geno spes: iniquitas autē cōtrahet os suū. Beatus homo qui corripit a dño.

r In crepationē ergo aīi ne reprobes: quia ipse uulnerat & medetur: percutit & manus eius sanabunt.

s In sex tribulationibus liberabit te: & in septima non tangeat te malum.

t In fame eruet te de morte: & in bello de manu gladij.

u A flagello linguā absconderis: & nō timebis calamitatē cum uenerit.

v In uastitate & fame ridebis: & bestias terrae nō formidabis.

w Sed cum lapidibus regionū pactū suū: & bestiae terrae pacificae erunt tibi.

x Et scies quod pacē habeat tabernaculum tuum: & uisitans speciē tuā nō peccabis.

y Et scies, qm̄ multiplex erit semē tuū: & progenies tua quasi herba terrae

z pactū tuū. Lapidēs p̄ metaphorā, homines dixit stabiles & quietos, q̄ sunt utiq; iusti & sancti: hi nāq; in modū lapidū firmi in deo sunt, p̄ regiōes uarias cōstituti: Cū his itaq; habebis pactū solidā charitatis, ut ab eis nunq; te aliqua tribulatio possit auellere.

a Bestiae terrae. Hoies uidelicet quondā feri & mali: in innocētia ut oues effecti: nomen tñ pristinū retinētes, sicut de Matthaeo euangelista dicitur: Matthaeus publican⁹.

b Et scies quod pacē habeat rē. Ab istis omnibus quibus uelut ab hostibus expugnatur tabernaculū, uel habitatio, siue domus corporis tui.

c Et uisitans speciē tuā nō peccabis. Hoc dicit: Hois tui speciē o Iob ut diuina uisitatiōe dignā exhibeas peto: ac habitationis & habitātis, noīe totū integrū hominē signauit.

d Et scies qm̄ multiplex rē. Spiritualiter de omnib⁹ sanctis dictū sentio: o o 3 re possumus

V Oca ergo si est qui tibi rēdeat: & ad aliquem sanctorū cōuertere. Virū stultū interficit iracundia: & paruulum occidit inuidia. Ego uidi stultū firma radice: & maledixi pulchritudini eius statim. Stultum dicit, qui de suis meritis gloriā. Sed hic pulchritudinē nomine falsae felicitatis appellat: quā maledicenda est, & execranda est: quia eā sequitur interit⁹ sempiternus. Cuius messem famelicus comedet: et ipsum rapiet armatus rē. Sitientes, famelici, & armati: diabolus & sui possunt intelligi, qui potestate accipiūt a deo, ut uastent iniq̄s: uel sitientes hominum mortem, omne scilicet bonum naturae: & qd nomine diuitiarum dictum est, ab eis uelut haustū poculū absorbetur: uel homines ini qui, qui premunt subiectos. Homo nascitur ad laborem: & auis ad uolatū. Id est labor hominē monet, ut ab omnibus uitijis castigatus incedat.

Qui facit magna & inscrutabilia. Ut in filio dei homo christus sit deus, & per eū ecclesia. **Qui dissipat cogitationes malignorum:** ne possint implere manus rē. Iudaeorum uidelicet, qui christum putauerunt extinguere, & nomen eius delere de terra. Vel in martyribus persecutorum ecclesiae aduersantiū dissipauit cogitationes: sicut Herodis in Petro. Et aliter: Nō implent manus eorū quo uolunt: quia alij eorū liberantur ad uitā: & istos & illos saluabit deus. Illos aperte liberando, hos occulte coronando. **Qui apprehendit sapientes in astutia eorū.** Philosophos scilicet, uel iudeos doctrina apostolica cōuincens, & ad nihilū errores eorū redigēs. **Per diē incurrent tenebras.** Dies erat iudeis, de regno, sacerdotio, lege, unius etiā dei religiōe gloriātibus: sed nō credētes in christo, tenebras pfidiae incederūt. **Et qm̄ in nocte rē.** Vtq; prosperitatis suae: quā cū

liō qd facerēt ignorantes. **Porro saluū faciet rē.** Christum a blasphemijs iudeorū: quā lingua eorū gladi⁹ acutus fuit, dicēdo, crucifige eū. **Et erit a geno spes.** Resurrectiōis christi uirtutem ostēdit. **De mane uis gladij eruet te.** Sed uideamus ne forte gladiū pcr̄m dicat, dimittas cōtra animā hoīs, ut eā sibi acquiescentē prosternat. Qd pcr̄m gladij noīe dicit p̄ prophetā, ut ait: Speculator si uiderit gladiū uenientē. **A flagello linguā absconderis.** Si cōuersus fueris ad deū, interiora tua, gladij uerborū, p̄ linguā iaculati nō penetrant: & calamitates uel mala quae deo irrogantur peccatoribus, nō timebis. **In uastitate et fame ridebis.** Ridebis dixit, pro exultabis atq; gaudebis: & lat⁹ eris, cū alios uideris fame affici siue presenti, siue etiā intellectuāli.

Et bestias terrae nō formidabis. Hae se prima extremaq; tribulatio. Bestiae terrae, p̄nt & ista animantia, quae sunt sine ratione intelligi: quib⁹ ad deuorandū homines dātur in potestate, & hoies mali bestiae appellant, mo hñtes similes moribus bestiarum: contra quas pugnasse se ephe si dicit apostolus: Nō formidabis ergo ingt hoc malū, cū corrept⁹ a dño, uia emēdatiōis intraueris. **Sed cū lapidibus regionū**

pactū tuū. Lapidēs p̄ metaphorā, homines dixit stabiles & quietos, q̄ sunt utiq; iusti & sancti: hi nāq; in modū lapidū firmi in deo sunt, p̄ regiōes uarias cōstituti: Cū his itaq; habebis pactū solidā charitatis, ut ab eis nunq; te aliqua tribulatio possit auellere. **Bestiae terrae.** Hoies uidelicet quondā feri & mali: in innocētia ut oues effecti: nomen tñ pristinū retinētes, sicut de Matthaeo euangelista dicitur: Matthaeus publican⁹. **Et scies quod pacē habeat rē.** Ab istis omnibus quibus uelut ab hostibus expugnatur tabernaculū, uel habitatio, siue domus corporis tui. **Et uisitans speciē tuā nō peccabis.** Hoc dicit: Hois tui speciē o Iob ut diuina uisitatiōe dignā exhibeas peto: ac habitationis & habitātis, noīe totū integrū hominē signauit. **Et scies qm̄ multiplex rē.** Spiritualiter de omnib⁹ sanctis dictū sentio: o o 3 re possumus

Egec. 33. b

D

Luc. 5. f

Ere possumus, quod filios in operibus bonis habeant. Isti tales sunt cogitationum semine concepti, pariunt in opera, & sancti huius generationis multitudinem gloriantur: quoniam talibus magis quam carnalibus filiis deo placere uoluerunt. Potuit ergo Eliphaz, quasi consiliarius dans Iob, ita dicere: Si conuersus ad deum fueris, ita ut te tuorum operum antiquorum poeniteat, cordis tui uirtutibus, uelut seminibus abundabis. De quibus opera bona, tanquam sanctitatis filios poteris procreare: ita ut, progenies operum tuorum, multitudinem herbarum uirescentium comparet: quoniam radices, si spe intus habeas in corde defixas: terra tua flores cum fructibus germinabit.

Ingredieris in abundantia sepulchrum. Consummatis annis perfectę ætatis, pleniusque dierum, in tumultu positus requiesces, ut in tempore iusti iudicii dei, a sordibus peccatorum minimis & leuibus purgatus inueniaris: uelut triticum quod coaceruatur in area. **E**cce hoc ut inuestigauimus ita est: quod auditum est. Hoc dicit, quacunque a me tibi dicta sunt, diligenter inuestigata uera noueris: quoniam ipse ad emendationem tuam, debes cor de percipere. **Ca. VI.**

Respondens autem Iob dixit: Utinam appenderetur peccata mea quibus iram merui: & calamitas, quam patior in stathera, quasi arena maris hæc grauior appareret. Vnde & uerba mea dolore sunt plena: quia sagittę domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum: & terrores domini militat contra me. Nunquid rugiet onager cum habuerit herbam: aut mugiet bos cum ante præsepe plenum steterit? Aut poterit comedi insulsum: quod non est sale conditum. Aut poterit aliquis gustare, quod gustatum affert mortem? Anima enim esurienti etiam amara dulcia esse uidentur. Quam prius nolebat tangere anima mea, nunc præ angustia cibi mei sunt. Quis det ut ueniat petitio mea: & quod expecto tribuat mihi deus: & qui cepit, ipse me coterat. Soluat manum suam & succidat me: & hæc mihi sit consolatio ut affliges me dolore non parcat: nec contradicam sermonibus sancti. Quam est enim fortitudo mea ut sustineam: aut quis finis meus ut patienter agam? Nec fortitudo lapidum fortitudo mea: nec caro mea ænea est. Ecce non est auxilium mihi in me: & necessarij quoque mei recesserunt a me. Qui tollit ab inimico suo misericordiam: timore domini derelinquit. Fratres mei præterierunt me: sicut torrens qui rapit transit in conuallibus. Qui timent pruinam: irruet super eos nix. Tempore quo fuerint dissipati peribunt: & si incaluerint, soluentur de loco suo. Inuolutę sunt semitę gressuum eorum: ambulabunt in uacuum, & peribunt.

Gam: aut mugiet bos cum ante præsepe plenum steterit. Sicut enim illa cum uel abundant pabulis, nullam quasi querelam, uocem emittunt, ut pabuli inopia protestetur: simili modo inquit & ego: si pacem & quietem potius quam bellum habere in membris, & in anima mea: nullum sermonem amarum aspernue proferrem. **E**t poterit comedi insulsum. Quod ratio non finit naturalis, ut quicquid insulsum comedi possit: ita ego nihil insulsum, nihil stultum contra deum, nihil quod non fidei sale conditum esset, operatus sum. **E**t poterit aliquis gustare: etc. Sicut enim nemo mortificatum aliquid comedit, ut uita suę inimicę sit: ita ego peccatum contingere per timebam. **Q**uam prius nolebat tangere. nunc cibi mei sunt. Hoc est, uerbis nunc pascor a seipso & amaris, quę mihi immensitas poenę lis extorquet. Hęc enim timebam meo ore deprecari: quando in sanctitate & iusticia cum pace quiescere uidebam. Sed & prætereundum non est: quia hoc quoque inter ceteras poenas passus sit Iob: ut etiam cibi ei fetidi uiderentur, sicut est odor leonis, feralis utique & nimium horridus: qui odor cum de eius uisceribus erumpet: escę suę ei id faciebant, quod suarum spirabat iterna febrius: quod ipse ostendit ubi dicit: Interiora mea esuriebant absque ulla requie, id est iam decocta sunt & putrefacta.

Et qui cepit ipse me coterat: soluat manum suam & succidat me. Hanc igitur mortem potestati diuinę, Iob solui exoptat: ut ab ea decideret: daret in hanc temporariam mortem, quatenus præsentis poenas possit euadere: cum uelut arbor de hac uita successus fuerit. **Q**uis det ut ueniat petitio mea etc. Hęc mihi sit consolatio, ut sine poenę uel cruciatuum meorum, remedia mortis obtineam. **N**ec fortitudo lapidum fortitudo mea: nec caro mea ænea est. Caro mea corrupti sanie ac putredine uoluta: quia non est in me talis fortitudo, uelut lapidum, ut dolores non sentiam. **E**cce non est auxilium mihi in me. Tamen ex sua quę ex persona christi propheta hoc dicit. **Q**ui tollit ab inimico suo misericordiam: timorem domini derelinquit. Misericordia est, ad miseras eorum qui tribulantur compatiedo moerore cordis deflecti: hęc uos dum amico non impeditis: timorem domini derelinquitis. **Q**ui timent pruinam etc. Timebam peccata etiam minima perpetrare: ne pro eis dei in me ultio desuieret: & ecce nunc ita punior, tanquam scelera immensam commiserim. **E**t ut incaluerint etc. Vbi feruere ceperat nomen eius in populis, in gloria suę loco non comparuit, uelut nix cum calore dissoluit. **I**nuolutę sunt semitę etc. Semitę uirtutes antea dixit: quibus ut deo placeret, omni studio gradiēbatur: has semitas malę patientię inuolutas atque pueritias se dicit, dum bonis uitę suę, suppliciorum admisceret malum. **Conlyde.**

A **a** Considerate semitas theman: itinera sabba. **z** Ad est in-
tuemini ad hac loca quae dixi, & ipso silentio cognoscetis
uera esse quae dixi. Respicite ad vias diuersorum regnorum: per
quas ad me omnium gentium frequentia confluxebant: & uidebi-
tis eas raritate, imo solitudine hominum desolatas. **b** **U**sc

venistis: & modo uide-
tes plagam **z**. Hoc di-
cit: quod & ipsi amici
sui, exemplo eius ruinam si-
bi similem formidaret.
Nōne quicui, nōne dis-
simulauit, patientiam uide-
licet aut uindictam ma-
lorum. Nōne filii. Si
silentio cohibes linguam
meam, ut nō responderem
exprobrantibus mihi
mala: uel ne in toto
mihi dominaretur ini-
quitas. His ergo ueri-
tatis sermonibus de-
traxistis, quandoquidem
me in his nō solū falla-
tem, uerūetiam in alijs
rebus criminofum iu-
dicastis: cū uesterū nul-
lus ita mūdus sit a pec-
cato, ut quēq; posset li-
bera cōfessio in crepat
re. **c** **S**up pupillū
irruitis. Desolatū scilicet
cetera parētib; & ami-
cis. **d** **R**espondere
obsecro absq; cōtentio-
ne **z**. Non sit contradi-
cendi studiū, quod cō-
tentionis generat mōr-
bum: & ita demū ani-
mositatis caligine non
perturbati, poteritis in
me & uos qd iustū est
iudicare. **Ca. VII**

Militia est uita hoīs
sup terrā.
Dimicans
contra inuisibiles ad-
uersarios. **f** **S**icut
ceruus desiderat um-
bram & sicut **z**. Simili-
ter & ego me consequi
arbitrabar, sed p um-
bra refrigerij, incurri
aestus poenarum: & p
mercede mei operis,
uacuis dimissus sum.
g **E**t sordibus pul-
ueris: cutis mea **z**.
Hoc etiā ad tormento-
rum pertinebat dolo-
rem: ut sanies quae de
putredine feruentium
uulnerū defluebat, sor-
dibus infusa pulue-
ris, cutem eius exicca-
ret atq; cōtraheret.
b **N**ec aspiciet me
uisus hominis. In ea-
tē pace & gloria, diui-
tijs & honore ubi an-
tea fui: iam nō sum ab
hominibus uidēdus.
i **O**culi tui in me:

z non subsistam. Quia oculi tui quasi iracundia pleni in me
idcirco sunt intendentes: ut plagas grauiiores inimici mei
accumulet. **k** **N**ec cognosceret eum amplius locus eius.
Id est pristina mundi istius conuersatio, non erit in homine
cōmutatio. **l** **T**errebis me per somnia. Hoc a deo Job

a ribunt. Considerate semitas theman: itinera sabba
& expectate paulisper. Confusi sunt, quia speraui. Ve-
b nerunt quoq; usq; ad me: & pudore cooperti sunt. Nunc
uenistis: & modo uidentes plagam meam timetis. Nū-
quid dixi: Afferte mihi: & de substantia uestra donate
mihi, uel liberate me de manu hostis: & de manu robu-
storum eruite me. Docete me, & ego tacebo: & si quid
forte ignorauit, instruite me. Quare detraxistis sermo-
nibus ueritatis: cum e uobis nullus sit qui possit ar-
guere me? Ad increpandū tantū eloquia cōcinnatis: &
c in uentū uerba profertis. Super pupillū irruitis: & sub-
uertere nitimini amicum uestrum. Verūtamen quod
cepistis, explete. Præbete aurem, & uidete an mentiar.
d Respondete obsecro absq; contentione: & loquentes
id quod iustum est, iudicate: Et non inuenietis in lin-
gua mea iniquitatem: nec in faucibus meis stulticia per-
sonabit. **Ca. VII**

Militia est uita hominis sup terrā: & sicut dies
mercenarij dies eius. Sicut ceruus desiderat
umbrā: & sicut mercenarius praestolatur finē
operis sui: sic & ego habui menses uacuos: & noctes la-
boriosas enumerauit mihi. Si dormiero, dicam quādo
confurgā: & rursum expectabo uesperam: & replebor
doloribus usq; ad tenebras. Induta est caro mea putre-
dine, & sordibus pulueris cutis mea aruit & contracta
est. Dies mei uelocius transierunt q̃ a texente tela suc-
ciditur: & consumpti sunt absq; ulla spe. Memēto: quia
uētus est uita mea: & nō reuertetur oculus me⁹ ut uideat
b bona: nec aspiciet me uisus hominis. Oculi tui in me: &
non subsistā. Sicut consumit nubes & pertransit: sic q
descendit ad inferos non ascendet: nec reuertetur ultra
c in domū suā: necq; cognosceret eum amplius locus eius.
Quapropter & ego non parcam ori meo: loquar in tri-
bulatione spiritus mei, cōfabulabor cum amaritudine
animae meae. Nunquid mare ego sum aut cetus: quia
circūdedisti me carcere? Si dixero consolabitur me le-
ctulus meus & reuelabor loquens mecum: in stratu meo
d terrebis me per somnia, & per uisiones horrore concu-
ties. Quamobrēm elegit suspendium anima mea, &
e mortem ossa mea. Desperāui. Nequaquā ultra iā uiuā.
f Parce mihi domine, nihil em sunt dies mei. Quid est
homo: quia magnificas eū, aut quid apponis erga eū
cor tuū? Visitas eum diluculo, & subito probas illum.
g Usq; quō non parcis mihi nec dimittis me, ut glutiam
h saluam meam? Peccāui. Quid faciam tibi o cultos ho-
i minum? Quare me posuisti contrarium tibi,
& factus

se pati dicebat qd a dae-
monib⁹ patiebat: qui
ad ista facienda, a deo
acceperat prātē, qui ei
toruis uultib⁹ & mina-
cib⁹, sine dubio appa-
rebant in somnis: strī-
dēs etiā dētib⁹: & ad
deuorandū eū q̃ si ora
aperiret, ut insolitae ui-
sionis horrore excute-
ret in lecto: & expgefa-
t⁹ sōno aufugeret quo
solēt dolores nimij mi-
tigari: & succederet iu-
ges uigiliae ut idē sinē-
tib⁹ cruciatib⁹ torque-
ret. Siue uulnera quae
uigilans oculis suis uī-
debat cotidie putrisq;
sanies uermib⁹ mīti-
tudo discurrētū p uul-
nerū foueas, in sōnis ei
a demonib⁹ demonstrā-
bāt. in **Ca. Quāobrēm**
elegit suspendium **z**.
Sati⁹ est, inq; & pctō
multo tolerabilius: si
uictus cruciatibus, de
morte mea cogitem q̃
tuā maiestati irrogem
blasphemiam. **n** **De**
speraui neq; **z**. De-
speraui, loquēdo hac:
quae dicere nō debue-
rā. Pro hoc itaq; uerbo
quo se lapsū i pctm de-
plorat, pñiam illico p-
fitef dicēs. **o** **Parce**
mihi dñe **z**. Tāq̃ si di-
ceret: in hoc tpe poenī
tēte suscipe, & obsecra-
ti pro hoc delicto esto
placabilis. **p** **Uscq;**
quo **z**. Id ē ab istis poe-
nis mihi instātib; nō
desistis. **q** **Nec dñs**
mittis me **z**. Inter ca-
tera mala doloq; & cru-
ciatū, synāchi habuif
se se phibet, qua tumo-
re fautiū hoīs halit⁹ in-
tercludit, & saepe q̃ la-
queo strangulatus ex-
tinguit. **r** **Peccāui**
qd faciam **z**. Peccāui
in his quae dixi superi⁹
quae me dicere nō dece-
bat: qd possū facere ti-
bi q iust⁹ es. **s** **Qua**
re me posuisti **z**. Dedi-
sti mihi copiam rñdēdi,
ut dicerē tibi: iusto ho-
mini nō cōueniūt poe-
na: quae potius pctōri-
bus irrogantur: dum
hō hac dico deo: crea-
tura creatori: plasma

E figulo. **a** **Et factus sum mihi metipso grauis.** Quia seruus, dñio meo tam querula uoce rñdere nō debui. **b** **Cur nō tollis peccatum meū?** Id est, aufers dolores meos, per quos qui erā hactenus iustus: nūc peccare compellor. **c** **Et si mane me quæsieris nō subsistā.** Post istius sæculi noctē: in illius futuri sæculi principio: quando erit felix resurrexio beatorū: cum requiescit fuero, nō inueniar: quia non ita dignus ero: qui sanctitatis merito, subsistā ante faciem tuā. Quod si ab hinc peccator abitero, cui tu ante propiciatus nō fueris: postea ante conspectū tuū: ubi sunt ceteri sancti, amplius non ero.

R **Ca. VIII**
Espondēs autē baldad fili
tes dixit zc. Offensus est baldad: in sermonibus sancti Iob. Primū quia temere locutus fuisset ad deum: deinde quod diceret, quod in regno fuisset ceteris regibus præpollētor, & quod hāc plagā innocens pateretur: & notat eū ipse baldad, quod quasi non libera mente & sobria loqueretur: sed nescio quo spū potius ageretur.

F **e** **Unquid deus supplantat iudiciū zc.** Hoc dicit: quia iusticia dei pateris, quæ mereris. **f** **Etiam si filij tui peccauerunt ei zc.** Si filij, inquit, tui facientes mala, dimissi sūt a deo, ut potestas quæ ppter iniquitatem eorū in eos data est: interimendi eos haberet effectum: tibi in nullo nocere poterit: si tamē ipse adhuc iacēs in stulticiæ cecitate, diluculo in agnitio nē diuinæ iusticiæ, cōsurrexeris: & pro tuis erroribus & delictis, deum qui omnia potest concedere, fueris deprecatus. Qui quasi dormire uidebatur, non audiendo te uidelicet nec uidendo, confestim euigilabit ad te, & ad præparandam felicitatem tuā instabit: Instantū ut si priora tua fuerint parua: nouissima tua multiplicentur nimis. Si ergo ad deum conuersus fueris, inquit, ab iniquitatibus, ppter quas nūc poenas pateris: & per satisfactionem eum pro meritis tuis tibi ualde iratum reconciliare uolueris: tantam eius gratiā continuo possidebis: ut ad comparationem nouissimorum bonorum tuorū: quæ tibi subito poterit compensare: priora satis parua & minima deputentur. Quos peccatores filius ille iunior in euangelio figurauit: qui cum bonum naturæ, tanq̃ diuitias cum meretricibus: id est uoluptatibus uiuendo, prodigus dissipasset, poenitenti occiditur uitulus christus: annulus quoq̃ fidei, quæ cuncta promissa certa impressione signantur, in manu ei tribuitur: & gressuum suorum accepit munimenta, ut super serpentes & scorpiones securus incedat: stola etiā æterna immortalitatis dat. **g** **In terroga enim generationem zc.** Hoc est dicere: quia nos hereterni sumus, interroga antiquos, & inuenies alios in diluuiō, alios in sodoma, siue in diuersis locis, p peccatis suis diuersas accepisse sententias. **b** **Unquid uirere potest scirpus absq̃ humore: aut crescere carectū sine aqua.** Hoc est dicere: sicut scirpus uel carectum sine aqua uiuere non po-

test: ita tu sine fomento atq̃ humore iusticiæ, nequaquā permanere in pristina felicitate potuisti. **i** **Cum adhuc sit in flore: nec carpatur manu: ante omnes herbas arefcit.** Dicit sanctum Iob, uelut herba similitudine floruisse: qui anteq̃ ad maturitatē fūdāta gloriæ perueniret, in tanta mala

Et factus sum mihi metipso grauis: Cur nō tollis peccatum meū: & quare nō aufers iniquitatē meā? Ecce nūc in puluere dormiā: & si mane me quæsieris, nō subsistā.
R **Espondēs autē baldad suites, dixit: Ca. VIII**
Vsq̃ q̃ loq̃ris talia: & spūs mltiplex sermonis oris tui? Nūquid deus supplantat iudiciū,
aut oipotens subuertit quod iustū est? Etiam si filij tui peccauerunt ei: & dimisit eos in manu iniquitatis suæ:
tu tamen si diluculo cōsurrexeris ad deū, & oipotentē fueris deprecatus: si mūdus & rect⁹ inceseris, statim eui gilabit ad te: & pacatū reddet habitaculū iusticiæ tuæ:
intantū ut si priora tua fuerint parua: & nouissima tua multiplicentur nimis. Interroga em̃ generationem pristinam: & diligenter inuestiga patrū memoriā. Hesterni quippe sum⁹ & ignoram⁹, qm̃ sicut umbra dies nostri sunt sup̃ terrā: ipsi docebunt te. Loquent̃ tibi: & de corde suo proferent eloquiā. Nūquid uirere pot̃ scirpus absq̃ humore: aut crescere carectū sine aqua? Cum adhuc sit in flore: nec carpatur manu: ante om̃es herbas arefcit: sic uia omnium qui obliuiscunt̃ deū: & spēs hypocritæ peribit. Non ei placebit uerordia sua: & sicut tela aranearū fiducia eius. Innitetur sup̃ domū suā: & nō stabit: fulciēt eā, & nō cōsurget. Humectus uidetur ante q̃ ueniat sol: & in hortu suo germen eius egredietur.
Super aceruū

tia, fecte & simulate agere ante deum: quod eis in prosperum non procedet: cum illē scrutator sit cordis & renis. Tales in euangelij arguuntur: qui sunt ornati de foris quasi specie sanctitatis, & intus peccati putredine pleni sunt: ut se pulchra mortuorum. **m** **Innitetur super domū suā: & nō stabit.** Confidēdo in se ipso & confirmando carnem brachij sui: stare non poterit, sed magis cadet superbia. Quia omnis caro fœnum est. **n** **Fulciēt eam & nō cōsurget.** Conatur proprijs uiribus se erigere: sed nequaquā cōsurgere poterit: quia non est dñs fortitudo eius. In quē incubentes firmissime continentur. **o** **Humectus uidetur ante q̃ ueniat sol.** Felicitatem prosperantis hominis dicit: qui cum astu tribulationis percussus fuerit, aduersitatibus frangitur: & omnis uiros pristinae eius laticiae, consumptus tristitia exiccatur. **p** **Et in hortu suo germen eius egredietur.** In principio, inquit, felicitatis suæ peccator prospere agere uidet̃, sed nō pmanebit, uirētis herbae filis: hæc est repentina iocunditas, sicut in psalmo: Cum exorti fuerint peccatores ut fœnum, & apparuerint: id est, uelut herbae in uirorem laticiae præsentis emerferint: mox adueniente caumate peribūt. Iustus uero non ita ut fœnum florebit: cui ut dixi peccatorum gloria comparatur: sed sicut palma florebit, inquit propheta. Quæ ita in profundū est radibus stabilita, ut nec tempestatē metuat, nec solis ardorem formidet. Et cum sub sacro numero ad centum usq̃ nodos peruenierit: quibus altitudo eius solide continetur: tūc fructus afferet dulcissimos charitatis, in summo scilicet pfectionis fastigio, quo se per incrementa uirtutum, quasi per plurimorū qualdā ætates annorū ascendisse gloriatur.

Super

Iob 40

Iob 40

Iob 40

A

a **Sup** acervum petrarum radices eius densabuntur. Quoniam radices eius in terra bona solidatae ut fructus patientiae afferrent non figentur, sed super acervum magis petrarum coartabuntur, non habendo illic uitae humoris: moriturus utique prius ariditate siccabitur. b **Et** inter lapides com-

Hier. 30. d

B

morabitur. Metaphoricos: lapides, infideles & duri cordis hoc loco possunt intelligi: inter quos quisque peccator commorabitur uitae similitudine coartabuntur: qui deum ut solida metalla non sentiunt. Aut certe lapides peccata noiauit. Vnde propheta ait: Tollite lapides de uia, id est de uia sanctae conuersationis auferte peccata. c **Si** absorberis eum de loco suo: negabitur. Cum de hac uita ad loca squalida inferiorum transferendus absorptus fuerit: indignus utique conspectui dei esse negabitur. Locus hominis dici potest qualitas conuersationis, ubi uel uitae genere, uel mente consistit, id est disciplina, uel gratia quam accipit, aut elegit sectari.

d **Clare** est enim leticia uisus eius. Ironicos dicit: haec est leticia eius: uelut si diceret. Sic in bonis operibus deoque placitibus ambulauit dum uiueret: ut ad eternas perpetuo perueniret. e **Et** rursum de terra alij germinetur. Facit utique deus ut iustus iudex: dum iudicos incredulos a promissionibus quae in Christo sunt propter perfidiam exclusit: & gentes propter obedientiam intro misit. Siue in loco iudae Matthiam constituit: iusta iudicia sua declarauit. f **Deus** non proijcet simplicem: nec porriget manum malignis. Id dicit: non iuuat ut fauere operantibus iniquitatem: & tamen porriget manum pietatis suae: ut peccatores ad poenitentiam conuertat. g **Deus** nec impleatur risu os tuum: & labia tua iubilo. In risu: leticia cordis intellige. In iubilo, uocem exultantis aduerte.

h **Qui** oderunt te: induentur confusione. Cum utique talis fueris qualem dixi superius, qui oderunt te, merito confundentur. i **Et** tabernaculum impiorum non subsistet. De Iob quidam hoc dicit, sed fallitur. Nam manifestum est tabernaculum impiorum perituum in aeternum, id est diabolum & ministros eius: uel etiam praesens saeculum. Ca. IX

Et respondens Iob ait: Vere scio quod ita sit: & quod non recte. Noli ergo de me ita existimare: quod ego saltem cogitare hoc audeam, cum sciam, quia creatura creatori suo, in nullo possit penitus comparari. l **Quis** restitit ei: & pacem habuit. Quis contra deum agens non sibi bellum irae eius commouit, sicut Dathan & ceteri. m **Qui** transtulit montes: & nescierunt hi quos subuertit in furore suo. Metaphoricos, mores homines siue angeli intelligendi sunt: quorum elatio metis, intantum intumuit: ut excelsis montibus coparent. n **Et** columnae eius concutuntur. Columnas hoc loco pro stabilitate terrae intelligam: quae deus super semetipsam immobilissima mole fundauit. o **Qui** p-

cepit soli: & non oritur recte. Per uicissitudines diei & noctis: dispositio dei gubernantis omnia quotidie fieri ita uidemus. p **Qui** facit arcum & recte. In his stellarum signis quae sunt in firmamento caeli pene omnibus stellis notiora: tota militum astrorum dicit ad regimen dei pertinere: quae magna & mirabilia homines ignorant. Vnde ipse dominus ait: Numquid nosti ordinem caeli & ponis rationem ipsi?

C

Iob. 38. d

us? Item moraliter. Qui commouet terram de loco suo. Hominem de loco uita prioris commouit, & delectabiles cogitationes: sed noxias quibus quasi columnis incubas ac requiescens in eis sustinebat: concussit & infirmauit, ut eum ad scitum uitae commutaret. Qui praecipit soli & non oritur. Peccatori bus cordis caecitate percussis, non sol oritur iustitiae christi, siue stellae id est scripturae merita, quibus alij ab alijs distabunt in claritate: quod dum hic latet quasi clauduntur sub signaculo. Qui extendit caelos suos. Apostolos & ceteros sanctos, caelos esse factos ubique praedicatione diffundit: siue eis scripturas quae caelorum nomine plarumque significant reuelando eorum cordibus patefacit: sicut ait: Quoniam uidebo caelos opera digitorum tuorum.

Ca. IX
E **ta** sit: & quod non iustificet homo composuit deo. Si uoluerit contendere cum eo: non poterit respondere ei unum pro mille. Sapiens corde est & fortis robore. Quis restitit ei, & pacem habuit? Qui transtulit montes: & nescierunt hi quos subuertit in furore suo. Qui commouet terram de loco suo: & columnae eius concutuntur. Qui praecipit soli, & non oritur, & stellas claudit quasi sub signaculo. Qui extendit caelos solus: & graditur super fluctus maris. Qui facit arcum & orionem & hyadas: & interiora austeri. Qui facit magna & incomprehensibilia & mirabilia: quorum non est numerus. Si uenerit ad me, non uidebo eum: si abierit, non intelligam. Si repente interroget, quis respondebit ei? Vel quis dicere potest, cur ita facis? Deus cuius irae nemo resistere potest, & sub quo curuantur qui portant orbem. Quatus ergo sum ego ut respondeam ei, & loquar uerbis meis cum eo? Qui etiam si habuero quod propter iustitiam, non respondebo, sed meum iudicium deprecabor. Et cum inuocauerit me exaudierit, non credo quod audierit uocem meam.

D

ps. 3. a

cit arcum. Id est primos in resurrectione ecclesiae, ut sint gloriosi, splendentes uelut merides, calore charitatis dei accensi & fidei lumine illustrati. q **Qui** facit magna & incomprehensibilia & mirabilia recte. Magni est quod facit deus, ut uas fragile hominem morti obnoxium per christum in spem beatae resurrectionis constituat. Et interiora austeri. Vbi candelabrum cum lucernis: septiformis spiritus gratia uidelicet & intelligentiae re lucentibus, collocatur. r **Si** uenerit ad me non uidebo eum recte. Plus dicit, quod uenientis dei praesentia sit, quando homini innotescit: & quando occultatur, quasi abeuntis absentia indicatur. s **Sub** quo curuantur qui portant orbem. Portantes orbem, sancti recte intelliguntur: qui gloria meritorum suorum, magni & potentes sunt apud deum. Hi ergo cordis humilitate ad interueniendum pro peccatoribus in conspectu eius sunt incuruati. Ita sancti portant mundum, dum eum ne ruat ac pereat, orationum fortitudine sustinent. Columnae caeli intremescunt ac pauent ad nutum eius. Apostoli, prophetae omnesque apostolici uiri, sancti quoque & ceteri fideles intelligendi sunt: de quibus est petrus, iacobus & iohannes, qui uidebant esse columnas: siue sancti ante deum incuruati & procidentes adorant: qui portant orbem, id est totum hominem suum: quem docti minorem mundum appellant, perfectioni crucis imponunt: & ne per mundi uanitates cogitationibus soluant ac defleat: intra se eum cōstringendo per dei gratiam regunt & continent. t **Et** cum inuocauerit me. Qui me etiam inculpabili studentem uitae, impugnantium permittit iniuria. Exauditus est in hoc: ut dei bona mereatur: non se autem exaudiri credit, eo quod mala patiatur.

Gal. 2. b

In tur

A

A In turbine enim conteret me. Turbo diabolus potest intelligi, qui uelut turbo incubuit in Iob, ut eum uastaret. **B** Non concedit requiescere spiritum meum. Astomathus con se dicebat effectum infirmitas enim est quae in pulmonibus generatur. Obstinantur aditus quidam pulmonum, quos graeci itopiros appellant, & ita constringunt atque concludunt in pulmonibus, ut dicunt medici, ut reddere siue recipere spiritum pulmones coangustati non sufficiant, nimio etiam dolore cum festinato suspirio repetit: & concisus flatu emittitur. **C** Et implet me amaritudinibus. Plagis omnibus atque infirmitatibus circundata atque obfessa repleta fellis atque blasphemiae & amaritudinis anima mea: Ita ut durum uerbum & asperum os meum dicere compellatur. Et tenebit me uita mea. Ego tamen hoc solum noui quod malis uitae praesentis punior. **D** Si flagellat occidat. Dure hic satis locutus est contra deum: In toto quidem libro hoc: nullus locus est asperior isto, & altero superius posito, ubi ait: quamobrem elegit suum spendium anima mea & mortem ossa mea: de quibus sermonibus respondit ad deum in fine libri: unum locutus sum, quod utinam non dixissem, & alter, quod ultra nihil addam. Tota altercatio Iob cum amicis hic est, quod ille se iustum, illi eum impii pronunciabant.

B

E Terra data est in manus impiorum. Caro christi in potestate herodis siue pilati: uel ipse Iob in potestate diaboli. **F** Cultum iudicium eius operit. Vultum hoc loco mentis iudicium, quod dei iusto iudicio est operitum, appellat: Excandanda corda satellitum ipsius diaboli: quos istic iudices nominauit: ut sanctum Iob crudelitate acius cruciarent. **G** Cum dixeris: nequaquam ita loquar. Nequaquam ita ait: hoc est quando compellente cruciatu, aspera contra deum loquor & dura: eodem puncto respiciens definitio me deo ita loqui non oportere. **H** Commuto faciem.

C

I In turbine enim conteret me: & multiplicabit uulnera mea. In turbine enim conteret me: & multiplicabit uulnera mea etiam sine causa. Non concedit requiescere spiritum meum: & implet me amaritudinibus. Si fortitudo quaritur: robustissimus est. Si aequitas iudicij: nemo audet pro me testimonium dicere. Si iustificare me uolueris: os meum condemnabit me. Si innocentem ostenderis: prauum me comprobabit. Etiam si simplex fuero: hoc ipsum ignorabit anima mea: & tenebit me uita mea. Vnum est quod locutus sum: & innocentem & impium ipse consummit. Si flagellat, occidat semel: & non de poenis innocentium rideat. Terra data est in manus impiorum: uultum iudicij eius operit. Quod si non ille est: quod ergo est? Dies mei uelocius fuerunt cursore: fugerunt & non uiderunt bonum. Pertransierunt quasi naues poma portantes: sicut aquila uolans ad escam. Cum dixeris: nequaquam ita loquar: commuto faciem meam: & dolore torqueor. Verebar omnia opera mea: scies, quod non parceres delinquenti: si autem & sic impius sum: quare frustra laboraui? Si lotus fuero quasi aquis niuis: & fulserint uelut mundissima manus mea: tamen sordibus intinges me: & abominabuntur me uestimenta mea. Neque enim uiro qui similis mei est, respondebo: nec qui mecum in iudicio ex aequo possit audiri. Non est qui utrumque ualeat arguere: & ponere manum suam in ambobus. Auferat a me uirgam suam: & pauor eius non me terreat. Loquar & non timebo eum. Nec enim possum metuens respondere. **Ca. X**

T Edet animam meam uita mea: dimittam aduersum me a loquium meum. Loquar in amaritudine animae meae, dica deo: Noli me condennare. In dica mihi, cur me ita iudices? Nunquid bonum tibi uidetur: si calumniaris me & opprimas me opus manuum tuarum: & consilium impiorum adiuues? Nunquid oculi carnei tibi sunt: aut sicut uidet homo: & tu uidebis? Nunquid sicut dies hominis, dies tui: & anni tui sicut humana sunt tempora: ut quae ras iniquitatem meam: & peccatum meum scruteris? Et scias quia nihil impium fecerim: cum sit nemo qui de manu tua possit eruere. Manus tuae domine fecerunt me: & plasmauerunt me totum in circuitu: & sic repete precipitas me? Memeto quae so quod sicut lutum feceris me: & in puluerem reduces me. Nonne sicut lac mulsisti me: & sicut caseum me coagulasti? Pelle & carni uestisti me: ossibus & nervis conpegisti me. Vitam et misericordiam tribuisti mihi: & uisitatio tua custodiuit spiritum meum. Licet haec celes in corde tuo: tamen scio quia uniuersorum memineris. Si peccaui, & ad horam peccasti mihi, cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris? Et si impius fuero, uita mihi est, & si iustus, non leuabo caput, laturatus afflictione & miseria.

& propter

ciem. Id est praedoloris nimietate contrahit atque contristat: & in ipso definitionis meae momento, subitis ac repentinis dolorum aculeis ita uexor atque discrucior: ut rursus amaritudinis & fellis uerba deprecemur. **I** Si lotus fuero etc. In ablutione ergo aqua niuis: cadit metis ostendit: & in manu, mundicia fructus sanctorum operum demonstratur. Et recte potest niui baptismus comparari. In pluuia ergo & imbre affluente, sermonem doctrinae legislator uoluit indicare. In rore uero & in niue, sensum cum illuminatione sui, interiora uiscerum penetrant. **K** Et abominabuntur etc. Tantum enim malorum mihi illatum est: ut squalore uulneris & putredinis si dici potest, etiam quae insensibilia sunt detestentur. **L** Non est qui utrumque ualeat etc. Id est quod est quod deum potest iniusticiae, quasi iniquum arguere nisi temerarius & blasphemus: quod potest uelut in reuini quatis cum exten. De manu dare sententiam: Iob uero iuxta dei testimonium quo fuerat collaudatus, eo quod innocens esset, sibi conscius uere dixit quod non esset ullus eorum, cum quibus altercabatur: qui eum recte possit arguere: quia ille iudicare alterum iustissime audet, cuius conscientia de his quae in altero iudicat non teneat. **M** Danus sua etc. Secur, inquit, & constanter tunc potero respondere, si hac duo amoueatur a me: potentia uel delicti suae magnitudinem: & horum cruciatuum poenas. **Ca. X.**

T Edet animam meam etc. Danus tunc dicit fecerunt me & plasmauerunt me totum in circuitu etc. Quod autem dicit totum se in circuitu factum: contra haereticos locutus est, qui dicunt animam ab alio deo factam & corpus ab altero plasmau, o. **C** Circa & misericordiam etc. Ipsa anima est uita hic appellata, non uita animae: quia praesentis & actus anima, uita nuncupatur. **P** Non leuabo etc. Id est contractus dolore & tormentis uiscerum: caput ad ima depositum eleuare non possit: siue consilium & more

C

D

A & moerore repletus. **¶** Quasi lænā capies me. Huic ergo bestia ait Iob: assimilas me hominē humilē & abiectū. **¶** Reuersusq; mirabiliter me crucias. Deum dicebat ad se reuerti, quādo cum antiquis nouas pœnas & recentiores in suo corpore sentiebat mirabiliter. **¶** Instauras

testes tuos contra me.

Hoc dicit, quia casti-

gationes & pœnae no-

stra, testes sūt diuinæ

iusticiæ. Siue crucia-

tus illi p̄dicco dictos

testes existimo, q̄a eu-

lante eo & rugiēte, q̄si

testimoniū deo tormē-

ta reddebāt. **¶** Mul-

tiplicasti irā rē. Pōt ira

dei, diabolus intelli-

cuius ministerio Iob

acerbas dolores patie-

batur. Pœna autē in se

milites dicuntur:

quia per quēdam ma-

lorū ordinē succeden-

tes, officiū cōmissæ sibi

crudelitatis exercēt.

¶ Dimittē me ut

plāgā paululū rē. Id est

requiem ab istis crucia-

tibus mihi cōcede, ut

plangam aliquantulū

dolorem pœnarū meā

rum: quem in corpore

meo sustineo, siue quē

futurū in inferno per-

horresco. **¶** Ante q̄

vadam & non reuertar

ad terram tenebrosam

& opertā rē. Quod tē-

ram inferorū describe-

rit: nulli dubiū est: nul-

lus ordo ibi est uitæ: te-

nebrosa est, ut dixi p̄-

cul dubio uelut carcer,

in quem peccatores &

impij qui lucem odio

habuerunt, ut tenebra-

rum filij, cōtrudētur.

Quæ terra caligine

mortis operta est: ut

clausi in nocte æterna,

nullum poenitentia lu-

men aliquando aspici-

ant: Vbi ē miseris um-

bra mortis: quæ i hoc

loco pœnae intelligendæ sunt: quia sicut umbræ corporū nō

sunt longe a corporibus, quæ faciūt umbras: ita pœna nō

longe a morte sunt, quæ inferunt mortem. Non reuertar ad

hanc mortalitātē, ubi tāta mala patior. Spiritus diuinus, q̄

est in naribus meis. Quia eū dolorū angustijs anhelantē,

cōsolationum robore urgebat. Quis mihi tribuat ut in in-

ferno protegas me & abscondas donec pertranscat ira tua,

& cōstituas mihi tempus in quo recorderis mei. Furor iræ

dei petransiit, quē Adam peccando promeruit, quādo chi-

rographum in mortem filiorum eius cōscriptum, christi

deleuit aduentus. Nemini ergo de sanctis mirum uideā-

tur, qui aduentu dñi sunt absoluti ab inferis: & resurrectio

nis christi exēplo in spe beatæ resurrectiōis suæ sūt cōstituti.

¶ Respondens autē Sophar naa-

marathites dixit: Nunquid qui multa loquit̄ rē.

Velut si dixisset. Nunquid potest uir uerbosus

admirationi haberi, aut preconio laudis efferrī:

cum sit ostensione nimia uerbositatis odiosus: sed potius

audire debet quæ meret̄: ne uanitate elatus, solum se existi-

met sapientem. **¶** Tibi soli tacebunt homines rē. Nō

sunt hæc amicorū solatia, sed hostium tela: Ita ut nunc dica-

mus de uobis, Filij hominum dentes eorum arma & sagi-

tæ. **¶** Dixisti enī: Purus est sermo meus: & mundus sum

in conspectu tuo. Non ita dixit quod purus esset & mūdus,

id est quod cogitationibus & uerbis ante deum immacula-

tus existeret: sed dixit,

nihil impium feci.

¶ Atq; utinam deus

loqueretur tecū: & apē-

rīret labia sua tibi. Di-

xit quali iudicio Iob

debuerit cōdemnari:

In loquendo enim, uō-

cem dei, cuius sonum

aures suscipiunt: ut ar-

bitror uoluit indicare.

In aperiendis uero la-

bijs: uocis intelligen-

tiam demonstrauit.

¶ Et ostenderet tibi

secreta sapientiæ: & q̄

multiplex esset lex ei.

Cordis eius abdita &

remota iudicia in qui-

bus multiplex & in-

scrutabilis ē, cognosce-

res. **¶** Et intellige-

res q̄ multo minora

exigaris ab eo q̄ mere-

tur iniquitas tua. Hoc

ē plura pati debes tor-

menta: quā te sustine-

re. **¶** For-

sitan uestigia dei com-

prehendes: & usq; ad p̄-

fectū omnipotentem

reperies. Vestigia dei

illa sunt, quādo digna

tione sui hominib; in-

notescit. Et ideo tunc

eum uestigamus, quā

do se nobis aliquan-

tulum manifestare di-

gnatur. Hæc sunt ergo

uestigia dei, cū eū incō-

prehensibilem intelle-

xeris & credideris.

¶ Excelsior celo est:

& quid facies: Profun-

dior inferno: & unde cō-

gnosces? Credimus

quod ubiq; est deus:

& intra eum oīa quæ

ab eo creata sunt con-

tinent. **¶** Ipse enim nouit hominum uanitatē: & vi-

dens iniquitatem nonne considerat. Ipse enim nouit op̄a

iniquorum, & uidens iniusta non negligit: quia iniquos

& impios uindicat. **¶** Vir uanus in superbiam erigit̄

tur: & tanq̄ pullum onagri se liberum natum putat. Dicit eū

pullo onagri similē, effreno scilicet animali & uago: eo quod

ita existimet de se Iob, qui ad nullum debeat pertinere.

¶ Tu autem firmasti cor tuum: & expandisti ad eum ma-

nus tuas. Firmasti cor tuum ait, non ut satisfaceres deo per

poenitentiam, ut auferret plagam hanc pessimam in tuis car-

nibus seuientem. Expandisti ad eum manus tuas, id est sal-

sa operum merita, ore uaniloquo dilatasti: quia multis lo-

cis, nomine manuum, op̄a designantur. **¶** Si iniqui-

tatem quæ est in manu tua abstuleris a te: & non manserit in

tabernaculo tuo iniusticia. Cum exprobatōe arguit Iob

dicens: Si iniquitas quæ est in manu operis tui & iniusti-

cia in tabernaculo cordis tui non manserit.

¶ Tunc leuare poteris faciem tuam absq; macula. San-

ctam uidelicet possidēs cōscientiā & liberā, ad deprecandū

deum eriges faciem tuam. Cain enī fratricida in terra nūd

habitauit

sunt hæc amicorū solatia, sed hostium tela: Ita ut nunc dica-

mus de uobis, Filij hominum dentes eorum arma & sagi-

tæ. **¶** Dixisti enī: Purus est sermo meus: & mundus sum

in conspectu tuo. Non ita dixit quod purus esset & mūdus,

id est quod cogitationibus & uerbis ante deum immacula-

tus existeret: sed dixit,

nihil impium feci.

¶ Atq; utinam deus

loqueretur tecū: & apē-

rīret labia sua tibi. Di-

xit quali iudicio Iob

debuerit cōdemnari:

In loquendo enim, uō-

cem dei, cuius sonum

aures suscipiunt: ut ar-

bitror uoluit indicare.

In aperiendis uero la-

bijs: uocis intelligen-

tiam demonstrauit.

¶ Et ostenderet tibi

secreta sapientiæ: & q̄

multiplex esset lex ei.

Cordis eius abdita &

remota iudicia in qui-

bus multiplex & in-

scrutabilis ē, cognosce-

res. **¶** Et intellige-

res q̄ multo minora

exigaris ab eo q̄ mere-

tur iniquitas tua. Hoc

ē plura pati debes tor-

menta: quā te sustine-

re. **¶** For-

sitan uestigia dei com-

prehendes: & usq; ad p̄-

fectū omnipotentem

reperies. Vestigia dei

illa sunt, quādo digna

tione sui hominib; in-

notescit. Et ideo tunc

eum uestigamus, quā

do se nobis aliquan-

tulum manifestare di-

gnatur. Hæc sunt ergo

uestigia dei, cū eū incō-

prehensibilem intelle-

xeris & credideris.

¶ Excelsior celo est:

& quid facies: Profun-

dior inferno: & unde cō-

gnosces? Credimus

quod ubiq; est deus:

& intra eum oīa quæ

ab eo creata sunt con-

tinent. **¶** Ipse enim nouit hominum uanitatē: & vi-

dens iniquitatem nonne considerat. Ipse enim nouit op̄a

iniquorum, & uidens iniusta non negligit: quia iniquos

& impios uindicat. **¶** Vir uanus in superbiam erigit̄

tur: & tanq̄ pullum onagri se liberum natum putat. Dicit eū

pullo onagri similē, effreno scilicet animali & uago: eo quod

ita existimet de se Iob, qui ad nullum debeat pertinere.

¶ Tu autem firmasti cor tuum: & expandisti ad eum ma-

nus tuas. Firmasti cor tuum ait, non ut satisfaceres deo per

poenitentiam, ut auferret plagam hanc pessimam in tuis car-

nibus seuientem. Expandisti ad eum manus tuas, id est sal-

sa operum merita, ore uaniloquo dilatasti: quia multis lo-

cis, nomine manuum, op̄a designantur. **¶** Si iniqui-

tatem quæ est in manu tua abstuleris a te: & non manserit in

tabernaculo tuo iniusticia. Cum exprobatōe arguit Iob

dicens: Si iniquitas quæ est in manu operis tui & iniusti-

cia in tabernaculo cordis tui non manserit.

¶ Tunc leuare poteris faciem tuam absq; macula. San-

ctam uidelicet possidēs cōscientiā & liberā, ad deprecandū

deum eriges faciem tuam. Cain enī fratricida in terra nūd

habitauit

Commen.

A habitauit, id est instabilis factus est. Ne ergo & Iob ob huiusmodi supplicium, super morte sua perpetuum timorem incurreret: Sophar hortatur eum dicens: Si hæc feceris, quæ supra diximus, eris stabilis. Hoc sane sciendum, quia est commotio, in qua peccator permanens in facinoribus suis, ante faciem

non consistit. Facies tua tanquam aqua pura, & spoliaberis sorde & non timebis. Qui est syncera & purificata mentis & mundus ab omni sorde, pertimet uitia: quibus uelut exuius expoliatus, tanquam e tenebris educus fulgebit: Homo faciem mentis suæ candoris puritate præferens, radiantem in populum significat iudæorum: qui christum patrem quodammodo suum occidit. a

B **M**iserere quoque obliuisceris: & quasi aquarum quæ præterierunt non recordaberis. In transitu itaque aquarum, Sophar hoc uult intelligere: quod tam cito possint discedere ab eo dolores, si tamen Iob se emendare uoluerit: quædam modum aquæ intra momentum ad loca alia dilabuntur: & ita omnino abstergi ab eo posse plagam huiusmodi miseria: ut prorsus tenui memoria recordetur eius quasi quæ non fuerit.

B **E**t quasi meridianus fulgor: consurget tibi ad uesperam. Spiritus taliter sic intelligi potest: consurget tibi ad uesperam, id est in consummatione laborum malorum tuorum, consolatio solius iusticie tibi Christus adueniet: siue post mortem resurges in gloriam. Item aliter, etiam in hoc interitu tuo quo quotidie tanta putredine contabescis & defluis, ut iam omnino consumptum te arbitreris: si feceris, quæ iam dixi: ex nihilo omnino penitusque consumpto, repente orieris ut lucifer: qui per occultas cursus sui metas polum circuiens: post biennium in ipsius aurore rutilo dici apparere. Ita ergo & tibi post noctem & tenebras densiores, diutina tentationis istius: si culpas tuas cognoueris poterit euenire.

C **E**t habebis fiduciam proposita tibi spe: & defossus securus dormies. Habebis hanc fiduciam, ut defossus in morte: certusque de resurrectione effectus, securus dormias, requiescas in inferno, in spe certæ fidei constitutus: & non erit illic ullus tortor aduersarij inimicus, qui te exterreat, & tibi penas infernales infligat, sed potius quicunque sunt, preces tibi supplices fundent: ut eis tartarei cruciatus, tuis orationibus temperent. **D** **O**culi autem impiorum deficient & abominatio antiq̃. Id est expectatio hominum impiorum hoc sine concludet: ut in tempore alienæ gloriæ ipsi non absolutione, sed abominatione digni inueniantur. **Ca. XII**

R **E**spondens autem Iob dixit. Ergo uos soli estis homines & uobiscum morabitur sapientia. Hoc est dicere, quid uos tantum dicitis sapientes: & putatis quod post uos nullus erit sapiens. **L**ampas contempra apud cogitationes & c. Lampadem se contempra a diuitibus dicit: utique fugbos eos denotans,

eo quod despiceret etiam afflictum cruciatibus, & despectione propinquo: qui tamē magnæ fidei & bonorum operum oleo intrinsecus fulgebat. Siue etiā lampas contempta a diuitibus: christus a iudæis: qui surgens a mortuis, splendore gratiæ suæ illuminauit uniuersum mundum. Diuites uero

ideo iudæi dicti sunt quia acceperunt eloquia dei. **G** **M**iserum interroga iumenta: & docebit te. Quod omnia ad dei prouidentiam & gubernationem pertineant, etiam quæ irrationalia sunt, quadam ratione ueritatis interrogata respondet. Secundum mysticum intellectum, possunt homines inconditi & irracionales moribus, iumenta intelligi. Volatilia uero intelliguntur demones: siue leues & elati homines ac superbi: aut certe astrologi. Terra, uoluptuosi homines & carnales qui terram sapiunt. Pisces, philosophi & eorum similes, qui de rebus mundi & eius qualitatibus inquirentis nimis sunt. Aliter: iumenta, equi boni sunt: quæ animalia in hereditate domini habitabunt: quibus pluuia uoluntaria euangelij ab incredulis segregata est: Volucres uero sunt qui sursum corda habent & celestia concupiscunt: uel qui obuiam christo in aera ex mortuis ituri sunt: caro sanctorum rectissime intelligitur quæ regnante domino exultabit. Pisces uero qui inter

Miserere quoque obliuisceris: & quasi aquarum quæ præterierunt non recordaberis: & quasi meridianus fulgor consurget tibi ad uesperam. Et cum te consumptum putaueris: orieris ut lucifer: & habebis fiduciam proposita tibi spe: & defossus securus dormies. Requiesces: & non erit qui te exterreat. Et deprecabuntur faciem tuam plurimi. Oculi autem impiorum deficient: & effugium peribit ab eis: & spes illorum abominatio animæ. **Ca. XII.**

R **E**spondens autem Iob, dixit: Ergo uos estis soli homines: & uobiscum morietur sapientia? Et mihi est cor, sicut & uobis: nec inferior uestri sum. Quis enim hæc quæ nostis, ignorat? Qui deridetur ab amico suo sicut ego: inuocabit deum: & exaudiet eum. Deridetur enim iusti simplicitas: lampas contempta apud cogitationes diuitum: parata ad tempus statutum. Abundant tabernacula prædonum: & audacter prouocant deum: cum ipse dederit omnia in manus eorum. Nimirum interroga iumenta, & docebunt te: & uolatilia cæli, & indicabunt tibi. Loquere terræ: & respondet tibi: & narrabunt pisces maris. Quis ignorat quod omnia hæc manus domini fecerit? In cuius manu anima omnis uiuentis: & spiritus uniuersæ carnis hominis. Nonne auris uerba dii iudicat: & fauces comedentis sapor? In antiquis est sapientia: & in multo tempore prudentia. Apud ipsum est sapientia & fortitudo: & ipse habet consilium & intelligentiam. Si destruxerit, nemo est qui ædificet: si induserit hominem, nullius est qui aperiat: si

continuetur

fluctus mundi istius tempestatesque natantes, tuta sibi loca æternitatis & quietis perspicunt. Vel illi pisces intelligendi sunt: qui per aquam uitæ accipiunt, qui cōfestim de fonte baptismi migrat ad christum: siue ad deum ut alij dicunt. **H** **S**i destruxerit nemo est qui ædificet. Manifestum est quicquid sapientia suæ iudicio dissipare uoluerit ac destruere: nemo poterit fortitudini illi uelut potes resistere. Sicut destruxit turrem & regnum multarum gentium, uel etiā hierusalē: ubi præcepta ipsa legalia tanquam lapides scripti sunt, sub præsentia gratiæ suæ dissolui da esse prænuñciauit. Sic itaque & secundum Iob, prophetatione, paries inimicitiarum, lex utique præceptorum, per christum destructa est, ut duos conderet in semetipso in unum nouum hominem pacem faciens. Destruxit atque reserauit deus Christus claustra inferni: & diabolum habentem potestatem mortis, regno diuinitatis deposuit. Destruxit deus christus igitur mortem, dum ipsam ut in ea mori dignaretur suscepit: & dum in cruce destruxit corpus peccati, ueterem hominem nostrum illic interficiētem peremit: ut uiam nobis in æternū restitueret. Sic itaque destruxit mortem & illuminauit uitam: persequentiū ecclesiā destruxit, consilia mortuorum: ut nomen eius effunderet de sub cælo, iudæi scilicet & gentes. Destruxit dogmata & diuersos errores hæreticorum ab ecclesia: indissolubili rectæ fidei ædificio: de quibus salomō: Ciuitates fortium ascendit sapiens & destruxit munitiōes eius: destruxit & omnem cultum idolorum. **I** **S**i induserit hominem nullus est qui aperiat. Inclusit deus Noe in diluuium, Lot in segor, Ionam in uentre ceti. Hieremiam & Baruch ne inuenerentur

A nirentur. Includit & illos, de quibus dicitur: Immittet angelum suum in circuitu timetium eum, & eripiet eos. Siue sub sententia mortis iudicio dei positum hominem quis potest reuocare? Inclusus est Pharaon in medijs aquis: inclusi sunt Dathan & Abiron uiui in inferno: populus Israel in e/

remo per quadraginta annos inclusus est. Includit deus hominem tribulationibus exco/

quendum: aut certe correctionibus flagellandum peccatorem cingit ut emendet: Quis est qui copiam declinandi ueluti quem aditum aperiat, ut euadat, sicut ipse Iob qui ait: Concluit me deus apud iniquum, & manibus impiorum tradidit me. Potest homo hoc loco diabolus intelligi, qui cum inclusus fuerit in inferno, nec se ipse liberauit, quod se contra deum fortissimum detestabiliter arbitrat.

a Si continuerit aquas omnia siccabuntur. Quod factum sub noe, secundum scripturarum fidem, minime dubitamus. Modo uero spiritaliter aqua doctrinarum, in iudeorum populis continentur, ut sint eis legis flumina in desertum, & exitus aquarum in sitim: & habeant ut ista aqua terrenas cupiditates atque luxurias: & dispendantur ac demoliatur, in terra ecclesiae rationabilis, relicta imagine terreni hominis in spiritalem uitam se conuertendo proficiat.

b Apud ipsum est fortitudo & sapientia. Hoc est filius cum patre, & spiritus sanctus. **c** Ipse nouit decipientem & eum qui decipitur. Nouerat balaam, achab, ananiam falsum surrecturum prophetam, Aenam nouit, sed per hanc meritum populi peccatoris ostendit: ut in perditionem eius falsa uaticinatio denunciaret: & hi qui nolunt audire deum & prophetas uera dicentes: pseudo prophetarum falsis uaticinationibus illudant. Filij quoque israel sicut in libro Iudicum legimus, aequissimo dei iudicio decepti sunt. Et cum iusta causa propter uxorem leuitis contra beniaminitas congregati fuissent, ut scelus adulterij puniretur: in ipsis prius est sacrilegij crimen uindicatum, quia prius ipsi emendari debuerant: uel certe eos qui idola in iniuriam dei adorabant interimere: quibus maius fuit fratris iniuria quam dei, & ob id prius in illis uindicatum est. Nouit autem dominus & decipientem & deceptum per praescientiam: quod etiam de Abel & Cain, & Dalila & Samson qui gratia spiritus sancti in septem crinibus mystice possidebat, intelligi potest. Nouerat utique haec omnia deus antequam fierent, praescius futurorum, sed permisit ut homo qui libero utebatur arbitrio, praeccepto dei inobediens, insuper & deum posse se fieri credens: per iusticiam dei poenam inobedientiae dignissime sustineret. Hi omnes typum christi habuerunt. In samson uero qui leonem tenuit & occidit, & in ore mortui leonis fauile melis inuenit: significatum est quod in superbis in quorum ore

putor fuerat blasphemiae, esset postmodum dulcedo laudis & gratiae dei. Et ut ille Samson sitiens de molari dente asini inuocato deo aquam eduxit ut biberet: ita & christus de immundo & duro gentium populo fide credentium, tanquam refrigerij poculo saturatus est. Maxilla quoque eiusdem asini de cuius molari aqua copiosa effluerant: occidit mille uiros. In maxillis & dentibus, oris eloquiū intelligitur. Doctrina igitur eorum qui ex gentibus creditur perfectio quodam numero finitur. Samson uero hostes suos atque aduersarios, tribus modis interfecit & occidit: dum alij non credendo pereunt: alij uero credendo fide moriuntur peccato. Opus hoc maxillae eleuatio appellatur. Ita enim doctrina & praedicatio euangelij magnificata est super omnem terram, ut eam omnes gentes ubique eleuata mirerentur. In illis ergo uulpibus figuratum est: ut per dolos & sanae fidei inimicos, quorum principatus in caudis est, pars post tergum relicta, pars circa fructum christo aduersantium uastaretur.

d Adducit consiliarios in stultum finem. Ut fecit contra aegyptios magos qui dicebant Pharaoni, regem chaldaeorum non esse uenturum ad uastandam aegyptum: siue ipsum nabuchodonosor in amentiam uertens, uel Balthazar timore concutens. **e** Baltheu regem dissoluit & praecingit. In Baltheo, regnantis gloria intelligitur: in fune, ignominia regno depositi: sicut sedechie & manasse contigit deo iubente: siue populum iudeorum qui per infidelitatem suam, a christi regno distinctus est. Sed & nunc renati in christo reges, sunt omnes in adoptionem filiorum aeterni regis uocati. Vere ab illa honoris sublimitate merito distinguuntur, quicumque ea quae poenitentiae funibus digna sunt, perpetrarunt. Sicut ait propheta. Pro sona recte cingeris. **f** Adducit sacerdotes inglorios. Ut filios Eli, uel plures alios eiusdem gentis. **g** Et optimates supplantat. Non dolo supplantat deus, in quo non est iniquitas: sed hoc modo dicitur supplantare: dum iniustum amouet & iniquum: & in locum quem tenere uideatur quicquid indignus, bonum hominem & iustum substituit: ut David in locum saulis. **h** Commutans labium ueracium. Cum propter peccata remotis promissionibus aeternae uitae: gehennae flammam adoptatis dare compellitur. **i** Qui reuelat profunda de tenebris. Umbra mortis ipse diabolus est: qui non protegit homines, sed premit in mortem: hic producit in lucem: qui ab ania

Ecce omnia haec uidit oculus meus, & audiuit auris mea: & intellexi singula. Secundum scientiam uestram, & ego noui: nec inferior uestri sum. Sed tamen ad omnipotentem loquar: & disputare cum deo cupio, prius uos ostendens fabricatores mendacij: & cultores puerorum dogmatum. Atque utinam taceretis ut putaremini esse sapientes. Audite ergo correctiones meas: & iudicium labiorum meorum attendite. Nunquid deus indiget uestro mendacio: ut pro illo loquamini dolos? Nunquid faciem eius accipitis: & pro deo iudicare nitimini? Aut placebit ei quem celare nihil potest? Aut decipiet ut homo uestris fraudulentis? Ipse uos arguet: quoniam in abscondito faciem eius accipitis. Statim ut se commouerit, turbabit uos: & terror eius irruet

theo, regnantis gloria intelligitur: in fune, ignominia regno depositi: sicut sedechie & manasse contigit deo iubente: siue populum iudeorum qui per infidelitatem suam, a christi regno distinctus est. Sed & nunc renati in christo reges, sunt omnes in adoptionem filiorum aeterni regis uocati. Vere ab illa honoris sublimitate merito distinguuntur, quicumque ea quae poenitentiae funibus digna sunt, perpetrarunt. Sicut ait propheta. Pro sona recte cingeris. **f** Adducit sacerdotes inglorios. Ut filios Eli, uel plures alios eiusdem gentis. **g** Et optimates supplantat. Non dolo supplantat deus, in quo non est iniquitas: sed hoc modo dicitur supplantare: dum iniustum amouet & iniquum: & in locum quem tenere uideatur quicquid indignus, bonum hominem & iustum substituit: ut David in locum saulis. **h** Commutans labium ueracium. Cum propter peccata remotis promissionibus aeternae uitae: gehennae flammam adoptatis dare compellitur. **i** Qui reuelat profunda de tenebris. Umbra mortis ipse diabolus est: qui non protegit homines, sed premit in mortem: hic producit in lucem: qui ab ania

Ecce omnia haec uidit oculus meus, & audiuit auris mea: & intellexi singula. Nunquid deus indiget uestro mendacio? Doli erant in illis, quia sub uerbis consolatorum inimico eum corde pulsabant. **l** Ipse uos arguet, quoniam in abscondito faciem eius accipitis. Ut a deo arguamini, digni estis: abscondite, id est quasi eo ignorante per

C Iudic. 15. d

D

Hier. 4. & 46

Esa. 3. d

Iudic. 20. d

Esonam eius in uobis ad me damnandum suscipitis: tanquā eū latere possit aliquid ut ita ei subrepere uelitis. **a** Quare lacero carnes meas. Torquentibus eum nimis cruciatibus: manus uel labia sua dentibus lacerabat. **b** Et animam meam porro in manibus meis. Ipsam uitam suam quæ solet animæ uocabulo dici: portare se ait in manibus suis: hoc est, iam nunc in tormentis deficere animā & exunte uelut efferendam porro in manibus. **c** Scelera mea & delicta mea ostēde mihi. Ut scire possim, quam ob causam ita me crucias. **d** Cur faciem tuam abscondis: & arbitraris me inimicū tuū. Dū ita punirime permittis, quē uelut inimicū existimas, dolet mihi, eo quod ipse optime noueris, quia illi potius tibi restiterit nocere.

Ca. XIII.

F**H**omo natus de muliere & egreditur & conteritur. In flore hoc loco fragilitatē humani generis intelligamus, non fragrantem odoris pulchritudinem & decorē. **f** Et dignū ducis super huiusmodi aperire oculos tuos. Hoc est, dignū ducis ut propter humanum genus, unigenitū tuū hominem nasci uelis. Siue aliter, me quoque permittis fabulari tecum: & euoluere miserias meas. **g** Recede ergo paululum ab eo: ut quiescat. Hoc est, amoue a me flagellum tuum, neque me diutius permittas taliter tentari. **h** Lignum habet spem. Si percisum fuerit, rursum uirescit: & rami eius pullulant. Rationabile lignū credendum est: de quo dicitur: Est enim arbori spes. Hoc itaque lignū percisum fuit pro inobedientia: quando habitabat in medio lignorum paradisi, priusque dei sententia moretetur: a quo in baptismo uetustas perciditur, ut in iesu christi noui hominis uita, per resurrectionem fidei reuiuifcat: & rami eius uirtutibus pullulent, id est opa eius sancte

uiuendo proficiant. **i** Homo uero cum mortuus fuerit: & nudatus atque consumptus: ubi quæso est? Homo autem non habens spem in christo, sicut gentes quæ ignorant deū, cum mortuus fuerit, non renatus per baptismum, uita etiam destitutus ac præsentī delectatione nudatus, sine dubio sententiam æternæ dānationis excipiet. **k** Quomodo si recedat aqua de mari: & fluuius uacuefactus arefcat. Si fieri potest ait, ut aqua salutariū præceptorum dei, de sanctorum scripturarum mari desinent recedere: cui perenni abundantiā non deficiūt: & si potest fieri ut fluuius sacri baptismatis: quadam inopia diuinæ misericordiae exicetur: & non plenus sit gratia dei sancti quoque spiritus donis non reuēdet: ita poterit fieri ut homo cum mortuus fuerit non resurgat. **l** Vocabis me: & ego respondebo tibi. Operi manuum tuarum porriges dexteram. Vocabunt omnes mortui in nouissimo sæculorū, & in uoce archangeli atque in tuba dei de tumultis excitabunt: respondebuntque uniuersi hoc modo cum ad uerbum maiestatis eius atque potētiæ, cines ac fauilla humanorum corporum uiuifcabuntur, & exurgent ex mortuis incorrupti. **m** Tu quidem gressus meos diuinauerasti. Cogitationes & opera iuuentutis meæ. **n** Signasti quasi in sacco delicta mea. Saccus significatio nominis quasi tota massa peccatrix generationis Adæ dicitur uideri potest: in quo quasi sub signaculo imaginis eius, genuit

eius irruet super uos. Memoria uestra comparabitur cineri: & redigentur in lutū ceruices uestre. Tacete paulisper: ut loquar quodcumque mihi mens suggesserit. Quare lacero carnes meas dentibus meis: & animā meā porro in manibus meis. Etiam si occiderit me: in ipso sperabo. Verūtamen uias meas in conspectu eius arguā: & ipse erit saluator meus. Non enim ueniet in conspectu eius omnis hypocrita. Audite sermonem meū, & angustias percipite auribus uestris. Si fuero iudicatus, scio quod iustus inueniar. Quis est qui iudicet mecum? Veniat. Quare tacens cōsumor? Duo tantum ne facias mihi: & tunc a facie tua non abscondar. Manū tuā longe fac a me, & formido tua me non terreat. Voca me, & ego respondebo tibi: aut certe loquar: & tu responde mihi. Quantas habeo iniquitates & peccata: scelera mea & delicta mea ostēde mihi. Cur faciem tuam abscondis: & arbitraris me inimicū tuum? Contra folium quod uento rapit ostendis potentiā tuā: & stipulā siccam persequeris. Scribis enim contra me amaritudines: & cōsumere me uis peccatis adolescentiæ meæ. Posuisti in neuo pedem meū: & obseruasti omnes semitas meas: & uestigia pedū meorū cōsiderasti. Qui quasi putredo cōsumēdus sum: & quasi uestimētū quod comedit a tineā. Ca. XIII

Homo natus de muliere: breui uiuens tempore repletur multis miserijs. Qui quasi flos egreditur & conteritur: & fugit uelut umbra: & nūquam in eodē statu permanet. Et dignū ducis super huiusmodi aperire oculos tuos: & adducere eū tecū in iudiciū. Quis potest facere mundū de immūdo cōceptū semine? Nōne tu qui solus es? Breues dies hominis sunt: numerus mensuræ eius apud te est. Cōstituiisti terminos eius qui præteriri non poterūt. Recede ergo paululum ab eo: ut quiescat, donec optata ueniat: & sicut mercenarij dies eius. Lignum habet spem. Si percisum fuerit, rursum uirescit: & rami eius pullulāt. Si senuerit in terra radix eius: & in puluere emortuus fuerit truncus illius: ad odorem aquæ germinabit: & faciet comā quasi cum primū plantatū est. Homo uero cum mortuus fuerit: & nudatus atque consumptus: ubi quæso est? Quomodo si recedat aqua de mari, & fluuius uacuefactus arefcat: sic homo cum dormierit non resurget. Donec atterat cælū non euigilabit: nec cōsurget de somno suo. Quis mihi hoc tribuat: ut in inferno protegas me: & abscondas me: donec præterseat furor tuus: & cōstituas mihi tempus in quo recorderis mei? Putasne mortuus homo rursum uiuet? Cunctis diebus quibus nūc milito: expecto donec ueniat immutatio mea. Vocabis me: & ego respondebo tibi. Operi manuum tuarum porriges dexterā. Tū quidē gressus meos diuinauerasti: sed propter peccatis meis. Signasti quasi in sacco delicta mea: sed curasti

A genuit Adam ad imaginem & similitudinem suam, totam Jobolem illius in ipso prauaricatricem effectam: quam per multa secula deus clausam tenuit sub peccato: & tamen in nouissimis seculorum temporibus, uulnera delictorum sua redemptione curauit. Si autem de semetipso Job hoc dixisse uidetur, ut arbitror, iste est intellectus. Si qua igitur ait ad deum per totum seculum uita mea peccata commisi, in unum omnia per diuersa temporum spacia congregasti: ut secutum rigorem iusticie tue pro cunctis simul mihi retribueres.

a **¶** Mons cadens defluit: & saxum transferretur de loco suo. **¶** Mo-tem ergo istum, diabolus siue superbiae hominem sentire debemus: qui contra deum ut mons elatione mentis tumescit: & ita se erigendo, cadit in praecipitium: & soluitur in puluerem ad nihilum deducitur. Saxo uero illos assimulari puto, qui cum in natura bono debuerant tanquam lapides soli simili fortitudine permanere: commutati sunt uoluntate propria in stoliditatem quandam ac duriciam cordis: & ideo de testationis suae habitaculo quod se habere, quasi suis meritis praesumebant, deiiciendi sunt ad digna sibi loca. Aqua autem ista quae semper inferiora petunt, per quas etiam quodam uenit interitus: aduersarias significant potestates & potestas ac turbine mundi. Haec ergo aqua inquam eos homines qui sibi fortissimi ac solidi sunt de se praesumunt & confidentes in uirtute sua, unde & lapidibus comparantur, inde sinenti lapsu atterunt. Terram uero illos esse existimo, qui tentationes & pericula non ferentes: se dimittunt labefactari. Homines ergo similiter perdes, id est sanctos tuos qui imaginem tuam in se custodiunt.

b **¶** Roborasti eum paululum. Hoc est in uita ista non permisisse sanctos tuos tentationibus superari. **c** **¶** Immutabis faciem eius & emittes eum. Id est cum mortale hoc immortalem induerit & incorruptionem. Siue aliter, faciem animam intelligimus: quae cum naturalem receperit serenitatem, contemplatur gloriam diuinam maiestatis: quae cum corpore suo simul fuerit gratulata: nulla perturbatione cuiuslibet uitae sauciabitur. **d** **¶** Siue nobiles fuerint filij eius siue ignobiles. Hoc est non filij carnis, sed filij mentis, id est opera uirtutum. Non intelligunt ergo sancti in hac uita ante iudicii diem, quales pro certo filios habeant: utrum deo placentes, an non placentes. Roborasti eum paululum ut in perpetuum transiret: secundum formam serui quam assumpsit. Hac christo deo non aptari posse arbitror. Nam cum ex ea parte qua homo est infirmaretur, proximus passioni euangelistica ait: Apparuit autem angelus domini de caelo confortans eum.

Luct. 22. c

Hic ergo ad breue tempus administrata redemptione nostra in perpetuum illud seculum coelos penetrans transiit. Immutabis faciem eius, hoc est, cum totus homo in deum transiit: salua tamen utriusque substantia, proprietate in unitate personae. **e** **¶** Attamen caro eius etc. Ita uera carne saluator noster assumpsit ut potuerit dolorem sentire. Vel anima eius doluit cum ait: Tristis est anima mea usque ad mortem. Siue ecclesia quae caro eius est, dolet cum pressuris premis seculi: quia ipsa ecclesia

Matth. 26. d

filia est in eo: qui per fide baptismi initiat in christo. Et rursum mater est, cum ille qui membris christi incorporatus est, suscipit ministerium baptismi. Respondens autem Eliphaz themanites dixit: Nunquid sapiens etc. Hoc sen-

R

sed curasti iniquitatem meam. Mons cadens defluit: & saxum transferretur de loco suo. Lapidibus excuant aquae: & alluione paulatim terra consumitur: & homines ergo similiter perdes. Roborasti eum paululum: ut in perpetuum transiret. Immutabis faciem eius & emittes eum. Siue nobiles fuerint filij eius, siue ignobiles: non intelliget. Attamen caro eius dum uiuet, dolebit: & anima illi super semetipso lugebit.

Ca. XV

R Respondens autem Eliphaz themanites, dixit: Nunquid sapiens respondebit, quasi in uentum loquens: & implebit ardore stomachum suum. Arguis uerbis eum qui non est aequalis tibi: & loqueris quod tibi non expedit. Quantum in te est, euacuasti timorem: & tulisti preces coram deo. Docuit enim iniquitas tua os tuum: & imitaris linguam blasphemantium. Codem-nabit te os tuum, & non ego: & labia tua respondebunt tibi. Nunquid primus homo tu natus es: & ante oes colles formatus? Nunquid consiliu dei audisti: & inferior te erit eius sapientia? Quid nosti quod ignoremus? Quid intelligis quod nesciamus? Et senes & antiqui sunt in nobis multo

mine appellamus: Ita uirtutem quamdam exercitationibus animae capabilem illa translatione per demutationem nominis dixit: quae eo modo cogitationibus repleatur, quo uenter hominis escis repletur. Increpatur ergo Job ab Eliphaz quod huiusmodi uentrem dolore repleuerit, id est ea cogitet quae animam eius discrucient uel unde dolores corporis merito patiat. **b** **¶** Arguis uerbis eum qui non est aequalis tibi: & loqueris quod tibi non expedit. Quae ita dicendo: uelut rebellem deo contrarium notat. Ob hoc forsitan quia in praecedenti sermone dixerit Job ad deum inter cetera: Et arbitraris me inimicum tuum.

i **¶** Quantum in te est euacuasti timorem: & tulisti preces coram deo. Tam elatus, inquit, effectus es ut timore diuino omnino sis uacutus: & deum iam nec deprecari digneris: propter quod ait, & tulisti preces coram deo, id est quali tibi non necessarias a te abstulisti. **k** **¶** Docuit enim iniquitas tua etc. Malum igitur mentis tuae, os tuum didicit loqui: & idcirco imitator & discipulus es illorum qui linguam ad blasphemandum deum semper habet paratam. **l** **¶** Codem-nabit te os tuum etc. Id est merita sermonum tuorum recipies. **m** **¶** Nunquid primus homo tu natus es etc. Ergo antequam generatio humana existeret, esse cepisti, donas tibi plurimum, quod praeter ceteris hominibus sapias: ubi sermone subannatorio potuit primum Adam dixisse: quem utique sapientissimum a deo nouimus factum. Ita ergo in sanctum Job inuehit ut diceret, nunquid tu ante patrem humani generis & ante conditionem angelorum esse cepisti? **n** **¶** Nunquid consiliu dei audisti etc. Subinde nimium & iactantem arguit uero deo placentem, & uehementer increpat dicens: quod non solum nosse putet dei consiliu: uerum etiam & inferior sit illo eius sapientia. Apparet ergo plenum liuore animu, exprobrationum iacula, in hominem iustum siue causa dirigere: ut conuictis obserueret innocentem. **o** **¶** Quid nosti quod ignoremus. Quid intelligis quod nesciamus. Plurimum: plane in primis ipsum deum magis nouerat: deinde reuelanda in christo mysteria spiritu peruidebat. **p** **¶** Senes & antiqui sunt etc. Senes &

PP 2 antiqui

Commen.

E

antiqui nobiscum positi, qui iam ipsa soga uitate plurimū eruditionis atq; scientiæ consecuti sunt: nihil temere contra deum ut tu facis, dicere præsumpserūt. a ¶ **Nūquid grā de est, ut consoletur tē.** Manifestum nec grande est omnipo- tenti, nec difficile misericordiæ dei, hominē consolari: ut in/ uocantē exaudiat: & a

pressura tribulationis eripiat: sed tu blasphemias ructādo, exacerbas magis deū in poenam tuā, quā poteras hūilitate & satisfactio- ne placare. b ¶ **Quid te eleuat cor tuū: & quā si magna cogitas tē.** Cor, oculi, spūs: totā hoīs animā significāt: sed in corde hoīs, sapiē- tiam cognoscam⁹. In oculis, perspicuitatem intelligētia: In spiritu uero illius animā mo- tū, quo cogitatioibus incessabiliter agiē ad quæcūq; faciendā. In eleuatione ergo cordis & attonitis oculis, tu- more etiā spiritus: su- perbum ualde contra deum & inflatum ni- mium sanctū Iob Eli- phaz amicus eius ex- probrat. Illis etē ser- monibus offensus fue- rat, quos beat⁹ Iob ad deum superius narra- uit: Si iudicat⁹ fuero, scio quod iustus inue- niar: & contra, isto ser- mone loquif. Quid est homo ut immacu-

F

latus appareat. c ¶ **Ostendam tibi audi me.** Expertā rem loquor: quā cognouisse & uidisse me noueris. d ¶ **Sapiē- tes confitentur: & non abscondunt patres suos.** Ita uult eum diuersis modis atq; exemplis, quasi ad poenitentiam coar- tare atq; constringere, ut confiteatur plagam illam poena- rum quam sustinebat ob- merita sustinere. Vel ita: non de- fendendo seipsum suosq; patres similes sui, uel quos imitan- do parentes habere ceperunt: peccata sua siue parētum nō cooperiunt, nec abscondunt. Siue nō celant patres suos, id est seniores uel sacerdotes suos quibus peccata salubre est confiteri. e ¶ **Quibus solis data est terra: & non transibit alienus per eos.** Frequenter deus propter peccata tradit ter- ram iniquorum alijs gentibus. De cōuersationis igitur in- troitu & ingressu sophar ad Iob loquif. In amaritudine sua uadent & uenient super eū horribiles, id est quasi iracūdia fellium cōmoti, & ueneno inuidiæ in amaritudinē furorēq; conuersi: circa te, inquit, iugiter morabuntur. Siue mo- raliter. Sapiētes illi in christo sunt, & in saculo stulti, q; satif- factione poenitentia, peccata sua uel errores hæreseos cōuer- tendo se ad deum fideliter confitentur, & authores uel cri- minū suorū uel dogmatū manifestant: ut terrā corporis sui soli possideant: id est non ei uitia uel hostiles nequitia do- minentur. Alienusq; per eum non transeat, id est diabolus in eum non habeat potestatem. Qui uere alienus dicēdus est, quia se a deo & angelorū cōsortio fecit alienū. f ¶ **Un- cris dieb⁹ suis impius superbit.** In personā quidē Iob hæc eliphaz uidet inuehere: quæ usq; ad calcē sermonis huius pduxit. Ego uero existimo quod afflatus spū prophetia, cū cū hac in quēlibet impiū, siue in ipsum diabolū uel eius so- cios dixerit. g ¶ **Sonitus terroris semper in auribus illi- us est.** Sicut Aegyptij passi sunt. h ¶ **Et cū par sit: ille sem- per insidias suspicatur.** Perseuerant impius in scelere semp

bis multo uetustiores q; patres tui. Nūquid grande est ut cōsolete te deus. Sed uerba tua praua hoc probi- bent. Quid te eleuat cor tuū: & q; si magna cogitas, atto- nitos habes oculos. Quid tumet cōtra deū spūs tuus: ut pferas de ore tuo huiusmodi sermones. Quid est homo, & ut immaculat⁹ sit: ut iust⁹ appareat natus de muliere. Ecce inter sanctos eius, nemo immutabilis: & coeli nō sunt mūdi in cōspectu eius: q; pro magis abomi- nabilis & inutilis homo, q; bibit q; si aquā iniquitatem. i ¶ **Ostendā tibi audi me: qd uidi narrabo tibi.** Sapiētes cōfitent⁹: & nō abscondūt patres suos. Quibus solis da- ta est terra: & nō transibit alienus per eos. Cunctis die- bus suis impius superbit: & numerus annorū incertus est tyrānidis eius. Sonitus terroris semp in auribus illi- us: & cū pax sit, ille semp insidias suspicat. Nōn credit quod reuerti possit de tenebris ad lucē: circūspēctās un- diq; gladiū. Cū se mouerit ad quærendum panē: nouit quod paratus sit in manu eius tenebrarū dies. Terre- bit eū tribulatio, & angustia uallabit eū sicut regē, qui pparat⁹ ad preliū. Tetendit em̄ aduersus deū manum suā: & cōtra om̄ipotentē roboratus est. Cucurrit aduer- sus eū erecto collo: & pingui ceruice armat⁹ ē. Operuit

faciē eius

de conscientia malo: nouit em̄ secundū iustum iudiciū dei, quæ impijs retributio sit separata. i ¶ **Mon credit.** Fru- stra errore deceptus, quod aliquo precio redimēdus sit. Hic impius in profundum peccatorum deueniens: uitā se posse consequi desperauit. Et idcirco non credit quod reuerti pos-

G

sit ad poenitentia lucē de tenebris peccatorū. Huius autē diffiden- tia causam: enarrat di- cens. k ¶ **Circūspe- ctans uidelicet undiq; gladiū.** Id est hinc in- desue præstolās mor- tem. Dixim⁹ diabolū in escam datum spiri- tuū immūdorū: quia eius malicia uiuunt: uultures uero hoīes peccatores & immū- di intelligunt. Cū er- go hi conuersi fuerint, tunc inimicū deuoran- tem se, uersa uice habe- bunt in escā, quia ipse est draco qui datus est a deo in escam po- pulis æthiopū: q; quō- dam ppter nigredinē peccatorū æthiopes: nūc autem per fidem lux facti in dño. Hūc impium siue draconē consumunt ac deuo- rant: dum om̄e corp⁹ eius, qui sūt utiq; pec- catores, per fidē intro- mittunt in corpus, id est in ecclesiā: secundū hoc, qd dictum est pe- tro: Surge occide & manduca. Hinc etiam

H

Moyse filios Israel uitulum comminutum bibere com- pulit: ut sicut ab eo fuerant absorpti in errore: ita illi in cor- pore populi dei relicto errore transirent. l ¶ **Cum se mouerit ad quærendū panem: nouit quod paratus tē.** Mor- timorū, est inchoatio cogitationis. Cum ergo hic recorda- tus fuerit reus sibi semper male conscius: quemadmodum possit uiuere: nihil ei occurrit aliud quā tempus illud iudi- cij dei horribile, quo poenas perpetuas irrogandas expaue- scit. m ¶ **Terrebit eum tribulatio.** Anteq; dies prædictus adueniat, malo formidinis cruciabit⁹: pressuris quoq; & an- gustijs septus undiq; coartabitur: ueluti rex profecturus ad prælium. Sub nomine regis, impium hominem siue diabo- lum significari existimo, qui contra deū bella quotidie blas- phemias contentionēq; siue pugnas parat uitiorum. n ¶ **Tetendit em̄ aduersus deum manū suā tē.** In elatione siue expansione manus, resistentem deo demonstrat, quēq; mentis etiam tumida contumacia robustum dicit. o ¶ **Cucurrit aduersus eum erecto collo.** Abruptam ac præ- cipitem superbi indicat mentem: quia contra deum posses- sus, infans in audacia resistendo non lentis gressibus pro- cessit. p ¶ **Et pingui ceruice armatus.** Pinguedinē no- minādo ceruicis, superabundantem, & quasi nimium effluē- tem superbiam indicauit. Quemadmodum propheta ait: cum de eadem hominum superbia loquitur dicens: Pro- diuit quasi ex adipe iniquitas eorum: hoc testimoniū no- ua æditio apertius dicit. Processerūt a pinguedine oculi eo- rū, id est sensus siue cogitationes nimī superboꝝ in blas- phemiā proruperunt. q ¶ **Operuit crassitudo faciem eius.** Facies plarumq; ipsa mens animæ intelligitur: ut ait Apostolus: Nōs autem reuelata facie gloriā dñi specula- mur: Hanc diabolus siue impius homo, sanctitate seu hūi- litate, serenā nō habet siue perspicuā, sed crassitudine oper- tam super-

A tā superbia, quā cāco corde fit & obtūso. Alia additio: Ope-
ruit faciē eius tanq̃ in adipe suo: tanq̃ diceret: superbia ui/
delicet atra, author omnium uitiorū: nō tenui & perlucida
hūilitatis uirtute uelut precioso amictu se uestiuit: sed de se
ipsa fecit ei quodāmodo derisum & uestimētū obscurum,

quo superbiā crassa cā-
citare cordis obtunde-
ret. **a** **Et de lateri-**
bus eius rē. Possūt la-
tera eius, ministri siue
sodales intelligi: q̃ ei
similes extiterūt. Non
absurde etiā aures itel-
ligūt, quā utiq̃ in au-
diētia impingūat, un-
de nimia surditas cō-
tūacib⁹ generat, secū-
dum illud: In crassatū
est cor populi huius.

Alia additio: Fecit cata-
pulum super femora:
Videtur mihi iste uer-
ficulus sensum huius
cemodi continere: qd̃
in hoc impio incre-
petur, quia frenum di-
scipline: quo ad uir-
tutes retineri poterat,
habere noluerit: sed
ad quādam se potius
dissolutionē, deposito
animi rigore deiecerit:
ut q̃ si loro laxato ad
uoluptatē & luxuriā
deducere. **b** **Et**
bitauit in ciuitatib⁹ de-
solatis rē. Habitationē

ergo bestiarū & auiū immūdarū, spūs immūdos dicit: q̃ ha-
bitant in hominibus, quos deus deseruit. Hic em̃ habitat
in hominibus derelictis a deo, & ob hoc sepulchra facti sūt
mortuorū. Et si peccata in scripturis mortui aliquando di-
cuntur, necessario peccatores & impij tumuli sunt mortuo-
rum. Igitur in ciuitatibus, potest generale nomen esse om-
niū peccatorum. In domibus uero speciale, uniuscuiusq̃
peccatoris & impij. **c** **Non** **stabitur, nec persevera-**
bit substantia eius. Substantia hic nō rerū diuinit̃ intelligē-
da sunt, sed peccata: de quibus ait sanctus spiritus in apō-
calypsi Iohānis. Cecidit, cecidit babilon ciuitas magna, &
facta est habitaculum dæmoniorū, & custodia omnis spūs
immūdi. Quod aut̃ ait, nō ditabit, hoc dixisse mihi uidef,
nō longū tempus erit quo uita eius in diuitijs facinorū de-
crassetur, cū etiā collecta uitiorū eius substantia, nō erit per-
mansura. **d** **Nec** **mittet in terrā radicē suā.** Id est quia
tanq̃ arbor euulsa sit moriturus: ideo in terra uiuentium
stabilitatē aternā siue eorū confortiū nō habebit: eo quod
hic prius spem uel radicē fidei nō præmisit: auram etiā salu-
tis ut sub umbra uiuat refrigerij nō habebit. **e** **Non** **re-**
cedet de tenebris. Alij dixerūt, nō effugiet tenebras: id est,
poenas aternas subibit & tenebras nō euadet. Nō recedet
aut̃ de tenebris, intelligim⁹ de tenebris infidelitatis. Homo
hic impius ad lumē poenitentia uenire detrectat. **f** **Ra-**
mos arefaciet flāma. In ramis, operū malorū fructus intelli-

gamus, sicut salomon ait: Fructus impiorū peccata: hos ue-
ro uelut ligna, fornū, stipulā gehēnæ ignis absumet. **g** **Et**
auferet spū oris sui. Quia ergo furore cōtra deū anim⁹ ei⁹ ē
quo etiā & blasphemias in eū spirare nō desinit: oris sui ait,
iudicio cōdēnat. Secūdū antiquā ergo additiōē, in stirpe si
ue fronde, originē uitæ impij significari existimo, quā spūs
dei sententia iudicij: ut incubans uentus pcutit, ut uelut ar-
bor arefactus impius illico moriatur: & ita oīs flos honoris
eius & gloriæ defluat. **h** **Non** **credat frustra errore rē.**
Hoc igitur ait, putat fortassis diabolus & homo impius cor-
dis duricia in impietate p̃sistens, qd̃ deus ei pro suis meri-
tis nō retribuatur: dū de nequaquā ei parcat: & si uerbis hoc

potētib⁹ atq̃ cōpositis ut obtineat deprecet: cū iā secūdū
dei iustū iudiciū, sempiternis addict⁹ sit cruciatib⁹. **i** **Et**
teq̃ dies eius impleat peribit. Tūc dies uniuscuiusq̃ imple-
ri dicif: cū bonorū hominum ac malorū retributio uenerit.
Hic ergo homo siue diabolus aī p̃spiciat sentētia diē, quā

eis dñs in iudicio da-
tur⁹ ē: p̃scit in p̃æ-
destinatione. **k** **Et**
manus ei⁹ arefcit. Nul-
lum utiq̃ boni operis
fructum in se habēs.
l **Et** **abitur quasi**
uinea in primo rē. In
botro nulli dubiū qd̃
fructus operis intelli-
gatur p̃dict⁹. Igitur
florē gaudij tēporalis,
ad maturitatē fructus
perpetui perducere nō
ualebit: eo quod in spe
ipsa mendacis gloriæ,
calido uento superbiæ
dissipabitur. Siue: fri-
gore charitatis dei, uel
lut a pruina laderet, si-
cut eodem sensu in se-
quētib⁹ arbitror, di-
cū. Et quasi olīua p̃i-
ciens florē suū. Olīua
em̃ in scripturis diui-
nis & uinea, aliquādo
homo tantū significa-
tur: aliquādo populus
seu bonus seu malus.
Quod autē dixit ua-
stabit siue euerter, ita
intelligēdū, sicut in Apō-

calypsi habet. Qui fecerit mādata dñi: nō ledet a morte se-
cūda. Uinea ergo & olīua, plēbs iudaorū pōt intelligi: Hæc
igit̃ uinea p̃det, siue amittet fructū sanctitatis atq̃ iusticiæ:
quia christum primū florē & optimū sanctorum omnium
in agro legis habere noluit. Ipse em̃ dicit: Ego flos campi.
Sed ut infidelis atq̃ incredula, ne illi fides christi flagraret,
proiecit eū a semetipsa: & dum proiecit extra uineam & a se
excudit uelut florē, ipsa a patriarcharum radicē euulsa est: &
christo fructu nostræ salutis excussa. **m** **Et** **gregatio hy-**
pocrite sterilis. Raptorem & uiolentum simulatorem san-
ctum Iob his sermonib⁹ denotat, & dicit qd̃ & ei non pro-
derunt diuitiæ ex iniquitate collectæ: ita em̃ aduersum Iob.
& in primo sermone locut⁹ est, ubi etiā leoni & lænæ leonū
q̃ catulo & tigrī cōparauit. Sed deo magis credendū est q̃
eum laudās nō simulatōrē effectum dixit: sed innocentē &
simplicē p̃dicauit. Qd̃ autē ait eliphaç. **n** **Et** **ignis**
deuorauit rē. In sanctum Iob cadere non pōt. Quia ipse up-
iā dixi secūdū dei testimoniū de se ipso ita locutus est: Et
si in manib⁹ meis adhæsit macula, cū de muneribus loque-
ref. Ignem uero nō iando, gehennā puto significauit: quia ta-
bernacula, id est corpora iniquorū sunt cōsumēda. De hoc
igne & sophar in cōsequētib⁹ ait: Deuorabit eū, id est im-
pium ignis q̃ nō succendit. **o** **Concepit dolorē & peper-**
it rē. Dauid quoq̃ postmodū de huiusmodi ita dixit. Ec-
ce parturit iniusticiā cōcepit dolorē, peperit iniquitatē. Dolor
ergo ē iniusticia & iniquitas. Hoc ergo impi⁹ peperit qd̃ cōce-
perat: & tūc uter⁹ cordis eius: dolos preparare non desinit.
Quos tūc addit: qñ opa i factū p̃cedūt. In cōceptu itaq̃ ini-
q̃ cogitatio intelligif, sicut in partu effect⁹ malæ cogitationis
agnoscif. Aduersū Iob hæc uniuersa eliphaç locut⁹ ē: sed iā
superi⁹ dixim⁹ qd̃ submīstratiōe p̃phetiæ p̃ p̃sonā Iob dia-
bolo uel quolibet hoī impio dicta hæc uideri pōt: sicut &

R alia quæ amici eius locuti sunt. **Ca. XVI**
Espondēs aut̃ Iob dixit rē. **q** **Atq̃ uinā rē.**
Si uos, inq̃, hæc q̃ sustineo paterem: nō ita cir-
ca uos agerē ut uos erga me agere non cessatis.
r **Cōsolarer & ego uos sermonibus rē.** Blandimēto utiq̃
PP 3 sermonum

Apoca. 14. b

Apoca. 2. d

Cañ. 2. f

Ps. 7. d

Commen.

E sermonū meorū uos potius cohortarer: mētes etiā uestras tribulationibus acerbis exasperatas, ne in lapsum blasphemiae caderent: leui sermone & placido sustinerē. **a** **Sed** quid agam rē. Id est siue loquar ista nūc uobis: siue etiam taceam, hoc solū me nosse confiteor, qđ incessabili dolore dis-
b **Nūc** op-
 pressit me dolor me-
 us rē. Hoc etiā de christo intelligendum est.
c **Rugę** meę testifi-
 moniū dicūt cōtra rē. Contractio cutis quā exiccante eadem sa-
 nie patior, quodāmo-
 do manifestatione sui dat aduersum me testi-
 moniū & quasi loqui-
 tur, quātos dolores, si-
 ue cruciatus sustineā.
d **Et** suscitatur falsi-
 loquus rē. Hic aut ip-
 sum eliphaę falsiloquū dicit, quia exprobrat sancto iob, quod hac ob peccatorum merita sustineret: aut diabolu qui eū dixerat peccato-
 rem. Aliter: falsiloquū, iudas uel populus iu-
 dæorū intelligendi sūt qui contra christū fal-
 sum dederunt testimo-
 nium. **e** **Et** cōmi-
 nās mihi infremuit rē. Ore amicorū contra sanctum iob disputan-
 tium, diabolus mina-
 batur: siue iudæi infre-
 muerūt cōtra saluatorem. Alia æditio. Sagittę piratarū sup me ceciderūt. Piratę isti diaboli sunt ministri, siue homines siue dæmones: qui tunc piratę in scripturis uocantur: quan-
 do sæculū istud mare appellatur. Sagittę uero dolores uel cruciatus intelligēdi, quos patiebat ut ab eis trāsfolius blas-
 phemia moreret. Et ita demū aurū atq; argentū sapientię eius & scientię, uestes quoq; preciosas uirtutum spei atq; fi-
 dei in deū auferent ab eo: & grandi precio comparata mo-
 nilia. **f** **Hostis** meus terribilibus oculis rē. In oculis ter-
 ribilibus: animū sauciantis in se describit inuisibilis inimi-
 ci: qui siue per uisiones nocturnas, siue per amicorū uul-
 tum terribilē, minas intenderet: sicq; dū iob amici eius san-
 cto, nephanda responderunt, nutibusq; etiam cum irrisiōe deterrent: de christo intelligendū. **g** **Asperuerūt sup me**
ora sua rē. Igit in maxilla, generis est nobilitas, siue honor quidam manifestus. Et sicut alij dixerunt acriter est percus-
 sus in genis, intantum ut ab honore & nobilitate & diuitijs fieret alienus, quando maxillam fidei suę collidendam dia-
 bolo fortiter prebuit: quam ille perturbare cedendo cona-
 tus est: quasi quandam ianuam diuinę cōfessionis effrin-
 gens, siue cū falsum testimoniū contra christū dixerūt, siue illud, crucifige eū. **h** **Conduxit me** rē. Impiozū me tradi-
 dit. Id est diabolo & angelis eius. Siue de christo intelligendū quādo traditus est in manib; iudæorū. **i** **Ego** ille quō-
 dam opulentus repente contritus sum. Id est de diuite fa-
 ctus pauper. Vel christus, de deo homo natus. **k** **Circū-**
dedit me lanceis suis: cōuulnerauit lumbos meos. Lanceę
 hoc loco nominatę, dolorum cōpunctiones quas iob patie-
 batur significanter intelligūtur: siue de christo blasphemię
 quas passus est a iudæis intelligendę sunt. iob uero non so-
 lum de foris toto corpore cōputruerat: uerū etiam putoris
 sania liquebat: ita ut ipse iob diceret: halitū meū exhor-
 ruit uxor mea. Omnia circa lumbos eius putruerunt. Siue
 de christo intelligendum, cōuulnerauit lūbos meos. Quia
 iudæi usq; ad hoc persecuti sunt apostolos, qui quasi de lū-
 bis doctrinę suę nati fuerant: ut eos uulnere infidelitatis

Iob. 19. c

christū negando fauciarent: dum Petrus dicit: nescio homi-
 nē. Et tenuit ceruicem meā: siue ut alij dixerunt: tenens co-
 mam meā diuellit. Proinde nunc intelligamus quo furore
 diabolus ac uirtute iſtū uirum commouerit atq; cōcusserit
 siue confregerit: ut etiam comā capillorū eius simul appre-
 hensam, sit conat; euel-
 lere. Siue de christo ita
 intelligēdum, tpe pas-
 sionis ex suo permissu
 tenuit aduersarius: &
 usq; ad mortis dormi-
 tationem inclinauit:
 quem iam uerberibus
 & affixione clauorum
 confregerat: & signū
 salutis in contrariam
 partem posuerunt.
l **Conscidit me uul-**
nere super uulnus rē.
 Dum lāguorib; meis
 atq; uulneribus addū-
 tur plaga innumerabi-
 les, diuidor totus reso-
 lutus atq; cōminuor,
 ita ut nullū in me mē-
 brorū residuū sit qđ
 aliqua soliditate subsi-
 stat. De christo etiam
 sic intelligendū: Cū iu-
 das locali apostasię
 uulnere perempt; est:
 non pepercit: in tanta
 nāq; seuitia debaccha-
 tus ē: ut scelus qđ mē-
 te conceperat, etiā ore
 publicaret: uł sup uul-
 nera crucis, clauorum
 uulnera addiderunt.

m **Saccū** consui sup cutem meā rē. Quod similiter di-
 ctū, ad humiliationē regni eius pertinere mihi uidet. Cori-
 nu autē, regnū in scripturis uocat: iuxta illud: Exaltabit cor-
 nu christi sui. Christus uero ipsam gentē de qua oriundus
 erat, saccū appellauit. Cinere uero operuit principes iudæo-
 rum: cum ab eis regnum pro negationis sacrilegio tran-
 stulit ad gentes. **n** **Facies** mea intumuit a fletu: & palpe-
 brę meę caligauerunt. Fletus siue lachrymę: in homine de
 doloribus siue de tristitia generantur, sed lachrymę aliquā-
 do per genas cum silentio defluunt: fletus uero cum habeat
 lachrymas: non sine uoce & commotione corporis dantur:
 quē fletum iob se habuisse testatur: qui ei de erūnis animę
 poenarum quoq; cruciatibus nascebatur. Item aliter. Pro-
 phetę, facies dei intelliguntur, eo quod sciant futura: qui
 cum perditionem impiorū contemplarentur in spiritu: ge-
 mitibus continuis eos fleuisse intelligamus. Oculi etiam ca-
 ligauerunt christi, dum martyres siue sancti in tentationib;
 titubātes cōturbati sunt: sed gratia dei liberati in lumine p-
 manserunt. **o** **Hęc** passus sum absq; iniquitate manus
 meę: cū haberē mundos ad deū preces. Nullus sanctorum
 ita mundas atq; immaculatas atq; omni uel minima labe
 cogitationis preces ad deū habet: ut mediator dei & homi-
 nū homo iesus christus: qui peccatū nō fecit, nec dolus in-
 uentus est in ore eius. Quas utiq; preces atq; orationes se-
 cundum hominē, quem assumpsit ad deum habere creden-
 dum est: cum secundū diuinitatem suam cum patre ipse ex-
 audiat. Siue sancti: qui pro nomine eius passi sunt sine ini-
 quitate rebellionis uel criminis alicuius a psecutoribus oc-
 cisi: quantū ad illos persecutores, gratis morti traditi sunt.
p **Terra** ne operias sanguinem meum: neq; inueniat in
 te locum latēdi clamor meus. Totum hoc est quod dicit, ne
 innocentis & bene sibi conscij: meritum lateat, præsertim
 cum in fontem se mala tanta passum referat. Sanguinis uel
 ro nomine, uitę istius præsentis statum dicere uoluit. Hoc
 autem loco clamorem positum, ipsam sanctitatē eius cōtra
 poenas illius reclamantem: quę iniquis merito inferuntur
 ad uindictā

A ad uindictā: iustis autē ad probationē. Aliqñ etiā in scriptu-
ris, clamor affectus animi intētus ad deū ostēdit: uel etiam
clamor iniquitatis populi: qui expectabat ut faceret uiuas,
& fecit spinas. Nec omnis iniquitas clamor dicitur, sed illa
quæ publice fit. **a** **E**cce em̄ in cēlo testis meus. Quia

deus de eo testimoniū
perhibuit. **b** **C**er-
bosi amici mei. Qui
uerba nō ad deū perti-
nentia loquitur, uerbo-
sus uocatur: qui uero
uerba dei loquit, uer-
bosus non potest iudi-
cari. **c** **A**d deum
stillat oculus meus.

Cum lachrymis inter-
pellat deū. **d** **A**utē
utinā sic iudicaret vir
cum eo rē. Hoc dicit:
Utinā mihi esset copia
cū homine disputādi,
ut me innocētē pbare
possem. Deū autē meū
nolo intrare mecū in
iudiciū: qui & scrutās
corda, & renes deus ē:
cuius iudiciū falli omī
no nō potest: neq; ipse
cōsueuit discuti a quo/
quā. **e** **E**cce em̄
breues anni transeunt:
& semitā per quam rē.
Ita credebat, quod nec
ad mortale corpus su-
um, nec ad tormenta
corporis sui esset iterū
reuerſurus. **Ca. XVII**

Spiritus meus
attenuabitur:
& dies mei bre-
uiabūtur. Hoc
dicit, quod in
breuitate uitæ suæ, spi-
ritus eius sensim atte-
nuatus defecerit. **g** **E**t solum mihi superest sepulchrū.

Quia mors est finis omniū tormentorū. **h** **N**on pec-
caui: & in amaritudinibus moratur oculus meus. Verum est,
quod deo placitus nō peccaui. Et licet possit hic locus ita
intelligi, quod in deo quidem non peccauerit, & tamē qua-
si in ipso peccauerit, pœnas blasphemantium patiat. Et
forte quoniam a deo in presenti laudatur, non peccauit
uerat: sed in preteritis adolescentiæ temporibus peccasse nō
negat. **i** **L**ibera me, & pone me iuxta te: & cuiusuis ma-
nus pugnet contra me. Sub scuto igitur protectionis dei, la-
tere optat: quo munitus atq; defensus, se uidentē hostem non
timeat. **k** **E**or eorum longe fecisti a disciplina: propterea
non exaltabuntur. Quia ad deum hæc loquitur Iob: de dia-
bolo utiq; & satellibus eius precesserunt peccata: quippe p
quibus pœnam obdurationis acceperunt. Causa igitur de
quibus loquimur, qua elongati sunt, ut nō apprehenderēt
disciplinam: quia exaltationē bonæ naturæ suæ debitā: uol-
luntate propria perdidierunt. **l** **P**rædā pollicetur so-
cijs: & oculi filiorum eius deficiēt. Socij siue filij diaboli, idē
sunt ministri ei us: sed socij dicuntur propter contuberniū
conspirationis aduersus deum. Filij, propter imitationem
ipsius diaboli. His igitur demonibus beatū Iob in prædā
dandum, pater eorū & rebellionis caput diabolus promi-
tebat: dum eum per tantos dolores ad blasphemiam impel-
lendum, & a deo ob hoc relinquendū esse credebat: siue qñ
eum omni gloria domus & filiorū spoliavit. **m** **C**ali-
gavit ad indignationē oculus meus. Iuxta illud euangelij:

Matt. 6. c

Lucerna corporis tui, est oculus tuus. Hunc igitur oculum
Iob sibi caligasse conqueritur illa indignatione, qua ipsum

sanctitatis suæ merita conseruabant: eo quod bona cōscien-
tia, pœnas pateretur indebitas. **n** **S**tripebunt iusti sup
hoc. Admirantes de iustus dei iudicijs, quō iustus & sine cri-
mine pœnis affligatur. **o** **E**t innocens cōtra hypocri-
tam suscitabitur. Hypocrita est ipse diabolus: qui cum sit te-
nebrarū, id est delicti

inuentor: ipse receden-
do a uero lumine est te-
nebroſus effectus. Qua
si lucifer posuit in cœ-
lo sedem suā: & transi-
gurauit se in angelum
lucis: aut certe unum/
quēq; amicorū suorū
Iob hypocritā dixit: quā
sub uerbis cōsolatorij
dolos ei dolose loque-
bantur. **p** **E**t te-
nebit iustus uia suā: &
mūdis manibus addet
fortitudinē. In quas p/
fecto uirtutes se magis
crescere manifestat.

q **I**gitur uos oēs
conuertimini & uenite:
& non inueniā in uobis
ullum sapientē. Cōuer-
timini ait a prauitate
sententiæ, qua me con-
demnare summo stu-
dio non desistitis. Ve-
nite, sermo inuitat ē est,
ad melioris uitæ profe-
ctum, quod est, o uos
hypocritæ, & nō ueri,
nec fideles amici, ad
agnitionem ueritatis
accedite: quam uos ha-
bere minime nouerit.

r **D**ies mei trāsie-
runt. Dies hi preteritæ
foelicitatis possunt in-
telligi, in quibus pol-
lens uirtutibus uiue-

bat beatus deo. Hos igitur dies a se non sine gemitu loquit
preterisse, quando multis miserijs circumdatus est: & plaga
intolerabili dolorum patiebat. **s** **C**ogitationes meę dis-
sipatę sunt, torquentes cor meum. Cum in unius iugiter cō-
templationis intentione positus essem: & cogitationes me-
as haberem semper intentas ad deum: plagæ huius super-
uenientis mihi miseriæ: easdem cogitationes meas a sua uni-
ca soliditate in me uideo dissipatas: & ob hoc excruciat
cor meum: eo quod earum dilaceratione torquetur, uidens
me mala simplicitati meæ inconuenientia sustinere.

t **S**i sustinero, infernus domus mea est: & in tenebris
stravi lectulū meum. Pœnis corporis cogitationumq; stimu-
lis, sicut ait, indefinēti tempore agebatur: & idcirco pœnas
inferorū, iam se pati clamabat. Aut forte separatio illa qua
ab hominibus factus est alienus extra ciuitatem, sedens in
sterquilinio, tenebræ dictæ sunt: quia lucem humani so-
latij non haberet. **v** **P**utredini dixi, pater meus es:
mater mea & soror mea uermibus. Tam longo inquit tem-
pore computresco: ut ipsam putredinem, & uermes nascen-
tes, in eius sanie parentes appellem: ac per hoc quemadmo-
dū quispiā mortaliū sine parentib; nō pōt existeret: ita & ego
factus sum: quasi sine putredine & uermib; esse nō possem.
Qui ita in carne mea uelut in natura sua sunt: tanq; si ex eis
ipse subsisteret. Cū illi in me de carnis meæ sanie potius gene-
rentur, nō ego ex illis: Vbi magis mortalitatē per, peccatum
factam significauit: cui inest corruptio, & corruptioni putre-
do. Patrem uero appellauit ipsum ortū humani generis in
Adam: qui corruptione factus est putrescibilis. Matrem ue-
ro naturam humanam dixit corruptione uſtiam. Sororē
PP 4 uero omnē

Commen.

E

uero omnem posteritatem Ada dixit: quæ de corruptione mortalitatis, uelut de sanie putredinis nascitur: quæ & baldad dixit: Hô putredo, & filius hominis uermis. a **Ubi est ergo nunc prestolatio mea: & patientia mea quis considerat?** Quod ait: & patientiam meam quis considerat: aperte fortem

se in illis cruciatibus manifestat: per quibus quasi querit, quod ad retributionem tanti laboris sui, non potuerit puenire. b **In profundissimum infernum descendet omnia mea.** Alij dixerunt, omnia bona mea. Bona sua dicit ad inferos descensura, quod est anima mea: uel ipse pro illis sum descensurus. Vere non credimus de iusticia, quod tantus actalis uir pro sanctis operibus suis frustrari potuerit. Quid ait: c **Putasne saltim ibi erit requies mea?** Istud est: si in hac uita, poenas patior inferorum, putas ne in locis poenarum erit aliquæ requies mihi? Hoc autem grauat miseris loqui potius quam uictis diffidentia: quia alijs locis ait additum: Scio quia in inferno pretergas me: donec pertranseat furor tuus.

F

Ca. XVIII
Respōdens autem baldad suites, dixit: Vsq; ad quæ finem uerba iactabis? Intellige prius, & sic loquamur. Quare reputati sumus ut iumenta,

& sordiuimus coram te? Quid perdis animam meam in furore tuo? Nunquid propter te derelinquet terra: & transferentur rupes de loco suo? Nonne lux impij extinguetur: nec splendebit flamma ignis eius? Lux obtenebrescet in tabernaculo illius: & lucerna quæ super eum est, extinguetur. Attabuntur gressus uirtutis eius: & precipitabit eum consiliū suū. Immisit enim in rete pedes suos, & in maculis eius ambulat. Tenēbitur plāta illius laqueo, & exardescet contra eum sitis. Abscondita est in terra pediculus eius: & decipula illius super semitam. Vndique terrebunt eum formidines: & inuoluēt pedes eius. Attenuetur famæ robur eius, & inedia inuadat costas illius. Deuioret pulchritudinem cutis eius, & consumat brachia illius primogenita mors. Auellatur de tabernaculo suo fiducia eius: & calcet super eum quasi rex interitus. Hābitet in tabernaculo illius socij eius qui non est: aspergatur in tabernaculo eius sulphur. Deorsum radices eius siccentur sur.

Prouer. 22. c

Immisit enim in rete

pedes suos: et in maculis eius ambulat. Retis nomine atque macularum eius: inuitabile malum significatur: quod uolens quisque exuere, ipso conamine impeditur, atque implicatur ut corruat. m **Tenebit planta illius laqueo.** Laqueus hic ipse diabolus non absurde sentitur, qui ad supplantandum cal-

G

caneum, peccatores obseruat, & ipse nihilominus sitis nomine appellatur: eo quod uelut in aliquo bono astutus sitiat hominis mortem. n **Abscondita est in terra pediculus eius:** et decipula illius super semitam. Later illum quibus insidijs perditus sit: siue in semetipso pedicatus, quæ præpedit pedes suos, habet absconditam: id est obligationem peccatorum: & in seuitia conuersationis suæ, quæ se recte putat incedere: erroris isti latet decipula. o **Undique terrebunt eum formidines:** siue dolores. Superbus scilicet terrore uentura calamitatis semper terretur. Possunt etiam formidines, hoc loco non affectiones cordis intelligi: sed ipsi potius ministri diaboli. Hi igitur multis modis tertere sanctum Iob, ut eis cederet insisterunt. p **Attenuetur famæ robur eius:** et inedia inuadat costas illius. Potest famas & ipse diabolus intelligi: qui

huiusmodi famem patitur, quæ nunquam de necibus horum minimum saturetur. Siue & ipse famem patitur: quia uerbum quod procedit de ore dei, accipere non meretur. Et idcirco sub nomine costarum, thoracis monimenta significantur: quibus se uelut quadam obduratione construxit: ut eum cibis diuini eloquij non adeat. Siue etiam impiorum plagam describit. q **Deuioret pulchritudinem cutis eius:** et consumat brachia illius primogenita mors. Pulchritudinem cutis, id est ornamenta uirtutis, & brachia, fortitudinem regni eius, confecit diabolus: qui ideo primogenita mors appellatus est: quia per ipsum primum intravit mors in orbem terrarum: & ipse est suæ mortis inuictor. r **Auellatur de tabernaculo suo fiducia eius:** et calcet super eum quasi rex interitus. Hunc igitur interitum diaboli esse dixit: qui est rex super omnes filios superbiæ: sed super sanctum Iob, ut eum prosterneret, calcare non potuit. s **Hābitet in tabernaculo illius socij eius qui non est.** Socij sodales, siue filij, ut supra dictum est, ministri diaboli sunt: qui hoc loco non esse dicuntur: & cum sit natura suæ proprietate subsistens: tamen non est, ut dixi: quia prauaricatione factus est alienus a deo. t **Aspergatur in tabernaculo eius sulphur.** Ut fumum hic sentiat gehennarum. v **Deorsum radices eius siccantur:** sursum autem atteratur messis eius. Messis, opera possunt intelligi, quæ foras atque in publicum ex interioribus erumpunt, de fidelibus radice consurgunt. Aliter: Deorsum radices eius siccantur, id est opera, quæ in hoc sæculo perpetravit, inueniantur mortua, mortuisque ariditate similia. Sursum autem atteratur messis eius: in futuro utique mercedem laboris sui minime consequatur.

Memoria

A

a **Demorla illius pereat de terra.** Id est nihil memoria sua dignū operetur: uel etiā memoria eius pereat de terra uentū. b **Nō celebretur nomē eius in plateis.** In platea sedebant reges, inter quos optat eū samā iusticiā nō mere / ri. Platea uirtutes intelligunt: in quibus sapiētia fiduciali

pote iniquū pati suo merito loquebant. Et putat qd in hoc articulo istius sensus errauerit: & ideo postmodum dicat ad deū: Inspiēter locutus sum, & quā ultra modū excederent scientiā meā. n **Semitā meā circūsepsit rē.** Quā rectū utiq; atq; illibat p̄ficiscebatur ad gloriā meritorū meorū. Hāc

Q

tur: sursū autē atteratur messis eius. Memoria illius pereat de terra: & nō celebretur nomen eius in plateis. Expellet eum de luce in tenebras: & de urbe transferet eū. Nōn erit semen eius, neq; progenies in populo suo: nec ullā reliquiā in regionibus eius. In diē eius stupebunt nouissimi: & primos inuadet horror. Hāc sunt ergo tabernacula iniqui: & iste locus eius q ignorat deū.

R Espondēs autē Iob dixit: Vsq; quo Ca. XIX affligitis animā meā, & atteritis me sermonibus: En decies cōfunditis me: & nō erubescitis, opprimētes me. Nēpē & si ignorauī: mecū erit ignorantia mea. At uos contrā me erigimini: & arguitis me opprobrijs meis. Sātem nunc intelligite: quia deus nō æquo iudicio afflixerit me: & flagellis suis me cinxerit. Ecce clamabo, uim patiens: & nemo audiet. Vocifera- bor, & nō est qui iudicet. Semitā meā circūsepsit: & trāsire nō possum: & in cālle meo tenebras posuit. Spolia- uit me gloria mea: & abstulit coronam de capite meo. Destruxit me undiq; & p̄co: & q̄si euulsa arbori abstu- lit spem meā. Iratus est cōtra me furor eius: & sic me ha- buit quasi hostem suum. Simul uenerunt latrones eius: & fecerunt sibi uiam per me: & obfederunt in gyro ta- bernaculū meū. Fratres meos longe fecit a me: & noti mei quasi alieni recesserunt a me. Dereliquerunt me p̄p̄inqui mei: & qui me nouerant obliti sunt mei. Inquili- ni domus meæ, & ancillæ meæ sicut alienum habuerūt me: & quasi peregrinus fui in oculis eorum. Seruū me- um uocaui, & nō respondit: ore proprio deprecabar il- lum. Halitū meū exhorruit uxor mea: & orābam filios uteri mei. Stultū quoq; despiciēbant me: & cū ab eis recessissem, detrahebant mihi. Abominati sunt me quondam consiliarij mei: & quem maxime diligēbam auersatus est me. Pellī meæ consumptis carnibus

adhæsit

clinare ad p̄tīm nō potuerit. v **Halitū meū exhorruit rē.** Ita totū intrinsecū putruī inq; ut halitū fetorē, nec uxor meā sustinere potuerit: ubi potuit fieri, qd apostema habuerit in uiscerib; quod totū uētris ei sinū tenuerit, & inde loquēdo odorē fetidū de purulētia p̄fundi uulneris expuerit. r **Et ora. fil. rē.** In scripturis diuinis, filij appellanē etiā p̄nepotes & illi qui longiore serie nati sunt. Proinde qn filios uteri sui dixit, i se q̄si ad fontē & ad originē posteritatis suæ respexit: unde ei cogitationū familię uel uiuuli manauerūt. Potu- it & illos uteri sui filios dicere, q̄s doctrina sapiē suæ, tanq̄ sem iē de utero cordis sui formauerat, hñs in se p̄ gratiā dei formā grā, & disciplinā naturalis legis i ueritate. y **Et cū ab eis rē.** Hoc forte uult intelligi se in eorū obliuionē uenisse & ab eorū affectib; & cordib; recessisse. z **Pellī meæ rē.** Ad tantā ariditatē caro eius deuenerat, ut nihil in eo humo- ris remanserit, & ob hoc adglutinata quodammodo fuerit pellis ei ossib; suis, hāc infirmitatē marasmō dicūt medici. Et derelicta

B

R Espondēs autē Iob dixit: Vsq; quo rē. Ca. XIX Manifestū est: quia respōsionibus amicorū suo rū attritus sit, & afflictus siue fatigatus sit, & de- structus. k **En decies cōfunditis me rē.** Di- es decē, pro toto tempore nominauit. Sed quō in breui numero, in Apocalypsi maior numerus temporis intelligit: Ita & in hac eadē summa numeri minus significa- tur, ut hoc solido nūero & p̄fecto manēte pro diuersitate lo- corū in scripturis diuinis, nunc maiore nūmū, nūc mino- rē significari nouerim. l **Nēpē r si ignorauī mecū rē.** Putatis me inquit ignorare deū, sicut & dicitis: Nunq̄d ami- cos decet insultare oppressis: a quib; magis tribulātes sola- tia prestolant: Nō est hoc opus amicorū fidelīū, sed est poti⁹ subannatio irridentiū. m **Sātem nūc intelligite rē.** Ille dicebat se inique sustinere molestias tormētōrū: illi uero ut

igit ignominia passiōis hui⁹ circūsepsit atq; in- terclusit: ut ad illā gloriā puenire nō possim. o **Et in calle meā rē.** Id est in tramite, hoc est castigatā uia meā, quā uelut p̄ arcū & an- gustu m certa spe ad iū- stū retributorē pgebāt tenebras in eo miseris hui⁹ & calamitatis iue- ni. p **Spoliāuit me gloria mea rē.** Gloria me regni priuauit: si- dei quoq; fiduciā ab- stulit: quā de ipso api- cē mētis meæ, q est na- tura rōnalis caput ue- lut honoris coronā de- traxit. q **Destruxit me rē.** Domo, regno, familia, filijs, amicis, sa- nitate corporis mei desti- tutus sum: ita his omi- bus ablatis, perire me uideo: cui⁹ etiā spes ui- tæ meæ uelut efflosa ar- bor ablata est. r **Frā- tus est cō. me fu. rē.** Fu- ror dei hoc loco potest diabolus ipse intelligi, qui beatū Iob diuersis modis, id est blasphe- mijs, & carnis eius cri- ciatibus insectabatur. s **Simul uenerunt latrones rē.** Furor dei diabol⁹ est: latrones ue- ro ministri ei⁹ sunt: hoc est qd ait, & fecerūt si- bi uia p̄ me: qn eū, uel facultatibus mūdi, uel sanitate corporis spolia- uerūt. Vñ pulchre dictū est. t **Et obse. i gy- ro rē.** Id ē, foris insidia- ti sunt. Siue circūdedē- rūt in gyro tabernacu- lū ei⁹, hoc est, in corpore eius tormenta posue- runt. Animā uero in-

D

Ea **E**t derelicta sunt tantummodo labia zc. Ad hoc enim diabolus consumptis carnibus sancti Iob, labia eius integra dereliquit, ut haberet positus in tormētis, quibus posset facile blasphemare: quasi cordis blasphemia nō sit, pro qua ipse Iob sicut pro ceteris peccatis holocausta deo pro filiis suis die septimo offerre bat: sed ideo diabolus linguā reseruauit, ut intelligere posset, si Iob ob cordis simplicitatē, blasphemiam proferret in labijs. **b** **E**t dixerunt mei miseremini mei zc. quia manus dñi tetigit me. Manu ergo dñi appellauit ipsam plagam quā patiebatur, quā facta est, domini potestate. Tetigit, pro afflixit intelligendū est. **c** **Q**uare persequimini me sicut deus zc. Fecit deus circa me in iudicio cui soli licet, omnia in opere suo: uos quare persequimini me sicut deus, ut affligatis innoxium: quod ipsi tñ pro dispensatione sua competit: aut quasi defensione uestra indigeat deus? **d** **Q**uis mihi tribuat, ut scribantur sermones mei: Quis mihi det zc. Quoniam a nullo homine potuit inuenire solatiū, cōuertere se ad deum, & resurrectionē futurā, pphetat in spiritu, ubi p his malis premiū sit recepturus: & hæc duris in sculpta lapidib⁹ optat inscribi, ut sermones prophetiæ in ætates sæculorum prolixiores permaneat. **e** **E**t scio enim quod redemptor meus uiuit zc. Hoc igit clypeo ecclesia q̄ incarnationē unigeniti dei uerā cōfiteat, & resurrectionē mortuorū uerissime credit futurā, se munit, & ptegit, & inimicos suos cōuincit, atq; debellat. Vbi sūt illi, q̄ dicūt nos in resurrectione alia corpora habituros: audiant istum uirum, ore dei laudatum, dicentem: **f** **Q**uem uisurus sum ego ipse. Ego ipse Iob, qui in stercore iaceo, & totus uulnerū sanie computresco: ego in quā Iob, iam corruptus, atq; uulneribus dissolutus, in hac carne mortali, incorrupta resurrectione futura glorificatus uidebo deum: & ut exprimeret ipsius sui corporis instaurationē: idcirco ait: **g** **E**t oculi mei cōspecturi sunt zc. Reposita est hæc spes in sinu meo. Consummata sunt omnia in sinu meo. **h** **Q**uare ergo nunc dicitis: persequamur eum? Ut quid nunc agitis, ita ut me tanq̄ uanū, nihilq; credentē, uelut deū nō timeam: siue q̄a religione diuina sim alienus persequi uelitis, aculeatis me uestris perfodiendo sermonibus. **i** **E**t radice uerbi inueniamus cōtra eum. Videtis ergo, quia meū non ut ueri amici fideliter agitis: sed ut dolosi de meis sermonibus mihi laqueos cōcinnatis. Quandoquidē de ipsis uerbis meis occasionē, uelut quandam radicem reprehensionis inuenire cupitis. **k** **F**ugite ergo a facie gladij zc. Hoc dicit: si recesseritis ab impressiōe mea:

a adhæsit os meum, & derelicta sunt tantummodo labia **b** circa dentes meos. Miseremini mei, miseremini mei, **c** saltē uos amici mei: quia manus dñi tetigit me. Quare persequimini me sicut deus: & carnibus meis saturamini: Quis mihi tribuat, ut scribantur sermones mei: Quis mihi det, ut exarentur in libro stilo ferreo, & plumbi lamina, uel celte sculpantur in silice? Sciō enim quod redemptor meus uiuit: & in nouissimo die de terra surrecturus sum. Et rursum circūdabor pelle mea: & in carne mea uidebo deū. Quem uisurus sum ego ipse: & oculi mei cōspecturi sunt, & nō alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo. Quare ergo nunc dicitis: persequamur eum: & radice uerbi inueniamus cōtra eū? Fugite ergo a facie gladij: quoniam ultor iniquitatum gladius est: & scitote esse iudicium.

Ca. XX

Respōdens autē sophar naamathites, dixit: Idcirco cogitationes meæ uariæ succedūt sibi: & mens in diuersa rapitur. Doctrinā qua me arguis audiā: & spiritus intelligentiæ meæ respondebit mihi. Hōc scio a principio: ex quo positus est homo super terrā: quod laus impiorū breuis sit: & gaudiū hypocritæ ad instar puncti. Si ascenderit usq; ad cælum superbia eius: & caput eius nubes tetigerit: quasi sterquilinum in fine perdetur: & qui eum uiderāt, dicent: ubi est? Velut somniū auolans nō inuenietur: transiet sicut uisio nocturna. Oculi qui eum uiderat, non uidebit: neq; ultra ituebit eū loc⁹ suus. Filij eius atterent ægestate: & manus illi⁹ reddet ei dolorē suū. Ossa eius implebuntur uitijis adoleſcētiæ ei⁹: & cū eo i puluere dormiet.

Cum enim

somnium surgentis. **s** **O**culus qui zc. nō uidebit zc. Id est honor impij nō poterit reparari. **t** **F**ilij eius atterent ægestate. Siue ergo carnales filij eius, siue opa quæ aliqñ filiorū noiē appellant: siue illi qui eū tanq̄ patrē fuerint imitati: p dei sententiā ad nihilū redigent: quod iam in filiis tuis, carnalib⁹ operib⁹ quoq; tuis ex parte uides esse cōplectū. **v** **E**t manus illi⁹ reddent zc. Hoc em operat⁹ est unde malū uideat⁹, operat⁹ dei iusticia recipe mereret. **x** **O**ssa ei⁹ implebuntur zc. Hoc ait, qd̄ a iuuentute sua, ex qua grauiora pccā cōmittere cœperit: in eis dē pccis suis usq; in senectā pmāserit, p quib⁹ nūc uoluerit poenitere. Et idcirco seq̄t: **y** **E**t cū eo in puluere dormiet. Id est post mortē uitiorū quæ est in aīa: siue usq; ad mortē, q̄ sit p resolutionē corporis hui⁹. Ossa ergo hoc loco ipsam senectutē nō est absurdū intellexisse: q̄b⁹ ueternitas annorū, & duricies senij iā pmutata significet. Siue ossa ei⁹ implebūt uitijis adoleſcētiæ, & cetera. Si quæ igit uirtutes sūt anī in impio hoīe naturales, ab adoleſcētiā ei⁹ uitijis inoleſcūt & resoluūt, ac defluūt, ut nihil in eis solidum & forte maneat: quia iam eisdem uitijis tanquam carnibus, fluidis uidelicet rebus operiuntur, & obteguntur: ubi magis deberent uirtutes, uelut ossa solida, & firmilla.

Rgladiū iustæ sententiæ dei poteritis euadere. Gladius est em lingua regis, & nō carnalis, ut Salomon dicit. **l** **E**t sci. iudi zc. Quo iudicio iusti iudic⁹ dei, potero de subſanatorib⁹ iudicari. **E**spōdens autē sophar naamathites, Ca. XX. dixit: Idcirco zc. Ideo inquit astuo & cogitatione conturbor: quia dicis te hæc mala sine causa a deo iudice sustinere: cū de deo nihil si nistrū debeat suspicari. **d** **D**octrinā qua me arguis audiā zc. Audiā quid te increpantē ac redarguentē me: quia forte in doloribus positi oburgare nō debeam: mihi de deo, quod est iustissimum respondere conuenit: quia non posset ab eo ita puniri, nisi esset malorū cōsci⁹, & multorū criminū reus. **o** **H**oc scio a principio: quo posit⁹ est hō zc. Iā nūc cœpit in sanctū Iob maledictis inuehi: quē & impiū aperte asserit, & hypocritā: eo qd̄ simulauerit se iustum, & nūc in deū rebellis extiterit. **p** **S**i ascenderit usq; ad cælū zc. Manifesta & certa hypbole: hoīem elatū nimis, & tumidū dicit. **q** **Q**uasi sterquilinum in fine perdetur zc. Cui sterquilinio assimilatur es p oīa: & ipse te nunc cōspicis putrefactū. Et q̄ quondā uiderant te regnantē in gloria: nūc inquit insultanti uocet: Vbi est ille sapientissimus hominum, & potentissimus regū? **r** **E**t ut somniū zc. Manifestū est, si cut ait: Defecit uelut

A & firmissima, tanq[ua]m carnes fluidas & solutas uitia restringe-
re, cōtinere, & regere: & ideo in carnis eius puluere dormiāt:
quia repugnātib[us] uitis atq[ue] uincētib[us], rigorē bonae suae
naturae amittent. **a** Cum enim dulce fuerit in ore eius
malū ē. Dulcia mala sunt impio, blasphemia & cetera oris

peccata. Abscōdet sub
lingua sua, dicēs: ubi ē
ei labor & dolor, & de-
fendit atq[ue] celabit, ut
ait scriptura: Qui con-
tegit iniquitatē suā, nō
prosperabitur.

b Parcet illi & nō
derelinq[ui]t eū. Id est pal-
pat, fouet, & nutrit ma-
lū suū: & delectās se in
illo, nuncq[ue] poenitet ut
ab eo discedat. **c** Et
celabit eum in gutture
suo. Illud dicere mihi
uidetur, quod semper
sit ad blasphemādum
parat[us], & nō prius sal-
tem per aliquā morā
cogitat quid dicturus
est: quia iam paratam
habet blasphemiam,
quā cū maledictione
cordis effundat.

d Panis eius in
utero illius uertet, in
fel aspidū intrinsecus.
Panis, scilicet tota ui-
ta huiusmodi hoīs, est
delectatio peccatorū:
dulcedo illecebrarū,
& suauitas, q[uae] amara il-
li & mortifera post-
modū erit. Q[uod] dicit di-

xit in uentre ei[us], hoc ait, q[uod] etiā in corde suo p[er] iniquitatib[us] suis,

amaros dolores acerbos & nimios cōsciētia torq[ue]nte patiat[ur].

e Diuitias quas deuorauit euomet: & de uentre illius ex-
trahet eas deus. Quod inique & uiolēter rapuit & inuasit:
merito ei deus poenas illatis criminib[us] eius reddidit: & ita
extorquebitur ab iniquo quod iniuste abstulerat. Angelus
uero ille qui centū octoginta quinq[ue] milia occidit, uidet[ur]
nūc angelus fuisse: quia angeli mellores sunt, gignit ignib[us]
aeternis exurēda. **f** Non uideat riuulos fluminis tor-
rentis mellis & butyri. Amenitātē siue delicias paradisi, afflu-
entiam quoq[ue] eius his nominibus significari nouerimus: &
reges hi qui non aduersarij erant ueritati, quod ipsi sunt illi
impetus fluminis, qui latificant ciuitatem non absurde in-
telligitur, manantes scilicet de fonte, siue de flumine scri-
pturarum: siue eosdem apostolos hos impetus recte sen-
timus, exeuntes de fonte euangelij ad irrigandas terras
steriles populorū: quos etiā torrentes propter uelociter effu-
sam super omnes doctrinā eorū, intelligere debemus: quae
doctrina diuina, melli propter eloquiorū dei dulcedinē, &
butyro propter simplicitē & innocentē eundē cibū doctrinae
uerissime comparat[ur]: qui etiā in psalmo hanc dulcedinem,
impiū non dicit habiturū. **g** Uet quē fecit omnia: nec
tamen cōsummetur. Illud est, quia gehenna quādā p[er]petua
in corruptio, & aeterna p[er]secutio tormentorū est. **h** Juxta
multitudinē adinventionū suarū sic sustinebit. Iuxta illud
quod propheta dicit ad deū: q[uoniam] tu reddes unicuiq[ue] secun-
dū opera sua. **i** Nec est satiatus uenter eius. Ventrem
hic appellatū puto quoddā receptaculū animae, ubi cogita-
tiones eius, quasi escae ciborū reconditae continētur, quē in-
explicabilē dicit. **k** Et cū habuerit quē cōcupierat pos-
sidere nō poterit. Quēadmodū & tu ipse, qui iusto dei iudi-
cio omne patrimonij p[er]didisti. **l** Non remāsit de cibo
eius ē. Inhumanitatis ei notā inurit[ur]: eo q[uod] de abundantia
mensae suae nulli peregrino, uel hospiti refectiōē prebuerit:

sed fallitur sophar: quia sanctus Job dicit: Si comedi buccel-
lam meā solus. Nō remanebit de cibis ei[us]: quia nō florebit
bona sua. **m** Cū satiatus fuerit ē. Cum diuitijs scilicet
& rerū omniū abundantia refertus fuerit, subitus ei interitus
ueniet: coartat[ur] miseria irruēte atq[ue] cōclusus, calamitatū cla-

dib[us] astuabit. **n** Cū
nā impleat uenter eius
ē. Quandā capacita-
tem, uel sinum spacio-
sum uentrē animae su-
perius intelleximus.
Hoc ergo dicit, quia
iam cogitationib[us] ini-
quissimis plenus est:
usq[ue] ad summum oris
sui blasphemia cumu-
letur: siue irā furoris
ipsius diaboli animū,
nō absurde sentimus,
per quē probant[ur] scē-
d[er]e. **o** Et pluat super ē.
Bellū p[er] multitudinē
sua, possunt intelligi ad-
uersaria p[ar]tes. Ista
igitur bellum deo infe-
runt, q[uoniam] sanctos ei[us] op-
pugnant. Quod autē
ait: Pluat sup[er] eū abun-
de, in eum calamitatis
miseriā p[re]ca[us] effudit:
siue hō impius q[ui] bel-
lū blasphemiae infert
deo, recipiet opus suū.
p Fugiet arma fer-
rea ē. Tanq[ua]m si diceret:
Q[uoniam] putauerit se leui-
ores calamitates posse
fugere in atrociore in-
curret. Siue aliter: Si

socios & ministros diaboli fugiat, incurret in ipsum prin-
cipem tenebrarum: & cum sint illi rebelles in malicia, fortes
& duricordes tanq[ua]m arma ferrea, in peiorē tamē authorē to-
tius mali, uelut in arcū aeneū impinget: quē puto ideo hoc
loco arcū nominatū: quia uel maxime in insidijs & dolo ho-
mines inopinantes interimere nō desinit. Arcu enim inopi-
nātib[us] plerūq[ue] tela iaciūt. Et nō liberabit de manu gladij
Hoc dicit: q[uia] non euadet diabolus mortē p[er]petuā. **q** Bla-
dius educ[us] ē. Quia diximus arcū, trās lato nomine diabo-
lum posse intelligi: qui dum inobediētia transgredit[ur] termi-
nos, & in superbia elatus metas sanctae humilitatis transce-
dit: quasi de uagina beatae habitatiōis iusto iudicio dei edu-
ctus atq[ue] expulsi[us] est. Siue educ[us] de uagina, paratū sem-
per ad interimendū fugientē se significatū esse nouerimus.
Vulnerabit eum sagitta aenea. Aes diutinu[m] est: huic metallo
diabolus cōparatur: eo quod ad interimendum nunq[ua]m defi-
ciat: nec senectute aliqua consummat[ur], qui etiam fulgurat,
hoc est transfigurat se in angelū lucis. **r** Cadent & ue-
nient super eum horribiles. Id est socij eius. **s** Omnes
tenebrae absconditae sunt in occultis eius. Tenebrae in hoc lo-
co intelligēda sunt peccata, siue ea quae commissa ab impio
sunt, siue committēda sunt in corde eius, & affectu & cogita-
tionibus latent: quae ideo in secretis mentis eius absconditae
dicuntur esse: quia illis fauet, eisq[ue] plurimum delectatur.

t Deuorabit eum ignis ē. Hunc ignē nō absurde intel-
ligimus esse gehennā, qui nō materijs quibusdā & pabulis
uiuit ut ardeat: sed per se ipsum ut creatus est uigens: cuncta
quae ei iniecta fuerint concremat. Ergo iste ignis deuorabit
impiū: q[uia] tanq[ua]m rōnabilis ita eum glutiet atq[ue] absorbebit, ut
in eo aeternis cruciatib[us] torqueat[ur]. **v** Affliget relictus ē.
Ob impietate uidelicet suā iniqu[us] derelinquet[ur] a deo, ut in ta-
bernaculo corporis sui poenis p[er]petuis cruciet[ur]. **x** Reuela-
bunt celi iniquitatē eius ē. In testimoniū utiq[ue] erant angeli
& sancti homines, ut nouerint q[uod] poenas iustissime patiat[ur].
Apertum

Commen.

E a **A**pertū erit germen domus illius. In iudicio dei: qñ impius condemnandus est, nō solum omnes cogitationes cordis eius: uerū etiam principia interfectarū cogitationū, deo pandenda sunt, atq; clarius luce manifestanda.

b **D**etrabatur in die furoris dei. In die iudicij mittetur in tenebras exteriores.

Potuit & dies impii fu-
isse Iob, qñ plaga per-
cussus est: & conclusit
elocutionē suam, ut di-
ceret: **c** **H**ec est
pars hominis impij.

Hic quasi ex abrupto
ōndit: quod in sanctū
Iob, uniuersa hæc dixe-
rit. Quod autē sequit̃:

d **E**t hereditas
uerborum eius a deo:
Id est operum retribu-
tio: Alij ita uerterunt:
Et hereditas uerborū
eius ab episcopo: quia
quemadmodū domi-
nus a dominatione rei-
rum omnīū scitur: ita
episcopus eo quod su-
perintēdat in omnem
creaturā, uerissime dici-
tur. Nō enim deus per
turbata mente, cōmo-
tusq; puniturus est pec-
catores, cum sit incom-
mutabilis, sicut ait ad

Exo. 3. d Moysen: Ego sum qui
sum: non solum sempi-
tern⁹, uerum etiā æter-
naliter mitis. Deinde

F ista de deo anthropopa-
thos dici intelligam⁹,
nō proprie secundū in-
conuertibilē substan-
tiā eius, sed translatis
nominibus passibilis
creaturæ ad creaturā
non conditā, nec crea-
tam: sed potius omnīū
conditricē. Ca. XXI.

Respōdēs
aut Iob di-
xit: Audi-
te qñ ser-
mones me-
os & agite penitentiā.
Post tanta cōuitia non
est cōmotus, ut acerbe
respōderet: quin poti⁹
deprecans eos alloqui-
tur, & ait: ut audientiā
prebeant sermonibus

eius: quib⁹ perceptis & cognitis, nouerint se super tāta oris
sui amaritudine poenitere debere. **f** **N**unquid contra
homīnē disputatio mea est? Primū mihi illud est oneri &
ualde molestū, atq; horribile: quia nō cū homīe, sed cū deo
mihi causa loquendi est: cui castificatā iusticiā exhibebam,
ut mercedē huius operis repensaret: Ecce nunc tanquā reus
criminū, omnibus affligor miserijis. Hinc dicit se tristari, quia
scit deum nihil iniuste operari. **g** **A**tendite me & obstu-
pescite. Quod sit istud secretum, ut deus bonus & iustus
erga me taliter operetur: presertim cū eius testimoniū de me
bonū habeā. **h** **E**t ego qñ recordatus fuero. Cum
enim plagā hanc cogito, quā iuste uiuēs sustineo: deiq; iudi-
ciū qui neminē infontē affligit recordor, nimīū pertimesco:
hoc ipsum optime scio, nullus patī malū aliquid, nisi ipse
pmiserit. Nemini infert malū, nisi inferre ei ipse iustissimū iu-

dicatit: Sed hæc Iob cōtigerūt, ut appareret foris hominib⁹
qđ intrinsecus erat añ deū. **i** **Q**uare ergo impij uiuūt
& subleuari sunt? Et alius ita dixit: Quare impiorū p̃spera-
tur uita. Et alius dixit: Quare nō respicis ad iniqua agētē.
Respōdete mihi obsecro: Si ego impi⁹, & immemor bonorū

operū secūdū iusticiā,
sicut uos aff̃ iratis,
hæc patior: quare im-
pij uiuunt & subleuari
sunt, confortatiq; diui-
tjjs? Hoc ergo inquit
obsecro r̃ndete: Nun-
quid uos qui deū con-
tra me iustū defendit̃,
in hoc loco, iniustū no-
tatis: ut in me, iniquus
ultor sit, & i meis simi-
libus clemēs. Horum
igitur de quibus nunc
loquit̃, finis & interit⁹
erit mors æterna, & p̃-
ditio inferorum.

k **E**terū qz non
sunt in manu eorū bona
sua. Quia pro hac
gloria sua & temporā-
rio flore, p̃petua igno-
minia corā angelis in-
duētur. **l** **Q**uoties
ens lucerna impiorum
extinguet̃. Lux uero
iusti semp: quia in hac
noctē sæculi, lucerna fi-
dei nullo uento tenta-
tionis extinguitur, & il-
lic ad gloriā sempiter-
ni luminis preparatur.
Lumē uero peccatoris
intra breue tempus ui-
tæ extinguit̃: Qm̃ trā-
situs est sicut umbra.
Non erit & ueniet im-
pijs, sicut Iob ait in un-
datio, id est abundantiā
tormētōrū. Quibusq;
dolores diuidit furo-
ris sui. Proculdubio
deus dolores diuidit,
dixit, pro hoc qđ poe-
nas unicuiq; retribuet
ut meret̃. **m** **D**e
seruabit filijs illius do-
lorē patris. Diabol-
o seruat supplicij ge-
hennarū, ut cum eo illi
quos sibi exēplo mali-
cia suæ filios fecit, pa-
riter puniantur: quod
deo reddente, pater eo-

rum diabolus tunc sciet, id est tunc sentiet: qñ cum filijs poe-
nas patietur æternas. **n** **A**uidebūt oculi eius interfectio-
nem suā. Siue necē suā, ut alij dixerunt. Duplex enim tormē-
tum est uidere poenas, quas sustineas. **o** **E**t de furore
omnipotentis bibet. Ipse est calix aureus domini in manu ba-
bylonis. **p** **Q**uid cū ad eum pertinet de domo sua. De
eodē diabolo dicit, de quo Salomon ait: Impius cū ue-
nerit in profundū malorū suorū, & criminū, desperatiōe cō-
temnit. Iam enim nouit se cū suis, qui sunt domus & regnū
eius, perpetuo esse dampnandū: quia nulla est eius uoluntas
agenda poenitētiæ. **q** **N**unquid deū quispiā docebit. Qui
enim de excelsis atq; sublimibus potestatibus angelorū
habet iustū iudiciū: quemadmodū a quoquā doceri poterit:
ut in his quæ supra diximus, possit eius iudiciū reprehēdi-
re. **r** **I**ste moritur robustus & sanus. Beatorū in hoc mun-
do & infor-

A do, & infelicium in hac uita, communē dicit esse conditionē. Viscera siue intestina eius, ut alij dixerunt, plena sunt adipe, & medullis ossa illius irrigant. Alius uero moritur in amaritudine animae, absque ullis opibus: & tamen simul in puluere dormient, & uermes operient eos. In hac igitur conditione sermonis huius, iste

sensus est: quod in hoc mundo iusti & peccatores indifferenter uiuant: sed hac diuersitas commutanda sit in futuro: sicut in illo diuite factum est, & in Lazaro paupere. **a** **C**erte noui cogitationes uestras: & sententias contra me iniquas.

Ergo recte definitio inquit, quod & perspicitur: quia una sit in hoc saeculo, & peccatori moriendi conditio & sancto: Qui tamen postea distinguendi, ut ad premiū mutentur iusti: peccatores uero ad supplicium rapiant. Vos uero in fontē, iniquā datis sententiā. **b** **E**t dicitis. Insultantes mihi, meque iridentes.

c **U**bi est domus principis, & ubi tabernacula impiorum? In terrogare quēlibet rē.

B Quia ergo de me ita sentitis, quod damnationis meae nunc tempus aduenerit: non ita est quod definisse uos arbitramini: quia hac dei castigatio temporalis, non est aeterna damnatio. **d** **U**bi enim in die perditionis seruat.

Qui & ad diem furoris dei ducendus est, ut excipiat sententiam mortis aeternae. Sancti enim omnes recte uiatores esse dicunt, quia ut expectati, & alacres pretereundo saeculum, uirili animo calcant terram suam: & festinanter proficiscentes ad beatam patriam, mundi huius iter laboriosum conficiunt. Hi ergo qui ascendant ad populū peregrinum: siue succincti fidei utique cingulo: contra dissolutionē uitiorū lumbos mentis accingunt. **e** **Q**uis arguet corā eo uias eius: & quae fecit, quis reddet illi? Videtur mihi, quod Iob proprie de diabolo dixerit: licet & generaliter de omnibus peccatoribus possit intelligi. Quis hominum cum potest arguere, propter uiam eius pollutissimam, per quam totū mundū ingredi fecit: aut reddere ei quae creatura poterit, quod meretur, nisi ille solus agnus dei qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius.

f **I**pse ad sepulchra ducetur. Ad mortem uidelicet tormentorum: quam ipse hominibus intulit in Adam, & ipse ad inferos ducendus, ut illis perpetuo puniatur.

g **E**t in congerie mortuorum uigilabit. Et licet damnatus ad poenas ducendus sit: sed tamen morte hominū gaudens, ad intuentū eorundē mortuorum congeriem, omni alacritatis instantia, in eorum interitu uigilabit: uel certe semper uiuet in mortē. **h** **D**ulcis fuit glaries cocyti. Cocytū inferorum fluuiū esse dicunt. Nos autē in scripturis diuinis eundē fluuiū, torrentē, puteū, caminū, ignem aeternū, lacū, stagnū, legimus & gehennā. Glarearū uero nomine ipsa officia tartarorum, ministros quoque poenarū infernalium uinctos tormentorum locis existimo significari: & dictū ē quasi per hironiā: eo quod desideret illū: atque exoptet habitatores inferorum ut puni

ant, & de eius interitu saturēt. Vel certe dulcis fuit mortis: quia tam innumeros ei populos acquisiuit. **i** **E**t post se omnē hominē trahet. Qui imitatione exemplū eius sequuntur: siue post se omnē hominē trahit, secundū preuaricationē humani generis in Adam. **k** **E**t ante se innumerabiles.

Quos deceperit, & eos secutores praemittit ad poenas. **l** **Q**uod igitur consolamini me frustra: cum responsio uestra rē. In hoc uersiculo omē altercationē disputationis suae concludit: & amicos suos, quod sine causa contra eum de praedicta ratione decertent conuincit: cū illi diffidunt impios & peccatores in hoc mundo puniri: inter quos & ipsum condemnant. Ille conuincit eos, quod uel maxime in saeculo gloriantur: qui sunt ad damnationis iudicium deducendi. **Ca. XXII**

R **E**spōdes autē Eliphaſ themānites, **Ca. XXII** dixit: Nunquid deo potest comparari hō, etiā cū perfecte fuerit scientia? Quid prodest deo si iustus fueris: aut quid ei confers si immaculata fuerit uita tua? Nunquid timens arguet te: & ueniet tecum in iudiciū: & non propter maliciā tuam plurimā, & infinitas iniquitates tuas? Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa: & nudos spoliasti uestibus. Aquam lasso non dedisti: & esurienti subtraxisti panem. In fortitudine brachij tui possidebas terram: & potentissimus obtinebas eā

nullius bono eget, secundū prophetā qui ait: Qui bonorum meorum non eget. **o** **N**unquid timens arguet te: & ueniet tecum in iudiciū. Nunquid causa timoris dei hac est, ut timeat te deus? forte ipse potēs aliquādo efficiaris: & corā qualis factus ipse resistas ei? Quae risorie potius, & subfantis sensu dicuntur. **p** **E**t non propter maliciā tuā plurimā, & infinitas iniquitates tuas. Non hoc timēs arguit te inquit, grauis plagae huius correptionibus: sed propter omnia mala tuā, quibus studiū commodabas. Quia ergo principale malum, id est maliciā Iob plurimā habeat, unde cetera mala quasi in botro dependeant: subiungit & narrat ea quasi per species singulas, ita dicens: **q** **A**bstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa. Hoc dicit, quod uolenter & hostili more aliena rapuerit, uel pignora iniuste extorserit: siue per speciem iusticiae per calumniā expoliauerit: & pregrauatur crimen, quando dicitur: quod nec sanguini suo pepercerit. **r** **E**t nudos spoliasti uestibus. Quid uestitis feceris, hic apparet: apud quē nec nudus a rapinis tuis immunis inuentus est. **s** **A**quam lasso nō dedisti. Manifestū est. **t** **E**t esurienti subtraxisti panem. Graue est non dedisse, grauius subtraxisse. Grāde ergo peccatum, hospitalitatē in necessitate positus non prebere. Aperte autē Eliphaſ mentitum scimus: cum inferius legamus quanta bona Iob fuerit operatus. **v** **I**n fortitudine brachij tui possidebas terrā. Arguit nihilominus eū tanquā superbū & tyrānū, qui nō iusticia & aequitate regni sui populos regeret: sed truculentis moribus tanquam uirtute brachij, duro eos seruitutis onere subiugaret: & nullus propter imperiū suum durissimū, nisi conditione suā subditus uiueret.

Q. Q. Viduas

E **a** Viduas dimisisti vacuas. Qui eas destituitas & tribulationibus affectas, atque humiliatas, ad subueniendum audire noluit: unamquamque earum uacuum dimisisti: quando id quod a te postulabat, non potuit impetrare. **b** **c** Et lacertos pupillorum comminuisti. Si quid uirum habuerunt, unde sustentari possent, tulisti: & eorum animas uita desperatione fragili: uel non defendendo eos a malis hominibus: uel ruitem spei eorum, quae ad te respiciebant comminuisti, dum eos passus es opprimi. **c** **d** Propterea circumdatus es laqueis: & conturbat te formido subita. Hoc dicebat Eliphaz, quod ipse beatus Iob mala conscientiae formidine turbaretur: & eadem formidine si tibi subito ueniente: uisus quaque consternatus, consilium patientiae perdidit contra aduersa. **d** **e** Et putabas te tenebras non visurum: & impetu aquarum. In tanta securitate in iniquitatibus potens agebas: ut hac mala meritorum tuorum reciproca, tibi uenire non credideris. Quibus tenebris miseris utique & calamitatis, tanquam impetu aquarum inundanti repente depressus es, ut obscurato corde non uideas, quod rectum esse patientia doceat. Multis modis in scripturis diuinis, tenebrae appellantur peccata, ignorantia, siue tribulatio: uel etiam obliuio diuinorum uoluminum, nomine tenebrarum ponitur. **e** **f** An cogitas quod deus excelsior celo sit: & super stellarum verticem sublimetur. Primum ergo Eliphaz sanctum Iob criminatur: quod in deum asserat ignorantiam cadere, & multa sint in creaturis suis quae nesciat. Deinde quod iudicium eius affirmet in eternum esse & dubium. Et idcirco per caliginem, id est quasi uerisimile, quid iudicat. **f** **g** Nubes latibulum eius: nec nostra considerat. Idcirco autem haec omnia quasi ex sensibus beati Iob esse confingit: ut eum non solum blasphemum, uerum etiam quod ignorantem dicat deum, locumque eum asserat contineri: quod utique grande sacrilegium est sentire de deo. **g** **h** Nunquid semitam saeculorum custodire cupis: quam calcauerunt uiri iniqui. Custodire cupis, pro obseruare dixit: hoc est, nunquid actus & uitam perditam consequi concupiscis, eorum qui in diluuium & sodomis, & eremo perierunt: uel eorum qui non credunt deum humana curare. **h** **i** Qui sublatis sunt ante tempus suum. Ut Dathan & Abiron: uel illi qui subita morte perierunt. **i** **k** Et fluuius subuertit fundamentum eorum. Imminente in se ira dei, tanquam fluuii impetus, stabilitas praesentis uitae eorum subuersa est: siue quasi fluuius superueniente pressura fundamentum corporeum eorum demolitum est: ut uita eorum parietes corruerent. **k** **l** Qui dicebant deo: recede a nobis. Propter apostasiam ergo damnati sunt. At non talis est Iob, qui dicit, etiam si occidat me, in ipsum sperabo. **l** **m** Et quasi nihil possit facere omnipotens estimabat eum. Non timuerunt ergo impij: ne propter peccatum, offensam dei: & bona quae ipse prestiterat, uindictam suppliciorum incurrerent. **m** **n** Quorum sententia procul sit a me. Et sanctum blasphematorum in nume

ro ponit: quem ita ut eosdem detestatur. **n** **o** Videbunt iusti & letabuntur. Siue ut alij dixerunt, ridebunt. De abiecti one infidelis populi loquitur. **o** **p** Et innocens subsannabit eos. Quomodo hoc & de sanctis eius non potest dici: quando uident peccatores iusto dei iudicio condemnari: ut debunt & letabuntur. Placet enim illis dei iusticia: sicut & ipsi deo. Sed Eliphaz cum hic fortassis recte dixerit, male opinatus est, ut beatus Iob impijs & peccatoribus comparet. **p** **q** Nonne succisa est erectio eorum. Superbia utique illorum & contumacia, supradictis poenarum exemplis succisa est: & perpetua perditioni tradita. **q** **r** Et reliquias eorum deuorauit ignis. Reliquias etiam dixit, extrema quae peccatorum in die iudicii puniendi: quia in hoc saeculo, nulla poena grauioribus peccatoribus, ita ut digni sunt, damnata. Siue reliquias posteritatem malorum hominum intelligere possumus: quae imitando eos tanquam patres eorum reliquias appellent. Siue in bonam partem reliquias ponunt: secundum illud: Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi: & reliquiae cogitationis die festum agent tibi: ut cogitatio

hominis ad confessionem pertineat peccatorum: reliquiae uero sunt ipsius confessionis aeterna remuneratio: qua indultis sibi peccatis, uelut in die festo spiritali laticia perfruat. Post sunt reliquiae & nouissima intelligi: iuxta illud: Reliquiae impii peribunt. **r** **s** Acquiesce igitur ei: & habeto pacem: & per haec habebis fructus optimos. Hortatur sanctum Iob, ut se iam cogitet emendare: & dat consilium non querenti, ut per patientiam conuertatur ad deum. Et ita post bellum instantis sibi horribilis plagae, posset habere incolumitatis pacem. **s** **t** Suscipe ex ore illius legem. Siue dictum id est audi quae precepit, & conserua. **t** **u** Si reuersus fueris ad omnipotentem, edificaberis. Si te factorum tuorum poeniteas, edificaberis, id est quotidie uallat diuina custodia munitur. Dissimulatis agere poenitentiam: hoc exemplum egregium proponendum est: necessaria enim haec cohortatio est: qua possunt peccatores gloriam perditam reparare. **u** **v** Et longe facies iniquitatem a tabernaculo tuo. Si te emendare uolueris atque corrigere, tibi ascribet deus, quod longe facias a te iniquitatem tuam: cum eam a te potius ipse elonget. Siue ipse diabolus iniquitas dicitur: hoc est qui te in potestate accipit elongabitur. **v** **x** Dabit pro terra silicem: & pro silice torrentes aureos. Hoc dicit: quod si propositio eius dei in praecipis eius firmissimis stabilierit, non terrenis rebus & carnis uoluptatibus operam dabit: sed magis ad fortitudinem uirtutum proficiet, per quam possit ad affluentes coelestium diuitias peruenire: hoc enim metaphorice Eliphaz ad sanctum Iob dicit: quod si in saxo fortitudinis bonae conscientiae tuae positus fueris: sensus diuinae sapientiae tibi uelut torrentis aureus abundabit. **x** **y** Eritque omnipotens contra hostes tuos. Cum feceris inquit uoluntatem eius, habebis eum defensorum tuum. **y** **z** Et argentum. Diximus autem pro sensu

pro sensu accipi: & argentū pro eloquio iustificatiōis. Ergo & mandata dei atq; iudicia: ipsa sunt diuina eloquia. Cum ergo cōuersus, in his fueris meditatione assidua cōmoratus: intelligentias diuersorū sensuū differendo, multiplex & copiose abūdans eloquiū coaceruabit tibi: a. **T**unc sup

omnipotentem delitijs afflues. Delitijs utiq; spiritalib; supradictis repleberis: cū petitiōnes cordis tui gratia sancti spiritus uideris, & in gaudio mētis tuæ senseris adimpleri.

b. **E**t eleuabis ad deum faciem tuam. Liberā frontē ad depreccandum deū attolles: siue iam nō ream neq; incuruatam deorsum mala consciētia eriges ad deum animā tuā.

c. **R**ogabis eum & exaudiet te: & uota tua reddes. Peccatorem te nō potest exaudire, nisi eum prius pro peccatis tuis deprecatus fueris. d. **D**ecernes rem & ueniet tibi. Rem duntaxat iustam, sanctam, atq; honestam, quā a deo petieris obtinebis. e. **E**t in uis tuis splendet lumen. Vig. tuæ, actus tui boni erunt: & lumen tibi erit de innoticia, de iustitio, atq; ptectio: quo actus uiarū tuarū correcti illuminentur: ne forte per errorem in scitiā in montes tenebrosos offendas.

f. **Q**ui enim humiliatus fuerit etc. Et dñs in euangelio: Qui se humiliat exaltabitur.

g. **S**aluabit inno: cens: saluabitur autem mundicia manū suar. Id est gratia bonorum operū, uel nitore. Anti qui ita dixerūt: erue in nocentē, & saluaberis mundicia manū tua

tum: ubi retributionē uidet sonare, quod ait, erue innocentē ut saluari possis innocentia manū tuarum. Ca. XXIII.

Respondens autē Iob ait: Nunc quoq; in amaritudine etc. Relictis infidelibus amicis: qui me calamitatis huius miserā iuste pati definunt: & addunt amaritudini meæ, totum me ad deum conuertā: & dicam ei pro conscientia meā fiduciam quā sequuntur.

i. **Q**uis mihi tribuat ut cognoscam & inueniā illum etc. Intellectu se cognoscere deum dixit inuenire quoq; eū operibus bonis: & uenire usq; ad solū eius: & futuri scientia & cogitatione iudicij, pficiendo accedere usq; ad ipsam contemplationē diuinæ potestatis: quā utiq; mūdi corde uidebunt. Quod cor, multis castificationibus morum, sanctus hic Iob purificatū se dicit habuisse. k. **P**onam corā eo iudiciū. Iudiciū inquit, iusticiæ tuæ ponā in cōspectu dei mei: secundum illud: Ab ipso iudicij eius æquitatem requiram. Tamen priusquā sit eius in me finitua sententia, multas ei proferam increpationes: quia cum eius no

tunc super omnipotentem delitijs afflues: & eleuabis ad deum faciem tuā. Rogabis eum & exaudiet te: & uota tua reddes. Decernes rem & ueniet tibi: & in uis tuis splendet lumen. Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui inclinauerit oculos suos, ipse saluabit. Saluabit inno: cens: saluabitur autē mundicia manū suarum.

Respondens autē Iob ait: Nunc Ca. XXIII quoq; in amaritudine est sermo meus: & manus plagæ meæ aggrauata est super gemitū meū. Quis mihi tribuat, ut cognoscā & inueniā illum: & ueniā usq; ad solū eius. Pōnam corā eo iudiciū: & os meū replebo increpationibus: ut sciam uerba quæ mihi respondeat: & intelligā quid loquatur mihi. Nō lo multa fortitudine contendat mecum: nec magnitudinis suæ mole me premat. Proponat æquitatē contra me: & perueniet ad uictoriā iudiciū meum. Si ad orientem iero, nō apparet: si ad occidentē, nō intelligā eum: si ad sinistrā, quid agam? Non apprehendam eum. Si me uertam ad dexterā: nō uidebo illum. Ipse uero scit uiam meam, & probabit me quasi aurum quod pignē

trāsit. Vestigia eius secutus est pes meus: uiam eius custodiui: & nō declinaui ex ea. A mandatis labiorū eius non recessi: & in sinu meo nō abscondi uerba oris eius. Ipse enim solus est: & nemo auertere potest cogitationem eius: & aīa eius quodcūq; uoluit, hoc fecit. Cūq; expleuerit in me uoluntatē suam: & alia multa similia præsto sunt ei. Et idcirco a facie eius turbatus sum: & cōsiderā eum, timore sollicitor. Deus molliuit cor meū: & omnipotens cōturbauit me. Nō enim perij propter imminētes tenebras: nec faciē meā opuit caligo.

A B omnipotente non sunt abscondita tempora: qui autem nouerunt eum, ignorant dies

re sollicitor. Id est horripilatione maiestatis illius ptimefco. s. **D**eus molliuit cor meum: & omnipotens cōturbauit me. Cor resolutum a pauore nimio & timore hoc loco dictum nouerimus: non quod a duritia incredulitatis ad fidem suscipiendam mollium sit: cum magis ipse Iob per fidem fortis in deum manserit. Vnde sequitur: Omnipotēs cōturbauit me: hoc quod supra. t. **N**on enim perij propter imminētes tenebras: nec faciē meam opuit caligo. Ipsas calamitatis suæ miseras, tenebras appellauit: q̄s uelut ruinas subito imminētes sibi dicere uoluit: eis tamē insistentibus sibi ait: desperatione non perij: nec faciē mentis meæ infidelitas excacauit: uel negatio dei. Ca. XXIII.

A B omnipotente non sunt abscondita tempora: qui autem nouerunt eum, ignorant dies illius.

illi uero qui sentiunt, & intelligunt deum: dies æternitatis eius ignorant. In qua æternitate, nec tēpora, nec dies: qui in tēporibus sunt, inueniunt, ubi unus æternus est dies. Siue aliter: Omnia nouit quæ nūc loquor

uerim singularem iusticiam, quare iustus patior tormenta, quæ iniquis impijsq; potius debentur. Hoc ergo quod sequitur, ait: **I** Deum meum replebo increpationibus. Id est iusti doloris querelis. m. **N**olo multa fortitudinem cōtendat mecum: nec magnitudinis suæ mole me premat.

In mole maiestatis ei? horripilationē intelligamus: nō aliquid corporeum, quia deus spiritus est. Certus sum inquit: quia istas afflictionum miseras ipso utiq; iudicāte, patebit me nullo peccatorum merito sustinere: hinc ait: Perueniat ad uictoriam iudiciū meum, n. **S**i ad orientem iero, nō apparet: si ad occidentē, nō intelligā eum. Dum partes mundi enumerat, dicit eum habitare ubiq; totum: sibi tamē omnino esse inuisibilem cōfiteatur: eo quod nō subiaceat eius diuinitas obtutibus creaturæ. Deus uero omnē uiam conuersionis agit: quia optime nouerat. o. **E**t stigia eius secutus est pes meus. Hoc est, qd custodiui uoluit, custodiui. p. **I**pse enim solus est: & nemo auertere potest cogitationes eius. Hoc est: quia inscrutabilia sunt iudicia ei, & inuestigabiles uia ei.

q. **E**unq; expleuerit in me uoluntatē suā & alia multa similia etc. Cum iam me qui bus uoluit tormentis affecerit: & alia adhuc quanta uoluerit mihi infligere poterit: quæ insensibilia sicut sensibilia contremiscunt.

r. **E**t idcirco a facie eius turbatus sum: & cōsiderans est. Mēte scilicet sentiens, & ex parte intelligēs. Tūmo

re sollicitor. Id est horripilatione maiestatis illius ptimefco. s. **D**eus molliuit cor meum: & omnipotens cōturbauit me. Cor resolutum a pauore nimio & timore hoc loco dictum nouerimus: non quod a duritia incredulitatis ad fidem suscipiendam mollium sit: cum magis ipse Iob per fidem fortis in deum manserit. Vnde sequitur: Omnipotēs cōturbauit me: hoc quod supra. t. **N**on enim perij propter imminētes tenebras: nec faciē meam opuit caligo. Ipsas calamitatis suæ miseras, tenebras appellauit: q̄s uelut ruinas subito imminētes sibi dicere uoluit: eis tamē insistentibus sibi ait: desperatione non perij: nec faciē mentis meæ infidelitas excacauit: uel negatio dei. Ca. XXIII.

A B omnipotente non sunt abscondita tempora: qui autem nouerunt eum, ignorant dies illius.

illi uero qui sentiunt, & intelligunt deum: dies æternitatis eius ignorant. In qua æternitate, nec tēpora, nec dies: qui in tēporibus sunt, inueniunt, ubi unus æternus est dies. Siue aliter: Omnia nouit quæ nūc loquor

Q. Q. 2 uel pa.

E uel patior. **a** Alij terminos transfulerunt, diripuerunt greges & pauerunt eos. Id est transfulerunt greges, & comederunt. Manifestum est secundum litteram. Videamus nunc secundum mysticum intellectum quid significet: terminos transferentes, id est statuta ecclesie conuelleres, haereticos esse significauit: quod nouitate doctrinae peruersa, euangelicae legi & apostolorum terminos praefinitos excedunt: & ita deceptorum persuasione diripiunt greges dominicos: id est populos credentes in christum.

b Asinum pupillorum: siue iumentum, abegerunt & abstulerunt pro pignore bouem uiduae. Subuerterunt pauperum uiam & cetera. Pupilli quidem sunt teneri, uel infantes in fide: uel qui deum patrem non habent: ut ab eo contra aduersarios defendantur. Quorum animum, uelut iumentum forte ac necessarium, ad deum in se per fidem portandum, haeretici praedoni more ab eis abigunt: dum eos fallacijs suis, uirtute animi spoliant. Siue gentilem sensum, immundi utique animi malis nomine dictum, ab eis quidem auferunt: dum sub praetextu uerae religionis, eos in perfidiam ducunt. Viduae etiam illae sunt animae, quae uirum, deum suum & dominum amiserunt: a quibus haeretici pro pignore perfidae utique confessionis: per quam falsis eorum adinventionibus iniciantur: & debitores eorum efficiuntur, sanctarum uirtutum munditiam, & utilia animi opera auferre conantur. Pauperes quoque in hoc loco illi intelligendi sunt: qui testimonio fidei destituti sunt. Alij sunt diuites in fide: horum religionis uiam quam ad deum redire poterant: suis erroribus haeretici subuerterunt. Mansuetos autem hic illos esse sentiamus, qui constantiam animi sui facile seducunt. Hi ergo multis errorum dogmatibus, & diuersis errorum superstitionibus opprimuntur. In bonam uero partem uideae sunt, qui se mortificant cum uitijs: pauperes apostoli sunt. De isto numero haeretici auferre conantur: dum pauperes sanctorum aliquos persuadent, uel mansuetos circumueniunt, qui eis resistere non possunt: sed & patienter pro simplicitate audiunt: illi uero eos nituntur extinguere.

c Alij quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum: uigilantesque ad praedam preparant panem liberis. Violenti sunt qui publice rapiunt. Praedones & latrunculi sunt, qui de occultis ad opera sua exeunt, utique non dei. **d** Quos imbres montium rigant. Hos ergo per misericordiam destitutos domibus suis dicit: quandoquidem eos montium caernis, & umbraculis operiet: & quanta sit eis in ipsis montibus necessitas commorandi describit. Quos imbres montium rigant, id est aquis de ipsis montibus copiose fluentibus mundantur. **e** Et non habentes uelamen, amplexantur lapides. Manifestius alij dixerunt: qui cum tegmen non habeant, petra adoperiuntur. **f** Cum fecerunt depredantes pupillos: & uulgum pauperem spoliauerunt. Vbi intelligitur quid habentibus fecerint, quandoquidem facultate tenuissimis non fuerint miserti. **g** Inter acruos eorum meridiati sunt: qui calcatis torcularibus sitiunt. Hoc malum est magnum & iniquissimum, ut sub labore & fructu aliorum alij requiescant: & inebrientur uino eorum, qui collectis pindemij suis sitiunt. Quod autem ait: Anima uulneratorum: pro consensu ad deum clamantium intelligamus. Vastatorum autem tribulatio usque ad gemitum ciuitatem habitantium perueniebat. Vulnerati uero non solum intelligendi sunt: quorum corpora

ab alijs transodiuntur: uerum etiam illi quorum anima hostis timore nimio, uelut gladio feriuntur. Ipsi fuerunt rebelles lumini. Daemones, haeretici, philosophi, siue etiam omnes impij intelligendi sunt: qui contra doctrinam dei uenire conantur, quia mandatum uitae lux est: quia in natura lumine, lumine est quod per se est: tenebrae uero cecitas cordis. Et proinde si cecitas cordis, tenebrae sunt: recte exteriores tenebrae, poenae intelligentur. Vt iniqui de peccatorum suorum tenebris, ad tormentorum tenebras projiciuntur: sic iniqui & foris dei sententia consummata coram angelis dei, induuntur sicut diploide confusi de sua. Onagros uero, qui commorantur in deserto: paganos quosque errore gentilitatis, qui in deserto uerae religionis sunt intelligere possumus: eo quod iugo certa religionis non continentur. Hi igitur egrediuntur ad opus suum. Egredi namque dicuntur, quando affectus suos

ignorant dies illius. Alij terminos transfulerunt, diripuerunt greges & pauerunt eos. Asinum pupillorum abegerunt: & abstulerunt pro pignore bouem uiduae. Subuerterunt pauperum uiam: & oppresserunt pariter mansuetos terrae. Alij quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum: uigilantesque ad praedam preparant panem liberis. Agrum non suum demetunt: & uineam eius quem ui oppresserunt, uindemiant. Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes: quibus non est operimentum in frigore: quos imbres montium rigant: & non habentes uelamen, amplexantur lapides. Vim fecerunt depredantes pupillos: & uulgum pauperem spoliauerunt. Nudis & incedentibus absque uestitu & esurientibus tulerunt spicas. Inter acruos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt.

De ciuitatibus

per doctrinas prauas in eos quos seducunt ostendunt. Ita enim omni solertia depredantur uagas errore animas, ut ipsi multitudini perditae posteritatis suae: uelut alimentum panis locustalis doctrinae, pertinaciam derelinquant. Agri non sunt demetuntur. Ager siue uinea, uniuiuersi hominis, quidam modus uitae est: quae ab unoquoque colitur, quando sordes & quidam frutices uitiorum mundantur, uel etiam extirpantur. Quia ergo huiusmodi culturae diligentia minime prodest, quando omne bonum naturae non ad fidem refertur: quia iustus ex fide uiuit: praedicti idolorum cultores opprimentes fidelium, quamuis honeste uiuentium corda, eos uelut quadam ratione seductionis in errorem inducunt: dum quasi agrum eorum siue uineam distipando fruges earum uolenter abripiunt. Nudos etiam dimittunt homines, dum eos operibus bonis expoliant. Quibus operimentum non est in frigore. Illos utique expoliant, qui charitatis dei non habent uestimentum: & idcirco in infidelitate algent: quia spiritus feruentis tunica, indui non merentur. Quos imbres montium rigant, Non imbribus caeli rigant, sed montium extollentium se aduersum scientiam dei quae de caelo est. Et non habentes uelamen, amplexantur lapides. Hoc est, sine uestimento uirtutum peccatis suis & erroribus delectantur. Cum fecerunt depredantes pupillos. Illos etiam qui noticiam aliquam secundum naturam bonum habent, quam defendere non poterant: fragili animo & puerili uiuentis: suasionibus prauis: uim inferentes praedati sunt. Uulgum pauperem spoliauerunt. Multitudinem quoque populi uilem actibus & inficitia pauperem: si quid fortassis habebat iusticiae, aut etiam innocentiae naturalis: dum in maius erroris sui malum pertrahunt, praedictis bonis spoliauerunt. Nudis & incedentibus absque uestitu & esurientibus tulerunt spicas. Nudis fide, deique custodia destitutis: uestimenta quoque spei & charitatis diuinae, ceterarumque uirtutum excubias non habentibus quibus anima exornantur: etiam spicas in quibus diuinam noticiam adoptam habent abstulerunt: ne esurientes scientiam dei quandoque recto uelamine possent ipsam nudam ueritatem tanquam panem alimoniae uitalis accipere. Inter acruos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt. Sublatis igitur spicis, per figuram intra se diuini nominis noticiam continentibus: quando ex eis hi qui habebant eas plena cogitatione, solidum cibum conficerent: seductores uolenti inter bona eorum opera, quasi inter acruos gloriantes requiescunt, sibi quoque tribuunt. Si quis gentilium

A gētiliū uirtutes secutus fuerit naturales, de quibus tanquā seminibus, in se operum aceruos constituat: ipsi tamen sedu-
cti, calcata uirtutū uindemia & expressa, sitiunt: quia uerita-
tis poculū apud eos, a quibus in errore abstracti sunt, nō in-
uenerunt. **a** **De ciuitatib⁹** fecerūt uiros gemere. Nō solū
inqt illos q sine muni-
mine habitant spoli-
ant, & dominatu durā
superstitionis affligūt:
uerumetiā & eos qui
ciuitates mentiū suarū
bonis moribus muni-
tas inhabitāt, pugnan-
do errorū arietib⁹ sub-
ruunt. Quod & mul-
tis philosophis conti-
gisse manifestū est: qui
cum magni & clari ci-
ca corporum suorum
fuerint continentia: cū
gemitu tamen & labo-
renimio ad ueritatē
noticiā peruenire nō po-
tuerūt. **b** **Et ani-**

ma vulneratorum da-
mauit. Deus uocem implorantiū inultam abire non patit:
quin ultionem tribuat de erroribus, ut dum ad ueritatem
sautij peccatorū uulneribus conuertuntur, conuicta falsitas
puniatur. Punit enim, quando eorum qui seducti fuerant
conuersionem destituit. **c** **Mane primo confurgit**
homicida: interficit egenum & pauperē &c. Iterum mane di-
ctum est, pro eo quod publice & clara luce malum com-
mittitur, ut sit quasi gloria facinus operantibus: & secundū
sodomitarū exemplū: peccatum suum non absconderunt,
sed predicauerunt. Potuit & de iniquis iudicibus hoc dixi-
se, qui ad hoc maturius surgunt, ut causam egeni & paupe-
ris muneribus corrupti prauaricentur. Noctem uero ideo
dictam puto: quia prauaricatores negotiorum secretum
quoddam quasi tempus nocturnū requirunt: quando, mu-
nera pro causis prauaricatis accipiunt. **d** **Oculus**
adulteri obseruat caliginem. Siue ut alij dixerunt: Et latibu-
lum faciei posuit. Id est cordis eius oculus, obliuio excæca-
tus est, ut in eius memoriam non ascenderet: quia omnium
cogitationū, & operū humanorū malorum deus est inspec-
tor & cognitor. **e** **Perfodit in tenebris domos: sicut**
in die condixerant sibi: & ignorauerunt lucem. Manifestū est,
quod per diem hanc rapinam sua cogitatione disponunt,
antequam ad ipsas facinorum tenebras ueniant.

f **Si subito apparuerit auroa: arbitrantur umbrā mor-**
tis. Mox ut iusticiā sibi, & honestatis aliunde lumen ceperit
apparere: & ingeri conscientia suā malū: iam poenas mor-
tis se astimant sustinere: quia iusticia & sanctitas, ut ait scri-
ptura diuina, odiosa est iniquo. Siue aliter: Hic igitur ho-
micida, recte hareticus quisq; sentitur, ex eorū numero qui
animas hominū noxijs & letalibus sensibus interficiunt.
Quod autem dicit, mane primo confurgit: illud est, quia
cum hi qui cum nuper fide iniciati sunt, matutinū habeāt,
id est quasi principium sanctam religionem: siue ipsi ma-
tutinū effecti sint, cum de tenebris & filijs noctis facti sint
in domino filij dei: hi perfidia suā uenenum propinare
festinant, ut eos decipiant. Siue aliter: Mane, christus in-
telligendus est: ad cuius resurrectionem hareses in ecclesia
esse ceperūt. Per noctem uero erit quasi fur. Omnes sensus
hareticorū nocti & tenebris comparandi sunt: quia lumen
non habent ueritatis. Ipsi etiam sunt adulteri: quia eloquia
dei casta, adulterina interpretatione corrumpunt. Perfodit
in tenebris domos sicut in die condixerant sibi. Vnusquisq;
q; hareticus in prauitate doctrinā consistens: non dul-
ci & suauī sermone euangelij, sicut imber placidus, & sicut
ros cum silentio in animas descendit fidelij: sed aspero po-
tius & ad uulnerandū peracuto domos perfodit animorū.
Hoc enim uelut in die condixerunt sibi haretici, ut omnes
mortales iaculis doctrinā noxiā perfoderent: quando in ec-

clesia adhuc, hoc est in die ueritatis positi, hareses facere con-
dixerunt. Si subito apparuerit auroa, arbitrantur umbrā
mortis: & sic in tenebris quasi in luce ambulant. Si quispiam
disputator extiterit, qui cōtra eos lucem manifestā ueritatis
enarret, conuicti arbitrantur se incurrisse umbram mortis:

& nihilominus in stul-
ticia suā tenebris, ue-
lut in luce sapiētia glo-
riantur. Potest & dia-
bolus homicida: fur,
& adulter intelligi: quā
ad decipiendū hominē
factus est homicida, ut
ait dominus: Ille homi-
cida fuit ab initio. Di-
uinitatē quoq; sibi p su-
perbiā arrogādo, quā
presumptione animi
sui tentauit inuadere,
uelut fur inuentus est,
qui aliena conatur au-
ferre. Qui etiā uirginalē
illam & castam di-
lectionē dei amisit: dū
adulterinos conat⁹ cō-

Maledicta

tra dei sui & domini amorē faciens, propria uoluntate quæ
fuit. Hic igitur mane primo, id est circa ipsam natiuitatem
protoplasti hominis, ad seducendū eum per eius mulierem
confurrexit: & eum tanquam egentem consilio & pauperē,
qui experientia minus cautus esset deceptione insidiosæ pi-
suasionis occidit. Noctem uero peccati ipse sibi operatus est:
quando ad diuinitatē inuadendā, uelut fur irrepere uolue-
rat, dicens: Super sydera coeli ponam thronū meū, & ero si-
milis altissimo: & exinde cum suis, quos coeli sydera appel-
lauit, nox & tenebræ, princepsq; tenebrarū est appellatus. Et
recte, quia domini lumen amiserat. Hic iam in peccatorum
suorū tenebris constitutus, uultū malæ conscientia suæ ob-
duratione operuit, poenitentia non acturus: & idcirco diu-
no lumine priuat⁹, studet atq; obseruat, ut ea quæ tenebris
& caligine sunt digna committat. Vnde in his operibus ui-
tam agens, fodit sibi domos habitationū in inferis, cū illis
suis ministris: cum quibus se aduersus deū & creatorem eri-
gere tentauit. Hi ergo ministri eius, cū adhuc beati essent in
illa æterna foelicitate, in die illo utiq; sempiterno, qui nō ha-
bet initij neq; finem, in hoc sacrilegiū tyrannidis sunt cum
suo principi collocuti: & putauerunt, quod deus qui est lux
uera, sapiens & intelligibilis, hoc malū contumacia eorum
impunitum relinqueret, ut non eos de illa beata atq; glo-
riosa sede deiceret. Et hinc puto dixit, ignorauerūt lucem:
quod existimauerunt deū hoc eis minime facturū, propter
quod excæcatis mentib⁹ æternales tenebræ facti sunt: qui
& potestates dicti sunt tenebrarū, id est hominū peccatorū.
Et hinc est quod cum nomen dei audierint, contremiscunt:
quod uocabulo auroræ significari putamus. Cogitatio er-
go eius, id est diaboli usq; ad sermonē tantū peruenire potu-
it, nō etiā ad effectū: nō em̄ regnauit illic, & sic deiect⁹ est sta-
tim, ubi uoce prompsit qd cogitauerat, & deorsum preceps
actus est. Vnde consequens uidit, ut machinamenta cordis
sui, quibus contra deum moliebatur, ad persuadendū cate-
ris angelis sit locutus: & ita consentientib⁹ multis una quo-
dammodo conspiratio fieret cōtra deum, ut si ita uideretur.
Illud tamen immobiliter tenendum, nullo modo in silentio
agi: militiæ coelestis officia: cum legamus angelicas potesta-
tes, ante sedem domini in laudem gloriæ eius indefessis uo-
cibus psonare: neq; ullo modo apostol⁹ dixisset: Si linguis
hominū loqr & angelorū: nisi sic essent & angelorū linguæ
sicut hominū: quamuis angelicæ dissimiles sint humanis.
Est ergo aliqd atq; ipsum ualde magnū sup diuersitate lin-
guarū inter terrigenas & ministeria superna discrimen. Su-
per qua re nos canonicus liber noui testamenti, qui apostoli-
ca continet gesta, sufficienter instruxit. **g** **Leuis est**
super faciem aque. Quia non sunt de ecclesia magna, id est
populo graui & sancto: qui granis secundi & optimi tritici

Q Q 3 cōparatur

Alia expo-
sicio

E comparat: & qui in horreo aternarū mansionū condendus est, uelut leuis palea nihilq; ponderis habens, quod ad pregrauandos uirtutū pertinet fructus, aqua elemento supernatabit: ut auroræ statu tenui rapiatur. Siue aliter: Aqua ista hominū amantū hoc sæculū habent figuram: eo quod semp ad infera sint pelues, multū secū limi trahentes: qui in chaos inferorum, turbido pondere deponatur.

Maledicta sit pars eius in terra. Qui enim in terra sanctorum, quæ est uiuentium terra non fuerit, maledictus erit: siue maledicta sit pars eius in terra, id est in massa generis humani.

Nec ambulet per uiam uinearum. Id est, ita maledicta sit ei cōuersatio in terra hac, ut plebes dei, siue animal sanctas, quæ sicut uinea plenæ fructib; fructiferae sunt, nō imitent: neq; p ipsas ambulet.

Has enim uineas doctores tanquam cultores, doctrinis uelut ligonibus colunt, ut uinum operum bonorum uindemiēt: quod in fide, id est torculari ecclesiæ pondere tribulationis expressum: flagrans per gratiam christi, odore suauissimo cum uirtute mentorum in apothecas domorū celestium recondatur.

Ad nimum calorem transeat ab aquis niuium. Quasi duas gehennas sanctus Iob dicere mihi uidetur, ignis & frigoris, per quas diabolus, hæreticus & homo impius cōmutetur. Forte in ipsa gehenna talis sensu cruciatus fiet illis qui in ea torquebunt, ut nunc quasi ignem ardentē sentiant: nunc nimum algoris incendiū: & poenalis cōmutatio: nūc frigus sentiētibus, nunc calor sit: ut quasi de loco ad locum transitus æstiment. Et fortassis inde dominus ait in euangelio: Mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium. Vt hic stridor dentium de rigore frigoris oriatur: Vbi & similitudinē quandā ex nostris corporibus possumus inuenire: in quibus rufi abundantia, quod est calidissimum, in typicis motibus intolerabilis rigor præcedit, ignem februm ardentissimū secuturū: & dicuntur a medicis hæc duo quæ sibi cōtraria dinoscuntur: ex una fella materia, in homine procreari.

Et usq; ad inferos peccatum illius. Peccatū impij & iniqui tam magnū est & tam graue, ut eum deprimat ad infernum tanquam plumbum in aqua ualidissima.

Obluiscatur eius misericordia. Id est qui nō solum misericors sed & misericordia dicit: quia misericors a misericordia: & ideo quasi prototypon nomen, maius est q; deductio nuncupata. Quicunq; ergo sanctorū potest dici misericors uerax & iustus. Nemo tamē eorum recte dicitur misericordia, & ueritas, & iusticia.

Mar. 9. g

Dulcedo illius uermes. Per Antiphrasim dictū, quod est, scatens uermibus moriatur. Et in euangelio: Vermis eorum nō morietur. Talis igitur dulcedo erit iniquis & odientibus deum.

Non sit in recordatione. Id est ad ueniam misericordiæ nō perueniat: quod diabolo & suis hæreticis & impijs futurū, de scripturis sanctis ita didicimus.

Matth. 3. c

Sed conteratur quasi lignum infructuosum. Secūdū illud: Omnis arbor quæ nō facit fructū bonū, excidetur, & in ignem mittetur. Vel lignum, peccatū intelligamus: quod

per lignum accidit: per quod lignū diabolus addidit ad cū multū criminis, quod aduersum deum rebellis extiterit: ut & hominem precipitaret in mortem: unde iam & in aternū interitū condēnatus est: propter quod ipse diabolus lignū insanabile & infructuosum potest dici: quia nunquam erit

penitentia medicatio ne sanandus. De ligno autē uita, id est cruce, uel de christo dicitur, Secūdū dies ligni erūt dies populi mei.

Pauit enim sterilem. Id est nutriuit & fouit animal steriles & infructuosas uirtutib;.

Et quæ non parit. Eas quoq; animas assensionis suæ delectationib; pauit: quæ cū possint de utero cordis bona opera parturire, noluerunt: sicut de huiusmodi ait Dauid:

Noluit intelligere ut bene ageret.

Et uiduæ bene non fecit. Viduam, animam sanctitatis uiribus destitutam: quæ deum uirum habuerat, cum exhortatione noluit consolari ut id ageret, quæ admodū posset reuer

ti ad uirum suū priorē. **Detrahit fortes in fortitudine sua.** Alij dixerunt: & in ira euer

tit infirmos: id ē fortis

Ca. XXV

Respōdens autem Baldad suites, dixit: Potestas & terror apud eum est, qui facit concordiam in sublimibus suis. Nunquid est numerus militū eius? Et super quem nō surget lumen illius? Nunquid iustificari pōt hō cōparatus deo: aut apparere mūdus natus de muliere? Ecce luna etiā non splendet: & stellæ

atq; uirtutum uiros prostrauit & detrahit. **Et cum steterit non credet uis sue.** Et cum in prosperis sit, nec sic quoq; mordente conscientia putat, quod eadem felicitate perpetue potiarur: cum huiusmodi pertinacis & durū animi sit, credens quod in illa uita sua, tam perdita stare possit.

Elevati sunt ad modicum, & non subsistent: & humiliabuntur sicut omnia, & auferentur. Ad modicum autē dicitur, pro breuitate uitæ præsentis in qua pro tempore exaltant iniqui. Auferent sicut omnia, id est sicut illa quæcūq; sunt parus aduersæ, siue cum in fine sæculi ablata fuerint omnia temporalia.

Et sicut summitates spicarum conterentur. Quemadmodū enim summitates spicarum, res utiq; nimum fragiles tanta facilitate cōminuunt, ut ad nihilū deducantur: ita & hi de quibus locutus sum, ut puluis tenuissimus, siue ut fauilla lanugo erunt aū faciē dei: cum fuerint contumelia confusionis attriti.

Quod si non est ita: quis me potest arguere esse mentitum: & ponere ante deum uerba mea? Quis enim ex uobis arguere me poterit: quia nō ita sit futurū ut dixi: meq; falsitatis cōuincere, qui asseritis quod omnia in hoc tempore reddat deus peccatoribus quæ merent: quod in meā potius suggestionē de studio cōtentionis ingeritis.

Ca. XXV. **Respōdēs autē baldad suites, dixit: Potestas & terror apud eum est, qui facit concordiam in sublimibus.** Id est angelis siue hominib; sanctis suis, custodiēdo eos ne per aliquē lapsum peccati inimicitias offensæ celestis incurrāt.

Et super quem nō surget lumen eius. Ipse em̄ illuminat oēm hominē uenientē in hunc mūdū.

Aliquid iustificari potest homo &c. Manifestū est, quod inopia respōdendi, eadē quæ dixerant frequentius repetant.

Ecce & iam luna nō splendet: stellæq; nō sunt munde in cōspectu ei. Sub nomine

A

Sub nomine lunæ, siue stellarum, angelos & supernas potestates intelligere possumus: qui ad comparationem diuinæ reuerentiæ, immundi & tenebræ possunt uideri: ex eo utique quoniam natura condita creaturæ: licet non peccet: calpares tamē peccati sūt, ut apparuit in alijs angelis eiusdem naturæ peccantibus.

Sed post eos nullum angelorū peccasse credendum est: quia omnino liberum suum arbitriū, in solius dei charitatem uerterunt: sicque immobiles facti sunt, persistentes in ueritate: in qua prædictus angelus cum suis stare noluit. Proinde angelorum uoluntas per amorem dei facta est inconvertibilis, quæ in deo est per naturam: Ideo illi soli incorrupti honor & gloria: Potest & de his elementis dicere, quod ideo immunda dicantur, quia non semper luceant: uel quod corpora tantum illuminent & non mētes sicut deus, qui utrumque facere cōsuevit. **a** **Quanto magis homo putredo: & filius hominis uermis.** Si enim angeli, inquit, & colorū etiam corpora ad comparationē dei, immunda esse dicuntur: quid putas homo existimandus est cum sit ipse putredo: filius quoque hominis uermis: ex eadē utique nascens corruptione qua uermis? **Ca. XXVI.**

B

Respondens autem Job, dixit: Cuius adiutor es: nunquid imbecillis: & sustentas brachium eius qui non est fortis: Cui dedisti consiliū? Forsitan illi qui non habet sapientiam: & prudentiam tuā ostendisti plurimam. **Quē docere uoluisti? Nonne eum qui fecit spiramentum? Ecce gigantes gemunt sub aquis: & qui habitant cum eis.** Gigantes autem appellat diuina homines superbos, rebelles & contumaces. Diabolus quoque & sui propter superbiam translato nomine gigantes nuncupantur. Quod autem ait sub aquis gigantes gemere: ita inquit, uelut si dixisset, sub terra, id est in inferioribus terræ: ubi inferi esse perhibentur. Vnde & ipsi inferi nominati sunt. Aquæ enim eius naturæ sunt: ut sine terra esse non possint. Ecce gigantes gemunt sub aquis. Qui gemitus utique de doloribus & squalore tartaræ habitatorum eis nascebantur. **d** **Nudus est operimentum perditioni.** Hoc dicit, quod scientiam dei nihil latere possit: Et quod perditio qui diabolus nobis non absurde sentitur, se non præualeat ab omnipotentia eius abscondere. **e** **Qui extendit aquilonem super vacuum: & appendit terram super nihilum.** Hoc sic intelligendum est: siue quod terra ex nihilo facta sit: siue nihil infra terram sit, quo terra sustineatur: cum ipsa uniuersa sustineat: & ipsa innumerabiliter dei uirtute libretur: quia in ipso sunt uniuersa & ab illo omnia continentur. De quo Apostolus dicit: Portans omnia uirtutis suæ uerbo, Et quia alii

quādo in scripturis per figurā aquilo uentus diabolus esse significat: Sigdē a Solomōne aquilo durus uetus dicitur: noīe autem dexter uocatur. A suis quippe dexter quidem dicitur, sed totus sinistri operis author est. Hic igitur super uacuum dilatare, id est super frigidus fide atque incredulos, quod est super

C

Prouc r. 25. d

inanes uera religiōe & uacuos: atque ut eis uelut rex dominetur, superextenditur. Rursum illi ipsi increduli quos sanctus Iob terra nomine appellauit super diabolū qui a deo nihil factus est appenduntur, ut incerti semper sint, & imitentur caput suū mēbra, ut tūc caput quod nihil dictū est esse super uacuū & nihilum appendatur. **f** **Qui ligat aquas in nubibus suis: ut non erumpant pariter deorsum.** Per has nubes in altitudine ipsa spaciosi aeris colligantur aquæ, sicut & alio loco de deo ita legitur: Cribras aquas de nubibus suis. Hoc igitur modo ligatæ dicuntur, quoniam non

simul effunduntur in terram: sicut in diluuiū factum legitur. Spiritalis autem iste est intellectus: ut nubes sanctos doctores interpretetur ecclesiæ: qui aquas euangelij, portant populis effundendas, & gubernandas a spiritu sancto deferunt: ut irrigentur terræ populorum: & de hac celesti pluuiā, uirtutum fruges spiritali operatione multiplicent. Quas aquas de superna abundantia defluentes, ligat deus in nubibus suis: ut unicuique secundum capacitatem cordis sui, tantum doctrinæ, tantumque aquæ effundat, quantum suscipientis possibilitatis patitur: ne simul fortassis effusa, obfint cordibus: minus ualentibus abundantiorē suscipere doctrinam.

g **Qui tenet uultum solij sui.** Sententiam iudicij sui reseruat in posterum. Iusticiæ suæ & pietatis sedem in omni creatura sua, ueritatis gloria respondentem deus tenere dicitur: quod est manifestationem secretorum iudiciorum suorum obuallare atque abscondere: ut euangelium christi in his qui pereunt. **h** **Et expandit super illud nebulam suam.** Secundum illud quod dominus ait discipulis in euangelio: Vobis datum est nosse mysterium regni celorum. In obsecrationem quoque diuinæ custodiæ suæ: expandit super ipsum bonum nuncium euangelij, in nubem defensionis suæ: ut nullus posset ei quāuis acerrimus aduersarius præualere: de qua Apostolus ait: Patres nostri omnes sub nube fuerunt.

i **Terminum circumdedit aquis: usque dum finiantur lux & tenebræ.** Sub nomine aquarum κατὰ οὐνὸν ὅτι χχρ, quod est a parte ad totum, mundi finem mihi uidetur dixisse: quia noctis ac diei uicissitudo præteritura sit: siue de impiorum populis, uel de sanctorum tribulationibus, quæ aquarum nomine in scripturis saepe dicuntur. Hæc igitur aquæ a deo terminum acceperunt: siue ut semper iniqui & peccatores sint: siue ut non sinat fidelis deus tribulationes pati sanctos suos super quos sustinere possunt. Hæc ergo fient donec prosperitas & iniquitas transeat impiorum: quæ hoc loco lucis & tenebrarum nomine significata sunt.

k **Columnæ celi contremiscunt & pauent ad nutum eius.** Stabilitatem ergo solummodo permanentem in natura angelorum, columnarum nomine sentiamus: quia non

Q. Q. 4 solum

D

Mar. 4. b

i. Co. 10. a

Heb. 1. a

E solum immobiliter in sanctitate perseverantes sunt: sed etiam aeternae beatitudinis gloria speciosi. Nam de futura immobilitate hominum: ita ait filius dei: Qui uicerit, faciam illum columnam in templo dei mei. Sed & ipsa ecclesia, quae est sanctorum omnium congregatio: pro aeterna sibi in domino stabilitate, columna & fundamentum dicitur ueritatis. Potest & de sanctis angelis ita intelligi: ut pro charitatis suae ac dilectionis intuitu, columna dicatur: eo quod pro salute hominum curam gerant, pro quibus sunt pio affectu solliciti, quod eis quasi ad pondus cogitationum accedere uideatur. Et secundum tropicos intellectus, coeli nomine significari ecclesiam nouerimus, in qua coelorum mysteria celebrantur. Huius itaque coeli, id est ecclesiae columna, sunt apostoli: & ceteri qui gratia simili sunt, qui portant ac sustinent diuersarum persecutionum ingruentia sibi pericula. Et animae hominum aliquando coeli intelliguntur. Harum animarum quas per metaphoram coelos diximus: columna sunt cogitationes suae: ipsae quippe anima sustinetur & regitur: & ne erugine peccati nutet ac titubet, consilij stabilitate firmatur. Quia hoc sapientius contingit humanae fragilitati: ut ubi cautio minor intuitu est: impulsu peccati: columna, id est bonae cogitationes in parte altera diffingantur. Et idcirco tremant ac pauent ad nutum minantis dei: suum horrendum iudicium praedicentis. Non enim cogitationes animae istae sunt propriae: tanquam si bi natura inessent: quae utique in natura existere sunt, & naturae existentis ministerium, sine quibus natura rationalis non est: quoniam ut dixi, ipsae per se non sunt: sed motus inuicibilis sunt subsistentis naturae.

a In fortitudine illius repente maria congregata sunt. **b** Et prudentia eius percussit superbum. Spiritus eius ornavit coelos: & obstetricante manu eius, eductus est coluber tortuosus. Ecce haec ex parte dicta sunt uiarum eius. Et cum uix paruam stillam sermonis eius audierimus: quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri.

Addidit quoque Iob, assumens parabolam suam, & dixit: Viuit deus qui abstulit iudicium meum: & omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam: quia donec superest halitus in me: & spiritus dei in naribus meis: non loquentur labia mea iniquitatem: nec lingua mea meditabitur mendacium. Absit a me, ut iustos uos esse iudicem. Donec deficiam, non recedam ab innocentia mea. Iustificationem meam quam coepi tenere, non derelinquam. Neque enim reprehendit me cor meum in

stetricante manu eius: eductus est coluber tortuosus. Sancti ergo adornati uerbo dei, tanquam semen populis spargunt. Unde a timore domini in utero, spiritum salutis conceperunt: & ita manus & sapientia patris, Iesus christus, anima bus multiplici uirtute foecundis, dignatione sua a sancto

Iob astare perhibetur, ut parturientibus filios uenturi saeculi: obsequium quoddam adhibeat suae pietatis, easque in persecutionum doloribus positas consolentur ministerio quoque suo inuisibiliter intrinsecus operante: adiuet parturientes: Quia si ne illo, nullus eos bonorum operum, quae filiorum nomine superius diximus, subleuet effectus. Ipso igitur charitate misericordiae suae qua nos multum dilexit, per hoc ministerium obseruante & pietate eius obstetricante, ut animae sanctae huiusmodi foetus edant educitur ab eis: & de cordibus earum excluditur ille, in quo nihil est rectum, coluber tortuosus.

Haec sunt uiae domini, de quibus ipse saluator per Solomonem ait: cum de sua natiuitate praedixit. Dominus creauit me in principio uiarum suarum in opera sua. Creatus ergo ipse dominus Iesus christus per deum patrem: ex maria uirgine: ad ostendendas & manifestandas mandatorum uias, a quibus opus dei, id est homo aberrauerat. Et cum uix paruam stillam sermonis eius audierimus. Paruam stillam, hominem assumptum intelligamus, qui in psalmo Hermonim mons modicus appellatur. Et in Daniele lapis excisus: & fasciculus guttae in Cantico canticorum. Quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri. Hoc dicit: si assumptio formae serui, pene ineffabilibus mysterijs continetur & ad comparationem assumptis dei stilla permodica est: quanto magis quisque non poterit tonitruum magnitudinis intueri: id est ipsam diuinitatem: quae ideo tonitruum nomine dicta est: quia cum de excelsa fama nominis eius, in christo iesu filio suo terris insonuit, & hominibus hoc fragore terribili innotuit: nemo tamen eorum poterit totam diuinitatis eius magnitudinem intelligentia contineri: id est illud: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum.

Addidit quoque Iob: assumens parabolam suam: & dixit. Viuit deus qui abstulit iudicium meum: & omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam. Dum eum innocentem, poenas iniquorum pati permittit: amaritudinem quoque animae eius, miseria praesenti repleuit. Donec deficiam non recedam ab innocentia mea. Ego enim etiam si in his cruciatibus moriar non recedam ab innocentia mea, quam uos quasi blasphemum in eis me asseritis perdidisse. Non enim me reprehendit cor meum in omni uita mea. Hoc loco omnis uita: praesens uita intelligenda est, quo tempore haec dicebat: tanquam si diceret. Tota nunc conuersatio mea, irreprehensibilis est. Non enim reprehendit me cor meum in omni uita mea: id est, male suadentibus, ut & uos facitis ad blasphemiam hortantibus non consensit: quod

Abacuk. 3. a

ps. 88. b

ps. 71. b

Prover. 8. H

ps. 41. b
Dan. 2. 8
Cant. 1. 1

A sensu: quod & uxor ut facerem suadebat. **a** **Quæ** est ergo spes hypocrite si auare rapiat & non liberet deus animam eius. Hypocrita, fictus in amicitia, uel dolosus intelligitur. Quanta uos cupiditate, & quasi auaricia sitim patimini, inquit, in interitu meo: ut me uotis iam in tartarum rapiatis.

Sup hac igitur ne phanda uoluntate: quam spem ueniam ante deum habebitis, si non acquiescitis deo, ut uos in hac uita emendare curetis. **b** **Quid de clamore eius audiet:** cum uenerit super eum angustia. In tempore itaque retributionis, quando impropio uentura est angustia: nullum erit remedium peccatoribus: quia preces eorum dominus in die ultionis non suscipiet. **c** **Cur poterit in omnipotente delectari:** aut inuocare deum omni tempore. Is in deo delectari poterit & inuocare eum, qui sibi bene conscius recte præsumit: & qui se talis exhibuerit: ut quolibet tempore mereatur audiri. **d** **Docebo vos per manum dei quæ omnipotens habeat:**

nec abscondam. Illa dicit quæ habet deus in manu ac potestate, & in secretis iudicij suis. **e** **Si multiplicati fuerint filij eius in gladio erunt:** & nepotes eius non saturabuntur pane. In filiis & nepotibus, reliquam omnem posteritatem malæ generationis signauit. Aliquando in scripturis, non solum carnali progenie: uerum etiam morum similitudine filij appellantur. **f** **Qui reliqui fuerint ex eo:** sepelientur in interitu: & uidua illius non plorabit. Hoc significare mihi uidetur: quod per tempora, ad summam egestatem si uie miseriam, proles impij hominis, siue generatio deducenda sit: & uidua eorum præ nimio instate sibi malo, flere non poterunt. **g** **Si comportauerit quasi terram argentum:** & sicut lutum præparauerit uestimenta. In satiabilem cupiditatem ac uoraginem quandam inexplibilis huius impij dicit. **h** **Præparabit quidem:** sed iustus uestietur illis: & argentum innocens diuidet. Et Solomon ait: Qui amplificat diuitias suas cum usuris abundanti qui miseretur pauperum congregat eas. **i** **Edificauit sicut tinea domum suam:** & sicut custos fecit umbraculum. His uerbis hoc ait, quod homo impius frustra laborauerit: quandoquidem uel cito transeuntibus rebus, uel tineis demolientibus, status illius domus comparatur. Aliter, Si comportauerit quasi terram argentum, & sicut lutum præparauerit uestimenta: præparabit quidem, sed iustus uestietur illis, & argentum innocens diuidet. Aedificauit sicut tinea domum suam, & sicut custos fecit umbraculum. Hic ergo impius quem diabolus esse superius diximus, in preuaricatione Adæ, preciosos quosque & claros uiros, ut terram & lutum uiles constituit: a quibus etiam uirtutes & bona natura uelut uestimenta detraxit: & eorum aurum, quo diuitiarum mentis significatur. Hi enim diuitijs ad imaginem & similitudinem creatoris sui pulchri facti fuerant, & compositi: qui eas auferendo ab eis, ad summam eos indigentiam uilitatemque perduxit. His igitur rebus homines comparantur, in Adam ut dixi, seducti a diabolo, quæ in creatura mundi uiliora uidentur. Sed iustus dominus & deus non ster auferendo a diabolo prædicta spolia captiuorum: ipsos quoque captiuos liberans, quos inimicos in interitum præparauerat: ecclesiam sanctam sibi exhibuit ex eis: mun-

dans eam lauacro aquæ in uerbo: atque eam sine macula & ruga efficiens: id est puram a peccato & confessione filij dei simplicem, precioso induit uestimento. Argenti etiam quo perspicui quique, ut iam locutus sum & clari mundi huius intelliguntur: innocens agnus dei & immacu-

latus diuidit: cum credentes in beatam uitam & æternam gloriam mittit: & incredulos in perditionem mittit. Siue argentum clara & splendens eloquentia secularis, a mundo per christum aufertur: ut creditum facundia, nitenti & puro eloquio, eius euangelium uelut statum: quia quemadmodum animarum hominum uirtutum uestibus induuntur: ita & sensus dum prædicatione euangelicantium enunciantur: quodammodo sermonibus uestiuntur. Aedificauit sicut tinea domum suam, & sicut custos fecit umbraculum. Vt tinea consumit & demolitur habitaculum suum: ita & diabolus domum perdit populi sui in interitum eius ædificat: qui habitationem sibi temporariam & paulatim solubilem præparauit, possessurus æterna supplicia. Hic est ergo ille impius hypocrita qui auare rapit. In non conuertente nulla spes ueniam erit, cum etiam super hac, quadam auaricia leuante rapiat homines ad interitum. Qui idcirco hypocrita dicitur: quia se transfigurat in angelum lucis: cuius etiam clamorem seræ deprecationis, non est dominus auditurus: cum intra poenarum angustias fuerit coartatus. In deo quoque non erit ei de bono conscientia aliqua delectationis fiducia: sed nec in laudem confessionis cum poterit puocare, qui in similitudinem innumerabilium filiorum suorum diuina sententia dei gladio ferietur. Nepotes etiam in quibus illi intelliguntur qui ab illis seducuntur: quos prius diabolus ipse deceperat: nepotes inquam eius, non saturabuntur pane, uisionis dei utique famem inopiamque passuri. Quia omnes sancti contemplantes deum, reficiendi ab eo sunt & pascendi: quo nunc angeli saturantur. Reliquas quoque diaboli, extremam generationem eius intelligere possumus: quæ similiter ut ipse diabolus & filij ac nepotes eius cum toto corpore populi sui in interitum sepelientur. Illæ quoque uiduæ, id est animæ quas uitijs suis & illecebris uoluptatum diabolus inneruauerat: mollesque reddiderat, ut omnem fortitudinem & uiriliter amitteret: nulla correctione ac satisfactione descebunt: ut saltem aliquando resipiscant ad deum: quæ tanquam uirum amiserant, uitijs uelut adulteris committendo. **Quia deus qui abstulit iudiciū meū.** Secundum formam serui quæ assumpsit, iudiciū uoluntatis humane: & ex persona assumpti hominis dictum est: quo orans dicebat ad patrem: Mi pater si possibile est: transeat a me calix iste. Et ideo iudiciū meum dixit: quia in se humani generis infirmitatem, in ueritate suscepti hominis demonstrabat. **Et omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam.** Amarum erat poculum mortis: ad quod bibendum saluator noster aduenerat: de ipsius namque calicis amaritudine erat, quod ait discipulis suis: Tristis est anima mea usque ad mortem. Verbum autem, adduxit, secundum apostolum intelligendum est: qui de deo patre ita ait: Qui proprio filio suo non pepercit: sed pro nobis

C

D

Prover. 28. b

Alia expositio

Roma, 8. f
nobis

Commen.

E nobis omnibus tradidit illum. Non enim nolens traditus est in mortē. Alio loco de saluatore idē Apostol⁹ dicit: Qui se tradidit pro peccatis nostris. **¶** Quia donec superest balneus in me: & spiritus dei in naribus meis. Huc & illud pertinet quod de domino in Esaia scribitur. Quiesce ab homi-

Roma. 4. d

Esa. 2. d

ne, cuius spiritus in naribus eius, quia excelsus reputatus est ipse. Donec autē aduerbiū secundū hunc intellectum quo de saluatore nostro, sermō intelligitur huius texum⁹, non ita ut sonat dictū existimemus, tanq̃ dixerit: quoadusq̃ est halitus uitæ huius in me, id est anteq̃ moriar: sed donec pro semper atq̃ perpetuo hoc loco dictum esse noverimus. Sicut ait ipse dominus ad populum per prophetam: Ego sum ait dominus: & donec se-

ps. 109.

F
Act. 1. c

Matt. 1. d

nescatis ego sum. Nō enī post senectutem hominū deus nō erit, cum eisdem potius senescentibus, deus perpetuo maneat. Ad illud autē qd̃ psalmista ait: Dixit dominus domui meae, sede a dextris meis: Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum: quid dicimus: quod posteaq̃ inimici subiecti fuerint, christus non seclusus sit ad dexterā dei patris: & ubi erit illud quod ait angelus: Et regni ei⁹ nō erit finis. Propter quod donec, in talibus locis ut dixi pro perpetuo est intelligendum. Nec non & illud quod de Ioseph & beata Maria euangelista ait: Non cognoscebat donec peperit filium. Quis enim est super ueneranda beatæ Mariæ uirginitate ita blasphemus: ut hoc saltem audeat cogitare: ut post deum saluatorem, filium suum, illa uirum cognouerit? Proinde secundū ueritatē fidei catholicæ, donec & hic sicut supra dictū est, p̃ semper intelligamus. Ait ergo dominus Iesus: quia semper halitus diuinitatis in me est, quia secundum id quod homo sum, & in deo conditus sum & creatus: habeo in me spiritum patris mei, meumq̃ substantialiter. Sequitur ergo ita dicens: Donec deficiam non recedam ab innocentia mea. Quia ergo innocentiam nō morum industria acquisiui, sed in ea ut natus sum: ita sum iustus & innocens. **¶** Iustificacionem meam quam cepti tenere non deferam. Potuit hoc saluator dicere ut homo in deum assumptus, cuius initium est secundū carnem ex uirgine Maria: peccatum autem hominis, nec nascendo traxit, nec operando contraxit. Et ideo solus ueraciter dicit:

Lu. 6. d

¶ Non enī reprehendit me cor meum in omni uita mea. Sicut impius inimicus meus, & aduersarius me⁹ quasi iniquus. Non enī uoto maledixit, sed prophetando prädicit: & secundum meritum loquitur hominum peccatorū: prädicens quid unusquisq̃ permanens in peccatis recepturus ab eo sit. Nunc ad eum locum reuertamur. **¶** **¶** Diues cū dormierit nihil secum auferet: aperiet oculos suos & nihil inueniet. Multis modis diues intelligitur in scripturis diuinitis. Est diues facultatibus terrenis, sed si confidit in ipsis diuitijs cadet. Hic ergo diues cum in somno mortis fuerit, nihil de suis facultatibus secum feret: quoniam nudus uenit nascendo: nudus reuertitur in terrā moriēdo. Hic in resurrectione aperiet oculos suos, & nullum meritum boni operis inueniet. Iudæorum quoq̃ populus, propter innumera beneficia diuina beneficia: prophetarum quoq̃ oracula siue promissiones plurimas, & dei ipsius frequens alloquiū: diues est dictus. Vnde eisdē iudæis ait dominus in euāgelio: Vae uobis diuitibus. Superbi quoq̃ non habentes spiritus paupertatem: diuites appellantur. Philosophi etiam habentes facundiam & scientiam mundialem: diuites nuncupantur. Hi cum in die resurrectionis fuerint suscitati: nihil re-

medij quo saluentur inuenient. Hæreticus etiam quisq̃ diues dici potest: quoniam multa imo omnia de sanctæ ecclesiæ remunerationibus se habere præsumit: remissionem peccatorum: significationem spiritus: pignus etiam domini corporis: & hæreditatem cum sanctis angelis regni co-

lestis. Hi ergo omnes siue quia crucis scandalum patiuntur: siue præsumptione cordis sui, ut in errore ambulent, ueritatis tramitem reliquerunt. Siue quia obscuratum habentes intellectum, propriū liberæ uoluntatis arbitrium: in infidelitate perdurant. Vel quia abominabiles facti sunt: exaltantes cor suum post somnū mortis: in resurrectione aperient oculos suos, & nihil inuenient.

¶ Apprehendit eū quasi aqua inopia: nocte opprimet eum tem-

pestas. Subitam egestatem prædictis diuitibus, uelut aquā superuenturam significat: qui miseria & inopinata sibi angustia, quæ tempestatis nomine dicta est, nocte id est repente dū nesciunt oppriment: iuxta illud apostoli: Cū dixerint pax & securitas: tunc repentinus eis superueniet interitus.

¶ Tolle eum uentus urens & auferet: & uelut turbo rapiet eum de loco suo. Emittere super eum & non parceret. Ventus utiq̃ sententiæ dei, siue ipse deus per sententiā iusticiæ suæ, mittet super eū poenas: id est meritū facinorū suorū suscipiet. Nō enī parceret, cū reddet ei secundū opera sua. **¶** De manu eius fugiens fugiet. Et non tenebitur, inquit, manu dei ut saluet, de qua uelut fugæ modo, uelocitatis lapsu in ruinam decideret. Quod autem ait, fugiens fugiet: siue ut alij dixerunt, fuga fugiet: pereuntem in perpetuum peccatorem significat: quia nunq̃ sit reuocandus ad uitā: & illic ei poenitentiae locus non erit. **¶** Stringet super eum manus suas: & sibilabit super illum, intuens locum eius. Alj dixerunt, planget super eum manibus suis: & trahet eum de loco suo. Nutibus quibusdam corporum humanorum, celsuram indignantis dei, & contra peccatorem diuitem irascentis, hoc sermone describit: ubi & iam quasi sibilās indicet q̃ atrox illi poenarum locus referuetur. Ad talem locum & iudas Iscarioth abiit.

¶ **¶** Habet argentū uenarū suarū principia: & auro locus est & c. Videtur mihi quod per anigma & parabola: sub horū nominibus metallorū, mores hominū & uirtutes animorū describat, minime ordinis obseruantia, prophetarū more custodiēs. Argentū uero & auri uocabulum secundū authoritatē scripturarum, uerbi æloquium, & sensus animi indicare uoluit. Hæc describentes nos ita dicamus. Habet argentū uenarum suarum principia: & auro locus est in quo conflatur: Venæ argenti, id est initium æloquij ab animæ sensibus oriē: sensus uero aureus, ratio ac sapientiæ iudicio fabricat, & ut sit optimus, ab igne diuinæ examinationis probatione conflatur. Fortitudo uero quæ ferri noīe appellatur est quæ terram, id ē carnis nostræ malitiā in nobis tollit: aduersum eā contra nos militat & contra legē spūs cōuersantē, rigore animi & uirtute repugnet. Lapidis q̃q̃ noīe cordis figurat diuities: quæ p̃ calorem & feruorem fidei resoluta mollescit: ut p̃mū possit in se uerba scribētis recipere. Deinde uelut in æs qd̃ canorū est, merito sc̃itatis pficiens, ad laudes & gratias deo offerēdas, fidei soliditate pueniet. **¶** Tempus posuit tenebris & c. In scripturis diuinis, p̃ctōres hoīes, demones & ignoratiæ atq̃ tribulationes siue p̃ctā: p̃ modo & locis tenebris

A nebra nuncupant. **a** **L**apidē quoq; caliginis & umbram mortis. Hunc lapidē metaphorice diabolum hoc loco intelligere possumus: qui propter errores suos quibus totum mūdū inuoluerat, lapis caliginis dictus est. Qui cū fortis & potens sit per naturā qua est a deo conditus: cōfidens per superbiam in uirtute sua & non in dño & deo creatore suo, amiserit sapientiā lumen: conuersus in stulticiā & tenebras, & idcirco lapis caliginis dici potuit: secundum illud: Stultus in tenebris ambulat. Sicut ergo lapis caliginis diabolum nominatur: ita & umbra mortis dicitur. Quomodo hi qui se ab eo defendi ac ptegi putant: aeternis ut ipse diabolus gehēna ignibus mācipadi sunt. **b** **D**uidit torrens applo peregrināte eos quos oblitus est pes egentis hominis & inuios. Hoc dicit: inuios, id est errantes & illos quos oblitus est pes egentis hominis, separabit torrens a populo peregrinante: eo quod oblitus eorum sit gressus. Siue præsens conuersatio egentis hominis pedis nomine significata est. Oblitus est dixit, pro eo quod pramissus egens, non est deum pro huiusmodi deprecatus: cum tamen elemosyna deum praecetur: id est ipsum opus bonum quod homo fecerit: quadā manifestatiōe sui loquatur ad deum. Hoc ergo dicit sanctus Job: quod inuios sine uia uerā religiōis uiuentes: & qui misericordiam pauperibus, quod est christi fratribus non fecerunt: torrens ignis separat: simul & a sanctorum consortio diuidet. Siue hic genus proprie saluator noster intelligitur, qui propter nos egenus & pauper factus est cum diues esset. In pede quoq; eius: dispensationem uel assumptis hominem: uel mūdum ingredientis aduertit. Vnde propheta ait: Existi in salutem populi tui. Hi ergo qui dispensationem salutis suae in euangelio non receperunt, obliuioni dati sunt: qui credere per duriciam propriā uolūtatis noluerunt. Et idcirco inuii dicti sunt: quia christum qui est uia non receperunt. **c** **T**erra de qua oriebatur panis in loco suo igni subuersa est. Diuersas res & obscuras cōnectit: ut cum superioribus inferiora non hāreant. Proinde mihi uidetur: quia hoc loco terram sodomorum describat, cuius abundantiam & amenitatem cum admiratione collaudet. **d** **L**ocus saphyri lapides eius: & glebe illius aurū. Per metaphoram dicit: quod in sodomis uberrima fuerint omnia & optima: quae etiam auro & preciosis lapidibus comparantur. **e** **S**emita ignorauit auis. Exitus plurimos in eadem regione multitudo habitatorū fecerat: & ideo forsā dixit quod auibus prae frequenti hominum copia semitas intuendi uel facultas illic respondendi incedendiue nō fuerit. **f** **N**ec intus est eam oculus uulturis. Quia tam condensis frutetis & contiguis arboribus confusa erat: ut ea aues desuper uolantes depascere non possent. **g** **N**on calcauerunt eam filij institutorū. Hoc ait: quod ita fuerit terra sodomorū omnibus bonis referta: ut nullius patriae eguerit mercimonijs. **h** **N**ec pertransiuit per eā legna. Ob frequentiam innumerabiliū populorū in sodomis habitantiū, bestia per mediam regionis illius transire non poterant. **i** **T**erra de qua oriebatur panis in loco suo igni subuersa est. Hae terra potest & iudaea intelligi: in qua panis legis dei, per doctrinam prophetarū populis nascebatur, qua amore dei per fidem christi carnalis legis intelligentia subuersa est: & in rectos tramites & spirituales sensus constituta: ut iā occidentē litteram nō sequat. **Locus saphyri lapides eius.** Sic dicit ei dñs per prophetā: Ecce ego sternam per ordinē lapides tuos & fundabo te in saphyris: & reliqua. Hoc em̄ decore preciosorū lapidum: id est omnī christo credentiū per deū patrē: tūc adornata est iudaea: quando gentiū populus ei per fidem christi est copulatus. **Semita ignorauit auis.** Nec intus est eam oculus uulturis. Aue & uul-

turem, ipsum diabolum cum suis possumus dicere: qui semitam spiritalis intelligentiae in lege & prophetis: hoc est quae in iudaeam occulte praedicebantur, nosse minime potuerunt. Nec intueri aliquo uestigio scientiae ualuerunt, a saeculis dispensationis futurae abscondita sacramenta. De quibus ait Apostolus: Dei

bus ait Apostolus: Dei sapientiam loquimur, in mysterio quae abscondita est: quam nemo principum huius saeculi cognouit. **i. Cor. 2. b**

Non calcauerunt eam filij institutorum: nec pertransiuit per eam legna. Institores siue negotiatores praedicti intelliguntur. Nam negotiatores sunt mali & superbi: quod etiam ad ipsum

diabolum pertinet: qui superbiam delictum maximum adinuenit. Et negotiator propter multitudinem peccatorum appellatus est, quae siue ad seipsum, siue ad perdendum hominem exquisiuit. Isti igitur promissionis terram quam manibus & corde humilibus reseruatur ut in ea habitent, calcare non poterunt: quia nec quasi incolae, per eam transeundi habebunt licentiam. Item aliter. Haec igitur iudaea cui hic panis doctrina ministrantibus prophetis, & sacerdotibus praebatur in loco suo: suo utique & non dei: id est in loco delectationis suae: ubi uoluptatibus atque illecebris confragabat, igne uitiorum suorum ardens subuersa est, sicut dicit propheta: Omnes adulterantes, sicut clibanus corda eorum: & in psalmo de ea dicit: Incensa igni & suffossa manu operis sui extirpata omnino & effossa est. Licet possit ignis iste etiam super ultione peccatorum intelligi: sicut dicit Apostolus: Terra quae spinas & tribulos profert, reproba est & maledictio proxima: cuius consummatio in combustionem: De quo igne ira ait David: Iuuenes eorum comedit ignis.

Locus saphyri lapides eius & glebe illius aurū. Lapidis preciosi & aurū non in optima terra, sed in remotis & squallidis inueniri dicuntur. Igitur secundum hunc modum iudaea sterilis fide, & infœcunda uirtutibus: habuit in se hos lapides preciosos, id est patriarchas, & prophetas, & omnem sanctorum multitudinem. **Semitam ignorauit auis: nec intus est eam oculus uulturis.** Possunt hic duo populi intelligi non absurde: id est iudeorum & gentium. Carnalis ergo iudaea fidem in christo non habens: sed potius legis operibus uiuens: eundem christum pro nobis factum semitam siue uiam qua reditur ad patriam ut incredulus ignorauit: propter elationem suam, qua se putabat legis operibus posse iustificari. Auis dicta est: leuis utique & uagax atque in ipsis operibus legis instabilis. Vulturi uero gentium populus, ideo assimillari uidetur: quoniam per errores mortuorum hominum discurreret: & rebus mortuis pascebat. Hi ergo christum legis litera obtectum: & terram repromissionis per christum futuram, opacitatis significationum umbraculis non poterunt omnino perspicere. **Non calcauerunt eam filij institutorum: nec pertransiuit per eam legna.** Filij institutorum, apostolorum discipuli, & apostolici utriusque intelligendi sunt, qui gentibus euangelium praedicauerunt. Hi igitur iudaeam, terram uidelicet infidelium: ut ei annunciant: euangelium non calcauerunt. De quibus dicitur in Actibus apostolorum: Vobis oportuerat primum uerbum dei loqui: sed quia indignos uos iudicatis aeterna uita: ecce conuertimur ad gentes. Sic itaque factum est istis euangelizantibus uerbum: ut mons christus in mare gentium transplantaretur. Vnde & in psalmo ait: Et transferentur montes in cor maris: Id est uel prophetarum uel euangelistarum oracula, ad credituros gentium populos transferentur. **Nec pertransiuit per eam legna.** Legna potest diaboli dominatio, sentiri, siue superbia iudeorum. Quod autem dicit, non pertransiuit: hoc ait, non recessit a iudaea, sed ibidem infidelis superbia permansit. Aliter potest & de ecclesia intelligi. In illa utique

Ecc. 2. b

Abacuc. 3. c

B

Ela. 54. c

Olee. 7. a

Heb. 6. b

Ps. 77. g

D

Actu. 13. g

Ps. 45. a

E illa utiq; gloria uirtutum suarum: in loco necessario re-
demptionis suae: in quo per fidem stat: igne subuersa est:
illo utiq; igne de quo ipse dominus ait: Ignem ueni mit-
tere in terram. Hoc igitur igne ecclesia: id est terra sancto-
rum, amoris dei desiderio flagrans, subuertitur: ut eam
carnalis concupiscen-
tia non possideat.

Hoc igitur modo sub-
uertitur: ut in terra
carnis suae uiuens: car-
nis in ea uitia morian-
tur: ut ait Apostolus.
Gal. 5. d Qui enim sunt chri-
sti, carnem suam cru-
cifixerunt cum uitijs
& concupiscentijs.

**Locus saphyri la-
pides eius: & glebe et
aurum.** Glebas sanctae
terrae ecclesiae: sanctos
eius propter secundi-
tatem bonorum operum
appellauit: quos etiam

& propter gratiarum diuisiones, glebas sanctus spiritus uoluit
nuncupare: quo auri merito censerentur: in quarum occultis
uenis tanquam animarum feminibus, sensus magni preciosique
nascatur. **Semitam ignorauit aui: nec intuitus est eam
oculus uulturis.** Sub his nominibus, auri & uulturis, inimi-
cos ecclesiae intelligamus, qui tenebris obscuratum habent
intellectum: nescierunt semitam uocationis eius, qua ad
deum ambulans per fidem reuertitur. Quicquid diuersis er-
roribus mortuorum hominum rapti: quasi uolare arbi-
trandi sunt. **Non calcauerunt eam filij institorum.** Hi institores
sive negotiatores reprobi sunt & laude indigni: quia peccata
peccatis, uelut diuitias sibi congregant: de quibus ait apoca-
lypsis: Omnia clara & pingua perierunt a te. Hi igitur nego-
ciatores circa diuitias peccatorum, non calcabunt ecclesiam,
id est non habitabunt in ea: quia sanctam eam & immacu-
latam dominus possidebit. **Nec pertransiuit per eam leo.** Siue
leo ut alij dixerunt. Leo hic non absurde diabolus in-
telligitur: qui per sanctae ecclesiae terram transire non potuit,
eo quod grauibus persecutionibus eam uincere non ualue-
rit.

Apoca. 18. d

F

Ad silicem extendit manum suam. Videtur mihi
sanctus Iob aliud aenigma protulisse: & propter soliditatem su-
am & fortitudinem, christum secundum hominem quem as-
sumpsit silicem posse significari: qui etiam petra & lapis, pro-
phetis & apostolis dictus est. Deus ergo pater extendit ad si-
licem manum suam, id est filium suum: per quem uniuersa
condidit: quem etiam dexteram & brachium uocat, & ad susci-
piendum hominem misit: ut apostolus dixit. Deus filium
suum misit in similitudine carnis peccati. Et idcirco in exten-
sione manus, dei patris & filij eius ad nos aduentum signi-
ficari nouerimus: ut per eum sicut sequitur **b** **Subuer-
teret a radicibus montes.** Quos per metaphoram demo-
nēs siue homines superbos esse recte sentimus: quia princi-
patus & potestates palam triumphauit in semetipso. **c** **In
petris riuos excidit.** Duris scilicet precordiis gentium & ni-
mia infidelitate constrictis: abundantiam gratiarum sua-
rum largitus est: & uelut riuos atque fluentes: uberem copiam
doctrinarum tribuit. Hoc ipsum distribuisse intelligit: quod
scidisse memoratur: sicut ait apostolus. Alij enim per spiritum
datur sermo sapientiae: alij sermo scientiae. Alij dixerunt. Ri-
pas fluminum dirupit: ut illam doctrinam spiritalem legis
& prophetarum: de qua Elias ait: Qui sititis ite ad aquam,
qua in una gente tanquam intra quasdam angustias defluebat:
qua etiam Moisaicae legis praeceptis uelut quibusdam, qua-
si riparum obicibus claudebatur. Huiusmodi disruptis
obstaculis: quasi de alueo legis super omnem terram euan-
gelio abundante diffudit. Aliter possumus hanc terram
ecclesiam dicere. Vnde ait propheta: Fluminibus scinde-
terram. Scindi uero eam atque dirumpi eo modo nouerimus,
quando se ad suscipiendum uerbum dei, capabilem praebet:
Hanc quoque quandam adaptionem capacitatis quae fit per

Co. 12. a

Esa. 55. a

Esa. 18. d

obedientiam terrae rationem habentis: eorundem fluminum
impetus operantur. **d** **Et omne preciosum uidit oculus
eius.** Eductis igitur riuus gratiarum dei, uidit deus quod immen-
sa & innumerabilia pietatis suae beneficia. Vidit autem dixit:
eo quod ante conspectum eius adimpletio siue effectus suae

uoluntatis, altiter in
ecclesia sua. **e** **Pro-
funda quoque flumini
scrutatus est: & abscondi-
ta produxit in lucem.** Hos
igitur flumines non absur-
de singulos libros ue-
teris instrumenti esse
sentimus: in quorum
magnis latibulis ab-
scondita erant ecclesiae
sacramenta: quae in tem-
pore saluatoris deo pa-
ter scrutatus sit: ad im-
pletionem eorum omnia quae
praedicta sunt manife-
stans: Siue quia fluui-
um nomen, populorum mul-

G

tudines aliquando intelligitur: quemadmodum Nahum
propheta ait: Porta fluuiorum aperta sunt. Profunda flu-
uiorum hoc loco, secreta conscientiae hominum aduertamus:
quorum scrutator & cognitor deus est: qui in die iudicii, pro-
ducendo omnia secreta cordium, reddet unicuique secundum
opera sua. **f** **Sapientia uero ubi inuenitur: & quis est lo-
cus intelligentiae.** Quod hoc quasi ingrens ait, difficile rem
& quae uix inuenitur uoluit indicare, imo quae nisi deo de-
monstrante, nec inueniri posset ab homine, nec haberi: Quod
& ipse Iob in subsequentibus declarauit ita dicens. Et dixit
homini utique deus: Ecce timor domini ipsa est sapientia, & rece-
dere a malo intelligentia. **g** **Nescit homo precium eius.** Hanc
dicendo, inestimabile esse sapientiam timoris dei significauit.

Nah. 1. b

h **Nec inuenietur in terra suauiter uiuentium.** Hanc igitur
sapientiam timoris dei non habet quispiam: nisi carnem
suam crucifixerit cum uitijs & concupiscentijs, nisi uixerit,
ut Paulus apostolus & omnes sancti: in tribulationibus, per-
secutionibus angustijs & pressuris. Et ideo suauiter dicti
sunt uiuere illi: qui nullo iugo disciplinae tenentur: & effren-
es ac precipites, in labem prorumpunt uitiorum. **i** **Aby-
sus dicit: non est in me: & mare loquitur: non est mecum.** Aby-
sus hoc loco infernum intelligamus: sicut dicit Apostolus:
Aut quis descendit in abyssum. Et mare hoc saeculum: ut psal-

H

Roma. 1. b

mista canente cognouimus: Hoc mare magnum & spacio-
sum. Infernus ergo & hic mundus sapientiam timoris dei,
se non habere testatur. Loca dicit loqui: pro his qui in locis
uel mundi uel inferorum sunt. Hic de illis loquitur: qui carna-
li conuersatione mundi illecebris possidentur: hac dictio
prosopopeia appellatur, ubi persona loquentis cum lo-
qui non possit assumitur: & quod continet, pro eo quod
continetur. Continet quidem hic mundus uel infernus:
Continetur autem homo. Hanc ergo sapientiam non ha-
bet mare mundi istius praeter solam ecclesiam: quae pro-
pter seuientium fluctus inimicorum, insula dicitur in scriptu-
ris: quemadmodum & nauicula per figuram in euangelio no-
minatur. **k** **Non dabitur aurum obrigum pro ea: nec appen-
detur argentum in commutatione eius.** Hoc ait, quod nulla
res quamuis preciosa sit, possit huic sapientiae comparari. Si-
ue quia aurum in scripturis uel argentum, tropicus sensus
& sermo intelligitur, hoc dicit, sapientiam istam nullus pro
merito sentire posset aut eloqui.

l **Non conferetur tinctis in
coloribus: nec lapidi sardonio preciosissimo: uel
saphyro.** Diuersis rebus & preciosis, hac sapientia diuina
praefertur. Hoc tamen sciendum quod maxime in meridia-
no climate: haec metalla preciosa nascantur. Et quia in india,
omnes idolorum cultores significauerunt: in qua colores ut
dixi preciosi: uel nascuntur uel fiunt: id puto posse intelli-
gi: quia in gentibus ubi timor ueri dei non est: fucata & quo-
dammodo terrena religio sit: quae sub praetextu nominis dei
in errorum mendacio: diuerso ac uario sermonum colore uelut
pictura

A pictura componitur: & quasi lapis preciosus a loquio splē-
deat, siue nomine fulgeat deitatis: & India siue etiā Aethio-
pia, nigritudinem, uel tenebras peccatorum significat: quā
specialiter in idolorum culturis habentur. **a** ¶ Non ad-
equabitur ei aurum uel vitrum: nec commutabitur pro ea

dicens. **i** ¶ Ipse em̄ fines mundi intuetur, & oīa quę sub cę-
lo sunt, respicit. Quis enim ambigit, deum nosse etiam ea
quę futura sunt: sed hic poti⁹ deus cognitor futurorū illud
inspexit, quod postea dixit eius Apostolus: Cum autē uē-
nerit plenitudo temporis misit deus filium suum. Hoc igitē

C

Gal. 4. a

modo, aduētū suo nos
uisitando, fines mundi
intuitus est. In his in-
quam temporibus no-
stris, in quos sæculorū
fines deuenerunt.
k ¶ Qui fecit uentis
pondus: & aquas appē-
dit in mensura. Manife-
stum est, quia omnis
creatura i manu & uir-
tute potentie illius ter-
neatur. Aliter. Ipsas
gratias spiritus sancti,
q̄si in ipso initio p apo-
stolos accepit ecclesia;
quando factus est de
coelo sonitus tanq̄ ad
uenientis spiritus ue-
hementis. Ventos siue
spiritus scriptura com-
memorat, quos deus
largiēdo de arcanis se-
cretorum celestiu p
laturus hoib⁹ est: secū-
dum prophetam dicē-
tem: Qui producit uē-
tos de thesauris suis.
D Aliquando hęc diuer-
sitates gratiarum, spiri-
tus sancti censentur
nomine dantis has
gratias, secundum il-
lud apostoli: Spiritus
l. Cor. 14. f

B phyro. Non adæquabitur ei aurum uel vitrum: nec cō-
mutabitur pro ea uasa auri excelsa & eminentia: non
cōmemorabuntur in comparatione eius. Trāhitur autē
sapientia de occultis. Non adæquabitur ei topaci⁹ de
Aethiopia: nec tincturæ mūdissimæ componētur. Vn-
de ergo sapientia uenit: & quis est locus intelligentiæ?
Absconditā est ab oculis omniū uiuentiū: uolucres q̄q̄
cœli laret. Perditio & mors dixerunt, auribus nostris
audiuimus famam eius. Dēus intelligit uiam eius: & ip-
se nouit locum illius. Ipse em̄ fines mūdi intuetur: & om-
nia quę sub cœlo sunt, respicit. Qui fecit uentis pon-
dus: & aquas appendit in mensura. Quando ponebat
pluiijs legem, & uiam procellis sonantibus: tūc uidit
illā & enarrauit, & preparauit & inuestigauit, & dixit
homini: Ecce timor domini, ipsa est sapientia: & rece-
dere a malo intelligentia. **Ca. XXIX**

A Ddidit quōq̄ Iob assumens parabolam suā,
& dixit: Quis mihi tribuat ut sim iuxta mēses
pristinos, secūdum dies quibus deus custodie-
bat me: Quādō splendebat lucerna eius super caput
meum: &

ps. 138. r

ante deū: sicut & ipse diabolus qui amisso timore diuinæ
reuerentiæ, perdidit semetipsum. **c** ¶ Trāhitur autem sa-
pientia de occultis. Hęc igitur aliunde non potest nisi de su-
pernis assumi: siue de intimis cordis affectibus, dono san-
cti spiritus trahitur, ut propheta ait: Os meum aperui, & at-
traxi spiritum: ut uidelicet sapiat homo deum & timeat: ac
recedere a malo intelligat. **d** ¶ Non adæquabitur ei topa-
ci⁹ de ethiopia: nec tincturę mūdissime cōponētur. Diuer-
sis modis & diuersis nomib⁹ auri, ac supellectilis preciosi,
sanctus Iob dicit, qđ timor dñi nō possit eis ullo modo cō-
parari. **e** ¶ Unde ergo sapientia uenit: & q̄s est locus intelli-
gentiæ. Interrogans requirit & dicit: quod om̄is creatura, uel
maxime sapientiam hanc ignoret. **f** ¶ Abscondita est ab
oculis omniū uiuentiū. Viuentium mundo intelligen-
dum est, de quibus superius ait cū de hac sapientia loque-
retur: nec inuenitur in terra suauiter uiuentium. Quod au-
tem dixit, quia hęc sapientia uolucres cœli lateret, superbi
& leues, siue qui altum sapiunt, quod ad tumorem arrogā-
tiæ pertinet, intelligendi sunt: siue spiritus mali: qui secun-
dum parabolam euangelij, iactum semen dominicum iux-
ta uiam comedūt. Hos igitur latere ait bonum timoris dei.
g ¶ Perditio & mors dixerunt, Auribus nostris audiui-
mus famam eius. Potest utroq̄ hoc nomine diabolus dici: siue il-
le mors appellari potest, ut sui satellites perditio nuncupen-
tur. Hi ergo dixerunt, quod famam timoris dei audierint:
non em̄ negare possunt, quia non audierint illam: cū in na-
turā suā bono, inditam perceperint: sed per inobedientiæ
malum, eam habere noluerunt. **h** ¶ Deus intelligit uiam
eius, & ipse nouit locum illius. Pro certo scit deus, quod hęc
sapientia properet, ad locum utiq̄ quietis & perpetuę pacis:
ubi per hanc ipsam sapientiam timoris sui, super quietum
& humilem & trementem sermones suos requiescere dele-
ctetur. Siue deus intelligit uia eius: quā prädicatione euā-
gelij per omnes terras prolata est. Vnde & sequitur de deo

prophetarum subiecti sunt prophetis: qui etiam propter
operationem & effectum diuinæ sanctificationis suę, pon-
dus habere dicuntur: ut secundum uniuscuiusq̄ uires prę-
dicatores uerbi dei, alijs lac darēt, alijs solidum cibum por-
rigerent: ubi dicerent, uel quibus dicerent. Inde ait prophē-
ta: Dabo uobis imbrem matutinum & serotinum: hoc est
nouum & uetus testamentum. **i** ¶ Tūc uidit illam &
enarrauit: & preparauit: & inuestigauit. Id est in ecclesia suā,
deus futuram hanc sapientiam ante pręuidit: quod totus
mundus timorem illius habiturus esset. **m** ¶ Ecce timor
dñi: ipsa est sapientia: & recedere a malo intelligentia.
Alter timor est: ne quisq̄ deum offendant. Alter uero si offen-
derit. Ille prior sanctus & laudabilis: iste alius nō habens
charitatem, sed poenā. Proinde de hoc prädicabili timorē
re dicit psalmista: Timor domini sanctus pmanēs in sæcu-
lum sæculi. De alio timore loquitur euangelista Iohannes
in epistola sua dicens: Timor non est in charitate, sed perfe-
cta charitas foras mittit timorem. Qui timor utiq̄ poenā
habet quia dilectionis meritum non habet. **Ca. XXIX**

ps. 138. r

1. Iob. 4. d

A Ddidit quoq̄ Iob assumens parabolam suā,
& dixit. Secundum superiorem regulam etiā istic
intelligentiæ lineam ducimus: ut quando id qđ
sequitur in saluatorem referri non conuenit, ad
membrorū illius compagem sensum expositio-
nis conemur inflectere. Et recte id fieri poterit, ut quod ipse
dominus caput ecclesię suę in se recipere non potest: de ei⁹
corpore, quod est ecclesia sentiat. **o** ¶ Quis mihi tri-
buat ut sim iuxta dies pristinos: & secundum dies quibus de-
us custodiebat me. Optat ergo sanctus Iob atq̄ desyderat:
ut iam de illo squalore & cruciatibus liberetur, reuertaturq̄
ad illam gloriā pristinæ felicitatis, in qua aliquando dñō p-
sperante degerat. **p** ¶ Quando splendebat lucerna eius
super caput meum. Multis modis in scripturis diuinis ap-
pellat lucerna, Hic uero potuit eā Iob pro gloria tēporali di-
RR xisse quā

Existe quā a deo acceperat: & quā in honoris potentia & diu-
tius possidebat. **a** **E**t ad lumen eius ambulabā in tene-
bris. Inter peccata utiq; & ea quā ignorabā, quasi inter aspe-
ra & obscura uitae huius, ad lumen uirtutū uel consolatiōis
illius incedebam. **b** **S**icut fui in diebus adolescentie

meū: quādo secreto de-
us erat in tabernaculo
meo. Secretū suū, mēte
suā ideo dicere uoluit:
q̄a illic tumultuosa ui-
tio: turbā minime p-
strepebant. **c** **Q**uā-
do erat oīpotens me-
cum: & in circuitu meo
pueri mei. Quādo de-
um habebat in taber-
naculo suo: uirtutes an-
te eum stare tanq; pue-
ri perhibentur: quā
ideo masculi appellan-
tur propter uigorē con-
tra uitia resistendi: ta-
lib; ministris Iob bea-
tus ambiebatur.

d **Q**uando lauabā
pedes meos butyro.
Pedū uocabulo in scri-
pturis diuinis: mod⁹
quidam humanā cō-
uersationis plarumq;
intelligendus est. Ele-
uabam, inquit, ab om-
ni pcti macula actus
meos: & cū innocentia
& simplicitate uersa-
bar. **e** **E**t petra fū-
debat mihi riuos olei.

F **Q**uando lauabā
pedes meos butyro.
Pedū uocabulo in scri-
pturis diuinis: mod⁹
quidam humanā cō-
uersationis plarumq;
intelligendus est. Ele-
uabam, inquit, ab om-
ni pcti macula actus
meos: & cū innocentia
& simplicitate uersa-
bar. **e** **E**t petra fū-
debat mihi riuos olei.

Deut. 32. b

Iuxta hūc sensū Moy-
ses ait: Suxerūt mel de
petra, & oleum de fir-
ma petra: secundū de-
lectationem uolentiū,
ore sapiebat. Et cū pe-
tra illa christum secun-
dum apostolum figu-
raret, in oleo tamē isto
dona spūs sancti, san-
ctus Iob largiter sibi ef-
fusa uoluit demonstra-
re. Hic est ergo oleum
uiuum & uerum qui est spiritus sanctus patri & filio cōsub-
stantialis. Hoc ergo oleo sanctus Iob abundabat: quo &
charitatis pinguedine replebatur. **f** **Q**uando proce-
de-
bam ad portam ciuitatis: & in platea parabant cathedrā mi-
hi. Manifestum est, quia iudaeorum iudices in portis sede-
bāt: ut iudicārēt populum. **g** **V**idebant me iuuenes &
abscōdebantur: & senes assurgentes stabant. Principes cessa-
bant loqui: & digitum superponebant ori suo. Reuer-
rentiam pīj & sancti timoris, quam ei non solum omnis
aetas: uerumetiam uniuersae potestates merito deferabant:
his uersiculis demonstrauit. **h** **A**uris audiens beatifi-
cabat me: & oculus uidens testimoniū reddebat mihi. Tam
sancta erat, ut ait praesens conuersatio eius: q̄ fama refer-
rebat. **i** **B**enedictio perituri super me ueniebat: & cor ui-
duē consolatus sum. Pupillus, pauper & uidua: omne ge-
nus humilium atq; afflictorum significat: quorum nullum
sanctus Iob praeterijt uel despexit. **k** **I**usticia indutus
sum: & uestiuit me sicut uestimento diademate iudicio meo.
Iusticia, iudiciū rectum, misericordia, haec erant animae il-
lius indumenta. **l** **O**culus fui ceco & pes claudō. Af-
fectus pietatis eius atq; misericordiae, in his sermonibus de-
monstratur: siue erranti ignorantiae tenebris lumen pra-
bui ueritatis: & claudicanti in uis domini, rectae uiae itine-

ra demonstrari. **m** **P**ater eram pauperum: & causam
quam nesciebam diligentissime inuestigabam. Negocia cau-
sasq; pauperum contra potentes suscipiendo: defensor eo-
rum factus erat & iudex. Et ideo ne aliqua aduersantium
parte opprimerentur, reiectis eorum fraudibus, eas inuesti-
gare dicebat.

n **C**onterebam molas iniqui: & de dentibus illius auferēbam
praedam. Hic uelut ra-
pacem bestiam & uol-
lentam, hominem ini-
quum describit: de cui-
us ore, substantiā pau-
perum ui abstulerit.
o **D**icebamq; in ni-
dulo meo moriar: & sicut pal-
ma multiplicabo
dies. Nidus eius,
exterior homo eius in-
telligendus est: qui de
foeno carnis illius cō-
positus a deo fuerat &
constrictus. Omnis
enim caro foenum. In
hoc igitur nido sem-
per se mori sub testi-
ficatione dicebat: dum
uitis mundi & eius
concupiscentis nō ui-
uebat: & ob hoc in re-
surrectione, uelut pal-
ma, multiplices dies &
aeternos habebit.
p **R**adix mea aper-
ta est secus aquas: &
ros morabitur in mes-
sione mea. Spes mea &
fides quae ex hac expe-
ctatione mea sunt, pa-
tēt ad diuina aeloquia:
quarum consolatione
ne in infidelitate men-
tis meae uirores arescat
infunditur. **q** **G**loria
mea semper inno-
uabitur, & arcus meus
in manu mea instaura-
bitur. Gloria mea & potest in
uirtutib; crescentis bo-

nae cōscientiae, fructus & nouus semper pfectus intelligi. In
arcu uero resistentis ac repugnantis, uigorem significari exi-
stimo: qui in manu sancti operis, contra obuios quosq; &
hostiles uitiorum impetus praeparatur. Sicut ait David in
psalmo: Et posuisti ut arcum areum brachia mea: quod
est, fecisti infatigabilem intentionem bonorum operū meo-
rum. **r** **V**erbis meis addere nihil audebāt, & super illos
stillabat eloquium meum. Quia iam auctoritas sapientiae
ubiq; fuerat diuulgata: nemo quasi detrectās, ad uerba ei⁹
quicquā addere praesumebat: quinimo stillabat super eos
eloquium illius: id est sensus, interiora uiscerum penetra-
bat: ut eorum infusa praecordiis, a tali magistro pfecti atq;
optimi discipuli redderentur. **s** **E**xpectabant me si-
cut pluuiam: & os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinū.
Pluuia nomine, copiosam ualde eruditionem suae scien-
tiae demonstrat: & laudat auditores suos quod disputante
eo, cum grandi desiderio expectauerint. **t** **S**i quando
ridebam ad eos non credebant. Tanta, inquit, reuerentia &
honore a praedictis habebat: ut sapientiae meae & grauitati
non posset indulgentiae aliquid ac remissionis quae ad tem-
peramentum magis morum pertinebant congruere. Et id-
circo ipso a me pietatis fiebat studio: ut affectus amoris ac
dilectionis eorum mei admiratione proficeret.

Et lux

A **a** Et lux vultus mei non cadebat in terram. Gratia reuerentia, quā in eius facie resplendebat cōtuebantur, apud prae dictos non pro nihilo habebatur: Non enim aliquid eius nutibus frustra fieri existimabant: & idcirco quasi magnū atq; prae cūm in se prae dicti suscipiebant, quicquid in se reuerentia vultus illius contemplantur.

b **c** Si voluissē ire ad eos sedebā primus. Cūq; sederem quasi rex cūstante exercitu: tamen merentium consolator. Dignationem suā & sanctam humilitatem his sermonib; manifestat: qua ad inferiores suos, quasi ad amicos sibiq; coaequales abierit: & se in regni potentia, miseris & moerētibus prae buisse.

Ca. XXX
Nunc autem derident me iuniores tē pore. Mani festū est.

d **Quo**rum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei. Non hoc typo supbia atq; diuitiarum iactantia fecerat, sed utilitate impiorum, ut deridentū illi: quorū patres, nec canibus quondā ei; digni fuerint comparari.

e **Quo**rum virtus manuum mihi erat pro nihilo: & vitā ipsa putabantur indigni. Egestate & fame steriles. Id est ignominia utilitate despecti.

f **Qui** rodebant in solitudine: squalentes calamitate & miseria.

Et manducabant herbas & arborū cortices: & radice iuniperorū rē. Prae miseria & auditate, hac etiā quae extra cibum erant vel hominum vel ferarum, tāq; epulas ac delicias inuadebāt, humectas conualles praenimia egestate fugientes.

g **In** desertis habitabant torrentium: & in caernis terrae vel super glaream.

Qui etiam ut ait in locis sterilibus & in aquosis siue dumibus, quasi repentina terra in foraminibus morabantur: quos imbres montium rigant.

h **Et** esse sub sentibus delicias computabant. Si in aestu suo, utilissimorum stirpium folijs tegerentur.

i **Fili** stultorum & ignobilium: & in terra penitus non parentes. Obscuri & memoria penitus indigni.

k **Pha**retram enim suam aperuit & affixit me: & frenum posuit in os meum. Pharetram existimo multitudinē plagarum, vel ipsum diabolum, vel potestatem illius hoc loco intelligi oportere. Quā sicut Iob ait deus aperuit, dū circa eum diabolus suam exercuit potestatem, unde eū & iaculis tormentorum afflixit. Insuper etiam frenum ei silentij in ore ne loque

a ridebam ad eos, non credebant: & lux vultus mei non cadebat in terram. Si voluissē ire ad eos sedebam primus. Cūq; sederem quasi rex cūstante exercitu: tamen merentium consolator.

Ca. XXX

Nunc autem derident me iuniores tempore: quorū non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei. Quorū virtus manuum mihi erat pro nihilo: & vitā ipsa putabantur indigni. Egestate & fame steriles, quī rodebant in solitudine: squalentes calamitate & miseria. Et manducabant herbas & arborum cortices: & radix iuniperorum erat cibus eorum.

Qui de conuallibus ista rapientes, cum singula repperissent, ad ea cū dolore currebāt. In desertis habitabant torrentium: & in caernis terrae vel super glaream.

Qui inter huiusmodi latibatur: & esse sub sentibus delicias computabant. Filij stultorum & ignobilium: & in terra penitus non parentes. Nunc in eorum canticum uersus sum: & factus sum eis in proverbium.

Abominantur me & longe fugiunt a me: & faciē meā conspuere non uerentur.

Pharetram enim suam aperuit & affixit me: & frenum posuit in os meum.

Ad dexteram orientis calamitates meae ilico surrexerunt. Pedes meos subuerterunt: & oppresserunt quasi fluctibus semitis suis.

Dissipauerunt itinera mea: insidiati sunt mihi & praeualuerunt: & non fuit qui ferret auxilium.

Quasi rupto muro & aperta ianua irruerūt super me: & ad meas miseras deuoluti sunt.

Redactus sum in nihilum. Abstulit quasi uentus desiderium meum, & uelut nubes pertransiit salus mea.

Nunc autem in me metipso marcescit anima mea: & possident me dies afflictionis.

Nocte os meum perforatur doloribus: & quae me comedunt, non dormiunt.

In multitudine eorum consumitur uestimentum meum: & quasi caputio tunicae succinxerunt me.

Comparatus sum luto: & assimilatus sum fauillae & cineri.

Clamo ad te: & non exaudies me: & non respicis me.

In clamore intente non exaudies me: & non respicis me.

In clamore intente non exaudies me: & non respicis me.

In clamore intente non exaudies me: & non respicis me.

In clamore intente non exaudies me: & non respicis me.

In clamore intente non exaudies me: & non respicis me.

In clamore intente non exaudies me: & non respicis me.

In clamore intente non exaudies me: & non respicis me.

In clamore intente non exaudies me: & non respicis me.

In clamore intente non exaudies me: & non respicis me.

In clamore intente non exaudies me: & non respicis me.

In clamore intente non exaudies me: & non respicis me.

Ad dexteram orientis calamitates meae ilico surrexerunt. Id est uel in ipso tempore felicitatis, quod grauissimum probatur, exorta sunt: uel permissu diuinae potestatis impositae sunt. Ipse est enim oriēs ex alto: ipse dextera & uirtus altissimi.

Pedes meos subuerterunt: & oppresserunt quasi fluctibus semitis suis. Id est calamitates meae, frequēti repetitōe me affligentes: uelut fluctibus omnes uias rectas cōuersationis meae subuerterunt.

Dissipauerunt itinera mea: insidiati sunt mihi & praeualuerunt: & non fuit qui ferret auxilium. Id est itinera mea, quibus prouia iusticiae quotidiana profectibus incedebā, inimici mei conturbauerūt, in iniuriā meam ex insperato uelut ex insidijs erupentes, negantibus mihi proximis meis consolationis auxilium.

Quasi rupto muro & aperta ianua irruerūt super me: & ad meas miseras deuoluti sunt. Tam ueloci, inquit, impetu praedicta mala super me irruerunt, ut nullo resistente obstaculo, in me desuper uoluerentur.

Redactus sum in nihilum. Abstulit quasi uentus desiderium meum: & uelut nubes pertransiit salus mea. Quo remunerationes tuas, per mandatorum tuorum custodia praestolabar: pariter cum salute, quasi uenti impetu, & quasi transuolantis nubis celeritate rapuisti, quae abripi permisisti.

Nunc autem in me metipso marcescit anima mea: & possident me dies afflictionis. Marcescit, id est a uigore suae intentionis dissoluitur.

Nocte os meum perforatur doloribus: & quae me comedunt, non dormiunt. Manifestum est, quia uermes qui carnes eius comedebant: noctes ducebant peruigiles.

In multitudine eorum consumitur uestimentum meum. Scatentium uermium multitudo, semper se commouēs & per diuersos uulnere meorum sinus discurrens: uestem quoque meam dum per me repere non cessat attriuit: quem totum atq; ex omni parte circumdatum, & quasi in unum uulnus redactum, incessabili esu haustuq; discruciat.

Comparatus sum luto: & assimilatus sum fauillae & cineri. Ad summam utilitatem perductum se dicit: qui uulneribus & sanie, sicut lutum computresceret & feteret: exiccantibus rursus carnis eius putredinem, sordibus pulueris.

Clamo ad te: & non exaudies me: & non respicis me. In clamore intente non exaudies me: & non respicis me.

In clamore intente non exaudies me: & non respicis me.

In clamore intente non exaudies me: & non respicis me.

In clamore intente non exaudies me: & non respicis me.

In clamore intente non exaudies me: & non respicis me.

In clamore intente non exaudies me: & non respicis me.

In clamore intente non exaudies me: & non respicis me.

In clamore intente non exaudies me: & non respicis me.

In clamore intente non exaudies me: & non respicis me.

Commen.

Etio est orantis ad deum. In eo uero quod stare se perhibet, p seueritiam se ad deum habere in declinabilem dixit. Fidu- cia iusticiarum suarū ad deum: hæc libere lob sanctus lo- quit. **a** **¶** Mutatus es mihi in crudelē & in duriciā ma- nus tuæ aduersaris mihi. Pium & misericordem deum esse dicit in prosperis suis:

durum atq; crudelem cū manus duriciā & graues penas susti- net & atroces.

b **¶** Scio quā mō: nō trades me: ubi constitu- ta est domus omni ui- uenti. Post delictū pa- rentis, inquit, domus inferorum est constitu- ta, id est mors ipsa, nō conditione eius crea- ta: illuc ergo & me tan- q̃ peccatoris Adæ fi- lium: secundum iustā sententiā abire uolui- sti. **c** **¶** Verū tamen non ad consumptionē eorum. Reconciliatio- nem mūdi prophetat in christo futuram, dū dicit homines non in perpetuam consump- tionem redigēdos: sed aliquādo ab inferis re- uocandos. **d** **¶** Emit- tis manū tuam: & si cor- ruerint: ipse saluabis.

Si post redemptionē q̃ per fidē, in christo sal- uamur, iterum per pec- catum ruerint homi- nes, manu pietatis alle- uante per poenitentia ipse saluabit.

e **¶** Flebam quondā super eo q̃ afflictus erat: et compariebar anī mea pauperi. Factum est, ut p bonorum ex- pectatione, qua mise- ros consolabar: mala nunc omnia sustinerē: & pro luce prosperita- tis, tenebras incurrerē tormentorū. **f** **¶** Inferiora mea effruebant absq; ulla rē.

Vbi ait, qd̃ eū dies afflictionis prauenerint, puto qd̃ rēpus iudiciū uoluerit indicare, q̃ prauentū se idcirco uidet dixisse: q̃a eū sibi necdū uetūteputauerit: ubi etiā magnū dolorē gehēnarū significat: dū suas illis cōparat penas. **g** **¶** De- renō incedebam: sine furore confurgens in turba clamabā. Tristis & affectus moesticia, quia poenæ meritū nesciebā: & sine furoris iracundia, eram in spem animi uirtute cōsur- gens: quia deus docuerat me patiētiā, ut æquanimiter fer- rem: publica satisfactione uociferans & exorans.

h **¶** Frater sui draconum: & socius struthionum. Crucia- tu poenarum affectus, dolores meos sibilis temperabam: quemadmodum facere dicuntur dracones quando ab ele- phantis capiuntur: ut propheta ait: Faciam planctum uelut draconum: quem faciunt ut dixi quando ab elephantis in- terficiuntur. Et socius struthionum: fatuus factus sum & in- sipiēs, ut struthio auis stultissima: ut præ dolore frustra me existiment laborasse. **i** **¶** Cutis mea denigrata est super me: & ossa mea aruerunt præ caumate. Et hoc ad poenarū eius cumulum pertinebat: ut in stercore cōstitutus, per mul- ta tempora, solis ardentissimos usq; ad ossa pateretur radi- os.

k **¶** Versa est in luctum cithara mea, & organū me-

um in uocem flentium. His rebus, dicit foelicium diē suū rum atq; prosperitatis læticiā & iocunditatem in luctum esse conuersam. **Ca. XXXI**

Pepigi fœdus cum oculis meis: ut ne cogitarem q̃ dem de uirgine. Quam enim partem haberet in

me deus desuper: & hē reditatem omnipotēs de excelsis: Nunquid nō perditio est iniquo: & alienatio operantib⁹ iniusticiam: Nōne rē. Ab hinc usq; ad finē: iusticias suas uel maxī me & misericordias atq; uirtutes enarrat: quas usq; ad quinde- cim numeros digere: uelut uir perfectus q̃ ascensus in corde suo disponens: per gradus quosdam profectū: usq; ad domū dei ascē- dendo peruenit. Ego inquit animo, cū his obtutib⁹ carnis meæ, definiui ac statui: ut hi- hil omnino turpi atq; obscœnum mihi in- trinsecus nunciarent: quod delectatione uo- luptatis, intra me in- quis cogitatioib⁹ uol- uerem: Denferat credo aliquando fortassis de- lectatiōe carnē suā & uoluptatib⁹ illicebatū rum titillari: & idcir- co se continentia uir- tute præcinxerat: ti- mens oculum dei, cū scrutator cordis sit: & omnes uias conuersa- tionis humanæ, cum- cōscq; gressus actuum mortalium nouerit.

m **¶** Si ambulauit in uanitate: & festinauit in dolo pes meus: appē- dat me i statbera iustia: & sciat deus simplicita- tem meam. Sanct⁹ lob

certus de æquitate iusticiæ dei: se manifestari optat hominib⁹. Non enim aliquid ignorat deus: ut examinando co- gnoscat: sed sciat deus, ita dixit beatus lob, ut scire alios fal- ciat, secundum illud: Tentat uos deus dominus, ut sciat utrum diligatis eum, id est ut scire ceteros faciat.

n **¶** Si declinaui gressus meos de uia, & si secutus est ocu- lus meus cor meum: et si in manibus meis adhæsit macula: seram et alius comedat: & progenies mea eradicetur. Nihil mandatorū dei ait præterij: quia nec cor meū acquiescens secutū est oculos meos: cum concupiscentiæ imagines ei of- ferrem priusq; pactum cum ipsis haberem: ne quid, intrin- secus turpe transmitterent. Vnde nec in operibus manū mearum ulla peccati macula potuit adherere: & hoc ipsum cum quadam iuramenti execratione confirmat. **o** **¶** Si deciprum est cor meum super muliere: & si ad ostium amici mei insidiatus sum: sicutum alterius sit uxor mea: & super il- lam incuruentur aliq. Ille enim nephās est et iniquitas ma- xima: ignis est usq; ad perditionem deuorans: et omnia cra- dicans genuina. Secundum naturā bonū loquitur, quod in Tobia scriptum est: Quod tibi non uis fieri, aliq ne fece- ris: proinde ait nephanda res est & iniquitas maxima: hæc fu- nesta, ac detestabilia cogitare uel facere: ignis est incontinē- tiæ libidinis:

G

H

Tob. 4.

A

libidinis: omnia bona uirtutum deuorans, atq; uniuersa in homine, sanctarum rerum incrementa consumens.

a **C** Si contempsisti subire iudicium cum seruo meo: & ancilla mea cum disceptarent aduersum me. Siue ut alij dixerunt apud me.

b **C** Quid enim faciam cum surrexerit ad iudicandum deus, & cum quesierit: quid respondebam illi? Nunquid non in utero fecit me: qui & illud operatus est: & forma uitae in uulua unius? Magna humilitas sancti uiri huius, & magna futuri iudicii cogitatio.

c **C** Si negati quod uolebant pauperibus, & oculos uiduae expectare feci. Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea: quia ab infantia mea creuit mecum miseratio: & de utero matris meae egressa est mecum. Manifestum est.

d **C** Si despexi praeuoluntatem: & eo quod non habuerit indumentum: & absque operimento pauperem. Si non benedixerunt mihi latera eius: & de uelleribus ouium meorum calefactus est. Si leuauit super pupillum manum meam: etiam cum uiderem me in porta superiorum: humerus meus a iunctura sua cadat, & brachium meum cum suis ossibus confringatur. Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui deum: & pondus eius ferre non potui. Si putauit aurum robur meum, & obrigo dixi fiducia mea. Si latatus sum super multis diuitijs meis, & quia plurima repperit manus mea.

Prouer. 3. b

Esa. 61. c

e **C** Si uidi solem cum fulgeret, & lunam incedentem dare: & latatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo: quae est iniquitas maxima, & negatio contra deum altissimum. Si gaudisus sum ad ruinam eius qui me oderat: & exultauit quod inuenisset eum malum. Non enim dedi ad peccandum guttur meum: ut expeterem maledicens animam eius. Si non dixerunt uiri tabernaculi mei: quis det de carnibus eius ut saturemur? Foris non mansit peregrinus, ostium meum uiatori patuit. Si abscondi quasi homo peccatum meum, & celauit in sinu meo iniquitatem meam. Si expaui ad multitudinem nimiam, & despectio propinquorum terruit me, & non magis tacui, nec egressus sum ostium. Quis mihi tribuat auditorem ut desyderium meum

f **C** Si leuauit super pupillum manum meam: etiam cum uiderem me in porta superiorum: humerus meus a iunctura sua cadat, & brachium meum cum suis ossibus confringatur. Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui deum: & pondus eius ferre non potui. In humero, opera. In brachio: uirtutis prestantia, atq; instantia bonorum operum accipi potest. Nisi ita est, inquit, irriti ante deum inueniantur omnes labores mei.

g **C** Si putauit aurum robur meum: & obrigo dixi fiducia mea. Si latatus sum super multis diuitijs meis: & quia plurima repperit manus mea. Vera homo philosophiae, nullo uitio tenebatur: sicut nunc cupiditatis & elationis contemptor fortissimus, aurum etiam pro nihilo se habuisse testatur.

h **C** Si uidi solem cum fulgeret: & lunam incedentem dare: & latatus est in abscondito cor meum: & osculatus sum manum meam ore meo, quae est iniquitas maxima: & negatio contra deum

altissimum. Tanta uirtutes & tam praecipua nihil profunt: quauis quisque in eisdem perpetrandis sit, sapiens, magnus & clarus, si errorum stulticia teneatur. Non solum, inquit, quorumcunque idolorum culturis, uerumetiam nechorum pulchritudine ac specie magnorum luminum delectatus sum: nec quasi adorans

ea, inter eorum uenerationem osculatus sum manum meam: nec creaturam pro creatore ueneratus sum: quod in epistola ad Romanos sanctus apostolus

Roma. 1. c

i **C** Si gaudisus sum ad ruinam eius qui me oderat: & exultauit quod inuenisset eum malum. Non enim dedi ad peccandum guttur meum: ut expeterem maledicens animam eius.

k **C** Si dixerunt uiri tabernaculi mei: quis det de carnibus eius ut saturemur? Foris non mansit peregrinus: ostium meum uiatori patuit. Pro hospitalitatis eius & uirtute quae & ceteri sancti deo placuerunt: odium seruorum contraxerat.

l **C** Si abscondi quasi homo peccatum meum: & celauit in sinu meo iniquitatem meam. De his peccatis tantum, quae cogitationibus committuntur: hoc loco mihi dixisse uidetur: eo quod nec ipsa celare uoluerit, quandoquidem secretorum suorum, in tima manifestauerit hominibus, se confensisse iniqua cuiuslibet peccati non fuisse participem.

m **C** Si expaui ad multitudinem nimiam, & despectio propinquorum terruit me: & non magis tacui, nec egressus sum ostium. Ad propinquorum suorum personam despi-

cientium eum: locus hic pertinet: qui ei inter miseras calamitatum posito: indefinenter iniurias irrogabant: contra quos sibi iurgantes posuit custodiam ori suo.

n **C** Quis mihi tribuat auditorem ut desyderium meum audiat omnipotens: & librum scribat ipse qui iudicat: ut in humero meo portem illum. Quem librum sanctus lob demonstraturus ceteris, in humero suo, in loco uidelicet cunctis conspicuo confert: eo quod libro pro laboris sui meritis uelut corona gloriae coronatus, per singulos gradus uirtutum siue profectuum suorum incrementa ante

RR 3 deum

E deū recensendo, pronunciat. **S**i aduersum me terra mea clamat: & cum ipsa sulci eius deflent. Si fructus eius comedi absq; pecunia, & animam agricolarum eius affixi: pro frumento oriatur mihi tribulus: & pro hordeo/spina. Terra, caro hominis recte sentit. Hanc dicit beatus Iob

sibi aduersariam non fuisse, necessario utiq; quoniam bene sibi ea obediens fecerat cetera ornamenta uirtutū: Cuius etiā sulcos metaphoricos appellat: qui siue ppter bonos mores excolēdos: siue propter continendam aquam uerbi dei infusam diuinitus terrarū, sulci ab eo dicti sunt: secundum illud psalmista: Sulcos eius inebrians multiplica generationes eius. Agricolas autē istos terrarū suarū, beatus Iob sanctas cogitationes ut arbitror dixit: quibus uiuus ager mentis suarū strēnue colebatur. Quorum agricolarum, ideo anima una ab eo refertur: ut aduertamus unum eorundem fuisse consensum. Non est hoc in moribus sanctorum notabile siue reprehensibile: quando seipsos laudant: Non enim iactantia uitio detinentur, ut in suis laudibus gloriam humanam requirant, sed faciunt hoc ueritatis intentione, qua ante deum simpliciter ac synceriter uiuunt.

Item ad christi personam uertitur expositio. Quis mihi tribuat, ut sim iuxta mēses pristinos & secundum dies, quibus deus custodiebat me. In assumpto homine Iesu christo, id est Adam secundo siue nouissimo: uox est Adam protoplasti recolentis quid perdidit: & ad quod bonum redire cupiat. Amiserat quippe per inobedientiam malum, immortalitatis bonum, paradisiq; delicias: hanc sibi per Iesum christum dominum nostrum instaurari desiderat. Suscipiendo namq; in se dei filius hominis filium, suscepit in eo & humani generis preces. Quando splendebat lucerna eius super caput meum: & ad lumen eius ambulabam in tenebris. Gloriam diuinā gratiā, nomine lucernarū qua in paradiso floruerat significauit. Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ quando secreto deus erat in tabernaculo meo. Adolescentiæ nomine, possunt primordia Adā intelligi, uel ipsa foelicitas: ubi ante peccatū, iuuenili uigore, sine ullo defectu ætatis semper uiuens, quasi in diebus adolescentiæ fuisse dicitur. Quando erat omnipotens mecum & in circuitu meo pueri mei. Pueri Adā, uirtutes animarū intelligendæ sunt. Pueros autē christi angelos, qui ministrauerunt ei in diebus carnis eius, uel apostolos siue omnes sanctos non absurde sentimus. Quando lauabam pedes meos butyro & petra fundebat mihi riuos olei. Pedes igitur saluatoris, prædicatores ueritatis: qui in uniuerso mundo annūciant euangeliū, intelligendi sunt. Hos igitur pedes suos Iesus christus Iob noster, lacte siue butyro eluit atq; purissimos reddidit: docens eos per spiritum suum, simplicis innocentie uitam. Hoc igitur modo pedes annūciantis pacem euangelij mundabuntur. Ne coinquinati essent carnalis sapientiæ luto: petra, inquit, fundebat mihi riuos olei. Ergo petra ecclesia, fundata super christum firmis simam petram, de se gratiam spiritus sancti uelut riuos effundit: quod in pentecoste & in domo cornelij & in illis duodecim siue in omni ecclesia declaratum est, & usq; hodie declaratur. Quando procedebam ad portam ciuitatis: & in platea ponebant cathedram mihi. Velut rex ergo & dominus primus ciuitatis suarū ecclesiarū, ad portam eius christus procedit: id est sub tempore initiorum eius: quando ingressum parans dicebat omnibus: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis. Cathedra autem emittens scientia christi intelligenda est: Platea autem ciuitatis,

rium meum audiat omnipotens: & librum scribat ipse qui iudicat ut in humero meo portem illum: & circūde illum quasi coronam mihi: Per singulos gradus meos pronuntiabo illum: & quasi principi offeram eum. Si aduersum me terra mea clamat: & cū ipsa sulci eius deflent. Si fructus eius comedi absq; pecunia: & animam agricolarum eius affixi: pro frumento oriatur mihi tribulus: & pro hordeo, spina.

Ca. XXXII

O miseris

uel quod publice prædicauerit: uel secundum psalmistā sensum est intelligenda: latum mandatum tuum nimis. Quod non solum in triplicem expositionem: sed etiam in disputationem porrigitur. Videbant me iuuenes & abscondebantur: & senes assurgentes stabant. His scribit Iohannes di-

cens: Scribo uobis iuuenes, quia fortes estis & uicistis malignum. Hi per fidem domini, saluatorem uident in spiritu, & in terra sui corporis absconduntur: reprimentes uidelicet atq; in se pugnando, uitia cohibentes: mortificantes semetipsos peccatis & concupiscentiis mūdi: hinc ait propheta: Ascendite uos in terrā. Senes uero filij consummati &

perfecti qui quotidie mente eleuantur ad cælum & stant in domino, fide immobilis uitā. Principes cessabant loqui: & digitum superponebant ori suo: uocem suam cohibebant duces: & lingua eorum guturi eorum adharebat. In aduentu, inquit, meo omnium sanctorum meorum prophetia cōclusa est & signata: quod in Zachariæ silentio præfiguratum est. Clausa est quidem prophetia in mysterio annuntiatorum: sed in sacramentorum mysterijs patefacta est. Principes & duces illius populi iudæorum fuerunt reges, sacerdotes & prophetae. Siue principes & duces, potētes quique mundi istius atq; eloquentes possunt intelligi: qui propter mendacia seductionis, principatus in populis tenebāt. Hi in aduentu christi conticuerunt. Auris audiens beaticificabat me. Gentium utiq; populus ad quem euangelium meum annuntiatum prædicatione peruenit. Qui pro redemptione sua laudem deferens, beatificabat me grauius agendo. Et oculus uidens, testimonium reddebat mihi. Populus uidelicet iudæorum, cui per prophetas meos prædictus fueram, in præsentia aduentus mei testimonium reddebat mihi. Eo qd liberasset pauperem uociferantem, & pupillum cui non erat adiutor. Pauper hic & pupillus, sanctorum populus est intelligendus: qui propter humilitatem spiritus contribulati, pauper est dictus. Pupillus uero idcirco dictus est: quia pater eorum pro tempore absens est, qui ita loquitur: Non relinquam uos orphanos. Benedictio pueri, siue ut alij dixerunt, perituri, super me ueniebāt & cor uiduarū consolatus sum. Pupillus fidelis & sanctus: puer, propter reciprocatam innocentiam nuncupatus est. Perditus uero idem appellatus est: quia sanguine domini acquisitus est. Iusticia indutus sum & uestiuit me sicut diademate iudicio meo. Iusticia ergo hæc pietatis meæ ait dominus uestiuit me sicut uestimento. Et diademate iudicio meo. Hoc inquam uestimento, in quo per euangelium iusticia patris reuelatur: in ecclesia dicit se esse circumdatum: cuius figuram habuit uestis eius in monte clarificati. Oculus fui cæco & pes claudus. Lumē, inquit, sum peccatori in uitiorum suorum tenebris ambulanti: & in præceptorum meorum semitis claudicanti factus sum gressus. Vnde ipse ait: Ego sum uia. Pater eram pauper: id est humilium corde. Et causam quam nesciebam diligenter inuestigabam. Hanc igitur causam peccaminū misericordia pietatis meæ indulturus, diligentissime perscrutabar: ut radicem uulnerum curando perquirerem: ut peccato rem, inuestigante me, confitentem culpas suas, ab omni peccato criminis liberarem. Siue aliter. Nesciuit causas peccati dominus noster Iesus christus: quas ab eo iudai querebant. Conterebam molas iniqui, & de dentibus eius auferebam prædam. Hunc iniquum diabolum esse recte sentimus, cuius dentes ac molares sunt ad interimendum sæui ac truces animi motus. De huiusmodi, inquit, dentibus uelut prædam captiuam humanum genus abstraxit, de mortis

Alia expositio
19. cap.

F

Matth. 11. d

A mortis utiq; illud interitu liberado: Omnes impij dentes sunt diaboli. Potest & hereticus quisq; intelligi, in cuius dentibus, doctrina perspicua sentiatur. In molaribus uero lateant remota & secreta, & nephanda mysteria. Dicebatq; in nidulo meo moriar: & sicut palma multiplicabo dies. Nidus domini saluatoris, ecclesia eius potest intelligi. Hic igitur dominus, in ecclesia quasi nidulo suo, quem sibi foeno carnis humanæ cōgessit: & in qua procreat ac fouet filios, mori dicitur, dum membra eius, quorū ipse caput est, uitiss ac concupiscentijs huius sæculi moriuntur. Sequitur: Et sicut palma multiplicabo dies eius. Igitur post humilitatem ecclesie, quam in nidulo superius dominus indicauit, gloriā altitudinis eius in palma arbore uoluit ostendere: cuius radix aspera uidetur in terrarum de etiam nidulus appellatur: sed comis, pulchra sub coelo, cum ex resurrectione fuerit glorificata, palmæ celsitudinem obtinebit: id est uirtutum suarum merita cōsequetur, quæ in palma significatur. Siue nidulus hic populus iudaorum potest intelligi. In hoc igitur nido, pati & mori pro nobis uoluit, sicut ait iudæis: Mori ar, & in eorum mentibus crucifigari: ubi secundum hominem conuersatus & natus sum: & in gentibus ubi palma uirtoria mea, crucisq; uexillum erectum est, multiplicabo dies, dicens eis: Ecce ego uobiscū sum omnibus diebus, usq; ad consummationem sæculi. **Radix mea aperta est secus aquas: & ros morabit in messione mea.** Ita erit in nationibus radix, id est fides qua mihi placere uoluit: ut omnes sancti in præteritis placuerunt: ut pateat gentium aquis, id est populis, ut in me scilicet credant: quibus utiq; in retributione æterna, ros gratiæ & muneris erit me largiente profusus. Siue radix charitatis meæ atq; dilectionis: quæ fixa est in cordibus diligentium me: aperta est in eis ad aquas eloquiorū meorum. **Gloria mea semper innouabitur.** Hic gloriam, ecclesiam intelligere possumus: Gloria quidē patris est filius, cui dicit pater: Exurge gloria mea, exurge. Sed aliter ecclesia gloria est, quæ iustificata est per gratiam. **Et arcus meus in manu mea instaurabitur.** Arcum hunc uirtutem intelligere possumus: quæ pro ecclesia sua usq; ad finem sæculi pugnat: non desinit. **Qui me audiebant expectabant sententiam: & intenti tacebant ad consiliū meum.** Quotidie clamat Christus per dispensatores uerbi sui: & obedientes ei, sententiam definitionis eius expectant. **Et intenti tacebant ad consiliū meum.** Hoc uerbo silentij, sanctorum significatur obedientia, qui tardi sunt ad loquendum: ueloces autem ad faciendum: siue, quia in ipsa inquisitione legis, sancti intenti esse dicuntur. **Uerbis meis nihil addere audebant.** Statuta utiq; & decreta non conuolentes ecclesie: in qua fundamētum est ueritatis, stabilitat. Hæretici autē atq; schismatici, præsumptione superbia, quæ præstant cæteris, uerbis domini, inuenta de corde suo atq; superflua dogmata plenitudinis superponere moluntur. **Et super illos stillabat eloquium meum.** Sensum utiq; sermo doctrinæ meæ, diligentia mea, diligentium me uiscera penetrabat: in quo profectus animorum quotidie in uirtutibus intelligendus est. Vbi quasi a parua stilla principiorum, peruenitur ad uitam plenam perfectionis, tanquā ad pluuiam cordis, terrā suam copia saturantem. **Expectabant me quasi pluuiam: & os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum.** Omnes sancti antiqui, saluatorem in carne uenturum expectauerunt: & omnes nunc pariter ad iudicium uenturum indubitanter expectant: ad cuius imbrem serotinum, id est euangelium, ora cordium suorum nūc sitientes aperiunt: quia meliora sunt, ut Ecclesiastes ait: nouissima sermonis, q̄n̄ initium eius.

Eccl. 5.2

Si quando ridebam ad eos non credebant: & lux vultus mei non cadebat in terrā. Id est iudæi non credent mihi hilari pietate futuræ beatitudinis laticiam & æterna gaudia promittenti: & peccatores pro reatu conscientie suæ, uix credēt misericordie meæ: & sibi salutem dari posse præ magnitudine criminum desperabant: cū ego conuertentibus ad me maiora q̄ spe possint capere, collaturus sum. **Et lux vultus mei non cadebat in terrā.** Gratia inquit præsentie meæ, quæ mūdo uniuerso innotui, illustro corda fidelium: quia ego sum lux mundi: & quicquid promiserō custodientibus

pactum meum, irritum non erit: sed totum in tempore retributionis implebitur. **Si uoluissem ire ad eos: sedebam primus.** Cūq; sederem quasi rex circūstante exercitu: erant tamen ingrentium consolator. Ita sentiendū est: qui cū apud sanctos suos magnus & excelsus habitet: qui & angeli plurimq; dicuntur: & de quibus secundū aliam additionem dicitur: quasi rex concinctus fortibus: compūctos tamē & contritos corde nō despexit. **Nunc autem derident me iuniores tempore.** Legimus in euangelio, quemadmodum irrisus est & illusus. Quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei. Ego canes in bonā partem dictos existimo: qui gregem domini a bestiis spiritalibus uigilando defendūt. De quibus dicit propheta: Canes multi non ualentes latrare. Iudæorū quoq; patres, qui sunt utiq; sacerdotes & principes: pastoralis ab eis quippe ablata dignitate: non posui ait dominus cum sanctis greges ouium meorum custodibus: ob maliciam infidelitatis suæ: ne sacerdotio fungantur mihi, abiecti eos. Quod etiā in euangelio dicit: Auferetur a uobis regnū dei, & reliqua. Vbi iam incipit tollere panem filiorum, & mittere canibus: sicut ad eum in euangelio sub typo ecclesie dicitur. Nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorū suorum.

Quorum uirtus manuum erat mihi pro nihilo. Hæc uirtus manuum erat iudaorum, ut mandatis seniorum, & obseruationibus deseruirent, siue in tempore passionis domini, potest hic locus intelligi ita, ut uirtus operum prædictorū usq; ad mortem saluatoris peruenerit. Vel ita intelligendū: cum ei uitam fletent finitam esse per crucem, triumpho resurgens ex mortuis: ad nihilum conatuū pessimorum uirtus redacta est. **Et uita ipsa purabantur indigni: egestate & fame steriles.** Vitiū suorum & criminum turpi agestate affecti: & fame eloquiorum dei facti steriles & mendaces: uita insuper præsentis indigni sunt habitis: sicut propheta ait ad deum: Disperge illos in uirtute tua. Vnde nunc in medio nationum sunt: uelut captiui: uitam ducentes degererem. **Qui rodebant in solitudine: squalentes calamitate et miseria: & mandebat herbas & arborum cortices: et radix iuniperorum erat cibus illorum.** Plurimq; ubi deus nō habitat, id est non colitur: solitudo siue eremus appellatur: in qua secundum Apocalypsim mulier, id est corruptela sedere dicitur. Mandere enim siue rodere, opus est dentium: quoniam uox articulata, dentibus & plectro linguæ efficitur: ideo his uerbis, doctrina prædictorum significatur: qui populos tanquam herbas & infructuosarum arborum radices mandendo atq; rodendo, in errores suos multiplices, uelut in suum corpus traſciunt. Etenim pasci se arbitrantur: si ab hominibus quos solet scriptura arbores appellare, quicquid habent uitale subtraxerint. Radicibus iuniperorum nihilominus aluntur: arborum scilicet longa ætate uiuentium: & in quarum lignis multo diutius ignis quam in cæteris durat. Ista sunt ligna, quæ arceuthi na appellantur. Sub arborum harum uocabulo, magnos quosq; nomine in populo iudaico intelligere possumus, quorum prædicti doctores intima uiscerum depascuntur, furando eis prædicatione legis præterita, bonum gratiæ christi.

Qui de conuallibus ista rapientes: cum singula reperissent: ad ea cum clamore currebant. De conuallibus utiq; herbas ut fures, quod alij translatores dixerunt, & arborum cortices, rapiunt. Non enim eos quos herbas, cortices, & radices arborum per anigmatis similitudinem intelleximus, in excelsis locis atq; similibus potuerunt inuenire: sed in conuallibus, humilibus scilicet locis, & in inferiora depressis: ubi significati sunt carnales populi iudaorum: quorum intellectus in occidentis litteræ sensus, uelut in inferioribus commoratur. Hinc eos primores eorum depopulantur, dum cæci cæcis ducatum præbent.

In desertis habitabant torrentium: et in cauernis terre uel super glaream: qui inter huiusmodi letabantur etc. Non tantum in desertis prædictorum, ubi cultura dei non erat morabantur: sed etiam in cauernis terræ, & super glaream: per quam puto carnaliter legem intelligendam, ubi nihil pingue spiritali sensui admiscetur, quo posset

R R 4 fecunditate

C

Alia expositio. cap. 30.

Esa. 36. d

Matth. 21. d

D

ps. 58. d

Apoca. 17. a

E fecunditate ubertatis, per fidē filios sanctitatis, matre gratia procreare: & ob hoc in cauernis terrae esse perhibet: terrenis uidelicet sensibus inhaerētes. De quibus flens dicit apostolus, inimicos crucis christi. Aliter, Torrentes sunt peccatores, qui in hoc mare saeculi per deserta noticiā defluunt: hi ergo in cauernis sensuū commorantur, eorūq; delectantur officijs ad peccandum: ipsi sunt fenestra domus, per quas mors ingreditur. Siue cauerna serpentis, est peccus nostrum quando in eo uenenata consilia, & mortiferos actus recodimus. Ipsi uero similiter super glareā habitant: qui terrā suā, nulla sermonū dei diligentia colunt: ut accepta ubertate pinguedinis, possint fructus facere sanctitatis. Qui inter huiusmodi letabantur: & esse sub sentibus delicias cōpurabant. Inter hac mala quae sunt dicta superius, ita exultantes gaudio uiuunt, tanq̃ si quærerēt uirtutes. **Filiū stultorū & ignobilisū & in terra penitus nō parentes.** Ita enim & de eorū patribus, propheta iam ante prädixerat: Generatio praua & puerfa, populus stultus & non sapiens, alienati a terra uiuentium. **Nunc in eorū canticū uersus sum: & factus sum eis prouerbiū.** Id est in primo sermone, & in eorū ore ego sum: & ab eis in delectatione obtreccionis assumor. **Abominantur me, & fugiunt a me: & faciē meam spere nō verentur.** Faciē uero consputā domini saluatoris, ipsa passio eius nobis in euangelio manifeste demonstrat. **Pharetrā enim suā aperuit & afflixit me: & frenū posuit in ore meo.** Hic pharetra, diabolus intelligi potest. Et qm credim? saluatore uerū hominem assumplisse: non absurdū est, ut credamus quod & dolores corporis uoluerit in passione sentire: secundum illud propheta: Ipse infirmitates nostras suscepit, & pro nobis dolet. **Et frenū posuit in ore meo.** Illatas contumelias, patientia demonstrauit: sicut ipse filius in psalmo ait ad patrem: Quoniā tu es patientia mea domine: & in euangelio, interrogatus Iesus nō respondit. **Ad dexterā orientis calamitates meae, illico surrexerunt.** Id est de uoluntate patris: ad cuius dexterā filius sedet. Vel hoc ait, quod ad filiū dei etiā ad eam partem, qua impassibilis est: contumelia passi hominis assumpti peruenit: secundū apostolum dicentem: Si enim cognouissent, nunquā deum maiestatis crucifixi sent: quoniā ipse est dextera patris, manus & brachium: per quem facta omnia gubernantur: & discipuli magis de dextris illius erant: quem in tempore passionis dereliquerūt. **De quibus ait: Considerabā ad dexterā, & non erat qui cognosceret me.** **Pedes meos subuerterunt & oppresserunt:** quasi fluctib? semitis suis dissipauerūt itinera mea. Infideli ac sunt mihi, & prauauerunt, & non fuit qui ferret auxilium: quasi rupto muro & aperta ianua: & ad meas misérias deuoluti sunt. **Pedes, humana substantia, quā crucifixerunt intelligi potest: uel certe euangelicandi officium.** In fluctibus, amarus iudaeos, erga prädicatores euangelij, & inquietos esse demonstrat. **Dissipauerūt etiam itinera mea.** Prophetarum meorum oraculis: aduētus mei in carne illis praesentiā pollicebar: & in uisionibus reuelationum saepe ueniebam ad eos. Hac utiq; itinera mea, incredulitate atq; impietatis suae scelere dissipauerūt. Possunt etiam pedes eius, prädicatores uel apostoli eius intelligi. Et non fuit qui ferret auxiliū: quia & ipsi discipuli relicto eo fugierunt. **Quasi rupto muro, & aperta ianua irruerunt super me: & ad meas misérias deuoluti sunt, id est per necem meam in ruinā suam lapsi sunt: ut quasi truculentissimi hostes & ferocissimi, irruptis ciuitatum munitionibus, domibusq; effractis, in necem meam omnes pariter prosilirent.** Miseria aut passionis sunt flagella, illusio, probra, alapa, sputa, colaphi, spinae, & ignominia crucis. **Redactus sum in nihilū.** Iudaei despicientes eum, pro nihilo habuerunt. **Abstulisti quasi uentum desiderium meum: & quasi nubes pertransiit salus mea.** Ventus, praesens hac uita potest intelligi: quā plarūq; uenti siue spiritus nomine appellatur. Ex persona ergo ueteris hominis suscepti in deo, homo Iesus christus hac loquitur. **Desiderium uero ueteris hominis illud erat: ne uitam hanc temporalem amitteret: quod ipse dominus proximus passioni demonstrat, dicens ad patrem: Transeat a me calix iste: Verū inquit non quod ego uolo, sed quod tu.**

Nunc autem in me metipso arescit anima mea: & possident me dies afflictionis. Dies afflictionis eius, dies sunt passionis: Inde ait saluator in euangelio: Tristis est anima mea usq; ad mortem. **Nocte os meum perforatur doloribus: & qui me comedunt nō dormiunt.** Nocte, quia uespere captus: per totā noctem scribis & principibus sub interrogatione quaestionis auditus est: Vel noctem tristitiae & passionis, ait dominus apostolos: qui propter dilectionis & charitatis meae fortitudinē ossa dicuntur: aculeis doloris, timorisq; compuncti, usq; ad negationis noxam perforati sunt, id est penetravit uirtutem animi eorum titubatio fidei, ut ad horam tentationis in charitatis soliditate nutarent. Illi uero qui me usq; ad mortem persequendo uidentur consumere non dormiunt: id est omni uigilantia mentis insistant: ut ad me deuorandum perueniant. **In multitudine eorum consumitur uestimentum meum.** Conuenientibus in unum iudaeis, caro mea iniurijs, clauis, cruce, morte confecta est. **Et quasi capitis tunicā cinxerunt me.** In necem meā omnes undiq; me uelut extrangulantes circūdederunt: & ut me prefocarent in morte, tanquam ora capiti, fortibus uidelicet laqueis, falsorum testimoniorum me cinxerunt: & intra passionem meam & crucem, quasi intra tunicam me incluserunt. **Comparatus sum luto, & assimilatus fauilli, et cineri.** Per mortem quā uolens suscepi, comparatus sum uilibus, & peccato obnoxius, atq; in Adam dei sententia condemnatus: cum ipse peccator non sim, neq; ita ut omnes peccatores fuerim natus. **Clamo ad te & non exaudis me: isto & nō respicis me.** Ita & in uicesimo primo psalmo, in cruce clamaui ad patrem: Deus meus, & reliqua: Et clamabo per diem & non exaudies, & cetera. Hac igitur uerba dicuntur ex persona crucifixi: sicut & alia quae iam dixi superius. **Clamabo inquit per diē ad te.** Id est in reb? prosperis huius uitae, ut non mutens: nec exaudis, qui uerbis delictorū clamabo, & in nocte: id est in aduersis uitae huius clamabo, ut prosperentur: & similiter nō exaudies. Neq; hoc satis ad insipientiam mihi: sed potius ut sapiam quid clamare me uelis, nō uerbis delictorū ex desyderio temporalis uitae: sed uerbis cōuersionis ad te in uitā aeternā. **Duratus es mihi in crudelē: & in duriciā manus tuae aduersaris mihi.** Dum pater unico filio nō pepercit: sed pro nobis omnibus tradidit illum: crudelitatis species uidebatur, quod erat pia dispensationis affectus. **Eleuasti me: & quasi super uentū ponens elisisti me valide.** Quod est, eleuasti in cruce: & nō credentibus iudaeis me allisisti. **Scio quia morti trades me: ubi constituta est domus omni uiuenti.** Quia ante domini resurrectionē, etiam iusti in inferni partibus fuisse creduntur. **Uere nō ad consumptionē eorū emittis manū tuam: & si corruerint ipse saluabis.** Ad hoc utiq; morti trades me, ut nō consumantur debita poena: qui diuina sententia morti aeternae sunt deputati: sed potius mea morte saluentur. **Quod autem dicit: Si corruerint ipse saluabis:** Post gratiā baptismi, remedium salutis delinquentibus, per poenitentiam repromittit. **Flebam quondam super eum qui afflictus erat: & compatiebatur anima mea pauperi.** Duabus autem de causis saluator hierusalem flebat. Vna est, quā pro cōuersis flens patrem orabat. Alia uero est, quā pro nō credentibus dolens flebat: prauidens utiq; ut deus, ob incredulitatis duriciā perditionem eorum. **Et compatiebatur anima mea pauperi.** Quomodo animae sanctae in scripturis pauperes appellantur, non habentes superbiam spiritum: uel peccata tanquam mundi huius diuitias: Ita eō contrario omnes peccatores pauperes nuncupantur: eo quod superbiam spiritu tumeant: & sint inopes sanctitate: de quib? in psalmo canitur: Sedentes in tenebris, & in umbra mortis: uinculis ligatos in mendacitate & ferro. Ad descondos huiusmodi pauperes, utpote diues in miserationibus deus ex affectu misericordiae tristitiam sustinebat. **Expectabā bonā: & uenerunt mihi mala.** Expectabam ergo per patientiam, ut bonum cōuersionis eorum gaudens, super correctos perciperem. Sed illi diuitias bonitatis meae, & longanimitatis per contumaciam contemnentes, thesaurificauerunt sibi iram in die irae: & reuelationis iusti iudicij mei.

Hac igitur

A

Hec igitur mala eorum, ad conspectum meum uentura sunt: ut reddam unicuique secundum opera sua. Prestolabar lucem et eruperunt tenebre. Lucem in eis fidei, & sanctorum operum prestolabar, & infidelitatis eorum ac uitiorum tenebre prevaluerunt. Interiora mea effervuerunt absque ulla requie.

Sive quod dolore tantus, intrinsecus animus eius sollicitudine & anxietate ferbuerit, super eorum perditione: sive quod uerbo, carne facto & habitate in homine Iesu saluatore

nostro, interiora eius, id est animae illius motus sine cessatione, diuino igne feruebant. Praeueniunt me dies afflictionis. Dies afflictionis, dies iudicii erunt: in quibus praedictam gentem iudicaturus sum. Sed tamen nunc & in hoc tempore nimis sceleribus suis praeueniunt me: ut secundum iustum iudicium meum reddam eis: sicut postea accidit in passione, quando a Romanis, hierusalem templumque subuersum est. Desens incedebam: sine furore consurgens in tenebris clamabam. Sine aliquo utique iracundiae furore erat: quoniam donare atque concedere peccata eorum aduenerat, non punire.

Job. 7. f. re. Ait etiam euangelista: Stabat Iesus & clamabat: qui sitit, ueniat ad me & bibat. Frater fui draconum: & socius struthionum.

Matth. 23. d. Ela. 59. a.

ps. 68. b.

B

Iudaeos in euangelio, dominus serpentes frequenter appellat & uiperas, ita dicens: Serpentes, genimina uiperarum. Et propheta ait: Oua aspidum ruperunt, cum malorum generationem multiplicari uideret. Item, Furor draconum uinum eorum: & furor aspidum insanabilis. Sed idcirco fratrem eorum se nuncupauit: quoniam de eorum genere secundum carnem est procreatus: de quibus in psalmo ait: Socer factus sum fratribus meis: & hospes filijs matris meae. Et quia secundum praesentem uitam, qua dum hic mortalis fuit: inter eos est conuersatus, struthionum se socium dixit: id est in eadem gente sua cum stultis & insipientibus habitauit, sicut ipse dominus ait in euangelio: Stulti & caeci. Lumen meum denigrata est super me. In cute, carnem suam, id est iudaeam gentem suam unde saluator carnem assumpsit: a parte totum dixisse intelligendus est. Quod autem super me ait, denigrata est cutis mea: ita est, uelut si diceret, propter me, id est in persona mea: odio persecutionum & scelere blasphemiarum, peccatorum etiam infandorum criminibus, tetra ac nigra effecta est caro generis mei: & quasi athiopissa calorem nigredinis non amittens: & eo est infelicior, quod hanc nigredinem noctis & tenebrarum, non in superficie corporis, sed in corde contraxit. Vnde ait dominus per prophetam: Nocti assimilaui matrem uestram.

Thren. 2. d.

Et ossa mea aruerunt pro caumate. Ossa corporis ecclesiae, cuius caput est Christus, sancti quidem omnes: sed praecipue apostoli intelligendi sunt: quorum sanctitatis robore atque uirtute, omnia membra infirmiora ecclesiae sustentantur. Horum igitur adeps pinguis charitatis, nimio persecutionis aestu in passione saluatoris exstenuauit. De quibus ipse dominus in psalmo: Et ossa mea sicut cremum aruerunt.

ps. 101. a.

Ibid. 21. c.

Matth. 2. 6. f.

Item in alio psalmo: Sicut aqua effusus sum: & dispersa sunt omnia ossa mea: ut ait euangelista: Et relicto Iesu fugerunt discipuli. Sed rursus per confessionem nominis eius, charitate illius uberrima impinguati sunt: ut nullo postmodum quantolibet feruenti caumate persecutionum, fides christi in eis, & bonum charitatis aresceret. Versa est in luctum cithara mea: & organum meum in uocem silentium. In cithara & organo, leticia & exultatio intelligitur: Quia Christus se habere demonstrat, quando super salute credentium delectatur, sicut ipse in euangelio ait: ubi parabolam centum ouium ponit: de quibus unam ait perisse, & inuenta ea ait: Amen dico uobis, quia plus gaudebit super eam, quam super ceteras nonaginta nouas, quae renucliauerunt apostoli domino, quia in nomine eius plurimae sanitates per eos factae fuissent: ait euangelista: In illa hora exultauit Iesus in spiritu. Haec ergo musicorum nomina, cordis si gnificant letitiam, quae super infidelium obduratione, uersa est in tristitiam: sicut de eodem domino ait euangelista: Et contri-

status est super duritiam cordis eorum. Ea uero quae sequuntur usque ad finem parabola, quae secundum uirtutem sancti Iob superius exposuimus: iam confessi sumus non posse nos secundum mysticos intellectus differere. Si autem quis possit illa allegorice interpretationi rationabiliter coaptare, assensum prebere me fatebor.

Finita sunt uerba Iob.

Ca. XXXII.

Iratus est

O

Miserunt autem tres uiri isti respondere Iob, eo quod iustus sibi uideretur. Cedentibus aduersariis Iob post multa prophetia suae mysteria, & ipse finit sermonem. Quod autem dictum est, miserunt autem tres uiri isti respondere Iob, eo quod iustus sibi uideretur: scriptor historiae huius, ex sensu respondentium dixit, eo quod iustus sibi uideretur, non ex iudicio suo: cum referret uel scriberet, quae in praconium tanti uiri stilo hac suo posterorum memoriae commendabat.

Iratus indignatusque est heliu filius barachiel buçites, de cognatione Ram. De progenie & generatione huius & buç filiorum nachor & melchae, sororis Sarae uxoris Abraham, nascitur Iob & heliu. De huius Iob nascitur: & de buç hic heliu: unde & buçites dicitur, qui fuit sicut hic scribitur filius barachiel. Hunc igitur heliu doctissimi scripturarum, dicunt ipsum esse balaam hariolum: quem in Numerorum libro balaam rex moabitum ad israeliensem maledicendum conduxerat: & hac scriptura refert: quod hic heliu de cognatione fuerat Ram: & hunc ram Abraham esse intelligamus: de cuius cognatione & familia heliu fuerit procreatus. Hinc utique fratris sui Nachor posteritas proculdubio Abrahamae cognatio erit: ubi qui hunc librum scribit, quem hebraei Moysen autem, in generationis Helii nominibus, nobilitatem natiuitatis eius uoluit demonstrare. Quod autem in hoc libro Ram, quasi partito siue diuiso nomine sanctus Abram dicitur, ita & in diuersis locis scriptura dei, secundum incrementa in eo diuinae gratiae nominat. Vnde quando Ram dicitur, habetur excelsus: quando uero Abram, proficiens in uirtutibus, pater excelsus sit. Item cum fides eius gentibus ad dominationem praeparet, Abraham, id est pater multarum gentium appelletur. Hic igitur heliu, sicut apparet, secundum bonum naturae, homo iustus uidetur fuisse: qui & spiritum habuit prophetiae: sed puto non eodem modo, uel eadem gratia ut sancti prophetae. Vnde & ipse dominus ad sanctum Iob de eo locutus est: Quis est iste inuoluens sententias sermonibus imperitis: quod est, improprie uerbis atque inordinatis sermonibus, sensus propheticus narratur: ubi non reprobatur dominus quod heliu loquitur: sed quod prepropere ab eo dicitur, hoc reprehendit. De hoc inquam heliu & suis similibus, & in principio libri huius diximus: quod prophetiae mysterio, uel sint etiam qui exorbitauerunt a uera religione: quia & illis dedit deus uerbum suum, ut mysteria futura pronunciarent hominibus: ubi maxime fides & admiratio gentilium pendet: ut qui nostris nolunt credere prophetis, credant saltem diuinis & uatibus suis. Hinc itaque heliu qui est balaam, figuram habere gentium diximus, aduersarium christo: sicut & illos amicos beati Iob, haereticorum figuram. Quod autem ait: finita sunt uerba Iob: possumus intelligere tanquam dixerit, firmissime stabilita sunt uerba diuina, & irrita esse non possunt: quae usque ad aeternam promissionem fideliter credentes perducunt. Isti uero qui iustum uirum & sempiternum, praesumptione adinuentorum dogmatum audent discutere: aeterno quandoque silentio conticescent. Quod autem heliu duobus nominibus uocatur, non est mirum: familiare est hoc scripturae diuinae: ut Salomon Ididia: & cognatus Moysi dictus est ietro, & raguel: & Petrus simon: Vnde non paruam obscuritatem hac uarietas nominum solis legentibus exhibere.

Iratus est

C

Nume. 22. d.

D

Iob. 38. a

E **a** Iratus est ergo aduersum Iob: eo quod iustum se esse diceret coram deo. Porro aduersum amicos eius indignatus est: eo quod non inuenissent responsionem rationabilem sed tantummodo condemnassent Iob. Videtur mihi quod hæc prius gesta sunt quæ hic legimus, quæ illa quæ in Numeris de hoc ipso Helii siue Balaam facta referuntur. Hic igitur Helii: qui ait Iob & amicos ei⁹ se expectasse loquētes: honori ac reuerentia causa ostendit se fecisse quod fecit senioribus scilicet deferendo. Iam hic ipse Helii uerba sunt, ita dicentis:

b **c** Junior sum tempore: vos autem antiquiores: idcirco demisso capite: ueritus sum indicare uobis meam sententiam. Sperabam enim quod grasset prolixior loqueretur: et annorum multitudo doceret sapientiam. Sed ut uideo, spiritus est in hominibus: & inspiratio omnipotentis dat intelligentiam. Dicit hoc sibi magis uideri, quia spiritu agantur homines, quibus deus omnipotens sapientia suæ inspiratione tribuerit: quod in sugillationem prædictorum quasi ex obliquo dicit: ueluti si soli hoc sapientia bonum concessum sit. Notandum quod hic Helii per quattuor locutiones, sicut textus lectiōis docet, sibi ipsi succedit: per quas singulas uel priorum reposita, quasi eruditius retrectare: uel singula loca asperius a sancto Iob dicta, coram ipso destruere conatur. Nam post præfationem copiosam, in prima locutione sua, de sancti Iob uerbis hæc posuit ita inquit: Mūdus sum ego, & absque delicto immaculatus: & non est iniquitas in me: Quia querelas in me repperit: ideo arbitratus est me inimicum sibi. Posuit in neruo pedes meos, & custodiuit omnes semitas meas. In secunda locutione, uerba Iob ita posuit dicens: Iustus sum: & deus subuertit iudicium meum. In iudicando enim me, mendacium est, uiolenta sagitta mea absque ullo peccato. Tertia locutio ei⁹ ita habet: eodem Helii dicente ad Iob: Dixisti enim: non tibi placet quod rectum est, id est deo dixisti, ait: quid tibi prodest si ego peccaui? Quarta uero locutio Helii con-

a Iratus est autem aduersum Iob, eo quod iustum se esse diceret coram deo. Porro aduersum amicos eius indignatus est: eo quod non inuenissent responsionem rationabilem, sed tantummodo condemnassent Iob. Igitur Helii expectauit Iob loquentem: eo quod seniores essent qui loquebantur. Cum autem uidisset quod tres respondere non potuissent, iratus est uehementer. Respondensque Helii filius Barachel buçites, dixit: Iunior sum tempore: uos autem antiquiores: idcirco demisso capite, ueritus sum indicare uobis meam sententiam. Sperabam enim quod ætas prolixior loqueretur: & annorum multitudo doceret sapientiam. Sed ut uideo, spiritus est in hominibus: & inspiratio omnipotentis dat intelligentiam. Non sunt longæui sapientes: nec senes intelligunt iudicium. Ideo dicam: audite me, ostendam uobis etiam ego meam sapientiam. Expectaui enim sermones uestros: audiui prudentiam uestram, donec disceptaremini sermonibus uestris: & donec putabam uos aliquid dicere, considerabam. Sed ut uideo, non est qui possit arguere Iob, & respondere ex uobis sermonibus eius. Ne forte dicatis: inuenimus sapientiam, deus proiecit eum, non homo. Nihil locutus est mihi: & ego non secundum sermones uestros respondere illi. Extimuerunt, nec responderunt ultra: abstuleruntque a se eloquium. Quoniam igitur expectaui, & non sunt locuti: steterunt, nec ultra responderunt: respondebo & ego partem meam, & ostendam scientiam meam. Plenus sum enim sermonibus, & coartat me spiritus uteri mei. En ueter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas nouas dirumpit. Loquar & respirabo paululum: aperiam labia mea, & respondebo. Non accipiam personam uiri, & deum homini non æquabo. Nescio enim quamdiu subsistam: & si post modicum tollat me factor meus.

A Vdi igitur Iob eloquia mea, Ca. XXXIII. & omnes sermones meos ausculta. Ecce aperui os meum: loquatur lingua mea in faucibus meis. Simplici corde meo sermones mei, & sententiam

G tinet: quod pro deo locuturus, operatione sua, deum iustum probare disponat: quod usque in finem quarti huius sermonis sui inter prophetia suæ mysteria acerrime, & cum summa instantia prosequitur, & non desistit.

c Ideo dicam: audite me, ostendam uobis etiam ego meam sapientiam. Quoniam uestra mihi iam facta est manifesta. Hoc Iob nicos ab eo dici non dubium est: & ideo quia superius risorie prudentiam dixerat amicorum Iob: sequitur id aperte dicens:

d Et donec putabam uos aliquid dicere, considerabam. Sed ut uideo, non est qui possit arguere Iob: & respondere ex uobis sermonibus eius. Ne forte dicatis etc. Nulla inquit aduersum me Iob habuit disputatio nem: sed neque ego illi, quemadmodum uos facitis, maledictionibus uictorum, & opprobrijs aggredior.

e Quoniam igitur expectaui: & non sunt locuti: steterunt, nec ultra responderunt: respondebo et ego partem meam etc. Proinde & ego Helii ait: pro uiribus meis respondere tentabo: & ostendam uobis meam & Iob pariter scientiam: quod ex iactantia uanitatis dicere cum satis apparet, cum subiungit.

f Plenus sum enim sermonibus: & coartat me spiritus uteri mei: et uenter meus etc. Iuxta anagogen uentrem suum aut uterum, uenter etc. ipsam memoriam suam dixit: eo quod pene omnes sermones Iob & amicorum eius, aliquandiu discipulantium uelut cibos intra capacitatem suam memorie congregauerit.

g Non accipiam personam uiri: et deum homini non æquabo. Iusti iudicii mei inquit sententia hæc est: ut nec homini parcam, uera dicendo: nec deo iniuriam faciam, ut eum ini-

iuste aliquid contendam fecisse.

A Vdi igitur Iob eloquia mea: Ca. XXXIII. et omnes sermones meos ausculta. A domino ita despiciatur Helii cum ait de eo: quis est iste? Indignum enim erat atque preposterum ut uir magnus deo placitus: etiam si ut homo in aliquo deliquisset: ab ipso

A ab ipso corripitur, qui longe a uera religione esset. Sed si mouet forsitan quæpiā: quia iste Heliū multa de saluatoris temporibus futura prædixit: quæ ut prophetiam suscipiamus: Sciat quisquis est, quem hoc mouet, illa quæ spiritu dei prædicta sunt: suscipienda a nobis & credenda.

Hæc uero quæ elatiōe cordis ab eo deprompta sunt, reprobanda: quoniam de proprijs suis, ut diabolus locutus est, non ex deo. **a** **¶** Spiritus dei fecit me: & spiraculū omnipotentis uiuificauit me. Ut dei auctoritatē se audiendi: ita locutus est, quod nō possit nō recta & uera dicere, is qui spiritu dei factus sit: & omnipotentis spiraculo animatus: ubi trinitatis deum intelligere debemus. In deo enim nominat patrē: in omnipotente, filiū: in spiritu, spiritum sanctum. Trinitatis enim deus creauit omnia: sed quando hominē fecit, propria & speciali quadam significatiōe nominum, per diuersam operū nuncupationem se uoluit demonstrare: ita legislatore dicente: Et creauit deus hominē: ad imaginem dei creauit eū: masculum & feminam fecit eos. Itemque: Et fecit deus hominem delimitare: & inspirauit in faciem eius spiraculū uitæ: & factus est hō in animam uiuentē: ubi in faciente & inspirante, uel etiam benedicente: siue ulla discretiōe uel dissonantia uolūtatis, operatam trinitatē sentire debemus. Non enim refert aliquid, uel diuersum intelligere facit, uerbum creauit, inspirauit, & benedixit: ubi secundum naturā upitātē, una est uoluntas opusque commune. **b** **¶** Si potes responde mihi: & aduersus faciem meā cōfiste. Prolatur uerba eius, responsionem deposcit: ut sub blandimento quodam & consolatione simulata, minarum terrorem incuteret: quo perturbatus Job, facile multiloquio ipsius cederet. **c** **¶** Dixisti ergo in auribus meis: & uocem uerborum tuorum audiui. Mundus sum ego, & absque delicto immaculatus: & nō est iniquitas in me. Quod ergo heliū ait ad Job: Hoc est ergo in quō nō es iustificatus. Id est accusare debueras te non laudare: non illud dicere: mundus sum sine peccato & immaculatus: iniquitas quoque nō est in me: hoc est in quā in quō nō es iustificatus: quia iustificatio per humilitatem acquiritur. Laus uero elationis condemnationē meretur. Potuit quidē ut uir iustus, & de sanctis operibus suis sibi bene conscius audenter aliqua quæ uera sunt, deo diceret: non potuit tamen hæc quæ ei Heliū falso obijcit, uelut sceleris legem loqui. Denique illa quæ dixisse Job dicit, ita inquit: **d** **¶** Quia querelas in me repperit: ideo arbitratus est me inimicū sibi. Non legimus hæc Job dixisse: quæ utique ex sensu eius, quasi a sancto Job dicta, suis hic uerbis composuit. Vnde hunc potius non recte uerba dicere nouerimus: quoniam eundem sanctū Job dixisse credamus. **e** **¶** Respondebo tibi o Job: quia maior sit deus homine. Aduersus eum contendis, quod non ad omnia uerba responderit tibi. Semel loquitur deus: & secundo idipsum non repetit. Ab ipso principio mundi, & deinceps semper locutus est deus hominibus, & semel nihilominus loquitur: sed ubi frequenter loqui di-

citur deus: uel lex eius multiplex: uel prophetarū & mandatorum eius diuersitas indicatur. Vbi uero semel loqui significatur, stabilita ac definita eius sententia demonstratur. Loqui enim deum, efficientiæ eius res intelligitur. Semel loquitur deus: & secundo idipsum non repetit. Id est nō immutat deus, nisi hoc ipsum uitæ nostræ mutatio depoposcerit: hoc loco de duobus quibusdā correctionum gradibus Heliū diligenter enarrat & dicit: quod eruditio diuina uel castigatio circa hominem & in noctis uisionibus fiat: itaque in lectulo: unde ait Cōtabescere faciat hominem, donec ad uitæ huius extrema perueniat. Et cum ab aliquo sancto pro eo fuerit interuentum, ut fecit Esai-

as pro Egechia rege: restituitur pristina sanitas. Et ait in subsequētibz: quod tribus uicibus hæc circa hominē operetur, id est euidenter & probabiliter & confirmatiuo modo: uel propter trinum perfectiōnem, uel propter triū testium ueritatē. Quo genere etiam patientiā dei, clementiamque significat: quæ non statim, sed per partes, & per uices castigat & arguit delinquentem: ubi ei nec præceptis ueritas iudiciū: nec inutilis

remissio: nec iniusticiæ imputat iniquitas. **f** **¶** Increpat quoque per dolorem in lectulo: Siue ut alij dixerunt: Accessit usque ad mortē anima eius: et omnia ossa eius marcescere facit. Cum per hæc itaque correctus homo atque consumptus, morti & infernalibus ministris appropinquauerit: si fuerit quispiam sanctorum, qui nomen sancti angeli habere mereatur: is pro huiusmodi qui per peccatis suis a deo ita corripitur, poterit impetrare: si tamen de multis operibus bonis, quæ operari debuerat: saltem unum bonū opus eius, quod tanquam sacrificium pro eo placabile offerat deo, ualuerit inuenire. Exaudiet inquit & iubebit, ut prædictus ad correctionem infernorum cruciatuum non descendat: eo quod uir magnus quidam extiterit: cuius præces deus non potuerit non audire. Et angelus quilibet de cœlo assistens ante faciem dei: potest pro quolibet peccatore in flagellis castigationum posito intercedere: ipsis enim est cura iniuncta a deo, uel maxime ut diuersis hominibus uel nationibus, defensionis siue custodiæ suæ opem ferant. De quibus apostolus: Nonne omnes sunt administratores spiritus in ministerium missi: propter eos qui habent salutem. Exemplum autem rerum præsentium, de quibus nunc loquimur: in scripturis dominicis retinemus: ubi legimus in somnis homines fuisse correctos, ut Nabuchodonosor regem superbissimum, & Laban qui parentis sui Iacob, interitum disponebat: & Abimelech regem, qui sancti Abraham domum contaminare tentabat: & uxorem Pilati quæ ait ad eum de domino nostro iesu christo: Nihil tibi & iusto illi: multa enim passa sum per somnium propter eum. Et magi in euangelio in somnis admoniti per aliam uiam egrediuntur. Fideles etiam uiri a deo in somnis instruuntur, ut Iacob patriarcha: & alios legitimus informatos esse propter peccata,

Esa. 38.

D

Heb. 11.

Dan. 4.

Gen. 31.

Ibid. 20.

Matt. 27.

Ibid. 42. b

Commen.

Eata, de quib⁹ illū paralyticū fuisse discimus: cui ait dñs: Remittitur tibi peccata tua. Legimus & sanctos agros fuisse, ut trophimū & epaphroditū: q̄s utiq; uelut iustos tali castigatione examinatos credere debemus: nō ut peccatores infirmitatis uerbere flagellatos. Sequit^r: **a** Consumpta

est caro ei^a supplicij, reuertatur ad dies adolescentie sue. Recepit inquit mala pro meritis suis & suppliciorū atq; poenarū mēsurā: sufficiant hęc ei uerba castigationis, quibus reuocatus est ad emendationē: nunc indulgentia diuinæ pietatis, ad dies adolescentiæ reuertatur: id est, sit iterū sanus atq; incolumis.

b Deprecabit inquit deum: & uidebit faciem eius in iubilō. Q^d interim corde sit eum per deum bonū cōsciētiā possideat. Videbit autē faciē dei, propitiū sibi uultū illi⁹ senties, redditurus ei digna satisfactione, iusticiam.

c Respiciet homines & dicit: Peccauit, & uere deliquit. Magna res est, deoq; plurimū acceptabilis: ut homo errores suos confiteri non erubescat: pręsertim si pro eis se intelligat, castigari: scita se humillet, ut quicquid castigationis sustinuerit, pro meritis suis parū se passum pronunciet.

d Liberabit animā suā ne pergeret in interitum: sed uiuens lucē uideret. Id est agnitionis dei lucē & immensa beneficia illuminatus agnosceret.

e Attende lob & audi me: et tace dum ego loquor. Quasi hac ratione Heliiu sanctū lob conuicerit, ait illi: Audi me, id est docenti te, obediēs esto, & prębe consensum. Quod autē dicit ut taceat, eloquentē & tanquā min⁹ eruditū, uel impatientē iubet ut fileat.

Ca. XXXIII

Pronunciās itaq; heliu / eriam hec locutus est. Quasi sententiā Heliiu pronunciare dicat: & pręsentes amicos sancti lob ad audiendū se cohortat.

g Audite sapientes uerba mea: & eruditi auscultate me. Auris enim uerba probat: & guttur fēcas gustu diiudicat. Quemadmodū igitur inquit, a faucibus ciborū sapor dinoscitur: ita & uerba, aurū iudicio comprobantur. Eridcirco ait Heliiu: **b** Iudicium eligamus nobis. Id est, prius discutiamus: antequam hominem condemnemus.

c Quis dixit lob iustus sum. Non

animā illi⁹ cibis ante desyderabilis. Tabescet caro eius & ossa quę tecta fuerant, nudabuntur. Appropinquabit corruptioni anima eius: & uita illius mortiferis. Si fuerit pro eo angelus loquēs unum de similibus: ut annuncient hominis aq̄uitatē: miserebitur eius, & dicit: Libera eum, ut nō descendat in corruptionem. Inueni in quo ei propiciet. Consumpta est caro eius a supplicijs: reuertatur ad dies adolescentiæ suæ. Deprecabitur deum, & placabilis ei erit: & uidebit faciem eius in iubilo: & reddet hominī iusticiam suam. Respiciet homines, & dicit: Peccauit & uere deliquit: & ut erā dignus non recepi. Liberauit animam suam ne pergeret in interitum: sed uiuens lucem uideret. Ecce hęc omnia operatur deus tribus uicibus per singulos: ut reuocet animas eorum a corruptione: & illuminat luce uiuentium.

a Attende lob, & audi me: & tace dum ego loquor. Si autem habes quid loquaris: responde mihi. Loquere: Volo enim te apparere iustum. Quod si nō habes, audi me: tace, & docebo te sapientiam. Ca. XXXIII.

Pronunciās itaq; heliu, etiam hęc locutus est: Audite sapientes uerba mea: & eruditi auscultate me. Auris enim uerba probat: & guttur

efcas gustu diiudicat. Iudicium eligamus nobis: & inter nos uideamus, quid sit melius: quia dixit lob: iustus sum, & deus subuertit iudicium meum. In iudicando enim me, mendacium est: & uiolēta sagitta mea absq; ullo peccato. Quis est uir ut est lob, qui bibit subfannationem quasi aquam: qui graditur cum operantibus iniquitatem: & ambulat cum uiris impijs. Dixit enim: Nō placebit uir deo, etiam si cucurrerit cum eo: Idēo uiri cordati audite me: absit a deo impietas, & ab omni potente iniquitas. Opus enim hominis reddet ei: & iuxta uias singulorum restituet eis. Vere enim deus non condemnabit frustra: nec omnipotens subuertet iudicium. Quē constituit alium super terram: aut quē posuit super orbem quem fabricatus est: Si direxerit ad eum cor suum: spiritū illius & flatum ad se trahet. Deficiet omnis caro simul: & homo in cinerem reuertetur.

b Quis dixit lob iustus sum. Non animā illi⁹ cibis ante desyderabilis. Tabescet caro eius & ossa quę tecta fuerant, nudabuntur. Appropinquabit corruptioni anima eius: & uita illius mortiferis. Si fuerit pro eo angelus loquēs unum de similibus: ut annuncient hominis aq̄uitatē: miserebitur eius, & dicit: Libera eum, ut nō descendat in corruptionem. Inueni in quo ei propiciet. Consumpta est caro eius a supplicijs: reuertatur ad dies adolescentiæ suæ. Deprecabitur deum, & placabilis ei erit: & uidebit faciem eius in iubilo: & reddet hominī iusticiam suam. Respiciet homines, & dicit: Peccauit & uere deliquit: & ut erā dignus non recepi. Liberauit animam suam ne pergeret in interitum: sed uiuens lucem uideret. Ecce hęc omnia operatur deus tribus uicibus per singulos: ut reuocet animas eorum a corruptione: & illuminat luce uiuentium.

a Attende lob, & audi me: & tace dum ego loquor. Si autem habes quid loquaris: responde mihi. Loquere: Volo enim te apparere iustum. Quod si nō habes, audi me: tace, & docebo te sapientiam. Ca. XXXIII.

Pronunciās itaq; heliu, etiam hęc locutus est: Audite sapientes uerba mea: & eruditi auscultate me. Auris enim uerba probat: & guttur

efcas gustu diiudicat. Iudicium eligamus nobis: & inter nos uideamus, quid sit melius: quia dixit lob: iustus sum, & deus subuertit iudicium meum. In iudicando enim me, mendacium est: & uiolēta sagitta mea absq; ullo peccato. Quis est uir ut est lob, qui bibit subfannationem quasi aquam: qui graditur cum operantibus iniquitatem: & ambulat cum uiris impijs. Dixit enim: Nō placebit uir deo, etiam si cucurrerit cum eo: Idēo uiri cordati audite me: absit a deo impietas, & ab omni potente iniquitas. Opus enim hominis reddet ei: & iuxta uias singulorum restituet eis. Vere enim deus non condemnabit frustra: nec omnipotens subuertet iudicium. Quē constituit alium super terram: aut quē posuit super orbem quem fabricatus est: Si direxerit ad eum cor suum: spiritū illius & flatum ad se trahet. Deficiet omnis caro simul: & homo in cinerem reuertetur.

b Quis dixit lob iustus sum. Non animā illi⁹ cibis ante desyderabilis. Tabescet caro eius & ossa quę tecta fuerant, nudabuntur. Appropinquabit corruptioni anima eius: & uita illius mortiferis. Si fuerit pro eo angelus loquēs unum de similibus: ut annuncient hominis aq̄uitatē: miserebitur eius, & dicit: Libera eum, ut nō descendat in corruptionem. Inueni in quo ei propiciet. Consumpta est caro eius a supplicijs: reuertatur ad dies adolescentiæ suæ. Deprecabitur deum, & placabilis ei erit: & uidebit faciem eius in iubilo: & reddet hominī iusticiam suam. Respiciet homines, & dicit: Peccauit & uere deliquit: & ut erā dignus non recepi. Liberauit animam suam ne pergeret in interitum: sed uiuens lucem uideret. Ecce hęc omnia operatur deus tribus uicibus per singulos: ut reuocet animas eorum a corruptione: & illuminat luce uiuentium.

a Attende lob, & audi me: & tace dum ego loquor. Si autem habes quid loquaris: responde mihi. Loquere: Volo enim te apparere iustum. Quod si nō habes, audi me: tace, & docebo te sapientiam. Ca. XXXIII.

Pronunciās itaq; heliu, etiam hęc locutus est: Audite sapientes uerba mea: & eruditi auscultate me. Auris enim uerba probat: & guttur

efcas gustu diiudicat. Iudicium eligamus nobis: & inter nos uideamus, quid sit melius: quia dixit lob: iustus sum, & deus subuertit iudicium meum. In iudicando enim me, mendacium est: & uiolēta sagitta mea absq; ullo peccato. Quis est uir ut est lob, qui bibit subfannationem quasi aquam: qui graditur cum operantibus iniquitatem: & ambulat cum uiris impijs. Dixit enim: Nō placebit uir deo, etiam si cucurrerit cum eo: Idēo uiri cordati audite me: absit a deo impietas, & ab omni potente iniquitas. Opus enim hominis reddet ei: & iuxta uias singulorum restituet eis. Vere enim deus non condemnabit frustra: nec omnipotens subuertet iudicium. Quē constituit alium super terram: aut quē posuit super orbem quem fabricatus est: Si direxerit ad eum cor suum: spiritū illius & flatum ad se trahet. Deficiet omnis caro simul: & homo in cinerem reuertetur.

b Quis dixit lob iustus sum. Non animā illi⁹ cibis ante desyderabilis. Tabescet caro eius & ossa quę tecta fuerant, nudabuntur. Appropinquabit corruptioni anima eius: & uita illius mortiferis. Si fuerit pro eo angelus loquēs unum de similibus: ut annuncient hominis aq̄uitatē: miserebitur eius, & dicit: Libera eum, ut nō descendat in corruptionem. Inueni in quo ei propiciet. Consumpta est caro eius a supplicijs: reuertatur ad dies adolescentiæ suæ. Deprecabitur deum, & placabilis ei erit: & uidebit faciem eius in iubilo: & reddet hominī iusticiam suam. Respiciet homines, & dicit: Peccauit & uere deliquit: & ut erā dignus non recepi. Liberauit animam suam ne pergeret in interitum: sed uiuens lucem uideret. Ecce hęc omnia operatur deus tribus uicibus per singulos: ut reuocet animas eorum a corruptione: & illuminat luce uiuentium.

a Attende lob, & audi me: & tace dum ego loquor. Si autem habes quid loquaris: responde mihi. Loquere: Volo enim te apparere iustum. Quod si nō habes, audi me: tace, & docebo te sapientiam. Ca. XXXIII.

Pronunciās itaq; heliu, etiam hęc locutus est: Audite sapientes uerba mea: & eruditi auscultate me. Auris enim uerba probat: & guttur

sermonē hunc lob dixit: sed dum uirtutes iusticiarū suarū notas fecit, iustū proculdubio se esse monstrauit: quē & dominus iustū iam dixerat. Quod hic dicitur: **k** Deus subuertit iudicium meū. Similiter & hoc ipsum nō legim⁹, sed scriptū tenemus: Viuit deus, qui abstulit iudiciū meū.

Subuertere autē iudicium, ad iniquitatē respicit iudicantis: abstulisse uero iudiciū, id est pro tempore distulisse, ad dispensationē iusti iudicis prinet. Et multiplicauit uulnera mea etiam sine causa. Proinde hoc loco asserente Heliiu, hic esse sensui deī: quod cū lob ita dixerit, fessellit deum iudiciū meū, nō recte & uere iudicauit: & ideo erga me mendacio agitur. Quā autē locutus est lob: magis incaute & pręsumens de iusticia dei dixisse, credendus est. Proinde iuste ei & merito deus ait: Vtiq; qui arguit deū, debet respondere ei, in quibus utiq; uerbis dei increpat. Hoc resonat quod beatus lob non recte aliqua sit locut⁹: sed qui optime nouerat, qd bona in eo plurima essent: unde & illi placuerat: cōcedit ea quā immoderatus cū loqui in summis angustijs dolor compulit.

l Quis est uir ut est lob, qui bibit subfannationem quasi aquam. Cuius uiscera tanquā aqua abundantia, ueneno huius passionis impleta sunt.

m Dixit em: Nō placebit uir deo, etiā si cucurrerit cum eo. Inuidiose de deo sanctum lob locutū fuisse mentitur: quia beatū lob tam infeliciter sapuisse nō credim⁹: sed nec alicubi eū hoc dixisse meminimus.

n Ideo uiri cordati audite me. Quasi exposita impietate sancti lob: & in medio audiētū prolata in inuidiam lob, quasi impia sit locutus.

o Quē constituit alium super terram: aut quē posuit super orbem quem fabricatus est. Id est: nunquid alium rectorē posuit, qui a creatoris iusticia discreparet. Ipse ergo q̄ potens cōditor, tam pius est moderator: quia opus suum agnoscit & diligit.

p Si direxerit ad eum cor suum: spiritū illius & flatum ad se trahet. Id est mundi: nā si omnia quę in eo quotidie geruntur, secundū regulam iusticiæ suæ uoluerit intueri: deficiet ac peribit: sed eum pietate poti⁹ gubernat ac sustinet. Nam si iniquitatē obserauerit: quis sustinebit.

q Si direxerit ad eum cor suum: spiritū illius & flatum ad se trahet. Id est mundi: nā si omnia quę in eo quotidie geruntur, secundū regulam iusticiæ suæ uoluerit intueri: deficiet ac peribit: sed eum pietate poti⁹ gubernat ac sustinet. Nam si iniquitatē obserauerit: quis sustinebit.

r Si direxerit ad eum cor suum: spiritū illius & flatum ad se trahet. Id est mundi: nā si omnia quę in eo quotidie geruntur, secundū regulam iusticiæ suæ uoluerit intueri: deficiet ac peribit: sed eum pietate poti⁹ gubernat ac sustinet. Nam si iniquitatē obserauerit: quis sustinebit.

s Si direxerit ad eum cor suum: spiritū illius & flatum ad se trahet. Id est mundi: nā si omnia quę in eo quotidie geruntur, secundū regulam iusticiæ suæ uoluerit intueri: deficiet ac peribit: sed eum pietate poti⁹ gubernat ac sustinet. Nam si iniquitatē obserauerit: quis sustinebit.

t Si direxerit ad eum cor suum: spiritū illius & flatum ad se trahet. Id est mundi: nā si omnia quę in eo quotidie geruntur, secundū regulam iusticiæ suæ uoluerit intueri: deficiet ac peribit: sed eum pietate poti⁹ gubernat ac sustinet. Nam si iniquitatē obserauerit: quis sustinebit.

u Si direxerit ad eum cor suum: spiritū illius & flatum ad se trahet. Id est mundi: nā si omnia quę in eo quotidie geruntur, secundū regulam iusticiæ suæ uoluerit intueri: deficiet ac peribit: sed eum pietate poti⁹ gubernat ac sustinet. Nam si iniquitatē obserauerit: quis sustinebit.

v Si direxerit ad eum cor suum: spiritū illius & flatum ad se trahet. Id est mundi: nā si omnia quę in eo quotidie geruntur, secundū regulam iusticiæ suæ uoluerit intueri: deficiet ac peribit: sed eum pietate poti⁹ gubernat ac sustinet. Nam si iniquitatē obserauerit: quis sustinebit.

w Si direxerit ad eum cor suum: spiritū illius & flatum ad se trahet. Id est mundi: nā si omnia quę in eo quotidie geruntur, secundū regulam iusticiæ suæ uoluerit intueri: deficiet ac peribit: sed eum pietate poti⁹ gubernat ac sustinet. Nam si iniquitatē obserauerit: quis sustinebit.

x Si direxerit ad eum cor suum: spiritū illius & flatum ad se trahet. Id est mundi: nā si omnia quę in eo quotidie geruntur, secundū regulam iusticiæ suæ uoluerit intueri: deficiet ac peribit: sed eum pietate poti⁹ gubernat ac sustinet. Nam si iniquitatē obserauerit: quis sustinebit.

y Si direxerit ad eum cor suum: spiritū illius & flatum ad se trahet. Id est mundi: nā si omnia quę in eo quotidie geruntur, secundū regulam iusticiæ suæ uoluerit intueri: deficiet ac peribit: sed eum pietate poti⁹ gubernat ac sustinet. Nam si iniquitatē obserauerit: quis sustinebit.

z Si direxerit ad eum cor suum: spiritū illius & flatum ad se trahet. Id est mundi: nā si omnia quę in eo quotidie geruntur, secundū regulam iusticiæ suæ uoluerit intueri: deficiet ac peribit: sed eum pietate poti⁹ gubernat ac sustinet. Nam si iniquitatē obserauerit: quis sustinebit.

A stinebit: Spiritu dixit animā, quæ uiuificat hominē: & statū, ipsam præsentē uitam, quæ corporibus nostris per anhelitū ex hoc aere ministratur. Hæc ergo Helu dicit ad se trahere cū: cum aufert hominibus uitā, quam eis creando tribuerat. Possunt per spiritū prophetiæ hæc loca ita uideri si

sunt tenebræ: & nō est ymbra mortis: ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatē. Siue ut alij dixerūt in fine huius uersu culi: ut latitent qui faciunt iniquitatē. Qd' utrūq; secundū illud psalmistæ sensum est, ita dicentis: Quo ibo a spū tuo? & a facie tua quo fugiā? f. **C** Nec enim ultra in hominib

C
ps. 138.b

B Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur: & auscul ta uocem eloquij mei. Nunquid qui non amat iudiciū, sanari potest? Et quō tū eum qui iustus est, intantū cō demnas? Qui dicit regi apostata: qui uocat duces im pios. Qui non accipit personas principum: nec cogno uit tyrannum, dum disceptaret contra pauperē. Opus enim manuum eius sunt uniuersi. Subito morientur: & in media nocte turbabuntur populi: & pertransibūt & auferent uiolentum absq; manu. Oculi enim eius su per uias hominum: & omnes gressus eorum consyde rat. Nō sunt tenebræ, & non est umbra mortis: ut ab scōndātur ibi qui operantur iniquitatem. Nec enim ultra in hominis potestate est, ut ueniat ad deum in iu dicio. Cōteret multos & innumerabiles: & stare fa ciet alios pro eis. Nōuit enim opera eorum: & idcirco inducet noctem, & conterentur. Quasi impios percul sit eos in loco uidentium. Qui quasi de industria reces serunt ab eo: & omnes uias eius intelligere noluerunt: ut peruenire facerent ad eum clamorem ægeni: & audi ret uocem pauperum. Ipso enim cōcedente pacem, quis est qui condemnet? Ex quo absconderit uultum, quis est qui contempletur eum? Et super gentes: & su per omnes homines. Qui regnare facit hominē hypo

potestate est: ut ueniat ad deum in iudiciū. Id est, si habuerit in pō testate ut ueniat: potest habere ut non ueniat. **G** Cōteret multos & innumerabiles: & stare faciet alios pro eis. Ut de Heli sacerdote & Samuele, Saul, & Da uid, iudæorū populo & gentiū. **H** Cōteret enim opera eorum: & idcirco inducit noctem, & conterentur. Sub his quoq; uerbis helu si gnificasse potuit ob me rita sua iudæos nocte infidelitatis excacan dos: ut cōterant & hui miliētur: sicut ppheta & apostolus ait: Dedit illis deus spm cōpun ctionis. **I** Cui quasi de industria reces serunt ab eo: & omnes uias ei? intelligere no luerunt. Omnes enim peccatores & impij cō tra inditū sibi bonum naturā agūt: sicut apo stolus ait: Qui cū col gnouissent deum, non sicut deum glorificau erunt. Vbi autē cogno uerunt deū, nisi inspira tione & iudicio men

Roma. 11. b

Roma. 1. e
D

tis: Vbi ergo deo gloriā suam habuerunt cōtēptui: ubi ab ea contra suam conscientia recesserūt: omnesq; uias manda torū dei, quas suis cordib? habent ingenitas, nosse & intelli gere detrectarūt: cum hominibus quoq; ita impie & iniuste egerunt, ut ad deū pauperū oppressorū clamor ascenderit. Siue iudæos impios atq; incredulos percussit deus in loco uidentū, id est in lege Moisaica: ubi ppheta qui uidentes dī cti sunt inhabitabant. In ipsa itaq; spe legis & promissorum compositione tanq; in quodā uidentū loco iuste percussit a deo sunt: intantū ut oratio illius qui propter nos pauper fa ctus est cū esset diues, ascenderet ad deum: Disperge illos in uirtute tua: Siue uiuētes sunt omnes, qui in christo ex fide uiuunt: in hac enim spe positi, mente cōtēplanē futurā beat titudinē. In hoc igitur loco, ubi quasi fide stantes sunt: qui dam sub fidei hui? uocabulo, habent speciē pietatis: uirtutē autē eius sunt abnegantes. Hi ipsi igitur, qui hæretici intelli gunē, in loco dei male stātes, a deo percutiūt, apostolis & ec clesiariū doctoribus, id est pauperibus christi, contra eos res sistētibus, & ad deū clamantib?. **K** Ipso enim conce dente pacē: quis est qui condēnet? Propheta ait ad populū: Orate pro uita Nabuchodonosor, ut illius pace sit pax uo bis. Siue pacē ecclesiæ & quietē ipse concedit: qñ nō surgunt aduersus eam pugna persecutionū: siue quando hæreticorū lites & scādala cōquiescunt. Nec nō cōtra uitiorū bella quie tis & pacis silentiū ipse donat: qñ deuictis eis, & uelut acer rimis hostibus expugnatis, pa sit in homine summa uir tutū. Qd' autē ait: **L** Ex quo absconderit uultū suū siue faciē suā rē. Hoc est, qd' nisi ipse dignat? fuerit se homini re uelare: quis est qui possit eū suis uirib? intueri: uel perfru tādō ad maiestātē eius accedere? **M** Qui regnare facit hominē hypocritā rē. Quod manifeste in Saule rege appa

Baruch. 1. b

S S ruit: & sicut

ps. 103. d

B

test: Et quō tū eum qui iustus est: intantum condēnas? Ma nifestum est, inquit: quia is qui iuste & recte iudicare non diligit: neq; sanare a uitijs animā, neq; corrigere quēquam potest: & quō tū sanator es languorū nostrorū q iniquitates notare præsumis? **B** Qui nō accipit psonas p: principum: nec cognouit tyrannū cū disceptaret contra pauperē. Secun dū mysticos intellectus, principes isti iudæorū scribæ & pha risæi, & sacerdotes pnt intelligi: quos in euāgelio increpat. Tyrannū uero eū dē populū iudæorū, nō ab re esse sentiam?: qui cōtra cōtū sanctorū ecclesiæ, pauperē, humilē spiritu, cō tritū corde, reijciendo hodie disceptat: quod facere & tēpore apostolorū nō desinebat, qñ per oēs ciuitates cōtra eos pu gnas & seditiones agebat. Hos igitur ut infideles & impios dñs nō cognoscet: quibusq; etiā manifeste dicturus est: Nō noui uos: Discedite a me omnes qui operamini iniquitatē. Sequit, dicēte helu de his, de quib? dicit superi?. **C** Su bito morientur: & in media nocte. Secundū sensum apostoli est, qui ait istud de filiis tenebrarū: Cū enim dixerint pax & securitas: tunc repentinus eis supueniet interitus. Mediam uero noctē dictā ideo existimo: eo quod in pfunda cordis cecitate positi, spiritualiter moriantē. **D** Turbabunt po puli, & pertransibunt: & auferent uiolentū absq; manu. Sed m psalmistā: Cū uiderit, inquit, iustus uindictā impiorū, exem plū uidelicet peccatorū hominū, ptimefcens, manus suas la uabit in sanguine peccatoris. Hoc igitē modo turbabuntur populi: qua pturbatione terrā sensibile legim? conturbatā: sicut propheta ait ad deū: Cōmouisti terrā, & cōturbasti eā: sana cōtritiones eius, quia mota est: Sic em quasi boni uiato res ad futurū sæculū pertransibūt, ubi locus nō erit impio: aliter nullū habebit adiutorij uiolētus: quo defēdi uel erui possit a pertrahētibz, cū ad suppliciū mortis. **E** Cōm

Matth. 7. d

ps. 57. b

ps. 59. a

Erat: & sicut dñs ait, Auferā de hierusalē iudicē & prophetā, & sapientē & consiliariū: & dabo pueros principes eorū, & effeminati dominabunt eis. Et Nabuchodonosor iusto iudicio dei, multa regna, & plurimas nationes accepit. Potest & diabolus homo iste intelligi, qui p̄dita angelica dignitate, hominis nomē sortit⁹

est: de quo domin⁹ ait in euangelio: Inimicus homo hoc fecit. Hypocrita uero & simulator ideo est appellat⁹, quoniam trāfiguratur se in angelū lucis: cū ipse pot⁹ author sit tenebrarū, id est omnium criminū, & peccatorū inuentor.

Quia ergo ego locutus sum ad deum: te quoq; nō prohibebo. Quasi in iudicio constitut⁹: permittit eum interloqui, ut si qd forte sibi est dicendū, non taceat. **S**i erraui, tu doce me: si iniquitatem locutus sum: ultra nō addā. Id est non loquar.

Nunquid a te deus expetit eam: quia displicuit tibi rē. Tu dixisti qd iniquus esset deus: quia a te iniquitatem & iniusticiā uiderat, iniusta correptione exigeret: cui necesse ēēt iniuste afflictū contra eū loqui iniusta: & ob hoc inquis displicuit tibi deus, dum eius iusticiam qua te punit infontē: nō uis ueram esse iusticiā. **U**iri intelligentes loquātur mihi: & uir sapiens auidiat me. Helīu sanctū

Iob despiciens: cōuertit se ad eos qui cōminis assistebant: & ita de beato Iob definite pronuncians, ait ad eos.

Iob autē stulte locutus est: & uerba illius nō sonant disciplinā. Manifestū est. **P**ater mi. Quia ab ipso est hō creatus & conditus. Probat Iob, inquit, helīu: non examinetur: quod solet ad probationem eruditionis referri.

Probat Iob. Id est manifestat: probatū sit omnibus cunctisq; pateat Iob qualis sit: ante te probetur in quā Iob: **U**sq; in finem. Id est in finem eo iugiter plaga flagelli huius: neq; desinas infligere p̄nas operantib⁹ iniquitatē.

Qui addidit super peccata sua blasphemiam. Id est super hoc qd peccator est: addit ad cumulū peccatorū, ut in blasphemiam crimē erumpat: propter quod mala hęc cruciatū sustinet.

Inter nos interim cōstringatur: & tūc ad iusticiam reputet, absq; crimine nostro erit si postmodū deū prouocare tentauerit.

Quia helīu hęc rursus locutus est: Nunquid equa uidetur tibi rē. Fieri potest, quod de sermonibus ubi asperius locut⁹ est ad deū, q̄s forsitan debuit: aliqua inde hic helīu describeret: & uerborū suorū iudiciose, q̄si sensus illi⁹ dicere uoluerit.

Respondebo sermonib⁹ tuis. **S**uscipe ad celū rē. Id est cui te aquare presumis: Hoc ait helīu: qui deū corporaliter locis cōtineri arbitrabat⁹: quod in excelsis tñ atq; in sublimib⁹ deus dominus cōmoretur.

Proinde si peccaueris rē. Qd ita dixisse mihi uidet⁹: nō em̄ te peccante, deo damni aliquē inferē: aut si p̄ multitu

critam, propter peccata populi. Quia ergo ego locutus sum ad deum: te quoq; nō prohibebo. Si erraui, tu doce me. Si iniquitatem locutus sum: ultra nō addam. Nunquid a te deus expetit eam, quia displicuit tibi: Tu em̄ cœpisti loqui: & nō ego. Qd si quid nosti melius, loquere. Viri intelligentes loquant⁹ mihi: & uir sapiēs audiat me, Iob autē stulte locutus est: & uerba illius nō sonant disciplinā. Pater mi, probetur Iob usq; ad finem. Ne desinas ab homine iniquitatis, qui addidit super peccata sua blasphemiam. Inter nos interim cōstringatur, & tunc ad iudicium prouocet sermonibus suis deum.

Igitur helīu hęc rursus locutus est. Ca. XXXV est: Nunquid aqua uidetur tibi tua cogitatio, ut diceret: iustior deo sum? Dixisti enim: Non tibi placet quod rectū est: uel quid tibi proderit, si ego peccauero? Itaq; ego respondebo sermonibus tuis, & amicis tuis tecum. Suscipe cœlum & intueri, & contēplare æthera quod altior te sit. Si peccaueris: quid ei nocebis? Et si multiplicata fuerint iniquitates tuæ: quid facies contra eū. Porro si iuste ægeris: quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet. Homini qui similis tui est, nocebit impietas tua: & filium hominis adiuuabit iusticia tua. Propter multitudinē calumniatorū clamabunt & eiulabunt propter uim brachij tyrannorum. Et nō dixit: ubi est deus qui fecit me, qd dedit carmina in nocte.

Qui docet

dine peccatorū tuorū ulcisci te uoluerit, nunqd poteris ei contrahere? **P**orro si iuste ægeris: qd donabis ei rē. Hinc David dicit: Qm̄ bonorū meorū nō egēs. **Q**uod domini qd similis tui est rē. Id est homini nocere poterit impietas tua, si male agentē te emulatus fuerit: quēadmodū filiū hoīs iusticia tua adiuuabit: si uias tuas cū recte incēdis imitē. **P**ropter multitudinē calumniatorū rē. Sub hac calūniatē disputatōis suæ, helīu sanctū Iob talib⁹ admiscet: eisq; similem iudicat: dū calūniatores & tyrānos, iniquos hoīes nominat: quorū calūnijs & potētia, hō & filius hominis oppressi ingemiscūt. Et modo spiritaliter hūc hoīem & filiū hominis, populū sanctū nō absurde sentimus: qd propter unitatē totius corporis ecclē, hō unus dicitur: sicut apostolus ait: & scdm̄ psalmistā fili⁹ hominis appellat⁹, ita dicentem: Fiat manus tua sup uirū dexterā tuā: & sup filiū hoīs quē cōfirma sti tibi. Potest hoc & de uisibilib⁹ inimicis dici: qd occulta impugnatione uitorū, mentib⁹ dominant⁹: ppter qd fideles eiulantes in oratione ad deum dicunt: Eripe me de inimicis meis deus meus.

Et non dixit: ubi est deus qui fecit me? Quā utiq; affligebant prædictos quos sibi p̄ iniquā dñationē deo p̄mittente subegerāt: ita ut hi sub tanta necessitate pressurā positi eiularēt, & clamaret ad deum: illi non intenderunt aīo, neq; intenderūt in cœlū, ut saperēt qd deo cōditori suo hęc oīa displicerēt. Non dixit in quā apud semetipsam talia multitudo iniquorū, siue dāmonū: **U**bi est qd fecit me rē. Hoc ait helīu. Cū ergo iustos & recte uiuētes a supra dictis, deus tribulari p̄mittat: consolationē tñ eis in nocte tribulationū cōcedit. Nox em̄ ipsa tribulatio intelligit⁹: scdm̄ illud psalmistā: Probasti cor meū, & uisitasti me noctes: sicut & prosperitas aliquñ dies dicit⁹: qm̄ q in prosperis est, quasi quadā foelicitate illuminat⁹. Vñ ait in psalmo: Per diem sol nō uret te, neq; luna p noctē. Tantā inquit helīu tolerantia, iusti hoīes a deo accipiūt, ut etiā in nocte tribulationis, hymnorū spūaliū canticis delectent⁹. Canticū ergo ad exultationē cordis, uel maxime p̄tinet. Proinde hęc exultatio de spē futuri gaudiij nascit⁹ in corde canentiū, & faciūt more uiatorū: qd ipsi ut uiatores & peregrini transeūt p̄ hunc mundū: qd ut ad destinatū sibi locū sine labore pueniant, cantico fatigationē itineris cōsolant⁹ ac subleuant. Et iuxta mysticos intellectus, noctē, secretū quoddā, ac diuinæ disputationis remotū silentiū intelligam⁹, qd alijs sæculis, sicut ap̄s ait: nō fuit reuelatū filijs hoīm. Quæ nox sit in quatuor uigiis distributa: ut a principio mūdi usq; ad christū dñm nostrū hanc noctē dicam⁹: ut sit prima uigilia noctis hui⁹: ipse adā prim⁹ & pater hominū: p cui⁹ cōditionē euigilet anim⁹ humanus, ut credat creatorē oīm rerū deū. Secūda uero uigilia sit tēpore Noē: quo naufragiū mundi factum sit, ut euigilet hoīes ne & ipsi intēreat. Tertia autē uigilia sancti Abrahamæ tēporibus

G
p. 154

H
p. 154

p. 162
p. 120b

A poribus habeat: p quē cognoscat mūdus, quēadmodū sit fide uiuendū & deo placendū. Quarta uero uigilia sit circa tpa pphetarū: q aurora & lumine diei appropinquantis, uiciniores fuerunt: qui p in ipsum christū proximū sibi diem pene electā noctē, fidei oculis intēdebant. In hac igitur no-

cte p singula tpa prae-
dictorū, siue pphetis,
siue significationibus,
de christo lata gaudio
q plena prae-nunciata
sunt. Item q ad illā cō-
parationē futurā reue-
lationis filiorū dei: ubi
gloriā aeterni illius diei
pcepturi sunt: & in re
ipsa beatitudinē posses-
suri: nox ē praesēs hac
uita: cui fructus sui in
futurū absconditi sunt:
& ideo adhuc nox est,
quia nondū uides qd
speras. Proinde in hac
nocte expectatōis, hym-
ni & cantica scriptura-
rū dicta sunt nobis, do-
nec discussa nocte fidei
ad diē aeternae mansio-
nis perueniamus.

Qui docet nos
sup iumenta terrē. Docet in cōmunibus
eruditū, subtilioribus:
docet nō solū per natu-
rā dona, sed etiā p gra-
tiae munera. Sed m tro-
picū uero intellectū, iu-
menta, homines carna-
les plarūq; intelligunt
q gula & uetri, & luxu-
riā dediti sūt. Alij autē
uolatilib; cōparantur,
siue propter leuitatem
morū, siue propter su-
perbiā, qua tumentes

Roma. 11. c
Lu. 16. d

quasi in altū eleuant. Vnde dicit apostolus: Noli altū sapere:
& dñs in euangelio: Quia quod est in hominib; altū, abo-
minatio est ante deū. Nam in grāco superbū ὑπερηφανία
dicitur: quod est supapparēs, ut elatā mētē hoīs, tumidāq;
significet. **Ibi clamabūt & nō exaudiet ēē.** Qd dixit,
ibi clamabūt: fortassis significare uoluit locum poenarū,
ubi nō exaudiēdi sunt peccatores, propter superbiā malorū:
siue ut alij dixerunt, ab iniurijs malorū: quia mali, bonis &
iustis, insectationis iniurias, irrogare nō desinunt. **Nō**
ergo frustra audiet deus ēē. Hoc ait, quod pctōres p̄sistētes
in malis suis, nō audiat deus: qm̄ sine causa utiq; ad eū cla-
ment, qui nō merentē audiri. **Etiā cū dixeris: nō con-**
syderat iudicare ēē. Qñ uides o Job, quia non statim deus
reddat peccatorib; quā merentē: noli pusillanimitate frāgi,
ut in blasphemā erumpas, & dicas deū iniustū siue iniquū:
sed iudicare cū eo debes, id est iudicis eius consentire: non
contra eū, praesumptuosō iudicio tuo in eius iniuriā, p̄silire.
Mūc em̄ nō infert furorē suū ēē. Qñ igit statuit diē,
in quo iudicet de orbe terrarū: idcirco i hoc tēpore uindictā
iusticiā suā, nō generaliter exercet. Et hoc totū in exprobra-
tionē sancti Job loquit, quē uelut reum criminū i hoc malū
poenarū, dei sentētia pro parte condēnat. Vnde scribit cui re-
stent plurima, quā adhuc sit postmodum recepturus.

Ergo Job frustra aperit os suū ēē. Iuxta hac conuictū
sanctū Job heliu arbitratū: & quadā uerborum
ratione conclusum. **Ca. XXXVI.**
Adēs q; heliu hęc locut⁹ est ēē. habeo qd p deo
loqr. Id est p iusticiā & causā dei. **Repetā**
sciētā meā a principio ēē. Et in hoc quarto sermone suo, de

singulari iusticiā dñi, profundo nimīū & copioso sermone
prosequit: ubi multa arcana in obscuro sacramentorū recō-
dita, & longē remota mysteria dicere uidet. **Deus po-**
tentes nō abiicit ēē. Hęc est iusticiā eius immēsitās, & natū-
rā bonae uoluntas, ut nulli inuideat: quia nemo ei q̄uis po-

tēs sit, potest cōequari.
Et iudicis pau-
peribus tribuet. Iuxta
iusticiā aequitatis suae
tenorē. Sanctos autem
& innocentes uiros cō-
suevit scriptura diuina
pauperes appellare.

Non auferet a iusto
oculos suos. Hoc
ait & beatus Dauid:
Oculi domini sup iu-
stos, & cetera.

Et reges in so-
lio collocat in ppetuū:
ēē. Hic reges nō solū sa-
culi hui⁹: sed & ecclīae
reges & prepositi intel-
ligi possunt. Et scdm̄
tropicos intellectus, re-
ges, animi hoīm sūt, q
corporib; recte domi-
nantur: quibus in psal

ps. 11. 4

mo dicitur: Et nunc re-
ges intelligite, erudimi-
ni qui iudicatis terrā.

Ita hi reges eriguntur a
deo, ut sedeant cū prin-
cipibus. **Et si**
fuerint in catenis: & uin-
clantur funibus paup-
tatis ēē. Hi igitur in ca-
tenis fortib; uidelicet
iudicis dei, & pauper-
tatis funibus colligan-
tur: id est opem diuini
auxilij non habentes
poenis tēporalibus q̄si
uinculis astringentur,

Ps. 2. 6
D

omnis rei boni inopes effecti pro qualitate meritum.

Reuelabit quoq; aurē eorū: ut corripiat ēē. Aurē in
quit cordis, ad obediendū sibi deus per castigationes & se-
cretas inspirationes aperiet. **Si audierint & obserua-**
uerint: siue seruerint: ut alij dixerūt: cōplebūt dies suos ēē.
Hoc est qd Salomō ait: Memoria iusti cū laudib;. **q; si**
nō audierint trāsibūt p gladiū. Id est si istructe deo qd do-
cet hominē sciētā, audire contēperint, p gladiū, id est p hāc
mortalitatē de hoc saeculo praeteribunt: ut in stulticiā: id est
in illis locis, ubi stulti deputabunt: qui dicunt in corde suo,
non est deus, aeternis cruciatibus consumant. **Simu-**
latores & callidi puocant iram dei. Ipsum sanctū Job apertū
in hoc loco uidetur heliu quasi ex obliquo percutere: quod
& ipse quasi callide & nequiter ageret: uirū quoq; egregiū si-
mularet. Quicq; etiam cum esset uinctus plagae huius cōpe-
dibus, clamare ad deum, & inuocare eum: ut a laqueis poe-
nalibus illigatus absolueret, minime curaret: quod utiq;
desperatione siue contēptu faceret. De ceteris quoq; pecca-
toribus similiter hoc ipsum potest intelligi: qui cū uenerint
in profundū malorū contēnent. Et de iudaīs, & de haretici-
cis, qui ficta dogmata quasi ueritatis uelamine operientes:
in noctis perfidia obstinato & obdurato corde persistunt.

Prover. 10. b

Horietur in tēpestare anima eorū: & uirtus eorū inter-
effeminatos. Vitiosos & uitia esse nouerimus: quā sicut de
uirtutibus animi nihil in se habent quietum uirile, & frugi:
sed totum turbulentum remissum & fragile: Ita necesse est
ut uelut tempestate, animā semp suis illecebris inquietent;
portūq; uirtutū hominē nō sinant apprehendere: & sit istis
talibus fluctibus, quod Solomon ait: ut iaceat anima tanq̄

SS 2 in corde

E in corde maris, & uelut gubernator i magna tēpestate. Vel aliter tēpestat aduētus ac iudiciū dei est: de quo dicit: In circuitu ei⁹ tēpestat ualida. **a** **E**ripiet de angustia sua pauperē. Pauperē saluatorē nostrū intelligim⁹: q̄ ppter nos pauper factus est: qui in diebus carnis suæ, preces ac supplicatōes patri obtulit: ut posset a morte saluum facere, pauperē, sanctū populū dei humilē spū. Vel pauperē quēlibet iustorū, eruet de angustia pressurārū: sicut etiā in diuinis scripturis diuerso modo legim⁹ liberatos. **b** **E**tre uelabit in tribulatione aurē eius. Id est fortis sit unusquisq; eorū in tribulatione, corrobore uisitacione diuina: qm̄ a deo homo tribulari permittitur, consolationē i aure cordis domini, illic audiendo percipiet. **c** **E**rgo saluabit te de ore angustio latissime: & non habere. **zē.** Hoc in loco infernōrū habitacula ab heliu describunt: quæ immensa capacitate sui, fundamentū nō habent. Ad quorū tñ fundamenta in prophetis legimus, luciferū qui mane oriebatur depositū: multitudines quoq; regum & populos innumerabiles gentiū. Ore autē angustio inferi ideo appellantur: eo quod amplū sit ad recipiendū, angustū ad dimittendū: qm̄ mortuos intra se teneant, & eos ad uitam nō patiant exire. Dauid quoq; sanctus similiter ait ad deū: Libera me ex odientibus me: & de profundis aquarū. Non me demergat tēpestat aqua: neq; absorbeat me profundū: neq; urgeat super me puteus os suum. Proinde nouerimus quia loca infernaliū ergastulorū, secundum fidem scripturā tñ inter inmensas abyssi aquas sint constituta: ab illis inferi sedibus, nullus homo merito suo liberatus est: nisi gratia domini nostri iesu christi. Et nō solū inquit heliu a tartareis angustijs liberaberis: uerum etiā in latissimo refrigerij nemore, uelut in campis spaciolis liber incedes. **d** **R**equies autē mensē tuæ erit plena pinguedine. Amoenitatē paradisi & iocunditatē, requiē nominando significauit. Immensam uero abundantia uitæ beatæ, quæ esset plena uertutis pinguedine: ac loci illi⁹ felicitatis referta delicijs uoluit demonstrare: cuius terrā sanctā mansueti secundū repromissionē domini possidebunt. **e** **C**ausa tua quasi impij iudicata est: causam iudicijq; recipies. Iudicio dei ut impius & poenarū debitor reus inuentus es: & ideo secundū meritū causæ tuæ, iudiciū seuerissimū recepisti. Et ubi dictū est causam iudiciūq; recipies: alij dixerunt, propter impietatem munerū, quæ accipiebant: ubi sub pluralitate locuti sūt, sanctum lob heliu uidetur ferire sermonibus. **f** **N**on te ergo superet ira: ut aliquē opprimas: nec multitudinē tuam abscq; tribulatione: & omnes robustos fortitudinis tuæ. Docetur ab heliu uir patientiæ & integritatis uirtute fortissimus. Optimus iudex est, qui his pessimis iracundia & cupiditate duobus uitijs non tenetur: quibus hoc loco ab heliu sanctus uir correptus arguit. **g** **D**eponē magnitudinē tuam absq; tribulatione: & omnes robustos fortitudinis tuæ. Id est nec paruos nec magnos tua iniusta opprimas dominatione: uel omnes motus deponē fortitudinis superbiæ roboratus. **h** **N**e protrahas noctē: ut ne declines ad iniquitatē: hanc enim cœpisti sequi post miseriam. Eccē deus excelsus in fortitudine sua: & nullus ei similis in legislatoribus. Quis poterit scrutari uias eius: aut quis audet ei dicere: operatus es iniquitatem? Memento quod ignores opus eius: de quo cecinerunt uiri. Omnes homines uident eum: unusquisq; innotetur procul. Eccē deus magnus uincens scientiam nostram. Numerus annorum eius inestimabilis. Qui auferit stillas

uelut in cōtinuis ac lugibus & perpetuis tenebris ambulator: iam queso ait ne adhuc protrahas: & tanq̄ restem addēdo peccata peccatis, in lōgum delecteris extendere: lumine ergo correptionis huius iam finem talibus impone peccatis: nam protractione hac, inemendabilis uita tua fiet, ut p

omnibus malis operibus tuis, populorū preces ascendant ad deū: quos utiq; iniquissime deprimebas, interpellantiū contra te, suasq; miseras sibi a te irrogatas, ante sedem diuinæ iusticiæ deponētū: **i** **C**auē ne declines ad iniquitatē: hanc enim cœpisti sequi post miseriam. Hoc inquit helius: ne in desperationē declines peto, & blasphemiam iniquitatē iam caueas: sed reuerti festines ad deū. Video enim te post hui⁹ plagā tuā horrendā miseriam: ad interitū tuum, hanc impietatis sequi uelle perniciem: & uoluntatem tuā & cogitationē, ad aduersariū mittere pū sillanimitate deiectus. **k** **E**cce deus excelsus in fortitudine sua: & nullus ei similis in legislatoribus. Si poterit

ei esse quispiā, & potentia & uirtute similis: poterit & iusticia atq; sapientia, legisq; multiplicatione, iudicij quoq; ei⁹ similis inueniri. Et ideo cognosce ait: quia nullus a deo qui solus est & fortis & sapiens, iniuste poterit condemnari. **l** **Q**uis poterit scrutari uias eius. Quis utiq; nisi impius superbus: siue sacrilegus uias diuinorū operū scrutari præsumat: quod non licet: & tñ quantauis intentione mentis perquirat, eas inuenire non poterit. **m** **Q**uis ei dicere potest: operatus es iniquitatē? Quis ergo tam temerarius & iniquus atq; iniustus: qui hoc audeat loqui? Hæc oīa in iniuriā lob dicunt. **n** **D**emēto qd ignores opus eius. Vel oīe generale opus ei⁹: uel certe speciale op⁹ ei⁹. Sup oīa em̄ magna & mirabilia opera eius, est dispensatōis christi mysteriū: quod oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Alij dixerunt: Memento, quia magna sint eius opera: quæ laudauerunt uiri. De omnibus operibus dei dicit: quæ sancti uiri in honorē diuinæ uenerationis merito laudauerunt. **o** **O**mnes homines uident eum: unusquisq; innotetur procul. Per naturæ bonū, noticia creatoris inest cordibus hominū: & quāuis aliquis tam paruus sit & frigidus, ut alienus esse studeat a creatore suo deo: nullus tamē est qui se abscondit a calore eius. Et ideo unusquisq; mortalium, licet delonge, sentit & intelligit, dissimiliter quidē omnino: quia non tanquā corpus aut sicut quēcūq; spiritum creatum, ita sentit esse deum siue intelligit: sed alio multo & ineffabili modo, quo deus acie mentis est intuentus: ubi in ipso obtutu cordis intelligēdo, uidet homo qd supra ipsum est illud diuinum nomē, quod contemplari conatur. **p** **E**cce deus magnus uincens scientiā nostrā: numerus annorū eius inestimabilis. Vincēs scientiā nostrā magnitudine scientiæ suæ: & altitudine iudiciorū suorum. **q** **Q**ui auferit stillas pluuiæ: & effundit umbres instar gutturū. Hanc ergo pluuiā, legē Moysi intelligamus: quæ de coelo uelut pluuiā uenit populo iudæorum. Et pluuiā dicta est propter præceptorū multitudinē: sicut & ipse Moyses de eadem gente iudæorū ait, dicens: Expectet sicut pluuiā eloquium meū. Huius igitur pluuiæ stillas de illa gente abstulit deus: ut est uel de incarnatione uel passionē: uel de resurrectione

ps. 68. d

Deu. 32. a

A recte christi: quæ iudei credere exæcato corde noluerunt: quæ sunt parua quidē mandata legalia, ut ea ad euangelij si de transferret: sicut ait apostolus: Verbum enim consummas & breuians in æquitate, & reliqua. Et de his stillis, paruissq guttis, tonante euangelio, prædicationis christi imbres effusi sunt sup terrā. Et hi im-

bres ad instar gurgitū esse dicuntur: qui utiq; cū in terrā copiose descendāt: profunditatē in se & obscuritatē continent mysteriorū: quæ in lege & prophetis p figuras & similitudines dicta uel facta sunt, in reuelatione aduentus domini, obscuritate sui & profunditate mysteriorum, ueluti clausa signa inuenta sunt. Imbriū uero nomine, largē effusam gratiā spiritaliū esse nouerim: sicut ait apłs, p lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per iesum christum. **a** Qui de nubibus fluunt: quæ prætexerunt cuncta dei super. Nubes scimus plariq; in scripturis sanctos appellari: sicut & manifestum est quodā loco, dicente domino: Et nubibus mandabo, ne pluant super eam pluuiā, id est uineam, quod est, super gentem peccatricē iudaicā: uerbis suis salutis pluuiā nō effunderet. De talib; igit; nubibus, apostolis uidelicet & apostolicis uiris predicatoribus ueritatis: illi imbres pluant talem pluuiā, quæ habeat in se similitudinē gurgitū, propter arcanorum celestiu opacitatē: ubi congrue illud Dauidicū dicitur: Tenebrosa aqua in nubib; aeris. Hæ igitur nubes in quā, per quas imbres gurgitū fluunt in terram, prætexunt cuncta desuper. Habentes em̄ intra se aquas euāgelij, ut fluina de uentre eorum fluāt aqua uiuæ, de superiorib; mysterijs, q̄si quodā prætextu & obscuritate aquarū obstaculū carnalibus faciunt & terrenis. **b** Si uoluerit extendere nubes quasi tentoriū suum: & fulgurare lumine suo desuper: cardines quoq; maris operiet. Ita enim prædictas nubes extendit, ut de eis in omnē terram exiit sonus eorū: & in fines orbis terræ uerba illorū: quēadmodū postea locutus est ad discipulos suos, id ē nubes suas, dicēs: Et eritis mihi testes in hierusalē & iudæa & samaria, & usq; ad ultimū terræ: per quas utiq; nubes suas fulgura predicationis resplēderūt: & nominis christi fama de coelo uelut lumen effulsit. Maris etiā mundi uidelicet hui; cardines occupauit: siue cardines mundi possumus intelligere principes & capita gentium diuersarū: quorū erroribus ac prauis doctrinarū suasionib;, mundus in loco superstitionis demoniorū uelut in cardine uertebat. **c** Per hæc enim iudicat populos: & dat escas multis mortalibus. Istis enim rebus sacramentorum prædictis: statuit deus pietatis suæ iudicio uniuersis populis misereri, & dare escas doctrinæ uerbi sui, siue mysteriorū cunctis mortalibus: scđm quod ipse ait: Ego sum panis uiuus qui de coelo descendi. **d** In manibus abscondit lucē: & præcipit ei ut rursus adueniat. Potestate iusti iudicij sui, lumen noticiæ suæ abscondit a peccatoribus malū operatib;, & uenire eam ad illuminationē mentis præcipit: si deum adiutorē eius quispiam fideliter quæreret. **e** Annunciat de ea amico suo: quod possessio eius sit: & ad eam possit ascendere. De ea amico suo: quod possessio eius sit: & ad eam possit ascendere. De ea amico suo: quod possessio eius sit: & ad eam possit ascendere.

B Super hoc expauit cor meū: Ca. XXXVII. & emotum est de loco suo. Audiet auditionē in terrore uocis eius: & sonum de ore illius procedentem. Super omnes cœlos ipse considerat: & lumen illius super terminos terræ. Post eum rugiet sonitus: & tonabit uoce magnitudinis suæ: & non inuestigabitur cum audita fuerit uox eius. Tonabit deus in uoce sua mirabiliter: qui fecit magna & inscrutabilia. Qui præcipit niui

derat: & lumen illius sup terminos terræ. Quid sit hoc mirū de omnipotentia dei, qui ubiq; est in coelo, & in terra, in mari, & in abyssis. Sed uideamus secundū allegoricū intellectū qd sit qd de heliu ait: Subter omnes cœlos cōsyderat. Satiētos uiros, cœlos scriptura diuina appellare consuevit: propter celestē utiq; conuersationē, quibus ita dicit: Conuersatio uestra in cœlis est. Dñs ergo subter hos cœlos cōsyderat: uel dum ea quæ intra eos sunt, arcanorū scrutator introspicit: uel dum imbecillitatē corporū eorū quæ animi imperio crucis uirtute subdiderint, gubernat, ac sustinet: & cōtra carnaliū passionū bella corroborat. Secundū hunc sensum est, quod timore concussus, propheta ait: Et subtus me turbata est habitudo mea. Termini quoq; siue fines terræ ipsi sancti sunt: sinē terrenis passionibus & cupiditatibus impingentes: eo quod non sint in medio babilonis: nec sæculi huius uicij circūdant: scđm quod Petrus apostolus ait: Christus igit; in carne passus, reliquit nobis exemplū: q̄a passus est in carne, desijt esse a peccatis: ut iam nō hominū desyderijs, sed uoluntati dei, qd reliquū est in carne, uiuat tēporis: id est uiuens pro tempore, desinentibus in carne peccatis, uelut in finibus habitet carnis. In his finibus posita regina Saba, quæ typum gerebat ecclesiæ, ueri Salomonis meruit audire sapientiā. Tales igitur terminos deus lumine gratiæ suæ atq; agnitionis illustrat. **k** Post eū rugiet sonitus: siue ut alij dixerunt: fremet uox. **l** Tonabit uoce magnitudinis suæ: & nō inuestigabitur cum audita fuerit uox eius. Cū positus in extremo terræ hominib;, deus in memoria uenerit: ilico sup infirmitate mortalitatis suæ, gementes ad eum rugiēt: sicut propheta ait: Rugiebā a gemitu cordis mei: & tunc hic rugitus faciet sonitū in affectu orationis, clamanū ad deū: qui pueniat usq; in cœlū. Vnde & tonabit eis dominus uoce preceptorū suorū, ut timeant a facie eius. Quo fragore tonitruū simul agnosce: quia deus ante desyderiū eorū inuestigabilis sit & immensus. **m** Tonabit fortis in uoce sua mirabiliter: q̄ facit magna & inscrutabilia. Alij dixerūt: tonabit deus. Deus mirabiliter operat;: quando istud tonitruū nominis sui quo in toto mūdo famæ ei; noticia crebrescit: in aurib; facit animæ psonare. **n** Qui præcipit niui: ut descendat sup terrā: & hyemis pluuijs rē. Niuem candorē gratiæ quæ per baptismū fidelibus spū sancti dono tribuit; superius dixim; posse significari, & exempla

SS 3 illic testimo.

Phil. 3. b

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

1. Pe. 4. a

Commen.

E illic testimonio de scripturis multa protulimus: de quib⁹
 & illud Dauidicū, ubi ait in psalmo: Nive dealbabuntur in
 selmon: qd̄ est, i umbra. Hoc igit̄ ait, qd̄ celestis, id est de⁹
 de celo ueniēs, reges quoq; discreturus sit & separaturus:
 siue in umbra sint dealbādi: ubi hoc mihi significare uidet̄:

quia regeneratio uetu/
 stissimorū hominū in
 christo, obūbrante spi/
 ritu sancto esset efficiē/
 da. Hæc igit̄ gratia, ni/
 uis noīe significata: ex
 præcepto diuinitat̄ de/
 scendit in terrā, qd̄ est
 p̄ iesum christū uenit
 ad hoīes: per quā uetu/
 stas nostra instauraret̄
 in melius. Contra hæc
 gratiā christi, tribulati/
 ones p̄secutionū futu/
 ras, in pluuijs hyemali/
 bus uoluit indicare: &
 propter graues pressu/
 ras, hyemales pluuias
 dixit: q̄s tñ imber for/
 titudinis spūsc̄ti, esset
 superaturus: quia eis
 dictū est: Nō enim uos
 estis q loquimini: sed
 spūs patris uestri, qui
 loquit̄ in uobis.

Matth. 10. c

F

2. Co. 1. b

ps. 147. b

Quā in manu omnīū signat: ut noue/
 rint singulū opa sua. In manu, id est in liberi arbitrij potestati:
 sed in imaginē & similitudinē dei, qua hō est a deo cōdi/
 tus & creatus: habet hanc sapientiā ueluti quodā signo diui/
 næ operationis impressam: ut iuxta liberi arbitrij iudicium,
 nouerit unusquisq; hominū opa sua: siue ut alij dixerūt, in/
 firmitatē suā nouerit: id est ut uasa fragilia se subita morte
 cōfringi. **I**ngrediet̄ bestia latibulū suū: & in antro suo
 morabit̄. Bestiā istam, inuentorē malorū diaboli nō absur/
 de sentimus: qui idcirco & singularis ferus dicitur: quia p̄ce/
 dit siue superat malicia eius, maliciā omnīū operantiū in/
 quitatē. Hæc igitur bestia rationalis, ingrediet̄ latibulum
 suū, p̄c̄t̄ scilicet hūanū: qñ ex p̄missū iudicij dei, potestātē
 accipit hominibus dominādī: & in antrū qd̄ suū fecit, sibi
 constituit habitationē. Siue antrū uel etiā latibulū diaboli,
 omnes peccatores intelligēdi sunt: duri uidelicet infidelita/
 te uel laxei: q̄s uitijs suis atq; illecebris possidet: & in quorū
 cordibus criminibusq; requiescit. **A**b interioribus
 egredietur tempestas: & ab arcturo frigus. Non mihi uidet̄
 quod de istius mundi plagis, siue qualitatibus, uel etiā secre/
 tis eius motibus dixerit: sed quēadmodū diximus antrum
 siue latibulū dāmoniorū, esse humana præcordia: ita hæc
 interiora cum ea ingressi fuerint, secreta eorū & abdita intel/
 ligamus cōsilia: unde in hūc mundū p̄secutionū tēpestates
 uenire credūē: ut & peccatores cōterant sicut ægyptios, qui
 bus uenit immissio p̄ angelos malos. Et sancti eadē tēpestate
 tribulationū nimia cōturbent̄: sicut quidā eorū ait: Graua/
 ti sumus supra uirtutē, ita ut tederet nos etiā uiuere. Frigus
 quoq; eius infidelitatis immittit̄, ut a charitate dei & calore
 fidei discedentes, in algore negationis incurrant: quæ oīa
 immittit̄ dāmones per ministeriū & sentētias principū &
 infidelitū potestatiū. Arcturus uero, qā in sinistra mundi est
 cōstitutus, aduersariā partē significat: de cuius climate uen/
 tus aquilo gelidus spirat cōtra meridiē. **F**lāte deo cō/
 crescit gelu: & rursus rē. Quod hic dixit flāte deo cōcresce/
 re aquas, id est glaciari & cōcretas fieri: in psalmo ecōtrario
 dicit: Flauit inquit spūs eius & fluent aquæ, id est resoluē/
 ac defluēt. Sed siue hic flāte deo siue in psalmo flabit spūs
 eius, iubēte deo, siue iubebit spūs, intelligere possumus. Et
 qd̄ hic dixit, cōcrescit gelu: hoc in psalmi superiore uersicu/
 lo ait: Emittit cristallū suū sicut frusta panis. Ita aut̄ hyemali
 tpe fieri nouim⁹, ut flāte, id est iubēte deo, nimio frigore dē/
 setur, uel etiā cōcrescāt aquæ: & iterū tepore aeris resoluant̄.
 Sed in mysticos uero intellectus in preteritis generatiōib⁹

ob meritū suū relinquentē deo genus humanum: flatu oris
 dei & iusticiæ eius manante sententia, dum remouetur ab
 igne diuino, omnis creatura cōcreta est tanq; gelu: & a uera
 dei cognitione, frigoris sui immēitate cōstricta. Nunc uero
 p̄ gratiā domini & saluatoris nostri, sicut ait Petrus aposto/
 lus: Tēpora ignorātiæ

G

Act. 17. g

despiciēs de⁹: rursus
 ab illo algore obliuio/
 nis atq; duricia: quæ si/
 cut longi teporis gelu
 obduruerat, charitatis
 dei igne soluunt̄ aquæ
 populorū, ut fluant &
 recurrant ad deum.
Fruentū desy/
 derat nubes: et nubes
 spargunt lumen suum.
 Hoc est frumentū de
 quo dominus in euan/
 gelio ait per parabolā,
 dicens: Colligite sica/
 nia i fasciculos ad cōbu/
 rendū: triticū autē con/
 gregate i horreū meū.
 Proinde hoc uiuū fru/
 mētū, doctores quosq;
 ecclesiæ: qui uelut nu/
 bes portāt aquas euan/
 gelij, audire desyderat:

Nunquid

sicut & illi qui erant de hoc frumento dominico, habitātes
 Antiochiæ pyrsidæ: rogabant Paulum & Barnabam, ut lo/
 querent̄ eis uerbū dei: quod fecerunt apostoli suadentes p̄/
 manere in gratia dei. Cornelius quoq; ad Petrū ait: Nunc
 ergo omnes nos in conspectu tuo assumus audire omnia
 quæcūq; tibi præcepta sunt a domino. Et Moyses ait: Ex/
 cipiat uelut pluuiā eloquiū meum: & descendant sicut ros
 uerba mea. Vnde & apostolus ait: Ego plantauī, Apollo ri/
 gauit: sed deus incrementū dedit. Hæc nubes potest & ipse
 dominus, id est assumptus homo in deum intelligi: sicut p̄/
 pheta prænuñciauit, dicens: Ecce descendet dominus in nu/
 be leui in ægyptum: per quem diuina gratia & doctrina cōe/
 lestis, mūdo effundenda prænuñciabāt. Et pulchre nubes
 leuis dicitur: siue quia ipse saluator peccatū nō fecit agnus
 dei: siue quia uirgo Maria mater domini, nō est uirili semē/
 re aggrauata, leuis nubes est dicta. **E**t nubes spar/
 gunt lumen suum. Lumen utiq; euangelij, prædicationū co/
 ruscatione mittentes: lumē euangelij spargunt supra corda
 credentiū. Alij uero interpretes dixerunt: Et ipsa p̄ circuitū
 uertitur in gubernaculis, ad operanda omnia quæ manda/
 uerat eis. Hæc sunt igitur quæ mādauit & præcepit ceteris
 nubibus suis, dicens: Ite in uniuersum mūdum, prædicate
 euāgelium uniuersæ creaturæ. Proinde quasi uento spiritu
 dei, quo ut nubes agebantur, prohibiti sunt ire Bytiniā,
 & de Iudæa Romam illis transire præceptum: & ita sicut ista
 æditio continet, orbem uniuersum lustrantes circumierūt.
Siue in vna tribu: siue in terra sua: siue in quocūq; lo/
 co misericordiæ suæ eas iusserit inueniri. Hoc est quod ipse
 dominus ait in euangelio: Eritis mihi testes in hierusalem
 & Samaria, & usq; ad ultimum terræ: ubi illud precipue in/
 tuendū est, quod ait: In quocūq; loco misericordiæ suæ iusse/
 rit inueniri: ubi per gratiā christi, atq; pietatis suæ misericor/
 diam, significauit ad fidē reuocandos. **A**usculata hæc
 Iob & cōsydera miracula dei. Admonet heliū ut sacramēta
 in christo & ecclesia adimplenda, Iob aure cordis diligen/
 ter intēdat: & in mētis suæ specula cōstitutus: ubi etiā uigi/
 lantia cōtueniendi doceat stare: cōsyderet miraculorū dei futu/
 ra mysteria: quæ per nubes rationales operaturus sit.
Nunquid scis qñ præcepit deus pluuijs: ut ostende/
 rent lucē nubib⁹ eius? More p̄phetarū pro factis futura com/
 memorat. Præcipit igitur deus pluuijs euāgelicis, ut nubib⁹
 suarum lucem, id est sancta opera sua doctores p̄ infusionē
 fidei demonstrarent: & hæc ad illuminandos homines mi/
 sericordia celestis operatur.

Act. 14. d

Act. 10. l

H

Deu. 32. a

1. Cor. 3. b

Esa. 19. a

Mar. 16. d

Act. 1. a

Nunquid

A **¶** Nunquid nosti semitas nubium magnas/et perfectas scientias. Hic dum dicit perfectas scientias, de rationalibus se nubibus euidenter ostendit dicere & predicatorum uisus: & subtilium sensuum semitis. Dic mihi quæso: si cognoscere potuisti, quæ semitæ in nubibus sunt magnæ & perfectæ scientiæ: Egiurabat hæc

dicēdo: apostolicus nu-
bes: quarum una citis-
sima nubes ait ad sal-
uatōrē: Tu es christus
fili⁹ dei uiui: quā quo-
niā suspensa a terra &
proxima erat coelo: re-
spondit ei dñs: Hoc ti-
bi nō reuelauit caro &
fanguis: sed pater me-
us. Alius uero Aposto-
lus tanq̃ nubes plena
aquis pfectæ scientiæ.

a tonitruo euāgelij co-
piofum imbrem effun-
dit ita dicens: In prin-
cipio erat uerbum &c.
Quo ualidissimo to-
nitruo ubiq̃ resonan-
te: ut omnē terram ad
fidem religionis, tre/
more concuteret: alius in Iudæa per iteratam natiuitatem
exortus: uelut parua nubecula ita creuit, & flante spiritu di/
latatus est: ut pluuias mysteriorum, a sæculis secretorū per/
fectæ scientiæ, usq̃ in illyricum spargeret, aliasq̃ totius mū/
di regiones largis effusionibus irrigaret. Et hinc est ut ali/
q̃ eorū appellarent filij tonitruui: alius uero dicere filiū suspē/
dentis aquas. b ¶ **T**ōne uestimēta tua calida sunt/cū per/
flata fuerit terra austro. Alij dixerūt, tua stola calida est. Hoc
qdē uerū est: qđ meridianus uentus sit calidus, quo flante
etiā uestimēta hominū, uel corporū, quæ animarū uestimē/
ta sunt cōcalescunt. Sed quia nubes, hoīes sanctos, ueritas
prophetiæ nos intelligere compulit: uentum calidū a meri/
die spirantē: feruentē fidem, uel gratiam spiritus sancti ardē/
tem & clariū illuminantem intelligamus, uel ipsum domi/
num nostrū, de quo legimus: Deus ab austro ueniet: quo
rationalē terrā perflante, uirtutes animi quæ sunt uestimē/
ta interioris hominis inardescunt: & ideo uestimenta appel/
lantur, quoniā ipsi qui eis utitur, pulchram animā faciunt
& decorā. Et ob hoc hortatur Apostolus dicens: Fratres in/
duite uos fide electi dei & dilecti uiscera misericordiæ be/
nignitatē, humilitatē, modestiā, patientiā, & cetera. Et hæc
igitur ab heliu sicut & alia spiritu prophetiæ dicuntur.

Ca. XX XVIII

Respondēs

curus fuerit homo deuorabit. Dixi tibi quidē o Iob, ut ostēderes mihi qd loqui possem: sed hæc ipsa quæ de deo dicor quis ei ausus est loqui? Certe si locutus fuerit quispiam, qd ei omnino non expedit: pro hoc ipso peccato temeritatis & irreuerentiæ deuorabitur, ut hic heliu ait. Ita in psalmis legimus: Deuorati sunt iuxta petrā iudices eorum: ubi intelligitur peccato diffidentia deuoratos atq; absorptos iudices populi Israelis in eremo: qui non crediderūt quod posset de petra, aquarū flumina uirtute diuinæ promissionis educi. **f** **A**t nunc nō uident lucē. Subito aer cogetur in nubes: & uentus transiens fugabit eas. Ita infelicitate huius modi excacati sunt: ut fiant quēadmodū aer quādo crasse scit in nubes: & ita in iusto iudicio dei uelut uēti in impetu auferētur: sicut impij quos deijcit uentus a facie terræ. Alij dixerunt: oibus autē nō est uisibile lumen, qd fulget in nubi bus & spūs transit & fugabit eas. Hic mysticū nescio quid locutus est, qd iam nō oibus resplendet illuminatio euangelij. His utiq; non resplendet, quorū sensus excacauit de⁹, ut non uideant lumen euangelij gloriæ christi: qui est imago inuisibilis patris. Hic igitē spūs iustæ sententiæ dei, fugabit eos a cōtū beatorū: ut nō uideant lumen euangelij gloriæ christi. **g** **A**b aquilone aurum uenit: & a deo formidolosa laudatio. Audiui quēdam ita dicentē, quod ætatis tpe sol in aglone nascente aurora ardentior rutilet: ita ut ipse sol colorē aurēū præferat: & inde heliu loqui uideatur aurū uenire: id est mundo flāmeam rotam solis oboriri: & super hoc præclarum sydus sit ad deū hominibus formidolosa laudatio. Nos autē aurū sanctos intelligim⁹ qui secundū spiritalē sensum ab aquilone diabolo, sanguine domini redimunt. Hoc igitur modo uenit ad deū cōtū sanctorū cum tremore laudantium eum: ac sibi cum quadam formidine, incredibile arbitrantium, quod potuerunt de hoste grauissimo liberari. Quotidie quoq; examinationibus uelut aurum flammis tentationum excoctum, de fornace mundi istius eruuntur. Alij dixerūt, ab aquilone nubes coloris aurei: in his est magna gloria & honor omnipotentis: non inuenimus similitudinem uirtutis eius. Ita em̄ sanctos homines qui sunt nubes dei, tentat frigor aquilonis, ut eos preciosos, & igne charitatis, rutilos reddant. Et idcirco magna gloria domini & honor omnipotentis est. Non inuenitur alius similis uirtutis eius, qui tanta bona ex rebus contrarijs speret.

b. ¶ Digne cum inuenire non possumus. Magnus fortitu
dine et iudicio et iusticia: et enarrari non potest. Ideo timebūt
eum viri: et non audebāt contemplari omnes qui sibi viden
tur esse sapientes. Quoniam, inquit, sicut fortitudo ma
gnus & potens est deus: ita iudicio & iusticia verus est

SS 4 & enarrari

Matt 8.16.b

Job. 1.

B

Abacuc.3.2

CoR.3.b

Mattb. 24.

Ps. 113.

E & enarrari non potest. Idcirco sicuti est, a creatura sua quae adeo imbecillis est & infirma non potest inueniri: propter quod magni uiri atque cordati, non praesument scrutari incomprehensibilem, neque contemplari inuisibilem conabuntur. Hoc autem totum in sancti Iob exprobrationem dicitur: qui dixerit se a deo, si ne ullo iniquitatis merito flagellatum. Alij dixerunt, quod iuste iudicat non putat audire eum, propterea timebunt eum homines: timebunt quoque & sapientes corde: hoc inquit, quia deus iuste iudicat: apud quem non est persona-rum acceptio. Omnes sapientes & idiotae considerantes semetipsos, timebunt eum: scientes quia secundum modum iustitiae suae ultor iniquitatum est: exau-

R diet enim iniqua patientes. Ca. XXXVIII
Espondens autem Iob dominus de turbine dixit. Sermo ne terribili & increpatione arguendus Iob: respondit a domino accepit: hoc enim ipsum quod de turbine dicitur: ad terrorem pertinet obiurgationis: quod esset ut dixi increpandus a domino. Dixerat enim Iob se iustum iniuste a domino castigatum: de turbine ergo dominus ait. **Q**uis est iste inuoluens sententias sermonibus imperitis? His uerbis amouetur heliu cum suis confusis atque permixtis disputationibus contra Iob: ubi dei uerba uidentur intelligi. Et si tu o Iob loquendo talia in me, delicta aliqua commisisti: iste quis est qui te audeat redarguere: praesertim cum ad increpandum non sit idoneus qui uelut melior obiurgare te debeat. Amoto igitur heliu de medio cum imperitis eius sententijs, conuertit se dominus ad Iob & ait ei: ut ad increpationem eius audiendam se prepararet, dicens hoc modo. **A**ccinge sicut uir lumbos tuos etc. Omnis igitur qui cum deo est locutus, lumbos prius castitate iubeat accingere. Populus etiam legem auditurus, & pascha celebraturus in eremo: lumbos mentis iubetur accingere: ne fluctuantes sinus carnalium cogitationum, gressum sanctae conuersationis impediunt: uel super lumbos nostros corporeos uestimenta praecingi mus. Dicendo ergo. **U**bi eras quando ponebas fundamenta terrae. Deo respondere non potuit: quasi hoc modo loquitur ei deus. Tu igitur Iob, qui circa unum homunculum iniuste me arguis operari: ubi eras cum ego mundum quem ex nihilo feceram gubernare: & cum omnem creaturam moderatione iustitiae regam: in te era iustitiae aliquid acturus? Hic deus hoc sermone sub animalium, auiumque uocibus, magna & ualde obscura & ecclesiae sacramenta contextit. Deus ergo secundum mysticos intellectus in praedestinatione apostolos praecipuos sanctos ecclesiae fundamenta constituit: sicut ait Apostolus: Superaddificati, inquit, super fundamenta apostolorum & prophetarum. Siue ut alij dixerunt: ubi eras cum fundarem terram: id est cum ecclesiam de terra humani generis congregata, uirtute fidei stabilirem. **Q**uis posuit mensuras eius si nosti: uel quod tetendit super eam lineam. Virtute sua deus & potentiam mensurasque & mundi conditionem describit: super quem lineam boni rectique operis sui tetenderit. Aliter: mensurae ecclesiae sunt a solis ortu usque ad occasum: in qua adhuc mensurae intelligi possunt aequalitas & plenitudo trinitatis: cui ecclesiae dicitur per prophetam: In exitu eius dilata locum tabernaculi tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas, longos fac funiculos tuos, & clauos tuos consolida: ad dextram & sinistram penetrabis: semen enim tuum gentes hereditabit: & ciuitates desertas inhabitabit. Super has igitur mensuras locorum omnium: uniuersum mundum rectae fidei tetendit: ut esset omnibus in christum credentibus labium unum: haec ergo mysteria ante saecula constituta, Iob quippe qui dum non esset scire non potuit. Siue mensuras ecclesiae, diuersitates gratiarum recte intelligimus, quas Apostolus diuisionis spiritus appellauit: qui ita cum de diuersis gratijs diceret, ait: Haec autem omnia operatur unus atque idem spiritus diuidens unicuique pro-

ut uult. Itē ait, unicuique autem nostrum, data est gratia secundum mensuram donationis christi. Per has igitur gratias intentio est contemplationis, uelut linea recte credentium in deo: sicut dicitur in Actibus apostolorum. Erat illis cor unum & anima una in deum. **S**uper quo bases illius solidatae sunt. Vnde potuit creatura

R Espondens autem dominus Iob de turbine, dixit: Quis est iste inuoluens sententias sermonibus imperitis? Accinge sicut uir lumbos tuos: interrogabo te: & responde mihi: Vbi eras quando ponebas fundamenta terrae? Indica mihi si habes intelligentiam. Quis posuit mensuras eius si nosti: uel quod tetendit super eam lineam? Super quo bases illius solidatae sunt? Aut quod demisit lapidem angularem eius, cum me laudarent simul astra matutina: & iubilarent omnes filij dei? Quis conclusit ostijs mare, quando erupibat quasi de uulua procedens: cum per-

ra rationalis & sapiens opus creatoris ante quod esset ipsa cognoscere: cum etiam nunc uix posset aliquid qua ex operibus eius sensu attingere. Aliter, super quo bases terrae ecclesiae solide stabilium, nisi super christum petram, qui est principium fundamentorum eius. Bases autem ecclesiae sunt sancti quippe potentes & fortes: a quibus eadem sustinetur & regitur. Alij dixerunt, super quo circuli eius fixi sunt: ut intelligamus pondus roboris mundi secundum illud sensum esse: quo psalmista de hoc loquitur, dicens: Etenim firmavit orbem terrae qui non commouebitur. Circuli enim rotundi figura, est figuris ceteris pulchrior. Nam circulus ex omni parte sibi est congruus & aequalis: totusque per semetipsum solidus uadit: & inter oculos accipit, per suum infinitum habitum: quia sine ullo fine semper in seipsum recurrit, & inexplicabiliter ducitur. Hic igitur significare mihi uidetur hominem in nullo sibi aduersantem, neque se ex parte aliqua oppugnatum quales erunt in futuro beato saeculo: tunc enim caro non concupiscet aduersum spiritum, & spiritus aduersus carnem. Quauis huiusmodi pacis beatitudinem etiam in hoc saeculo nonnulli sancti ex parte praesenserint: non quidem nullam interioris exteriorisque se in ipsis sentiendo discordiam sed hostilius uitiorum exercitum resistebus fortiores superando uirtutibus: ut helcana pater sancti samuelis uir unus dictus est: Sic itaque totus in se erit sibique conueniens: & immobiliter in illa gloria ac sine fine consistens. Hi igitur circuli figurati per dilectionis dei copulam, ligno crucis affixi sunt: & unusquisque eorum dicit: Confido enim, quia neque mors neque uita, & cetera. **Q**uis demisit lapidem etc. Hic lapis angularis christus qui a deo patre positus est in fundamento terrae diuinae: ipse est enim non solum fundamentalis, sed & angularis: in quo duo populi, iudaeorum uidelicet & gentium continentur. De quo & psalmista ait: Lapis quem reprobauerunt edificantes hic factus est in caput anguli: Et Apostolus ait: Ipso summo angulari lapide christo iesu in quo omnis structura copaginata crescit in templum sanctum. Hunc igitur per demisit in terram ut in fundamentum poneretur. **C**um inquit laudaretur simul etc. Demisso itaque in fundamentis sion lapide preciosissimo: qui est secundum hominem de caelo coelestis, laudauerunt, inquit, me simul astra matutina & iniubilauerunt omnes filij dei. Astra & filij dei angeli intelliguntur: qui in natiuitate saluatoris exultauerunt: Sicut ait angelus ad pastores. Ecce euangelio uobis gaudium magni: quia natus est saluator qui est christus dominus in ciuitate Dauid. Item euangelista: Et subito facta est cum angelo multitudo & cetera. Ideo autem angeli astra matutina dicuntur, quia inter creaturas rationales primi facti sunt in die qui est christus, & filij dei sunt: non solum filij tenebrarum: sicut illi qui de eorum numero collapsi sunt facti non solum filij tenebrarum: sed etiam rectores tenebrarum, id est hominum peccatorum. Tunc uoce magna sicut supradictum est laudauerunt me omnes angeli mei: Quodammodo in illius ouiculae humani generis salute laudantes deum gauisi sunt. Item astra matutina omnes filios ecclesiae non absurde sentimus: qui per baptismum renascuntur christo: sicut ait Apostolus ad ecclesiam scribens: Omnes uos estis filij per fidem in christo iesu. Hi ergo, propter uigiliam matutinam, in qua dominus resurrexit, astra matutina dicuntur: uel per incipiētem eis gratiam nouo lumine: unde & neophyti nuncupantur. **Q**uis conclusit ostijs mare etc. Cum in conditione mundi aqua omnem terram operiret & tenebrae essent super faciem abyssi: tunc secundum fidem libri Geneseos, precepit deus die tertio, ut omnes aquae locum unum congregarentur: Quibus etiam terminum finemque imposuit: ne se foras limites suos: ad operiendam terram rursus effunderent. Vulua de qua mare procedebat

Eph. 2. d

Esa. 54. a

1. Cor. 12. b

Roma. 1. g

ps. 117. c
Eph. 2. d

Luc. 2. b
Ibidem

Gen. 1. a

A procedebat *κατακρησιν* ipsam terram subiacentem possu-
mus intelligere, ut de ea & in ea aquam creatam a deo esse
credamus. Duas enim partes mundi magnas, coelum & terram
deus ex nihilo fecit: & ima earum de materia informi: ceteras
autem creaturas distinctas siue formatas instituit, inter quarum
creationem, & aquas cre-
dimus factas: quarum
quidem conditionem, in
principio Genesis scri-
ptam non legimus: alia
vero pene omnium
factura in libris domini
cis recensetur: licet &
de ipso mari sanctus
David dixerit, cum de
beato viro loqueretur.
Spes eius in domino deo
ipsius, qui fecit coelum

Gen. 7. b

B

& terram, mare & omnia quae in eis sunt. Hunc ergo maris
processum, effusionem aquarum dicere mihi uidetur: qui
de occultis ueniarum terrae sinibus emanabat & operiebat omnem
faciem terrae. Quod in diluuium manifestius factum legimus: ubi
dicitur: Et omnes fontes abyssi magnae erupti sunt. Proinde uul-
uam maris, terrae sinu dictum existimo, ut mare de eadem proce-
deret nouerimus. Sed dicit aliquis. Ego aquarum moles, coelo
& terrae dico esse coeigenitas, & simul creatas. Denique de aquis
quemadmodum & de terra fecit deus siue produxit ceteras
creaturas. Si ergo hoc opinionem istam confirmat: ut ideo
& aqua ex nihilo creata dicantur: quia & de ipsis alia & alia
in ipsis iubente deo quae plurima animantia processerunt: de
coelo quid dicemus, quod est pars mundi praestantior: de
quo non legimus, quod ex eo quasi de informi materia aliquid
procreatum sit. In quo etiam quod ad maiorem decoris eius perti-
net pulchritudinem, stellas ac diuersos astrorum globos de-
tis fecit, ordinauit, & composuit. Et iuxta hanc assertionem,
meliora erunt maris & terrae elementa: quae coeli, cuius ornatum
pulcherrimum admirantes suspicimus, quam praecellit uel ma-
xime ceteras creaturas. **A** Cum ponere nubem uestimen-
tum eius: & caligine illud. Cum ergo ait, magnus sit mare la-
titudine & longitudine & profundo: per fortitudinem tamen poten-
tiae suae illud uelut paruulum elementum, nube tanquam uestimento
cointexti & caligine, modicis uidelicet & uilibus rebus operui,
quae assimilantur pannis infantiae. Et quia mare superius di-
ximus, quasi de uulua procedere: seruans translationem nominis,
ipsum mare uelut paruulum procreatum: tanquam pannis infan-
tiae ait caligine obuolutum: siue ut alij dixerunt, & nebula obu-
oluit illud. **B** Circumdedit illud terminis meis & posui terminos
Termini isti, diuini sermones sunt: qui sententia immobilis ue-
lut termini definiti intelliguntur: hoc ipsum est & illud quod sequi-
tur, deo dicente: posui uerbum & ostia. Aliter, quod concludit ostia
ut etiam sanctus David ait: Hoc mare magnum & spaciosum
manibus. Item. Qui descendit mare in nauibus. Et Abacuc.
Misisti in mare equos tuos. Et Esaias: Occidit cetum qui
in mari est. Proinde hoc mare praecipis diuinis, uelut qui-
busdam limitibus sacrorum a loquiorum concluditur: ut de utero
cordis sui, ubi cogitationibus uelut ex semine, curas atque il-
lecebras mundiales uoluptatum & delectatione concipiebat:
ita non in opus quasi parturiendo erumperet: sed effunderet
in diuersa facinora perpetranda. Et ideo cum uidisset pro-
pheta mundum credentem deo, hoc bonum in se continentiae pos-
sidere, gratulans ait ad deum: Tu confirmasti in uirtute tua
mare. Mundum dico fidelis sanctae ecclesiae populum: qui mare
specialiter dicitur, & habitat in hoc mundo. Et iste est ille mu-
dus fidelium: de quo dominus ait: Sic enim dilexit deus hunc mundum:
ut filium suum unigenitum daret pro eo. Est & mundus incredu-
lorum: de quo similiter dominus ait ad discipulos suos: Si mundus
uos odit: scitote quia priorem me odio habuit &c. Sic itaque
duos mundos populorum in hoc corporali & in aeniali mundo
uicimus habitare: qui & duo maria secundum exemplum
superius positum dici possunt, ab hoc scilicet mari aquarum
metaphoricos nomen accipientes, quia & domus bona si-
ue mala & ciuitas optima, siue pessima. Mare uero tropicos
dicuntur populi fluctuantibus qui in hac uita inquieto motu

incertoque iactantur. Cum ponere nubem uestimentum
eius, & caligine illud uelut pannis infantiae obuoluerem. Nu-
bem omnia operientem spiritum sanctum, creaturis omnibus insu-
sum ac supersum accipiamus, de qua ait: Spiritus domini superferebat su-
per aquas. Caligo autem quicquid est inane transmundum, ubi

Gen. 1.

leuitas est, id est retro
defectus intelligi potest.
Moraliter autem iuxta
authoritatem scripturae,
nubes sunt unus quis-
que ueritatis annuncia-
tor. Horum igitur uer-
bis consolatoris atque
doctrinae, rorando desit
per ait dominus, mundum fide-
lium ab aestu tentatio-
num protegi eique um-
bram supra promissio

ne aeternae beatitudinis praeui, hoc est uestimentum per
sanctos meos ministros euangelij ei super mare populo-
rum expandi: ne uidelicet infideli caumate torreretur.
Quod etiam mare populorum intra praedicationem perfectam
euangelij positum, propter mortem infantiam in quibusdam lactea
doctrina, uelut uilioribus uestimentis operitur, eo quod sa-
cratiora mysteria non ualeant intueri: quae sunt eis intelli-
gentiae inuoluta caligine. Circumdedit illud terminis meis:
& posui uerbum ostia. Hucusque uenies & non procedes am-
plius: & hic confringes tumentes fluctus tuos. Terminis, in-
quit, deus mandatorum meorum, praedictum mare, intra unius fi-
dei confessionem congregauit atque conclusit: & ad condensandum
se, fortissimum illi uerbum charitatis opposuit: ostia quoque infide-
litatis obstruxit: ut quatenus haberet repositum ac persecutionum uiolen-
tiam: defixos obediuntiae limites transgredere compelleret. Nunquam
charitatis meae circumspecta transiliat: cui dixi: Hucusque ue-
nies & non procedes amplius: & hic confringes tumentes
fluctus tuos. Id est si qui forte cogitationum malarum flu-
ctus te intra pelagus tui cordis exagitant: uentusque ualidus
pressurarum te funditus commouere pertentat, de statu quoque
tuo in aridam siccitatem, uelut in arenas steriles impellat:
hac munimenta fidei & charitatis meae caue ne transeas: &
ita fiet ut minarum ueterum insurgentis alij in petra ualidissima dis-
soluantur. **C** Quod post ortum tuum praecipisti. Hoc dominus
ait ad Iob quod conditarum ac secretarum rerum suarum per gyros suos
recurreret ad ordinata loca redire quidie ipse disponat: & id-
circo Iob arguit: quod deum factorem & gubernatorem rerum omnium
diceret, nullo moderamine aegritatis operatum: & quasi ita dicens
ait ei: Tu qui ualde sapienter te arbitraris, & quasi coequalis
lucem meam fueris fabricator, & de meis iudicijs disputare pos-
se credis: si elementa astrorum praecipit implere creatoris, te
fortitan disponere ministerij sui per gyros cursum: cum ista prius
quam tu in Adae per me existeres sint creata. Aliter. Hoc dilu-
culum saluator noster est: quod & sol iustitiae appellatur. Ipse calore
fidei & splendore gratiae suae, ecclesiam mundum scilicet rationalem
illuminat. Igitur nunquam tu Iob praecipisti huic diluculo, ut oriret
de coelo, respiceret his qui sedebant in tenebris & umbra mor-
tis: quemadmodum ergo tu Iob post initium tuum percipere non po-
tueris aternis, ut mundo in erroribus tenebris constituto esset dilucu-
lum: ita nec post mortis occasum eius, resurrectionis & locum
gloriae eius in dextra patris sui ostendere potuisti: quem post mortem
quam sponte suscepit, ad me iterum reuocaui. Sic ipse dominus Iesus
ait in euangelio: Si ergo uideritis filium hominis ascendente ubi erat
prius. **D** Et tenuisti concutiens extrema terrae. Potest
hac terra ecclesia intelligi: de cuius fundamētis dominus superius di-
xit: de qua in extremis terris: id est in nouissimo saeculo excutiedum
sunt peccatores: ita ipse dominus ait: Ecce mandabo, & concutiam in omnibus
gentibus domum Iherusalem, sicut concutit triticum in cribro. De ergo quod secundum
prophetam mensus est aquis pugillo & coelos palmo potestauerit &
tribus digitis terram appedit, ipse per magnitudinem utraque manu
tenens margines terrae: quasi cribrum huc atque illuc concutit, siue
excudit tanquam uestimentum: ut impios uelut paleas & loliū excu-
tiant a frumeto iustorum. Proinde hac omnia operantis non solum for-
titudo, uerum & iusticia demonstrat: & inde est quod sanctus Iob dominus
cum increpatione loquitur: quare dixerit innocenti sibi poenam accer-
rimae retributionis illatam. Secundum morale uero sensum intelligitur
locus

D

ps. 103. c
ps. 106. c
Abacuc. 3. d
Esa. 72. a

ps. 73. c

Ioh. 3. b

Iob. 15. c

Iob. 16. b

Amos. 9. e

Esa. 40. e

F loci huius, ut aestimo facilius exitus est: ut terram interpretemur naturam humanam: quia ab humo homo dictus est: & extrema sunt sanctorum uita: quia in carne positi, sine carnalibus illecebris uiuunt. Et ideo in extremis terrae dicuntur: de terrenis actibus euntes, non in medio tamquam in tota carne uiuentes. Haec igitur extrema, siue fines terrae in manu domini sunt: sicut ait propheta: Quia in manu eius sunt omnes fines terrae: quos hic ait dominus se tenere atque custodire, ut tremata faciat eius, sicut de eo propheta ait: Qui respicit terram & facit eam tremere.

ps. 94. b Et ita de terra eorum excutit impios: quos utique execrandos mores intelligimus uitiorum. Excutit ergo dominus a sanctis suis huius mundi impios: quando eos ab illis purificatos, constituit innocentes. De talibus impijs & peccatoribus propheta dicebat: In matutino, id est in cognitione scientiae dei, fidei in me lucerna nascente, interficiebam omnes peccatores terrae, ut disperderem de ciuitate domini: qualibet utique anima sancta, omnes operantes iniquitate. Siue in nouissimo tenebit deus mundum, quasi reum ad iudicium suum: quo tempore extrema etiam terrae, conscientiae tremore quatentur, ubi minimos quosque in extremis terrae intelligere possumus, qui & ipsi iusto iudicio dei, ut superbi & impij de terra mansuetorum excutendi sunt: Beati enim mites, quoniam ipsi possidebunt terram.

ps. 103. d **Matth. 5. F** **ps. 100. b** **Matth. 5. F** **1. Cor. 15. g** **Esa. 58. b** **Zach. 3. 2**

Restituetur ut lutum signaculum: & stabit sicut uestimentum. Auferetur ab impijs lux sua: & brachium excelsum confringetur. Nunquid ingressus es profundum maris: & in nouissimis abyssi deambulasti? Nunquid aperta sunt tibi portae mortis: & ostia tenebrosa:

Et ita de terra eorum excutit impios: quos utique execrandos mores intelligimus uitiorum. Excutit ergo dominus a sanctis suis huius mundi impios: quando eos ab illis purificatos, constituit innocentes. De talibus impijs & peccatoribus propheta dicebat: In matutino, id est in cognitione scientiae dei, fidei in me lucerna nascente, interficiebam omnes peccatores terrae, ut disperderem de ciuitate domini: qualibet utique anima sancta, omnes operantes iniquitate. Siue in nouissimo tenebit deus mundum, quasi reum ad iudicium suum: quo tempore extrema etiam terrae, conscientiae tremore quatentur, ubi minimos quosque in extremis terrae intelligere possumus, qui & ipsi iusto iudicio dei, ut superbi & impij de terra mansuetorum excutendi sunt: Beati enim mites, quoniam ipsi possidebunt terram.

Restituetur ut lutum signaculum &c. Signaculum istud, anima hominis intelligitur, quae ad imaginem dei facta est. Expressa est in ea similitudo bonitatis dei, omniumque uirtutum decus. Hoc igitur signaculum imaginis dei & similitudinis, per Adae peccatum attritum fuerat & obliteratum: & rursum per christum iterata impressione restituetur. Quod signaculum nunc quidem per fidem & baptismi gratiam renouatur: & uita meliore, menti insculpetur. Sed in resurrectione totum omnimodo restaurabitur: quando sicut humani corporis lutum in incorruptione repara-bitur: ita & anima cum eo pariter uestimento immortalitatis, uelut stola gloriae uestietur: Vt quoadmodum ipsa gloria & incorruptio immortalitatis, id est christus manet in aeternum: ita & is qui ea indutus fuerit, gloriosus sine fine permaneat. De quo uestimento respiciens ad lutum carnis suae Apostolus ait: Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem: & mortale hoc induere immortalitatem. Hoc tamen diligentius est intueendum, quod in scripturis diuersimodum intellectu uestimenta dicuntur. Vestimentum ergo aliquando dicitur ipsum corpus nostrum: quo anima uelut amictu circundatur: sicut propheta ait ad animam peccatricem: Operiet iniquitas tua, uestimentum tuum. Item uestimenta, sunt animae uirtutes, quibus eadem anima componitur & ornatur. De quibus propheta ait ad iustum misericordias operantem: Tunc erumpet matutinum lumen tuum, & uestimenta tua cito orientur. Et quoniam haec uestimenta uiua sunt & rationalia: non sicut tibi, sed orientur in te. Et peccata aliquando uestimenta nuncupantur: ut Zacharias propheta ait: Et iesus erat indutus uestimentis sordidis. Dixit angelus ad eos qui stabant coram se dicens: Auferite uestimenta sordida ab eo: & dixit ad eum: Ecce abstuli iniquitatem tuam. Supra diximus uestimentum esse gloriam immortalitatis: cuius luce quae nunquam deficit, et homo est aeternaliter uestiendus. Alij interpretes ita dixerunt: Et tu sumens terram lutum: figurasti hominem & famosum eum posuisti super terram, id est creaturis omnibus praeminentem. Dum haec dominus ad Iob loquitur: uahementer arguitur: Secundum autem mysticos intellectus, obumbrate spiritu sancto, figuratus est homo iesus christus de terra Mariae uirginis. Hic igitur homo de luto carnis humanae assumptus est. Lutum hoc loco non propter uilitatem nominis dictum nouerimus: sed propter ipsam materiam, de qua sumptus est christus: ueluti Adam in principio, qui de limo terrae plasmatus est. Et sicut ille per unum existit de sinu terrae: ita & hic per unum creatum se, formatus est in utero matris. Et ita famosus est super omnem terram: unde iam a solis ortu usque ad occasum laudetur nomen domini. **Auferetur ab impijs lux sua &c.** Lux impiorum est huius mundi gloria & felicitas, quae mundo praetereunte

transibit. Sicut & Solomō ait: Lumen impiorum extinguetur: & eorum uirtus & potentia, quae brachij nomine dicta sunt, illi co conterentur. **Nunquid ingressus es profunda maris &c.** Prouidentiam suam de qua cuncta dispensat & regit in his locis multo copiosius sermone significat: Vnde ait ad Iob: Si potes ubique esse & nosse omnia quae creata sunt: & si abditos terrarum sinus penetrare potui: isti: si etiam profunda maris & nouissima eius atque extrema abyssi peruagatus es. Ad increpationem ergo Iob ista dictum. Vbi alij dixerunt: Nunquid ingressus es fontem maris: initium atque originem: unde ipsum mare, quasi de matrice, de mari oceano emanat diceretur uidetur: quod oceani perenni cursu ac recurso fieri nouimus: feruntque hoc atque confirmant, quod illa immensa effusio maris oceanus: per omnium regionum ac quinciarum fluuios itura, uno puncto temporis fiat. At nos tamen scimus omnium dierum ac noctium alternatis successibus: per horas uiginti quatuor uenire: atque unius horae & quinoctialis dodrante transmissio: tardius sine intermissione, siue die uenire, siue nocte: per quinquaginta & quinoctialis horarum refluat, astu uiolentoque impetu siue in operis tantum siue retus magnorum quoque fluminum cursibus ad superiora conscendere, ac per septem eiusdem mensurae horas cursu paulo leniore diffuere, & in ea tantum quae quinquaginta horis fuerant suppleta uacuare. Proinde incredibile uideri potest: quod in eodem mari uelut fons quidam, tantarum aquarum ebulliat: de cuius profunditate & sufficiente abyssu, definito sibi tempore aquae illae in superficie profundant: & rursum recurrentes in eosdem profundissimos sinus decidant: praecipitesque discedant: & a deo sibi constituta lege perpetua, ab imis semper ebulliant atque iterum in ima decurrant: & inde forsitan dixerit deus ad sanctum Iob: Nunquid ingressus es fontem maris: Quoniam deo soli nota sunt quae creauit. Porro secundum mysticos intellectus hoc dixisse deum puto: quod circa finem saeculi pro redemptione hominis ad inferos esset descendurus: ubi per potestatem descenderet deambulasse eum dixit: Quia impossibile erat, ut qui reus peccati infernalibus uinculis teneretur. Ipse enim solus factus est, sicut homo. Ad praesens quidem sine adiutorio, sed tamen inter mortuos liber. Quod autem infernus in imo terrarum sit: Ionas propheta qui specialiter habuit figuram saluatoris, in oratione sua quam in uentre piscis effudit: manifeste demonstrat: quemque in infernum abyssi aquae circumluant: & multis alijs locis scripturae de qualitate inferni loquuntur. Possumus & moraliter hunc locum ita sentire: ut quia mare per figuram, hoc saeculum dici nouimus: profundum eius super omnes iniquos & peccatores: qui quantum illud diligunt tantum in eius obscurissimam profunditatem demergunt: ut omnino non uideant lumen euangelij: & gloriae christi. Nouissima uero abyssi sunt omnes impij & sacrilegi: qui in profundiores peccatorum tenebras descendentes: lasciuiarum nimio fluxu, uelut aquae multitudinem deprimunt: Ad hos dominus noster neminem despiciens: omnesque saluare cupiens: uenire dignatus est: ut corda eorum infidelitate cecata: per gratiam suam illuminaret, & effecti lux in domino fieret templum eius: ut inambulet & inhabitaret in eis, & esset eorum deus. **Nunquid aperta sunt tibi portae mortis & ostia tenebrosa uidisti.** Nulla creatura est quamuis praepotens & fortis: quae dei maiestati posset obistere. Et ideo quia per naturam sentiunt creatorem, cedunt diuinae potestati quae ei omnino nequeunt contraire. Vnde antiqui interpretes ita dixerunt. Nunquid aperta sunt tibi portae mortis. Vbi intellexerunt, quia huiusmodi portae, quae utique metuuntur non sint insensibiles & inanimales: sed sint illi potius spiritus immundi inimici nostri: aduersariae uidelicet potestates: per quas generi humano introitus inuentus est ad mortem. Ipse sunt & ostia tenebrosa: quorum animos maliuolos & obscuritate inuidiae plenos, deus solus perspicit. Igitur quoniam hi de quibus loquimur tenebrae factae sunt recedendo a uero lumine, & potestates sunt tenebrarum appellatae, id est principes hominum peccatorum: idcirco

G
Prouer.

H

Ione.

A torū: & idcirco etiā ostia tenebrosa dicuntur: qm̄ deceptioe
eorū, factus est homini p̄ pctō: tenebras ingressus ad mor
tē. Vbi ergo dictū est, ostia tenebrosa uidisti, qd̄ nos iā expo
suimus: Alij interpretes locū ipsum manifesti⁹ trāstulerūt,
ita dicētes: Aut ianitores inferni uidentes te timuerunt: q lo
cus expositione nō in
digeret, quin potius qd̄
obscure pri⁹ dictū est,
apertissime declarauit
Vel certe in passiōe & i
morte dñi: hāc quā di
citur luce sunt clario
ra: q claustra inferorū
aperuit: & scdō: inde
anias liberauit: leges
tartari exiēs iferos sol
uit, sententiam mortis
resurgens irritā fecit:

principatus & potestates tremantes: qui erant ianitores &
ostia, transduxit fiducialiter: siue palam triūphans in semet
ipso. Secūdu tropicā uero intelligētiā, portā mortis, sensus
sunt nostri: quā portā, tūc uirtutibus clausā sunt: quādo
a uitij obtinent, & p̄ eas mors peccati, ad arcē mentis ingre
ditur. Quā ostia tenebrosa, ideo appellantur: quia in tene
bras peccatorum siue etiā poenarum, aditum pandūt. Itā
itāq portā, siue hāc ostia: aperiuūt hoībus ad salutē, cū eui
ctis uitij rancō hostibus suis expugnatis atq; in fugā uer
sis, sanctitatis eas uirtutib⁹ hoīes aperuerint, ut audiant cū
exhortatiōe sermonē ppheta dicētis: Aperite mihi portas
iusticiā, ingressus in eas cōfitebor dño. Sanctus em̄ homo
ad possidendū sanctitatis testimoniū & uirtutū monilia, cō
seruantis affectu & cōgaudētis ingreditur: quoniam ex parti
cipatiōe thesauri cōmunis, fit illis cor unū & aīa una in deū.
Et ita in hoc mūdo uelut in fornacis examinatione pariter
positi: quasi ex uno ore bñdicunt deū in omī tpe: & semper
laus eius in ore eorum.

B **C** Nunquid considerasti lati
tudinem terrē? Indica mihi si nosti omnia: Quis homi
num nosse poterit, quanta magnitudine distendatur, nisi
ipse solus qui omnia condidit: De quo propheta ait:
Qui mensus est aquas manu, & cōclū palmo, & om̄em
terrā clausit pugillo. Item aliter. Nunquid tu lob prauū
disti latitudinē terrā, id ē ecclesiā futurā: quā p totū mūdū,
crescente ubiq; euāgelio dilataui. Indica ergo mihi si hoc sa
pere, siue aliquādo intelligere potuisti. Siue latitudinem sa
pientiā meā, quā terrā, domui meā, id est ecclesiā tribui:
nunquid ut futura prauidens, oculo mentis accenso per te
metipsum inspicere potuisti? Quā sapientia dilatauit cor
Solomonis, sicut arenā quā est in littore maris: ei⁹ dedit
prudentiā multā nimis, & quā in exitu canitur: & in latitu
dine suarum fiducialiter agit: cuius multiplices sensus & la
titudine disputationū diuissimos, iubet eadem sapientia in
corde hominis describi tripliciter. Hāc ergo uerba possunt
ex persona patris super sapiētiā, quā est filius differta intelli
gi.

B **C** In qua uia lux habitat: & tenebrarum quis lo
cus sit: ut ducas unumquodq; ad terminos suos: & intelli
gas tē. In uia sanctā cōuersatiōis hoīs, lux uirtutū habitat:
tenebrarū uero, id est uitiorū locus est homo peccator: uel
ille locus de quo dicit: Ite maledicti in ignē aeternum, qui
paratus est diabolo & angelis eius. Nosti ergo lob discerne
re uniuscuiusq; meritū, & secūdu iusticiā unūquēq; horū
ad terminos p̄finitos retributiōis perducere: cogitatio
nes cordiū ipsorū, tāq; semitas domorū suorum intelligere
potuisti. Itē, in qua uia, siue terra, ut ali⁹ dixerūt, lux habitat:
lux fidei & cognitionis habitat in corde credentis: siue lux
in terra: christus in ecclesia. Tenebrarū autem, id est ignorā
tiā & infidelitatis locus, est cor insipientium atq; incredulo
rum. Et ideo per quilibet semitas tendant boni & mali, se
cundum meritū ad domū aeternā conuersationis iusto &
bono, domino ducente perueniunt. **C** Sciebas tunc
q̄ nasciturus esses: & numerum dierum tuorum noueras?
Quis hominum nouit anteq̄ sit, quia futurus est, atq; q̄
sue dies annos ue. cognoscat. Item in Adam peccator & fi
lius mortis effectus, quando scire uel sapere potuisti, quod

spiritu & gratia baptismi nasciturus eras de uisceribus ma
tris ecclesiā, & in aeternum secundum nouissimam resurre
ctionem reparandus: & numerum dierum tuorum, qui si
ne fine sunt, unde ipse per temetipsum cognoscere potuisti?

C Nunquid ingressus es thesauros niuis: aut thesauros
grādinis aspexisti: quē
p̄parauī in tēpus ho
stis in diē pugnā & bel
li. Potentiam suam de
us quā etiā in secretis
creaturā suā rebus atq;
q̄ uisibilib⁹ habet, his
uerbis uoluit demon
strare dicens ad lob:
Nunquid ingressus es
thesauros niuis, aut
thesauros grandinis al
spexisti? Non em̄ loca
li: Per quā

sunt quadam in aliqua parte mundi immensa capacita
te spaciola, q̄ moles atq; cōgeries infinitarum niuium in
tra se habeant conditas: ut merito ob hoc, quasi loca thesau
ri appellētur: de qbus olim hāc cōgregatā sint species, quā
quando deus uoluerit proferantur: sed ita est potius, ut in
alio loco ipse dominus ait: Et species agri mecum est. Quā
cūq; em̄ uoluerit facere, statim uoluntas eius in effectum
procedit. Et ideo thesauri nominati, non in aliquo immen
so & capaci loco, sed in eius uoluntate, & dispositione sunt
cōstituti: sicut in alio loco ait: Et species agri mecum est: apud
quem nihil est imperfectum: quia non est aliud cogitare il
lius, aliud facere: sed protinus fit, quod uoluerit. In hac er
go secreta cordis sui dispositione diuina, ubi essent isti the
sauri harum rerum cū adhuc in se corporaliter non existe
rent, interrogatur lob si intrare poterit. Nemo enim secre
tū illud diuinā maiestatis potest adire, siue cognoscere, ni
si filius, qui est in sinu patris, uniusq; naturā atq; substan
tiā. Hāc ergo preparata dicuntur a deo, in tempus ho
stis pugnā & belli. Multis igitur modis ac diuersis alijs in
numerabilibus iudicijs suis deus flagellat & corripit ge
nus humanum: sicut etiam Aegyptios, quos fulminibus
& grandine deuastauit. Et generaliter alijs reb⁹ frequentat
hominum castigationem. Hostili humiliat incursum, terra
rum motu hiatuq; uastat, turbinibus perdit, ruinis op
primit, naufragijs demergit: alijs quoq; plagis innume
ris uerberat, siue lentis infirmitatibus, siue acutis languo
ribus, atq; aerē corrupto, Vnde in Deuteronomio legim⁹,
quā hostibus suis repugnantib⁹ & rebellantib⁹ p̄parat:
ut eis secundum iusticiam suam infligat debitas poenas tri
bulationum. Item aliter. Niuem nunc in bonam par
tem, nunc in contrariam accipiamus: & idcirco sub niuis
nomine p̄figuratum hoc loco corpus aduersariarum po
testatum colligant, quod a charitate dei longe discesserit, id
est deum habitantem in cōlo reliquerit: ut iusto iudicio
dei, proieceretur in terram. Huius autem niuis & grand
inis, quasi in quandam duriciam suā naturā oblita transie
rit, quasi quadam secreta, cogitationum scilicet machina
menta, thesauros deus uoluit nominare: sicut propheta
Ezechiel de eorum principe ait: In multitudine negociatio
nis tuā impleta sunt interiora tua iniquitate. Huiuscemodi
igitur dominus cogitationum omnium solus cōgnitor p̄
scrutatorq; est. Hos inquam thesauros qui per anigmata
niues & grandines nominati sunt: ait deus se p̄parasse in
tempus hostis diēq; pugnā & belli. Et quoniam insipien
ti corde nūq; ad deum conuersuri essent, dispensatio
ne diuina magistri poenarum effecti sunt: ut alios dei iudi
cio ad emendationem flagris correptionum castigēt, alios
uero secundum iustam sententiam dei puniant: alios dur
is tribulationibus affectos constituent clariores. Sicut &
in isto sancto Job manifeste apparuit. In Aegyptijs
quoq; similiter demonstratum est, quibus non uoluntate
dei pugnantibus, plagā horrendā immisā sunt per
angelos malos. Item, Nunquid ingressus es thesauros
niuis, & cetera. Potuit dominus de aduentu suo in car
ne hoc dixisse, quō ut ignis aeternus & ignis cōli: ignisq;
diuinus

Esa. 40. c

s. Reg. 4. d

Prouer. 22. c

Matth. 25. d

Deu. 7. et. 20

Ezech. 28. d

Commen.

E diuinus per quem omnes creaturae rationabiles con-
calescunt, dignatus est ad terram descendere: qui uelut ad
niuem regionē & frigidam mūdi hui⁹ atq; instar grādinis
Luct. 12. f nimio infidelitatis frigore duratā exclamauit & dixit: Ignē
uent mitterē in terrā. Proinde huiusmodi humanorū cor/
diū thesauros, obliuio
ne uidelicet dei sui fri/
gidissimos, ingressum
se proficet: ut expulso
psidia frigore, dilectio
ne eius flagrarēt & di/
cerent: Concaluit cor
meū itra me: & i medi/
tatiōe mea exardescit
ignis. Itēq; ut ad intelli/
gētiā ignē pfectu fidei
de stulticiā frigore ue/
Luc. 24. 1c nientes dicerent: Nō/
ne cor nostrum ardēs
erat in nobis: cū illuminato corde atq; accenso charitatis
fonte aperiret nobis scripturas iesus? Sic itaq; ingressus mū/
dū, ac uisitās eū, aspicit corda mortaliū, quā etiā & thesauri
Matth. 12. c ab ipso dño nuncupant in euāgelio: ita dicēte: Bon⁹ homo
de bono thesauro cordis sui, pfert bona. Hāc igit deus face/
re preparauit quā dixim⁹, hostis pugna & belli, i tpe utiq;
pro nobis moriens, hostē grauem ac molestissimū inimicū
diabolū in inferis triūphauit, & resurgēs a mortuis, i iudaea
fidei suā aduersarios expugnauit. **a** **¶ Per quā uia spargi**
tur lux rē. Quis poterit proprie scire mortaliū, quā sit uia
solis, quā ordinato cursu agit in dextro climate coeli, spargē/
tis lucem sup terras: aut quēadmodū aestus per uices tēpo/
rū, siue per loca regionū omniū diuidat: ut alibi plus eodē
tpe ferueat: & ipse alibi tēperato calore sentiat. Itē, Per quā
uiam spargit lux, diuidit aestus sup terrā. Via est euangelij
prædicatio, per quā lux fidei, spargit super corda credentiū:
Et pulchre spargitur, quia infidelitate mentes hominū ari/
da, ubertate diuinæ gratiæ irrorant: & ita diuidit aestus sc̃i
F spūs sup terrā fideliū. Sic inquā diuidit, cū unicuiq; datur
Ep̃. 4. a gratia secundū mensurā donationis dñi nostri iesu christi.
Siue hoc modo diuiditur, cum alijs anūciatio christi odor
uitæ in uitam sit, alijs uero odor mortis in mortē. Sic ergo
diuiditur ipsum bonū euangelij, ut uitā alijs largiatur, alijs
mortē, crimine infidelitatis operetur. Itēq; uia sc̃i cōuersa/
tionis hoīs, luxq; timoris dei, spargitur sup oēm corpis ter/
rā, ut fugiant ab eo tenebræ peccatorū: & aestus eis tentatio/
nū opitulante dei gratia tēperentur, ne exorto sup se ardore
solis exestuet. Et sic itaq; aestus diuiditur: cū eis nō totū si/
1. Co. 10. c mul tribulationū pōdus imponitur, sicut ait Apostolus: Fi/
delis em̃ deus, qui nō patitur uos tentari, & cetera. Et Solo/
mon. Effugiet aestus, filius prudēs, uento aut corripitur in/
melle filius iniquus. **b** **¶ Quis dedit uehementissimo**
imbrī cursum: & uiam sonantis tonitruī ut plueret super ter
ram absq; homine in deserto: ubi rē. Hic uehementissimus
imber, saluatoris est euangelium, qui emisit æloquium
suum terrā, ut uelociter curreret sermo ei⁹: hic inquā imber
in montibus hierusalem, de imo terrā in sublimē surrexit:
Pla. 2. a quoniam de sion exiet lex, ait propheta: & uerbum domini
de hierusalem: & eleuatus a sanctis apostolicis nubibus,
ueiut aqua effluens, copiose currit, aura sibi flante spiritus
sancti, in uarijs signis atq; uirtutibus uiam sibi fidei fecit in/
nationibus, terrore nominis dei atq; miraculorum toni/
truo precedente. Alij dixerunt, preparauit flumen omniū
populorum. Et flumen inquam ecclesiæ preparauit, ut plu/
uia copiosa & ualida spiritus sancti inundaretur, sicut in
ipso principio nascentis ecclesiæ super Apostolos sanctosq;
ceteros demonstratū est. Quod aut in laudē imbris euan/
gelici dicitur: quod pluerit super terram inhabitabilē, quā
hominē non haberet, nō erit mirabile, si ut sonat tantum in/
telligatur: sed in deserto, id est nationibus, doctrinam do/
minicæ predicationis copiose effudit. In deserto inquā ubi
nullus hominum fuerat cōmoratus, id est quoniam nullus
prophetarum ad gentes a deo erat missus, ut impleret in/
uia & desolata, & produceret herbas uiuentes euangelij.

Imber terræ ecclesiæ quæ fuerat desolata a deo, & pluuia cha/
ritatis dei, adipe repleuit eā atq; in pinguedine, ut ex uber/
tate bonorum celestium produceret ac proferret herbas ui/
rētes satiuū semis, secundū gen⁹ suū, sicut ait in psalmo, Et flo/
rebit de ciuitate sicut foenū terræ: & multiplicatis fructibus

faceret secundum pa/
rabolā domini: aliud
tricesimū, aliud sexage/
simū, aliud centesimū
fructum, & audiret cū
ex hortatione se conso/
lātem: Latere sterilis,
quæ nō parit: erūpe &
exclama quæ non par/
turis, quia multi filij
desertæ, magis q̃ ei⁹ q̃
habet uirū. **c** **¶ Quis**
est pluuie pater: uel q̃
genuit stillas roris.

Quis est huius pluuie & huius imbris dñici author & cō/
ditor nisi deus: quā pluiam uoluntariam segregauit hære/
ditati suæ, sicut dicit pater ad filium: Fili pete a me, & dabo
tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionē terminos ter/
ræ. Ipse etiam deus genuit stillas roris: hinc & propheta ait
ad deum: Ros em̃ qui a te est, sanitas est illis. Proinde in flu/
uio, affluentissimam affluatē largitatēq; diuinæ gratiæ
demonstrauit. In rore autem eadem gratiam, sensim insue/
scētem uisceribus, & medullas animæ penetrantē. Alij di/
xerunt, uel quis genuit glebas roris. Has igitur glebas unū
quēq; sanctorum non absurdum erit intellexisse, quæ sunt
in agro ecclesiæ: quibusq; dicit Apostolus, dei agricultura
estis. Illic ergo ista glebæ p baptismū in christo sūt genitæ,
sicut ait Apostolus: Creati in christo iesu in operibus bo/
nis. Vnde hoc rore celesti pfusi, pingues i sanctis fruct⁹ &
uberes extiterunt. **o** **¶ De cuius utero egressa est glacies.**
Vteri nomine, cordis secretum significasse mihi uidet. Non
em̃ probabiliter glaciē egressam de ore dei intelligere debe/
mus, sed de illo mētis suæ secreto & inscrutabili iudicio, iu/
stā ac districtā manasse sententiā. Egredi ergo glaciē dixit
p egrediente iudicio, quo secundū suū meritum, quidā ho/
minū percutiuntur plaga obdurationis, & corda eorum du/
rissimo atq; insolubili quodā gelū & frigidissimo constrin/
guntur: ut non sentiant feruentis diuinæ charitatis calorē.
De angelis apostaticis, uerissime dici potest, & specialiter de
iudæis intelligendum est, quibus aquæ æloquiorum coele/
stium glaciata sunt, ut in fructus gentiū gratiæ largitate p/
fluere: de quarū uocatione dictū est superiore uersiculo,
& de quibus, posuit desertū in stagna aquarū & terras sine
aqua in exitus aquarū, & inhabitare fecit ibi esuriētes, id est
esuriētes iusticiā: Et seminauerunt agros & plantauerunt ui/
neas & fecerunt fructū natiuitatis: & benedixit eos, & mul/
tiplicati sunt nimis. Qui ergo mente spiritaliter, nūc ubiq;
positam cōtuetur ecclesiā, uidet terram eius, quæ fuit deo
aliquando deserta, nunc prædictis omnibus spiritalibus co/
pjis abundare: sic itaq; prædictas stillas roris de coelo deflue/
tes suscepit ecclesiā: & secundū Iudicū librū, qd' tempore Ge/
deon ducis factum legimus, ros unius ouiculæ gentisq; mo/
dicæ, totam terram christo credentem, qui ros est gratia be/
nedictionis infudit: & impletum est illud mysteriū, quod
psalmista prædixerat dicēs: Sicut ros Hermon. Hermon uti/
q; mons qui interpretatur anathema, significat altitudi/
ne sua populum iudæorū. Illius ergo ros, gratiæ uidelicet
& benedictionis, descendit in montē sion. Sion nāq; mōs
excelsus uirtutibus atq; sublimis ecclesiā est. In quo consti/
tuta est specula contemplationis futura credentium. Vnde
& ipsa uirtutum species sion interpretatur. Et ut nossemus
propriū roris istius nomē ait psalmista: Quoniā illic qui
dem, scilicet in monte sion, mandauit dñs benedictionem
& uitam usq; in æternum. Et sequitur dicente dño. **e** **¶ Et**
gelū de celo quis genuit. Hoc igitur modo de coelo obdura/
tionis sententiā sacrilegi feriuntur, quod utiq; malum iuste
eis a deo diciē pcreari, ut Pharaoni scilicet & iudæis, quos
propter infidelitatem suam: & nimiam obstinationem cor/
dis legimus

G

Ps. 71c

Ec. 34c

Ps. 11b

1. Cor. 3b

Ep̃. 2b

H

Iudic. 6c

Ps. 132c

A dis legimus obduratos. Sequitur de huiusmodi, dicente domino. **a** ¶ In similitudinē lapidis aquę durantur. Noīe aquarum secundum scripturā authoritatem populi intelliguntur: Sicut Iohannes apostolus ait: Aquę autem populi sunt: & Dauid ad dominum: Libera me, inquit, de aquis multis, de ma-

ps. 143. b

nu filiorum alieno-
rum. De his ergo mi-
hi dicere uidetur: q̄ ni-
mio obliuiois dei fri-
gore obriguerunt, &
instar lapidum, solidi
& nimium duri effecti
sunt. Deinde ait.

b ¶ Et super faciem
abyssi cōstringitur. In
abyssō, profundissi-
mam obscuritatē mē-

tis puto intelligēdam,
quā ita obtusione infidelitatis nimia operiatur, & constrin-
gatur quodam gelu impietatis, ut saxo similis fiat: ita ut ta-
li mente, non sit ad deum ullus aditus respirandi, secundum
illud quod Apostolus de iudæis testimonium propheticiū

Roma. 11. b

assumens, locutus est, dicens: Dedit illis deus spiritum cō-
punctionis, oculos, ut non uideant: & aures, ut nō audiant
usq; in hodiernum diem. In psalmo quoq; centesimo qua-
dragesimo septimo, de gelu, uel glacie & crystallo secundum
hunc sensum, quem dñm dixisse hic legimus, prophetā my-
stice locutum manifestum est. Possumus hæc loca & simpli-
citer intelligere: & gelu de cōlo quis genuit? Cōelum appel-
lantes glacialia montium & excelsorum cacumina, & p̄ im-
mensum aerem, loca cōlo uiciniora, uel magis proxima: se-

Matth. 6. d

B

cundum hanc ergo consuetudinem scripturā, ipse dñs
inquit in euāgelio, uolatilīa cōlo. His secundum litterā nūc
omissis ea potius, quę sacratē a deo prædicata sunt intel-
ligere & credere nos oportet. **c** ¶ Nunquid coniunge-
re ualebis micantes stellas pleiades: aut gyrū arcturi pote-
ris dissipare? Nunc de cōlo ordine & astrorum circuitu
loquitur ad Iob. Pleiades appellat stellas, quę iunctę, ue-
lut septem esse monstrantur. His ergo graci, quod multa si-
mul essent, nomen ab ipsa multitudine posuerunt: plithys
uel plithos enī multitudo dicitur: & inde deriuatum est, ut
pleiades appellentur. Ait ergo dñs ad Iob: Nūquid ut hæc
stellę iunctę & simul sint, tua potētia facere potuisti? Septē-
trionis quoq; siue arcturi circuitū, quē indefinēti gyro per
sinistram plagam mundi in se feci recurrere: ut totus in se

Iosue. 15. a

Iudic. 1. g

uadat semp̄ & redeat: nūquid tu poteris dissipare? De astris
cōlo siue signis: & in alijs locis scripturā legim⁹, sicut in Ie-
su naue & Iudicium: Fuit, inquit, termin⁹ amorrei ab ascen-
su scorpionis petra & superiora loca. Vt igitur domini uer-
ba secundum mysticos intellectus dicamus: cōelum in-
terpretemur ecclesiā, quā superius dñs terrę uocabulo nū-
cupauit: sed ibi propter originem suam terra est appellata.
Nunc uero sublimata per christū in gloriā: cōelum rectissi-
me intelligitur. In hoc igitur cōlo etiam stellę pleiades
& septentrionis, unā in se sacrę interpretationis continent
formam. Ipse enim septenarius numerus septi formis spiri-
tus gratias in se demonstrat, quę in hoc cōlo micāt, ipsiq;
gratiarū spūs, in eodem firmamēto cōlo sūt fulgentes. Istę
igitur stellę per prophetā, septem oculi dñi appellantur:
quorū oculorum gratias atq; uirtutes Esaias propheta enu-
merat: ubi de saluatoris natiuitate uaticinat⁹ dicens: Et re-
quiescet super eū spūs dei: spiritus sapientię & intellectus:
spiritus consiliij & uirtutis: spiritus scientię & pietatis, reple-
uit eū spiritus timoris dei. Quēadmodum ergo quisq; nō
potuit indissociabilis luminis spiritalia astra coniungere:
ita omnino fieri non potest: ut hæc stellę gratiarū, ecclesiā
meam circūlustrantes ab unius connexionē insolubili sepa-
rentur. Quod autē alij dixerūt, aut intellexisti nexus pleia-
dis, ad spiritalem intelligentiam erigit animū conuentis:
ut aliquid allegoricū labore inquirere. **d** ¶ Nunquid p-
ducis luciferū in tēpore suo? Stella est quā lucifer⁹ dicim⁹
stellis ceteris clarior, quā ferunt etiā doctores ecclesię, unā

Esa. 11. a

esse de illis q̄nq; stellis quas planetas uocāt, quia dissimilē
aliarū stellarū cursum habeāt, multoq; uelociorem: & inde
planetę, id est uagantes siue errantes dicantur: eo quod nō
certum, sed mutabilem cursum habeant. Hunc igit lucife-
rū appariturū terris, post bienniū in oriente autumat nasci.

Alīam uero stellā quā
uesperū appellauit, eo
quod circa diet uespe-
rum suo tamē tpe mū-
do monstretur: hanc
inquit, deus ad Iob su-
p̄ filios terrę consurge-
re facis? Qui ergo in-
telligis potentiam oīa
gubernantis, & in re
operantis agnosce ius-
ticiam. Hanc stellam
multi putant hesperū
dici. Vnde & Italia he-

speria nōiata sit, eo quod illic tēpore suo primū apparet. Spi-
ritualiter autem uerba sunt patris, de filio suo saluatore nō-
stro dicentis sic. Nūquid educes luciferum in tempore suo,
& uesperum super filios terrę cōsurgere facis. Vbi & aduē-
tus dñi in carne uenturi significatus est, & resurrectio eius
ex mortuis figurata, ueniēte plenitudine temporis: Ait autē
misit deus filium suum factum ex muliere, factū sub lege.
In hoc igitur tempore suo, eductus est a deo patre: ut terras
inuiseret: qui ideo lucifer nuncupatus est, quia ueniens de
sublimibus, tanq; post biennium, post legem & prophetas
ortus est & super nos positos in tenebris & umbra mortis,
lucem nobis fidei ac tempestiue cognitionis exhibuit. Ve-
sper uero idem filius hominis appellatur, qui in cruce tem-
pore passionis occubuit. De quo ait propheta populis cre-
dituris: Iter facite ei qui ascendit super occasum, dñs nomē
illi. Qui utiq; in tempore occasus, quādo ait ad patrem: In-
manus tuas cōmendo spiritum meum, posuit tenebras &
factę sunt in corde infidelīū iudæorum. Hunc ergo de⁹ pa-
ter, ut pastorem magnum ouium excitauit. Hunc, inquā, ue-
sperū, eo quod sacrificium uespertinum in uespera sæculo-
rum missus obtulerit, filium hominis, super filios terrę cō-
surgere fecit: ut nā non sint caro & terra esca serpentis, neq;
filij noctis & tenebrarum, sed sint filij luciferi, filij dei.

e ¶ Nunquid nosti ordinem cōlo: & pones rationem eius in
terra. Si numerū astrorū omniū potest quispiam mortalīū
nosse, potest & militię eorum ordinem perscrutari. Nemo
ergo hæc proprie nouit nisi solus ille qui condidit. Spiritu-
li autem sensu: ita intelligi potest. Nunquid tu Iob quasi co-
gnitor futurorum, iam nosti quo ordine in cōlo ecclesię, q̄
diuersę atq; multiplices gratię spiritus mei, uelut stellę re-
fulgeant: siue qua gloria, uel quo ordine meritorum, ut sy-
derū radiantium globi, sancti in resurrectione fulgebunt?
Hunc locum alij ita uertunt: ut omnia quę sub cōlo sunt
pariter sint: Vbi hoc dicere uidentur, quod uolubilitate si-
ue temporum siue stellarum per spacia sibi succedentia re-
deat & recurrat. Spiritualiter autem ita dictum existimandū
est, quod dispensatio per christum reconciliationis huma-
næ, usq; in finem sæculi crescat, ad noticiam omnium natio-
num, siue quia sancti ut ad calcem uirtutum perueniant
quotidie morum sanctitate proficiant: & ideo sub cōlo, id
est sub obedientia ecclesiasticę disciplinę sunt constituti.

f ¶ Nunquid eleuabis in nebula uocem tuam: & impetus
aquarum operiet te. Primo auditu hoc ita intelligendum
est. Nunquid habes tantam potentiam: ut ad imperium ac-
natum tuum illico imbres infundentes & operientes de
cōlo descendant. Secundum altiore uero intelligentiam:
uocem, inquit, eleuo ait dominus: quando hominibus cla-
mo: uenite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & pie-
tatis affectu, pulso secreta mentis ipsorum: ubi est uelut ne-
bula caligo peccati: & nominis mei ualde obscura obliuio,
ut obedientibus uoci meę innumeris populis circūdatus,
quali impetu influentibus aquis operiar, quibuscq; uelut
uestimento induar: ut in eis habitem sicut propheta ait:
sicut sponsa induit me uestimento. Alij dixerunt uocabis

Esa. 61. d

TT nubem

E nubem uoce, & in tremore aqua ualida obediens tibi. Aqua ualida, tremendum diuinae uoluntatis praeceptum est: quod deus quae libet sanctum uoce, id est affectu clamoris & insinuationis instigat, ut obediendo saluem obseruare iubet. Nunquid tu Iob aliquid simile facere potuisti? **¶** Nunquid mittes fulgura & ibunt: & reuertentia dicet tibi assumus. In his sermonibus dei, adesse uirtuti eius credendum est quacumque uoluerit, cui etiam omnia insensibilia, quasi sensibilia sunt: sicut dicit propheta: A facie domini commota est terra, a facie dei Iacob. Reuertentia autem fulgura ideo appellatur: quia isti mittuntur a deo, ut praedicatione euangelij mundum illuminent, quibus dominus ait: Vos estis lux mundi. Et iterum: Posui te in lucem gentium, ut sis in salutem usque ad ultimum terrae: & in fine saeculi reuertentes cum fructibus manipulorum suorum, uenient in exultatione, & dicent: Quinque talenta mihi tradidisti: ecce alia quinque lucratus sum. Siue fulgura sunt inspirationes diuinae, quibus illuminantur corda sanctorum, ut eis accensis in amore charitatis christi conflagrent. Haec autem fulgura illuminationis dei reuertentur ad deum, qui ea ad desiderium sui excitandum emisit: quando per eandem uisitationem diuinam, ardenti animo & seruenti opus suae illuminationis effecerunt. **¶** Quis posuit in uisceribus hominis rationem? **¶** Quis enarrabit coelorum rationem: & concentum coeli quis dormire faciet? Quando fundabatur puluis in terra: & glebae compingebantur? Nunquid capies leaenam praedam: & animam catulorum eius implebis? **¶** Quis enarrabit coelorum rationem: & concentum coeli quis dormire faciet? Certum est, quia nullus coelorum rationem uel stellarum cursum, poterit aut sermone narrare, aut mente concipere. Quod autem ait: Concentum coeli quis dormire faciet? Multis scripturarum locis, laudare deum elementa dicuntur, pro eo quod in illorum dispositione ac pulchritudine deus, uel ab hominibus uel ab angelis praedicatur: id est quis homines in eius laudibus uitam exercentes dormire, id est quiescere faciet. Pro hoc itaque honore, qui ab ecclesiae congregatione perfoluitur: quis alius quam ipse requiescat ac refrigerium in sempiternum. Dormitio enim aliquando in scripturis requies intelligitur: ut Esaias propheta ait: Iusticia dormiuit in ea, id est in hierusalem: aequitas iusticiae requeuit: nunc autem homicidia. Et sanctus quidam super quem signatum fuerat lumen uultus domini: ait in psalmo: In pace in idipsum dormiam & requiescam. Item in alio loco: Si dormiatis, inquit, inter medios cleros, id est inter sortes duorum testamentorum requiescat. Et concentum coeli quis dormire faciet. Sanctos angelos intelligamus qui pro ipsa habitatione, coeli coelum dicti sunt per prophetam hoc modo: Coelum coeli domino. Huius igitur coeli concentum ait dominus, quis dormire faciet: id est quis erit ille qui eos a perpetuis laudibus, quibus me benedicunt, sanctus, sanctus, sanctus dominus incessabiliter concinentes, ut cessent & quasi obdormientes possint inhibere? Quis enarrabit coelorum rationem. Et sancti coelorum nomine crebro dicuntur: de quibus secundum mysticos intellectus propheta uaticinatur, dicens: Coeli enarrant gloriam dei. Horum igitur donationes quas habent secundum dei gratiam differentes: quis poterit uel ipsam fidei ipsorum narrare rationem? **¶** Quando fundabatur puluis in terra & glebae compingebantur. Puluis de quo dominus ait, gentium infidelitatem signat: puluis utique aridus & solutus, fundamento in ecclesia apostolico admiscetur: ut per fidem & colligationes siue compages charitatis, conglomeratio in christo federe unionis & pacis in augmentum dei uelut in terram solidam crescendo proficiat. Unde glebae agri domini, effectus frugiferae, in unum corpus ecclesiae charitatis copula compinguntur. Coelorum quoque appellatione scripturae sanctae recte dicuntur: eo quod de sursum sint hominibus attributa, siue quia coelestia in se contineant sacramenta. Horum igitur coelorum, id est scripturarum rationem, quae de ministeriorum obscuritatibus opacata sunt & profunda: quis poterit animo proscrutari, uel eloquio proferre, aut quis eorum uaticinia cessare praecipiet. Antiqui interpretes ita dixerunt: Quis coeli organa in terram declinauit: id est, quis est qui coelorum laudantium deum cantus, usque ad hominum inclinauit notitiam, ut imitatione laudis eius, socij angelorum effici mererentur. **¶** Nunquid capies leaenam praedam: & animam catulorum eius implebis? Ex his quae per omnem textum sermonis huius enuerat, sex sunt quadrupedia, & quatuor uolantia. Et in hoc decalogi perfecto numero, uideri potest quod omnem

cum admiratione laudans sapientiam eius: & domum, cibos, habitacula, & seruos ordinem, uestes & ministros & holocausta quae offerebantur in domo domini continenter: hac officiorum uarietate contexta esse per diuersas in toto mundo ecclesias, per quas alibi coniugati, alibi continentes, alibi uirgines: hi per elemosinas, illi per alienationem omnium facultatum: illi per crucem & mortificationem terrenarum cupiditatum: illi per scientiam scripturarum: multi per sancti spiritus gratias: uelut diuersis coloribus christi corpus exornant, sibi quoque aeternae gloriae & immortalitatis uestimenta conficiunt. Contextum etiam perfectum intellectum fidei trinitatis, uel

ut spartum triplex, quod non cito rumpitur. Huiusmodi uestimenta ista: spirituales mulieres operantur: id est siue sanctae animae, siue ecclesiae per diuersa regionum spacia constitutae. **¶** Quis enarrabit coelorum rationem: & concentum coeli quis dormire faciet. Certum est, quia nullus coelorum rationem uel stellarum cursum, poterit aut sermone narrare, aut mente concipere. Quod autem ait: Concentum coeli quis dormire faciet? Multis scripturarum locis, laudare deum elementa dicuntur, pro eo quod in illorum dispositione ac pulchritudine deus, uel ab hominibus uel ab angelis praedicatur: id est quis homines in eius laudibus uitam exercentes dormire, id est quiescere faciet. Pro hoc itaque honore, qui ab ecclesiae congregatione perfoluitur: quis alius quam ipse requiescat ac refrigerium in sempiternum. Dormitio enim aliquando in scripturis requies intelligitur: ut Esaias propheta ait: Iusticia dormiuit in ea, id est in hierusalem: aequitas iusticiae requeuit: nunc autem homicidia. Et sanctus quidam super quem signatum fuerat lumen uultus domini: ait in psalmo: In pace in idipsum dormiam & requiescam. Item in alio loco: Si dormiatis, inquit, inter medios cleros, id est inter sortes duorum testamentorum requiescat. Et concentum coeli quis dormire faciet. Sanctos angelos intelligamus qui pro ipsa habitatione, coeli coelum dicti sunt per prophetam hoc modo: Coelum coeli domino. Huius igitur coeli concentum ait dominus, quis dormire faciet: id est quis erit ille qui eos a perpetuis laudibus, quibus me benedicunt, sanctus, sanctus, sanctus dominus incessabiliter concinentes, ut cessent & quasi obdormientes possint inhibere? Quis enarrabit coelorum rationem. Et sancti coelorum nomine crebro dicuntur: de quibus secundum mysticos intellectus propheta uaticinatur, dicens: Coeli enarrant gloriam dei. Horum igitur donationes quas habent secundum dei gratiam differentes: quis poterit uel ipsam fidei ipsorum narrare rationem? **¶** Quando fundabatur puluis in terra & glebae compingebantur. Puluis de quo dominus ait, gentium infidelitatem signat: puluis utique aridus & solutus, fundamento in ecclesia apostolico admiscetur: ut per fidem & colligationes siue compages charitatis, conglomeratio in christo federe unionis & pacis in augmentum dei uelut in terram solidam crescendo proficiat. Unde glebae agri domini, effectus frugiferae, in unum corpus ecclesiae charitatis copula compinguntur. Coelorum quoque appellatione scripturae sanctae recte dicuntur: eo quod de sursum sint hominibus attributa, siue quia coelestia in se contineant sacramenta. Horum igitur coelorum, id est scripturarum rationem, quae de ministeriorum obscuritatibus opacata sunt & profunda: quis poterit animo proscrutari, uel eloquio proferre, aut quis eorum uaticinia cessare praecipiet. Antiqui interpretes ita dixerunt: Quis coeli organa in terram declinauit: id est, quis est qui coelorum laudantium deum cantus, usque ad hominum inclinauit notitiam, ut imitatione laudis eius, socij angelorum effici mererentur. **¶** Nunquid capies leaenam praedam: & animam catulorum eius implebis? Ex his quae per omnem textum sermonis huius enuerat, sex sunt quadrupedia, & quatuor uolantia. Et in hoc decalogi perfecto numero, uideri potest quod omnem

A quod omnē creaturam intelligi uoluerit deus quā per eū utpote per authorem regitur. Decimus autē nūerus perfectus est, quia per ipsum iterando, omnis numerus in infinitum multiplicatur. Ergo iuxta litterā superficiem, hoc ait. Ego qui omnia iuxta dispensationē procuro, circa te tantū o lob uideor iniustus.

Iuxta spiritalem intellectum, leana siue etiā leo, diabolus est intellectus, qui & in multis locis scripturarum ppter seuitiam & fortitudinem ita nominatur. De hoc igit dominus ait: qd nemi nō cere possit nisi a deo acceperit potestatem.

Iusto ergo iudicio ei traduntur: quia ille omnino uires non habet dominandi nisi ipse permiserit. Nunquid capies leana pradam, id est si cut ego eam capere permitam. Puto autem hoc loco ideo catulos dictos, quia leana nominauerat, quos ueneno maliciae suae siue nequiciae, uelut lacte nutrierat ad homines perimēdos. De quorum mortibus, nequissimorū spirituum animae reficiuntur: & de his in psalmo ait: Catuli leonū rugientes, ut rapiant & quarant a deo escam sibi. His igit leonibus & draconibus escas dare deus dicitur: quando illos quos expetunt, in potestatem accipiunt.

B Quando cubant in antris suis. In syluis alij dixerunt: & in specubus insidiantur. Antra siue spelunca sunt corda hominū impiorum: in his latibulis sedent: siue cubant in insidijs, ut interficiant innocentem. **b** Quis pparat coruo escam suā: quando pulli eius clamāt ad deum: vagantes: eo quod nō habeant cibos. Arbitror quod & hic coruus aduersariā partem significet, sicut & pulli eius: Vt quemadmodum superius leanam, & catulos eius intelleximus diabolū & turbam perditorem eius: ita & hic coruum eundem cum pullis eius intelligamus. Quod ergo dicitur uagantes, indicat hoc uerbo qd quasi quādam famis rabiē patiantē circa hominum genus, ut perditionem portionis eius, uelut cibum sumant: & ideo satagere uidentur omni instantia, donec ad effectum uotorum suorum perueniant: sicut audiuius spiritū sanctum, per Solomonem dicentem: Oculum iridentem patrem & contumeliosum senectuti matris, effodiant eum corui de conuallibus, & deuorent eum pulli aquilaz.

Postumus & ita sentire, ut coruū: id est diabolū & omnes socios eius quondam patres habuerimus cum errorib⁹ eorū assimilaremur & uitij: & inde etiā & pullorum noīe dicebamus. Sed relinquētes eos, quod & sponsa docetur, ut faciat: quā sponsa nos sumus: cui dicitur: Audi filia & uide, & inclina aurem tuam & obliuiscere populum tuum & domum patris tui: & inuocantes nunc dñm, potest fieri, ut pristino adhuc nomine appellemur: sicut propheta ait: ubi de deo loquitur: Qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus eum. Et reor quod in deo pristino nomine censeamur: ut nouerimus qd fuimus, & quid nūc per christi gratiam simus. Et inde hoc ipsum magnum bonum intelligentes, magis deo gratias referamus, dicētes cū

Col. 1. b Apostolo: Gratias deo patri qui eruit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnū filij charitatis suae. Mos autē sanctae scripturae huiusmodi est, ut pristina culpae nominā, in sanctis frequenter recenseat: sicut beatus Esaias, ppheta ait de deo: Benedicent me bestiae agri: & Apostolus Matthaeus dicitur publicanus. Videamus hunc locū, si & in bonam partem exponere possimus, ut istum coruum & christum interpretemur. Sicut em̄ secundū scripturarum cōsuetudinē, montem dicimus dñm nostrum, & diabolū simi

Cañ. 5. c liter appellamus, petram quoq; ac lapidem, arborem etiā & gladiū dicimus: ita & coruū fortassis dicere possumus. Nā & sponsa ecclesia, inter cetera praconia laudis de christo, ita ait in Cantico canticorum. Crines eius ut abietis, nigri sicut coruus: sed quādo diabolo corui nomen aptamus, dicimus eū nigrū criminibus atq; tetrū, & qui in tenebris ne-

gclarū cōmoret. Quādo uero eo noīe saluatore significari dicimus, mysteriorū arcanis eū in scripturis suis obscurissimum esse sentimus. Et cū sciamus diabolū in scripturis serpentē nominari, qd auderet de dño ita credere, nisi ipse in se serpentis similitudinē uerbis proprijs expressisset, dicens:

Sicut Moyses exaltauit serpentē in deserto: Iob. 3. b

ita exaltari oportet filiū hominis: & discipulos tales admonuit esse dicens: Estote astuti ut serpentes. Et serpentis, id est diabol⁹ maledict⁹ a deo est, eo qd eū seduxit astucia: & christ⁹ maledict⁹ dicitur: quia maledict⁹ ois qui pedit in ligno.

Matth. 10. b

Deut. 21. d

Gal. 6. b

Maledict⁹ quippe hoīs in se suscipiēdo, id est eā quā ex sententia dei uenerat mortē, ut maledict⁹ suspendit in ligno: & inde est quod pro nobis christus factus est maledict⁹.

Hac exempla protulimus, ut firmetur sensus supra prolat⁹: sequētia uideamus. Nunc igit christo coruo figuraliter dicto pparat escam: cū ei ex gentib⁹ cōducatur credituros: sicut de eodem patre ppheta ait dicens: Quis suscitauit ab oriēte iustū, uocauit eū ut sequeretur. Dabit in cōspectu ei⁹ gētes & reges obtinebit. His igit ad fidē uocatis, dñs christus uelut esca gaudio exultationis reficitur. Huius populi, id est discipuli, & omnes credentes clamant ad deū in oratiōe: panem substantialem quotidie postulant: & hoc ipsum uagantes faciūt, quia peregrini & hospites sunt super terram, ubi sedem sibi firmam & stabilem non cōstituerunt: sed dicunt cū Apostolo, instabiles sumus. Hi igit habēt quiddē cib⁹ scripturarū: quā consolatione pascuntur: sed spei & fidei cib⁹ est nō alimonia rei, pprie pmanētis. Et idcirco in hoc mūdo uagari dicunt: donec ad immobilitatē quādam saeculi futuri perueniant. Nam & ad hunc intellectum spiritalem pertinet, quod corui isti, rore pasci dicuntur: sicut philologi se referunt indagasse.

Ca. XXXIX Enquid nosti tempus partus tui. Ibices ipsi sūt qd graeci tragelaphos uocāt admixto noīe hirci & cerui, eo qd necesse est ut sibi sibi aliqd hac ania

lia habeant: & unum horū puto in canticis canticorū damulam uocari: quā aliquando & caprea secundum legem mactabantur. Et in cantico canticorum crebro simul ponuntur: & munda appellantur, quoniā cornuta essent & ruminarent: ungulāq; diuiderēt. Istius ibicis sūt & alia animalia quasi eiusdem generis, ut est coruorum, sicut in lege dicit: Et omnes coruini generis aues non manducabitis. Hacer, go animalia uel maxime in saxis nutriūt, & in cauernis petrarum. Ibicum tempus quādo parit nōstī, ait dñs ad lob, uel quādo ceruā parturiunt obseruasti? Quāta alia sunt in scripturis magis obscura atq; ab hominum noticia longe remota. De quibus aliqua in hoc libro ipse dñs uidetur dixisse qd sunt, quā ad lob nunc loquitur. Quid enim laboris est nosse tempus ceruarum & ibicum parturiētium: aut unde tam latebrosū est humanae noticiae, ut possit tēpus horum animalū parientiū penitus ignorare, praesertim cū hac ipsa animalia pene in medio hominū cōmorent. Proinde, ne sit apud quosdam hic sermo dñi uilis: & forte ab eis superfluous existimetur, altius quod dixit intueđum est: ut dicamus in mysterijs sub nomine horū animalium, praefiguratos apostolos, & apostolicos uiros, & oēs predicatorēs ueritatis: qui in fortitudine fidei & patientia, uelut in petris per spiritū imbuentē eos uerbū euangelij perfecte in se formatū parturiant: uel cū doloribus psecutionū parturiant. In petra parturib⁹ & ille q dixit. Nā in christo p euāgelij ego uos genui. Hoc igit tēp⁹ futurū cōstitui & aīas praedictorū, uelut ceruas quā de timore meo cōcipiūt, ut spm salutis pariāt sup terrā, tu forsitā, qsi obstetricātis officio diligētissima sollicitudine obseruasti, dans eis os & sapiām de utero mentis suae minus fortasse solidū, uel integrū ybū praedicationis, uelut fortā in hac effuderent lucē.

Ca. XXXIX Enquid nosti tempus partus tui. Ibices ipsi sūt qd graeci tragelaphos uocāt admixto noīe hirci & cerui, eo qd necesse est ut sibi sibi aliqd hac ania

lia habeant: & unum horū puto in canticis canticorū damulam uocari: quā aliquando & caprea secundum legem mactabantur. Et in cantico canticorum crebro simul ponuntur: & munda appellantur, quoniā cornuta essent & ruminarent: ungulāq; diuiderēt. Istius ibicis sūt & alia animalia quasi eiusdem generis, ut est coruorum, sicut in lege dicit: Et omnes coruini generis aues non manducabitis. Hacer, go animalia uel maxime in saxis nutriūt, & in cauernis petrarum. Ibicum tempus quādo parit nōstī, ait dñs ad lob, uel quādo ceruā parturiunt obseruasti? Quāta alia sunt in scripturis magis obscura atq; ab hominum noticia longe remota. De quibus aliqua in hoc libro ipse dñs uidetur dixisse qd sunt, quā ad lob nunc loquitur. Quid enim laboris est nosse tempus ceruarum & ibicum parturiētium: aut unde tam latebrosū est humanae noticiae, ut possit tēpus horum animalū parientiū penitus ignorare, praesertim cū hac ipsa animalia pene in medio hominū cōmorent. Proinde, ne sit apud quosdam hic sermo dñi uilis: & forte ab eis superfluous existimetur, altius quod dixit intueđum est: ut dicamus in mysterijs sub nomine horū animalium, praefiguratos apostolos, & apostolicos uiros, & oēs predicatorēs ueritatis: qui in fortitudine fidei & patientia, uelut in petris per spiritū imbuentē eos uerbū euangelij perfecte in se formatū parturiant: uel cū doloribus psecutionū parturiant. In petra parturib⁹ & ille q dixit. Nā in christo p euāgelij ego uos genui. Hoc igit tēp⁹ futurū cōstitui & aīas praedictorū, uelut ceruas quā de timore meo cōcipiūt, ut spm salutis pariāt sup terrā, tu forsitā, qsi obstetricātis officio diligētissima sollicitudine obseruasti, dans eis os & sapiām de utero mentis suae minus fortasse solidū, uel integrū ybū praedicationis, uelut fortā in hac effuderent lucē.

Ca. XXXIX Enquid nosti tempus partus tui. Ibices ipsi sūt qd graeci tragelaphos uocāt admixto noīe hirci & cerui, eo qd necesse est ut sibi sibi aliqd hac ania

lia habeant: & unum horū puto in canticis canticorū damulam uocari: quā aliquando & caprea secundum legem mactabantur. Et in cantico canticorum crebro simul ponuntur: & munda appellantur, quoniā cornuta essent & ruminarent: ungulāq; diuiderēt. Istius ibicis sūt & alia animalia quasi eiusdem generis, ut est coruorum, sicut in lege dicit: Et omnes coruini generis aues non manducabitis. Hacer, go animalia uel maxime in saxis nutriūt, & in cauernis petrarum. Ibicum tempus quādo parit nōstī, ait dñs ad lob, uel quādo ceruā parturiunt obseruasti? Quāta alia sunt in scripturis magis obscura atq; ab hominum noticia longe remota. De quibus aliqua in hoc libro ipse dñs uidetur dixisse qd sunt, quā ad lob nunc loquitur. Quid enim laboris est nosse tempus ceruarum & ibicum parturiētium: aut unde tam latebrosū est humanae noticiae, ut possit tēpus horum animalū parientiū penitus ignorare, praesertim cū hac ipsa animalia pene in medio hominū cōmorent. Proinde, ne sit apud quosdam hic sermo dñi uilis: & forte ab eis superfluous existimetur, altius quod dixit intueđum est: ut dicamus in mysterijs sub nomine horū animalium, praefiguratos apostolos, & apostolicos uiros, & oēs predicatorēs ueritatis: qui in fortitudine fidei & patientia, uelut in petris per spiritū imbuentē eos uerbū euangelij perfecte in se formatū parturiant: uel cū doloribus psecutionū parturiant. In petra parturib⁹ & ille q dixit. Nā in christo p euāgelij ego uos genui. Hoc igit tēp⁹ futurū cōstitui & aīas praedictorū, uelut ceruas quā de timore meo cōcipiūt, ut spm salutis pariāt sup terrā, tu forsitā, qsi obstetricātis officio diligētissima sollicitudine obseruasti, dans eis os & sapiām de utero mentis suae minus fortasse solidū, uel integrū ybū praedicationis, uelut fortā in hac effuderent lucē.

Ca. XXXIX Enquid nosti tempus partus tui. Ibices ipsi sūt qd graeci tragelaphos uocāt admixto noīe hirci & cerui, eo qd necesse est ut sibi sibi aliqd hac ania

lia habeant: & unum horū puto in canticis canticorū damulam uocari: quā aliquando & caprea secundum legem mactabantur. Et in cantico canticorum crebro simul ponuntur: & munda appellantur, quoniā cornuta essent & ruminarent: ungulāq; diuiderēt. Istius ibicis sūt & alia animalia quasi eiusdem generis, ut est coruorum, sicut in lege dicit: Et omnes coruini generis aues non manducabitis. Hacer, go animalia uel maxime in saxis nutriūt, & in cauernis petrarum. Ibicum tempus quādo parit nōstī, ait dñs ad lob, uel quādo ceruā parturiunt obseruasti? Quāta alia sunt in scripturis magis obscura atq; ab hominum noticia longe remota. De quibus aliqua in hoc libro ipse dñs uidetur dixisse qd sunt, quā ad lob nunc loquitur. Quid enim laboris est nosse tempus ceruarum & ibicum parturiētium: aut unde tam latebrosū est humanae noticiae, ut possit tēpus horum animalū parientiū penitus ignorare, praesertim cū hac ipsa animalia pene in medio hominū cōmorent. Proinde, ne sit apud quosdam hic sermo dñi uilis: & forte ab eis superfluous existimetur, altius quod dixit intueđum est: ut dicamus in mysterijs sub nomine horū animalium, praefiguratos apostolos, & apostolicos uiros, & oēs predicatorēs ueritatis: qui in fortitudine fidei & patientia, uelut in petris per spiritū imbuentē eos uerbū euangelij perfecte in se formatū parturiant: uel cū doloribus psecutionū parturiant. In petra parturib⁹ & ille q dixit. Nā in christo p euāgelij ego uos genui. Hoc igit tēp⁹ futurū cōstitui & aīas praedictorū, uelut ceruas quā de timore meo cōcipiūt, ut spm salutis pariāt sup terrā, tu forsitā, qsi obstetricātis officio diligētissima sollicitudine obseruasti, dans eis os & sapiām de utero mentis suae minus fortasse solidū, uel integrū ybū praedicationis, uelut fortā in hac effuderent lucē.

Ca. XXXIX Enquid nosti tempus partus tui. Ibices ipsi sūt qd graeci tragelaphos uocāt admixto noīe hirci & cerui, eo qd necesse est ut sibi sibi aliqd hac ania

lia habeant: & unum horū puto in canticis canticorū damulam uocari: quā aliquando & caprea secundum legem mactabantur. Et in cantico canticorum crebro simul ponuntur: & munda appellantur, quoniā cornuta essent & ruminarent: ungulāq; diuiderēt. Istius ibicis sūt & alia animalia quasi eiusdem generis, ut est coruorum, sicut in lege dicit: Et omnes coruini generis aues non manducabitis. Hacer, go animalia uel maxime in saxis nutriūt, & in cauernis petrarum. Ibicum tempus quādo parit nōstī, ait dñs ad lob, uel quādo ceruā parturiunt obseruasti? Quāta alia sunt in scripturis magis obscura atq; ab hominum noticia longe remota. De quibus aliqua in hoc libro ipse dñs uidetur dixisse qd sunt, quā ad lob nunc loquitur. Quid enim laboris est nosse tempus ceruarum & ibicum parturiētium: aut unde tam latebrosū est humanae noticiae, ut possit tēpus horum animalū parientiū penitus ignorare, praesertim cū hac ipsa animalia pene in medio hominū cōmorent. Proinde, ne sit apud quosdam hic sermo dñi uilis: & forte ab eis superfluous existimetur, altius quod dixit intueđum est: ut dicamus in mysterijs sub nomine horū animalium, praefiguratos apostolos, & apostolicos uiros, & oēs predicatorēs ueritatis: qui in fortitudine fidei & patientia, uelut in petris per spiritū imbuentē eos uerbū euangelij perfecte in se formatū parturiant: uel cū doloribus psecutionū parturiant. In petra parturib⁹ & ille q dixit. Nā in christo p euāgelij ego uos genui. Hoc igit tēp⁹ futurū cōstitui & aīas praedictorū, uelut ceruas quā de timore meo cōcipiūt, ut spm salutis pariāt sup terrā, tu forsitā, qsi obstetricātis officio diligētissima sollicitudine obseruasti, dans eis os & sapiām de utero mentis suae minus fortasse solidū, uel integrū ybū praedicationis, uelut fortā in hac effuderent lucē.

Ca. XXXIX Enquid nosti tempus partus tui. Ibices ipsi sūt qd graeci tragelaphos uocāt admixto noīe hirci & cerui, eo qd necesse est ut sibi sibi aliqd hac ania

lia habeant: & unum horū puto in canticis canticorū damulam uocari: quā aliquando & caprea secundum legem mactabantur. Et in cantico canticorum crebro simul ponuntur: & munda appellantur, quoniā cornuta essent & ruminarent: ungulāq; diuiderēt. Istius ibicis sūt & alia animalia quasi eiusdem generis, ut est coruorum, sicut in lege dicit: Et omnes coruini generis aues non manducabitis. Hacer, go animalia uel maxime in saxis nutriūt, & in cauernis petrarum. Ibicum tempus quādo parit nōstī, ait dñs ad lob, uel quādo ceruā parturiunt obseruasti? Quāta alia sunt in scripturis magis obscura atq; ab hominum noticia longe remota. De quibus aliqua in hoc libro ipse dñs uidetur dixisse qd sunt, quā ad lob nunc loquitur. Quid enim laboris est nosse tempus ceruarum & ibicum parturiētium: aut unde tam latebrosū est humanae noticiae, ut possit tēpus horum animalū parientiū penitus ignorare, praesertim cū hac ipsa animalia pene in medio hominū cōmorent. Proinde, ne sit apud quosdam hic sermo dñi uilis: & forte ab eis superfluous existimetur, altius quod dixit intueđum est: ut dicamus in mysterijs sub nomine horū animalium, praefiguratos apostolos, & apostolicos uiros, & oēs predicatorēs ueritatis: qui in fortitudine fidei & patientia, uelut in petris per spiritū imbuentē eos uerbū euangelij perfecte in se formatū parturiant: uel cū doloribus psecutionū parturiant. In petra parturib⁹ & ille q dixit. Nā in christo p euāgelij ego uos genui. Hoc igit tēp⁹ futurū cōstitui & aīas praedictorū, uelut ceruas quā de timore meo cōcipiūt, ut spm salutis pariāt sup terrā, tu forsitā, qsi obstetricātis officio diligētissima sollicitudine obseruasti, dans eis os & sapiām de utero mentis suae minus fortasse solidū, uel integrū ybū praedicationis, uelut fortā in hac effuderent lucē.

Ca. XXXIX Enquid nosti tempus partus tui. Ibices ipsi sūt qd graeci tragelaphos uocāt admixto noīe hirci & cerui, eo qd necesse est ut sibi sibi aliqd hac ania

lia habeant: & unum horū puto in canticis canticorū damulam uocari: quā aliquando & caprea secundum legem mactabantur. Et in cantico canticorum crebro simul ponuntur: & munda appellantur, quoniā cornuta essent & ruminarent: ungulāq; diuiderēt. Istius ibicis sūt & alia animalia quasi eiusdem generis, ut est coruorum, sicut in lege dicit: Et omnes coruini generis aues non manducabitis. Hacer, go animalia uel maxime in saxis nutriūt, & in cauernis petrarum. Ibicum tempus quādo parit nōstī, ait dñs ad lob, uel quādo ceruā parturiunt obseruasti? Quāta alia sunt in scripturis magis obscura atq; ab hominum noticia longe remota. De quibus aliqua in hoc libro ipse dñs uidetur dixisse qd sunt, quā ad lob nunc loquitur. Quid enim laboris est nosse tempus ceruarum & ibicum parturiētium: aut unde tam latebrosū est humanae noticiae, ut possit tēpus horum animalū parientiū penitus ignorare, praesertim cū hac ipsa animalia pene in medio hominū cōmorent. Proinde, ne sit apud quosdam hic sermo dñi uilis: & forte ab eis superfluous existimetur, altius quod dixit intueđum est: ut dicamus in mysterijs sub nomine horū animalium, praefiguratos apostolos, & apostolicos uiros, & oēs predicatorēs ueritatis: qui in fortitudine fidei & patientia, uelut in petris per spiritū imbuentē eos uerbū euangelij perfecte in se formatū parturiant: uel cū doloribus psecutionū parturiant. In petra parturib⁹ & ille q dixit. Nā in christo p euāgelij ego uos genui. Hoc igit tēp⁹ futurū cōstitui & aīas praedictorū, uelut ceruas quā de timore meo cōcipiūt, ut spm salutis pariāt sup terrā, tu forsitā, qsi obstetricātis officio diligētissima sollicitudine obseruasti, dans eis os & sapiām de utero mentis suae minus fortasse solidū, uel integrū ybū praedicationis, uelut fortā in hac effuderent lucē.

Ca. XXXIX Enquid nosti tempus partus tui. Ibices ipsi sūt qd graeci tragelaphos uocāt admixto noīe hirci & cerui, eo qd necesse est ut sibi sibi aliqd hac ania

lia habeant: & unum horū puto in canticis canticorū damulam uocari: quā aliquando & caprea secundum legem mactabantur. Et in cantico canticorum crebro simul ponuntur: & munda appellantur, quoniā cornuta essent & ruminarent: ungulāq; diuiderēt. Istius ibicis sūt & alia animalia quasi eiusdem generis, ut est coruorum, sicut in lege dicit: Et omnes coruini generis aues non manducabitis. Hacer, go animalia uel maxime in saxis nutriūt, & in cauernis petrarum. Ibicum tempus quādo parit nōstī, ait dñs ad lob, uel quādo ceruā parturiunt obseruasti? Quāta alia sunt in scripturis magis obscura atq; ab hominum noticia longe remota. De quibus aliqua in hoc libro ipse dñs uidetur dixisse qd sunt, quā ad lob nunc loquitur. Quid enim laboris est nosse tempus ceruarum & ibicum parturiētium: aut unde tam latebrosū est humanae noticiae, ut possit tēpus horum animalū parientiū penitus ignorare, praesertim cū hac ipsa animalia pene in medio hominū cōmorent. Proinde, ne sit apud quosdam hic sermo dñi uilis: & forte ab eis superfluous existimetur, altius quod dixit intueđum est: ut dicamus in mysterijs sub nomine horū animalium, praefiguratos apostolos, & apostolicos uiros, & oēs predicatorēs ueritatis: qui in fortitudine fidei & patientia, uelut in petris per spiritū imbuentē eos uerbū euangelij perfecte in se formatū parturiant: uel cū doloribus psecutionū parturiant. In petra parturib⁹ & ille q dixit. Nā in christo p euāgelij ego uos genui. Hoc igit tēp⁹ futurū cōstitui & aīas praedictorū, uelut ceruas quā de timore meo cōcipiūt, ut spm salutis pariāt sup terrā, tu forsitā, qsi obstetricātis officio diligētissima sollicitudine obseruasti, dans eis os & sapiām de utero mentis suae minus fortasse solidū, uel integrū ybū praedicationis, uelut fortā in hac effuderent lucē.

Ca. XXXIX Enquid nosti tempus partus tui. Ibices ipsi sūt qd graeci tragelaphos uocāt admixto noīe hirci & cerui, eo qd necesse est ut sibi sibi aliqd hac ania

lia habeant: & unum horū puto in canticis canticorū damulam uocari: quā aliquando & caprea secundum legem mactabantur. Et in cantico canticorum crebro simul ponuntur: & munda appellantur, quoniā cornuta essent & ruminarent: ungulāq; diuiderēt. Istius ibicis sūt & alia animalia quasi eiusdem generis, ut est coruorum, sicut in lege dicit: Et omnes coruini generis aues non manducabitis. Hacer, go animalia uel maxime in saxis nutriūt, & in cauernis petrarum. Ibicum tempus quādo parit nōstī, ait dñs ad lob, uel quādo ceruā parturiunt obseruasti? Quāta alia sunt in scripturis magis obscura atq; ab hominum noticia longe remota. De quibus aliqua in hoc libro ipse dñs uidetur dixisse qd sunt, quā ad lob nunc loquitur. Quid enim laboris est nosse tempus ceruarum & ibicum parturiētium: aut unde tam latebrosū est humanae noticiae, ut possit tēpus horum animalū parientiū penitus ignorare, praesertim cū hac ipsa animalia pene in medio hominū cōmorent. Proinde, ne sit apud quosdam hic sermo dñi uilis: & forte ab eis superfluous existimetur, altius quod dixit intueđum est: ut dicamus in mysterijs sub nomine horū animalium, praefiguratos apostolos, & apostolicos uiros, & oēs predicatorēs ueritatis: qui in fortitudine fidei & patientia, uelut in petris per spiritū imbuentē eos uerbū euangelij perfecte in se formatū parturiant: uel cū doloribus psecutionū parturiant. In petra parturib⁹ & ille q dixit. Nā in christo p euāgelij ego uos genui. Hoc igit tēp⁹ futurū cōstitui & aīas praedictorū, uelut ceruas quā de timore meo cōcipiūt, ut spm salutis pariāt sup terrā, tu forsitā, qsi obstetricātis officio diligētissima sollicitudine obseruasti, dans eis os & sapiām de utero mentis suae minus fortasse solidū, uel integrū ybū praedicationis, uelut fortā in hac effuderent lucē.

Ca. XXXIX Enquid nosti tempus partus tui. Ibices ipsi sūt qd graeci tragelaphos uocāt admixto noīe hirci & cerui, eo qd necesse est ut sibi sibi aliqd hac ania

lia habeant: & unum horū puto in canticis canticorū damulam uocari: quā aliquando & caprea secundum legem mactabantur. Et in cantico canticorum crebro simul ponuntur: & munda appellantur, quoniā cornuta essent & ruminarent: ungulāq; diuiderēt. Istius ibicis sūt & alia animalia quasi eiusdem generis, ut est coruorum, sicut in lege dicit: Et omnes coruini generis aues non manducabitis. Hacer, go animalia uel maxime in saxis nutriūt, & in cauernis petrarum. Ibicum tempus quādo parit nōstī, ait dñs ad lob, uel quādo ceruā parturiunt obseruasti? Quāta alia sunt in scripturis magis obscura atq; ab hominum noticia longe remota. De quibus aliqua in hoc libro ipse dñs uidetur dixisse qd sunt, quā ad lob nunc loquitur. Quid enim laboris est nosse tempus ceruarum & ibicum parturiētium: aut unde tam latebrosū est humanae noticiae, ut possit tēpus horum animalū parientiū penitus ignorare, praesertim cū hac ipsa animalia pene in medio hominū cōmorent. Proinde, ne sit apud quosdam hic sermo dñi uilis: & forte ab eis superfluous existimetur, altius quod dixit intueđum est: ut dicamus in mysterijs sub nomine horū animalium, praefiguratos apostolos, & apostolicos uiros, & oēs predicatorēs ueritatis: qui in fortitudine fidei & patientia, uelut in petris per spiritū imbuentē eos uerbū euangelij perfecte in se formatū parturiant: uel cū doloribus psecutionū parturiant. In petra parturib⁹ & ille q dixit. Nā in christo p euāgelij ego uos genui. Hoc igit tēp⁹ futurū cōstitui & aīas praedictorū, uelut ceruas quā de timore meo cōcipiūt, ut spm salutis pariāt sup terrā, tu forsitā, qsi obstetricātis officio diligētissima sollicitudine obseruasti, dans eis os & sapiām de utero mentis suae minus fortasse solidū, uel integrū ybū praedicationis, uelut fortā in hac effuderent lucē.

Ca. XXXIX Enquid nosti tempus partus tui. Ibices ipsi sūt qd graeci tragelaphos uocāt admixto noīe hirci & cerui, eo qd necesse est ut sibi sibi aliqd hac ania

lia habeant: & unum horū puto in canticis canticorū damulam uocari: quā aliquando & caprea secundum legem mactabantur. Et in cantico canticorum crebro simul ponuntur: & munda appellantur, quoniā cornuta essent & ruminarent: ungulāq; diuiderēt. Istius ibicis sūt & alia animalia quasi eiusdem generis, ut est coruorum, sicut in lege dicit: Et omnes coruini generis aues non manducabitis. Hacer, go animalia uel maxime in saxis nutriūt, & in cauernis petrarum. Ibicum tempus quādo parit nōstī, ait dñs ad lob, uel quādo ceruā parturiunt obseruasti? Quāta alia sunt in scripturis magis obscura atq; ab hominum noticia longe remota. De quibus aliqua in hoc libro ipse dñs uidetur dixisse qd sunt, quā ad lob nunc loquitur. Quid enim laboris est nosse tempus ceruarum & ibicum parturiētium: aut unde tam latebrosū est humanae noticiae, ut possit tēpus horum animalū parientiū penitus ignorare, praesertim cū hac ipsa animalia pene in medio hominū cōmorent. Proinde, ne sit apud quosdam hic sermo dñi uilis: & forte ab eis superfluous existimetur, altius quod dixit intueđum est: ut dicamus in mysterijs sub nomine horū animalium, praefiguratos apostolos, & apostolicos uiros, & oēs predicatorēs ueritatis: qui in fortitudine fidei & patientia, uelut in petris per spiritū imbuentē eos uerbū euangelij perfecte in se formatū parturiant: uel cū doloribus psecutionū parturiant. In petra parturib⁹ & ille q dixit. Nā in christo p euāgelij ego uos genui. Hoc igit tēp⁹ futurū cōstitui & aīas praedictorū, uelut ceruas quā de timore meo cōcipiūt, ut spm salutis pariāt sup terrā, tu forsitā, qsi obstetricātis officio diligētissima sollicitudine obseruasti, dans eis os & sapiām de utero mentis suae minus fortasse solidū, uel integrū ybū praedicationis, uelut fortā in hac effuderent lucē.

Commen.

E conceptus eorū: & scisti tempus partus earū. Vium uerbū dei & ualidū, penetrans usq; in diuisionē animæ ac spiritus, compagū quoq; ac medullarū: in hoc spiritali cōceptu profectus quosdā incrementorū, uelut per menses temporū in cordiū sinibus operat: ut ipsis apostolis primū apparuit, q; in initio pradicatiōis, quasi parui & modici uisi sunt: sed paulatim corroborante eos spū: uerbum in eis demonstiatū est, usq; ad mēsuram plenæ gratiæ puenisse: Quod uelut partu edētes, totū atq; perfectum ac plenum

a partus earū: Incuruantur ad fectū & pariūt: & rugitus
b emittūt. Separātūr filij earū, & pergunt ad pastū: egre
c diunt, & nō reuertent ad eas. Quis dimisit onagrū li-
d berum: & uincula eius quis soluit: Cui dedi in solitudi-
e ne domum: & tabernacula eius in terra saluginis?

Contēnit

pficiētes & pficiētes uirtutū merito i uirū pfectū. Et nō reuertunt ad eas. Nō reuertūt ut iterū necesse sit eos doceri, q; sint elemēta exordij sermonū dei. Nō reuertūt ad ea quæ retro sūt, sed ad ea quæ in ante sūt se extendūt. Nō reuertunt ut quidam, quib; ait Apostolus: Filioli mei quos iterū par-

Gal. 4.

turio donec christ; for-
metur in uobis, sed po-
tius subeūt grad; ascē-
sionum, inambulāt de
uirtutib; i uirtutē. Hu-
iusmodi ergo filij non
possunt audire, ut Ga-
latæ, uocem increpan-
tis apostoli: uellem eē
apud uos & mutare

uocem meā. Hic ergo sermo dei sub figura caprearū, & ibi-
cū, describit apostolos sicut iā dixi & apostolicos uiros atq;
oēs doctores ecclesiæ, p quorū doctrinā, ecclesiā spiritales si-
bi filios generat: Et unaquaq; aia de uerbo dei cōcipiēs pa-
rit filios bonorū operū, quæ tamē ceruæ sit filis & ibici, ut in
montibus habitet & in petris nutriet, ueloxq; sit & alacris
ad currendā uia dñi. Serpentes quoq; de terra sua educat &
uiuat multo tpe: audiet pphetā: adficiēt tibi āni uitæ tuæ:
talib; ceruis sūt mōtes excelsi quos dñi uox pficit: & quorū
pedes i cōsumatiōe pducet. **c** Quis dimisit onagrū rē. In
cerua & ibice superi figurā ecclesiæ eē mōstrauim;. Nūc uero
onagri noiē, arbitramur ppīm iudaorū posse intelligi, quē
de; ob incredulitatē ei; dimiserit: sic ait: Et dimisit eos secū-
dū dēsyderia cordis eorū. Qd in multis alijs locis scriptu
rarū deus hoc futurū esse testatur: Cuiusq; uincula prae-
pta eē legalia nō absurde sentimus. Nā eundē cōtumacem
populū & rebellē, propheta ita obiurgat & increpat, dicēs:
Vacca lasciuiens israel, cōfregisti iugū, rupisti uincula. Hūc
igif quasi onagrū, immūdū uidelicet anial ac effrene reliq;
dñs, ut ab eo iugo imperij sui, q; sp restitit obedire, a uincu-
lis praeceptorū diaboli solueret: & secūdū Apīm seru; pētū, li-
ber eēt iusticia: sic em ipse dñs de iudæis ait i psalmo. Disrū-
pam; uincula eorū, & psciam; a nob; iugū ipforū, ubi ipsa tri-
nitas dei hoc dixisse uidet. Nā quēadmodū in Genesi in fa-
ctura hoīs pluraliter dixit de; faciam; hoīem ad imaginē &
similitudinē nostrā: ita & hic locut; est: Disrūpam; uincula eo-
rū & psciamus a nobis iugū ipforū. Quē locū act; apo-
stolorū ita se habere manifeste declarat: ubi apostoli ad deū
eleuauerūt uocē suā atq; dixerunt: dñe tu qui fecisti cœlum
& terrā, mare & oīa quæ in eis sunt, qui spiritu sancto per os
patris nostri, Dauid pueri tui dixisti: Quare fremuerūt gē-
tes, & populi meditati sunt inania: astiterunt reges terræ, &
principes cōuenerūt i unū, aduersus dñm, & aduersus chri-
stū eius. Ob hoc igitur scelus qd in christo filio dei cōmissū
est, ait pater: qui in spiritu suo hoc futurū prädixerat,
dicēs: Disrumpamus uincula eorū, & psciamus a no-
bis iugū ipforū. Processit grande peccatū ac nefandū, quo
saluatorē crucifixerunt: ut merito ab eis uincula praeceptorū
dei disrumperetur: & ita legis iugū psceretur. Qd aut iu-
gū & uincula eorū dicta sunt, cū dei fuerint potius q; iudæo-
rū qb; legē ac praecepta dederat mādator; hoc maxie reqre-
dū: qd ita dictū, q; iudæi legē carnalr itelligētes, quæ ex opi-
bus se implere arbitrabatur, q; suā effecerat: sic dicit Apūs
Ist; uero sectās legē iusticiæ in legē iusticiæ nō puenit. Qua-
re; q; nō ex fide, sed ex opib;. Et ideo de eis dē sequit, dicēs:
Ignorātes em dei iusticiā, & suā quærētes statuere, iusticiā
em dei nō subieci. Qd aut ait, suā uolētes statuere iusticiā,
nō q; lex ab ipsis sit cōstitutā, hoc ait: sed i lege quæ ex deo
est suā cōstituerāt, qñ eādē legē suis uirib; se implere posse cre-
debāt: & idcirco secūdū hūc sensū iudæorū uincula disrūp-
da a deo dicūtur & psciedū iugū ipforū. **d** Cui dedit rē.
lustos destitutos in solitudine, uidelicet pteciōe defensionis
meæ habitare feci: sicut etiā post modū ore pphético locū-
tus sum dicēs: fiat habitatio eorū deserta: & in tabernaculis
eorū nō sit q; inhabitet. Solitudo itaq; factus est populus il-
le & eremus, quia ablata lege: pphetia: sacerdotio: sacrificio
quoq; ac bñficijs diuinis, gratiæ etiā protectione priuati ac
destituti sunt. **e** Et tabernacula eius rē. Vt sine ulla spe
pmisionis

ps. 80.

H

Osce. 4. d

Hiere. 5. b

ps. 1. a

Act. 4. e

Roma. 3. e

ps. 68. i

F
1. Cor. 3. d

Phil. 3. d

Roma. 9. a
2. Cor. 2. b

Gal. 4. c

Act. 20. f
ibi, d

1. Cor. 4. d

diuinis promissionibus scribentes, diuersis ecclesijs edide-
runt. Huiusmodi igitur conceptus & partus tempora qui
hoc modo spiritali utero cordis fiunt, unde & tu Iob ait do-
minus cognoscere potuisti: quorū tpa sūt i euāgelio prae-
finitis meæ consilio cōstitutā. Vbi ergo dictū est, & scisti
tēpus partus eorū: Alj dixerūt, & dolores eorū soluisti. Do-
lores sunt insectatiōes & tribulatiōes, quæ pradicatoribus
inferunt: a qbus doloribus isti tunc absoluitur, quādo in-
uitati ad requiē absoluitur a corpore. Siue tūc absoluitur a
doloribus psecutionū, quādo in spe positi, p malis præsē-
tibus ad promissionem aternæ remunerationis aspiciunt.
a Incuruantur ad fectū & pariunt: & rugitus emittunt.
Doctrinam lacteā ppinādo incredulis & infirmis, sicut ait
Apostolus: Lac uobis potū dedi nō escam: ab illa celsitudi-
ne sapiētiae ad humilia pradicatores quodāmodo humi-
liantur atq; descendunt, ut uir, fiat paruulus: & his qui sine
lege sunt, tanq; & ipse sit sine lege. Et dum eos conantur in
christo formare & parere, rugitus emittūt: dum ab inimicis
christi supra modū ac supra uirtutē suā grauānt, ita ut tede-
at eos etiā uiuere. De qualibus etiā dicit Apostolus: Et nūc
flens dico inimicos crucis christi. Siue ex affectu charitatis
huiusmodi rugitus emittūt: sicut ait idē Apostolus: Tristi-
cia mihi est magna, & cōtinuus dolor cordi meo. Itē ait: Ex
multa tribulatione & angustia cordis scripsi uobis per mul-
tas lachrymas. Qualibus dolens ex charitatis uiscerib; di-
cit: Filioli mei quos iterū pturio donec forme christ; in uo-
bis. Itē ait in actib; apostolorū ubi oēm fraternitatē collectā
alloquit dicēs: Vigilate, memoria retinētes, qm p trienniū
nocte & die nō cessauī cū lachrymis monere unūquemq; ue-
strū: Et iterū ait: Ipsi scitis q; luter uobiscū p oīm tēpus fuerim
seruiens dño cum omni humilitate & lachrymis. Hæc igif
idcirco dicta sunt, ut sciamus quoniam ad gemitus & rugi-
tus pertineant tribulatio, angustia, lachrymæ & dolor conti-
nuus cordis sanctorū. Aliter, incuruant ad fectū & pariunt
& rugitus emittūt: Vbi pradicatores ueritatis uerbū fidei
cœperint, editiōe eloquij pradicare, ilico ab aduersarijs in-
curuant, id est custodijs, carcerū humiliant atq; uerberi-
bus: sed quia nec in uinculis uerbū dei est alligatū: illic nihi-
lominus id populis pariunt quo & ipsi in christo nascun-
tur: Sicut ait ut diximus in regeneratos, sanct; Apostolus:
In christo Iesu per euangelium ego uos genui: deinceps ad
deum in orationibus rugitus deprecationū emittunt, uel p
persecutoribus suis deum rogantes, uel perseuerantiā fidei
istū & adiutoriū diuinæ gratiæ suppliciter implorantes. Ali-
ter rugitus emittūt, quia q; adificat scientiā, adificat dolorē: ge-
munt sancti cogitantes quāta sunt pericula huius uitæ, uel
q; longe sunt a uirtutibus quas requirunt. **b** Separant
tur filij rē. Parturitione apostolica, filij quos sancti in chri-
sto genuerint, siue a pristinis erroribus suis, siue etiā a carna-
libus operibus separantur. In quibus nunc erubescunt, ut
iam nō sibi uiuāt, sed christo q; pro eis mortu; est & resurre-
xit. Pergūt ad pastū, id est p scientiā pfūdiōis intelligentiæ
quotidie excitatis cōuersatiōe pficiūt, dicētes, animalia san-
cta ueri pastoris: Dñs regit me & nihil mihi deerit: & cetera
quæ sequunt in psalmo eodē: Sic inquā pergūt scti filij euā-
gelicantiū pacē: sicut iā dixi, id est crescunt atq; proficiunt.
Ad istū pastū dñi & ad hāc alimoniam sctāz aiaz & ad tales
delicias spiritales, egrediūt utiq; ab infantia morū quotidie

A pmissionis dei sterilis, uiueret: & infructuosus terrā salu-
gis dicitur accepisse: ubi prater amaritudinē qua deū, puo-
caret ad iracundiā nihil haberet. Sic nāq; alibi de deo dicit
ppheta: Posuit flumina in desertum, & exitus aquarū in si-
tim. Terrā fructiferā in saluginē a malicia inhabitatū in ea.

p̄. 106. d

Mauf. 5. b

Contemnit multitudine ciuitatis: clamorē exactoris non au-
dit. Ecclesia est hac ci-
uitas, quæ constat ex
multitudine innume-
rabilū populorū: de
qua dominus ait: Nō
potest ciuitas abscondi
in monte posita. Hanc
igitur qsq; iudæus de-
spiciens, respuendo cō-
temnit: clamorē etiam
cuiuslibet euangelizan-
tis uerbum dei: & exi-
gentis obediētiā fidei
nō audit, id est obedi-

re detrectat: ob hoc igitur, incrassatū est cor eorum: & oculi
suos clauferunt, ut nō uideāt oculis: & auribus non au-
diant, & corde intelligant.

Circūspicit montes pascuæ suæ: & uirētia quæq;
p̄quirit. Montes, superbos quosq;
doctores, scribas uidelicet & phariseos legis suæ, quasi su-
spiciens, eisq; honorem deferens, adulationis ambitu cir-
cumit: ab eis proculdubio, in quibus est doctrina hominū,
non recedens. In quibus etiam montibus ubi se pascua car-
nalis legis habere gloriantur: uirētia quæq; perquirat, quæ
ad delicias utiq; carnis, & sabbata delicata pertinent: & quæ
uelut uirescentis superficie, legis historijs, nullum fructum
habeant figurarum.

Nunquid uolet rhinoceros seruire tibi: aut morabitur ad præsepe tuum: Siue ut alij dixe-
rūt: Nunquid uolet monoceros seruire tibi: Ex diuersa æditi-
one transferentium aduertimus, quod ipsum sit rhinoceros
quod & monoceros, & latine intelligatur unicornis, siue
super nares cornu habens. Sunt ergo huiusmodi feræ in
solitudine orientis: & ab hominibus nonnunquam uiden-
tur siue capiuntur. Hic igitur monoceros, populi gentilis
imaginem præfiguratur: cuius etiam superbia, significatur in
cornu: sicut quibusdam peccatoribus & superbis a deo di-
citur per prophetam: Dixi iniquis, nolite inique agere: &
delinquentibus, nolite exaltare cornu: Nolite extollere in ali-
tum cornu uestrum: quia ueternosa atq; antiqua in his
quos deus increpat, superbia est. Secundum aliam editio-
nem: in hoc eodem loco psalmi legimus: Nolite exalta-
re in excelsum cornu uestrum, loquentes in ceruice ueteri.
In multis quoq; alijs locis scripturarum, cornu nuncupato:
legimus superbiam nominari: licet & in bonam partem cor-
nu soleat dici, ut est illud: Exaltabit cornu christi sui. Nam
& ipse dominus christus: propter singulare imperium suū,
aliquando & unicornis dicitur. Legimus quoq; cornua &
regna dici, ut in Daniele & Apocalypsi cōtinetur. Hic mono-
ceros, qui per sapientiā mundialē tumore superbiæ erat in
sublime porrectus: nunquid tibi subijciatur, ait dominus
ad Iob: ut per fidem in sanctitate & iusticia seruiens, obedi-
entiæ colla submittat: & māuetus effectus atq; humilis, ad
dominicū præsepe recurrat: ac uerbis dei hominifq; assum-
pti, sacris cibarijs saturatur. Siue nunquid subijciat, ut in ec-
clesiæ meæ claustro habitet: quod erit uiantibus stabulum:
atq; huic sæculo renūciantibus salutare perfugiū: ubi spiri-
taliū ciborū alimonijs, institutionibus, & celestibus pin-
guetate eloquijs: & impleat in illo qd' erit per prophetā po-
stea prædicandū: Agnouit bos possessore suū, & asinus præ-
sepe domini sui. In monocerote quippe hic nominato: sicut
in propheta p̄ asinū, immūndus & incircūcisus significat' est
populus omniū nationū.

p̄. 74. a

t. Reg. 2. b

Dan. 7. b
Apocal. 17. c

Nunquid alligabis rhinocerotam ad arandum loro tuo: aut confringet glebas uallium
post te: Lorū hoc loco dictā ipsam charitatē christi, quæ
est inter omnes uirtutes præcipua intelligere debemus. De
qua ad diligentes atq; amantes deum, ait apostolus: Copu-

Coloſ. 2. 2

lati in charitate: cui' uinculis colligādos, ppheta olim præ-
dixerat, dicēs ad deū: Labor ægypti & negociatio ethiopia,
& Sabaim uiri sublimes ad te transibunt, & tui erunt: &
post te ambulabunt, uincti manicis pergent: & Dauid quē
a modum charitatis dei uinculis per ministros, uerbi dei

C
Esa. 45. 6

Ps. 14. 9. b

1. Co. 6. d

p̄. 85. b
Esa. 22. a

D

p̄. 62. d
Nau. 5. dLeuit. 11. b
Deu. 14. b

Contemnit multitudinē ciuitatis: clamorē exactoris nō
audit. Circūspicit montes pascuæ suæ: & uirētia quæq;
p̄quirit. Nunquid uolet rhinoceros seruire tibi: aut mo-
rabitur ad præsepe tuum: Nunquid alligabis rhinocerotam
ad arandum loro tuo: aut confringet glebas uallium
post te: Nunquid fiduciam habebis in magna for-
titudine eius: & derelinques ei labores tuos: Nunquid
credes illi, qm̄ semetē reddat tibi: & areā tuā cōgreget?

Quando

charitatis christi, fortissimo alligatus: ita ut nulla eū creatu-
ra separare possit a christo: cōfiscit in corpore glebas conual-
liū, duriciā scilicet peccatorū: & colit in corpore suo terrā do-
minicā, sed' in apostolū, qui ait: Non estis uestri. Et ideo hic
specialiter domini est terra, in qua primitus sit omniū pec-
catorū, quasi uepriū spinarūq; purgatio. Deinde aratro crū-
cis, & ferro dominicæ passionis, duricia cordis atterit: & cō-
fringit uallium glebæ. Valliū nomie humiliatos peccatis ho-
mines, atq; in ima depressos significari existimo: sicut habe-
mus in psalmo: Ascensus in corde suo disposuit in ualle fle-
tus. Vñ & Esaias cū increpatōe, pphetaturus, cōtra hierusa-
lem peccatricē, prophetiæ suæ huiusmodi titulum præpo-
suit, dicens: Onus uallis uisionis. Taliū igitur uallium glebas
monoceros cōminuit: qm̄ humiliati corporis terrā edomat:
& suscipiendis celestium præceptorū seminib', ac reddendis
fructibus preparat, quando cum apostolo castigat corpus
suū, & in seruitutē redigit: qm̄ omnē hebetudinē obstinati
cordis, duriciāq; stoliditatē a se auferre cōtendit: quod tamen
efficere nequaquā poterit, ait dñs: nisi rectorē & gubernatorē
suū obediēter me fuerit secut'. Vñ ait dñs ad Iob: Aut con-
fringet glebas uallium post te: sicut habem' in psalmo: Adha-
sit aia mea post te. Et ppheta de huiusmodi. Post te ambula-
bunt inquit uincti cōpedib': ubi admiratiōe dignos uideo
tales pedes, q̄ q̄nto magis cōpediti fuerint, t̄to uelocius si-
ne offensione egrediunt'. e

Nunquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius: & derelinques ei labores tuos: Nunquid
credes illi, qm̄ semetē reddat tibi: & areā tuā cōgreget. Ego dñs noui fortitudinē chari-
tatis eius, & paciētiæ ac longanimitatis, & idcirco dereliqui
ei ad imitandū me oēs labores dispensationis meæ, quos in
me credēdo intelliget: quia p̄ illo sustinui alapas, uerbera ac
sputa suscipiens, eidē laboraui: eiq; ad cœlos reuolans ex-
empla laborū ac uirtutū reliqui: cui quæ credidi atq; commisi
opulātē sibi gratia mea, reddat multiplex semē: & in areā
ecclesiæ meæ germē tricesimū, sexagesimū, centesimūq; fru-
ctificet: & areā tuā cōgreget, sicut apostoli, & post apostolos
multi fecere doctorū. f

Pēna struthionis similis est pēnis herodij & accipitris. Herodiorū genera tria esse dicunt':
unū horū albū esse colorē qdā ferūt: aliud uero q̄si gruis q̄
busdā diuersis colorib' uariū: tertium quoq; genus nigrum
affirmant: quod sit nō solū uelox & sæuū ad prædā: uerum
etiam in coitu impatientissimū: intantum ut in tempore co-
itus ex oculis eius sanguis ebulliat. Herodius in psalmo cen-
tesimo tertio ita nominatur: Herodij domus dux est eorū:
cum de lignis domini propheta tropicos loquit'. In Nume-
ris quoq; & in Leuitico, ubi ne aues immundæ in cibum
sumatur Moyses prohibet, & hac similiter ponitur. Accipi-
trum etiā aliquot, sunt formæ uel genera. His ergo rapacissi-
mis auibus uenatu & præda uiuentibus in pennis struthio
comparat: sicut & alij dixerunt: Struthio mixta, & alis Herodionis
& accipitris. Igitur struthionē sed' in spiritālē intelli-
gentiam sensusq; diuinos ecclesiam non absurde sentimus:
quæ per lauacrum regenerationis & uerbum munda in

T T christo

E christo effecta est: qui similem quidem pennā, habet peninis
auitū quæ carnibus uescuntur & sanguine. Sed ille remigio
alarum in hoc aere uelut in pelago id agunt, ut de cæteris
auibus prædam capiant. Vnde sub hac figura inimici no-
stri spiritales intelliguntur. Struthio uero longe dissimili mo-
do peninis suis utitur:

eo quod eas uelut per
fidem & speciem duo-
rum testamentorū gu-
bernaculis uiuēs habi-
tantem extendat: hæc
auis ait dominus, Iob,
a **¶** Quando derelin-
quit oua sua in terra:
tu forsitan in puluere
calefacies ea: Oua siue
filios, ut in subsequen-
tibus dicitur, nouam
creaturam atq; in chri-
sto generatā & candi-
dā progeniem sanctæ
ecclesiæ intelligere de-
bemus: Sed in ouis il-
los esse nouerim, qui
doctrina quotidiana,

quasi foetus quidam ecclesiæ matris nutriunt: ut quādoq;
de initione frugalitate & impfectione, pcedentes, ad ultimū
testa uirtutum, ueluti distinctis atq; formatis membro-
rum compagibus existāt: cum ex tenebris uicioꝝ hoc modo
facti fuerint lux in domino, proficientes quotidie ad ata-
tū morumq; soliditatem: Audiant prophetam de ipsis di-
centem: Dies formabuntur, & nemo in eis: id est nullum
in eis uitium dominabitur: quo impugnante uincantur. Fi-
lios uero intelligamus iam solito robustiores: fide ac uirtu-
tibus compositos, atq; formatos per incrementa uirtutum,

ps. 138. c

F tanquā per annorū seriem iam de omni infirmitate uitæ in-
compositæ nihil habentes. Hi igitur sicut ait dominus: in
terra ab ecclesiā relinquantur: quando persecutionē ab im-
pijs & terrena sapientibus patiuntur. Relinquere enim eos
ecclesiā dicitur, dum aduersantibus non resistit: quos domi-
nus seruire fidei & patientia duos, atq; in illo igne quem
misit in terram, & in puluere fragilis carnis eorum fortissi-
mos facit. **b** **¶** Obluiscitur quod pes conculcet ea: aut
bestia agri conterat. Obluiscitur ecclesiā natos suos, dum
eis pressurarū molestias, aduersarios inferre non prohibet.
Hoc loco differētiā puto esse tribulationū, ppter illud quod
dixit, pes conculcet: & illud quod ait, & bestia agri con-
terat. Et hoc sit contritio bestiarum: quando aperte truces
saui & immanitate morum crudelitate similes bestiarum,
christum confitentes usq; ad atrocitatem mortis affligunt.
Pes uero conculcationis sit huiusmodi tribulatio, quādo
opprobrijs & nimio contemptu iniquorū sancti usq; quaq;
humiliantur, uelut quādam conculcatione prostriti.

c **¶** Duratur ad filios suos quasi non sint sui: frustra labo-
rauit, nullo timore cogente. Præsentibus filiorum suorū tri-
bulationibus, ecclesiā dura & impia uidetur: quoniam non
ingemiscit & plangit angustias interitumq; natorū. In cuius
figuram, sancta mater machabæorū super filiorum suorum
cruciatibus exultabat: uidebat quippe in spiritu: sicut & hic
sancta mater ecclesiā per fidem quotidie contempletur,
quantā gloriam in æternum pariāt poenæ præsentis, profes-
sione ueritatis acceptæ. Et ideo quod sequitur: frustra labo-
rauit, nullo timore cogente: ecclesiā signat quæ filios suos
ad tentationē, & sæculi huius molestias preparat, sperans
utiq; a deo pro his malis temporarijs, filiorum suorum
gloriā, & incorruptionis beatitudinem sempiternā. Aliter:
sed & si doluisset pro filijs consecratis, frustra doluisset: quia
non habebat timendi causas, quando eos non perdidit, sed
acquisiuit. **d** **¶** Priuauit enim eam deus sapientia: nec
dedit illi intelligentiam. Sapientia atq; intelligentia mundi
huius priuata est a deo ecclesiā: nam & apostolus hoc fieri
præcipit, dicens: Qui uult sapiens esse, stultus fiat ut sit sa-
piens: quia sapientia huiusmodi stulticia est apud deum.

1. Cor. 3. d

e **¶** Cum tempus fuerit in altum alas erigit: deridet equū
& ascensorem eius. Cum ingruerit ait molestior & nimium
acerba afflictio persequentis: ibi maior ad deum de affli-
ctione obsecratis affectus: dum quādam excitat, & humiliat
erigit intentione uigilantissima deprecādi in excelsum alacri-

nisu, fidē suā & spem,
uelut pēnas in adiuto-
rio gratiæ dei sultas sus-
fert: & cum talium ala-
rū sustentata fuerit au-
xilio, gressus profecto
eius uelociore efficiū-
tur & cōciti: ita ut inse-
quentes se derideat ini-
micos, id est equum &
equitē, quod est diabo-
lum & hominem mini-
strū inimici: qui in per-
petrandas contra ec-
clesiā persecutiones,
sedet in quolibet equo
suo, in corde uidelicet
hominis persequētis.
f **¶** Nunquid præbe-
bis equo fortitudinem

G

a **¶** Quando derelinquit oua sua in terra: tu forsitan in pul-
b uere calefacies ea: Obluiscitur quod pes conculcet ea:
c aut bestia agri conterat. Duratur ad filios suos quasi
non sint sui: frustra laborauit, nullo timore cogente.
d **¶** Priuauit enim eam deus sapientia: nec dedit illi intelli-
e gentiam. Cum tempus fuerit in altum alas erigit: deri-
f det equum & ascensorem eius. Nunquid præbebis equo
fortitudinem: aut circumdabis collo eius hinnitum?
g **¶** Nunquid suscitabis eum quasi locustas? Gloria na-
h rium eius terror: terram ungula fodit. Exultat au-
i dacter: in occursum pergit armatis.

Contemnit

aut circumdabis collo eius hinnitū. Hunc equū aduersariā
potestatem arbitror posse intelligi: qui sit pallidus: ut in
Apocalypsi scribitur: quem sequitur mors & inferus. Et
qui in Zacharia propheta dicitur rubeus: mortibus ut
delicet hominum & cruore respersus. Proinde dum permit-
titur præbere ei a deo, dicitur fortitudo: & circumdari col-
lo eius hinnitus, ut per patientiam & bonitatem dei, thesau-
riquet sibi iram in die iræ: & reuelationis iusti iudicis dei. Et
idcirco in collo eius significatur hinnitus superbiæ, quo tu
meat contra deum, & blasphemiam loquatur.

Apoc. 10. b

g **¶** Nunquid suscitabis eum quasi locustas? More locu-
starum, aduersarius noster dicitur suscitari, quando de lo-
cis suis ad partiendas regiones, atq; uastandas præire di-
tur: sicut ait de deo psalmista: Dixit & uenit locusta. Sed hæc
suscitationem, instantiam efficiendi operis esse arbitror.
Vnde dicitur ad Pharaonem: In hoc ipsum te excitauit, ut
ostendam in te uirtutem meam, & annuncietur nomen me-
um in uniuersa terra.

ps. 104. e

Exo. 9. b

h **¶** Gloria narium eius terror. Siue ut alij dixerunt, Glo-
ria pectoris eius audacia. Ut inimicus in fugam uertat ad-
uersarium suum, militem scilicet christi: ipso etiam anhelu-
tu terret: hic est odor mortis: hic est spiritus furibundus an-
helans in hominis necem: retrorsum respicit, qui iterum ad
peccata conuertitur: siue tribulationibus cedit, ut in euan-
gelio dominus per parabolam edisserit.

i **¶** Terram ungula fodit. Siue ut alij dixerunt: fodiens
in campo luxuriat, id est carnales homines & terrena sapien-
tes cōculcat, & proterit: & cum eos humiliauerit, sibiq; sub-
diderit: facit eos ea contritione contritos: qualis est contri-
tio & infelicitas in uijs hominum impiorum. In huiusce-
modi igitur latitudine uitiorum, uelut in campo luxuriās,
fodit ad subtrahenda hominibus fundamenta uirtutum:
ut in ruinam subducta soliditate procumbant.

k **¶** Exultat audacter. Gaudet superbus præsumptionis
audacia: quoad usq; perditione contra homines pugnat.

l **¶** In occursum pergit armatis. Quæ sint arma sancto-
rum, contra spiritalia nequitia: apostolus diligenter enar-
rat. Contra hos igitur huiusmodi armis indutus, in occur-
sum pergere dicitur: quando arcem mentis expugnare mo-
liens, aduersum murum uirtutum arietes obijcit uitiorum:
& ad tentandum dominum, ausus fuit in occursum eius
uenire in eremo, & per singulas ciuitates apostolis chri-
stum prædicantibus occurrebat: quando eis commotio-
nes seditionum populi suscitabat: sicut etiam in actibus
apostolorum legimus. Vnde & ad quosdam Paulus ait:
Ostium mihi apertum est, magnum & euidens: sed aduer-
sarij multi. Et multis alijs locis de hac aduersantium im-
pugnatione non tacet, quas diabolus immittebat.

1. Cor. 16. b

Contemnit

A **a** Contemnit pauore: nec cedit gladio. Quod ad imperium & inuocatione dei, diabolus effugetur, manifestum est: sed si ad contumacia & uoluntate illius iniquissima, ac pro caciter impudentissima attendamus, intrepidus non terretur: non erubescit etiam si gladio ferri dei territus fuerit & fugatur, reuertitur iterum, nec

confutatus abscedit.

b Super ipsum sonabit pharetra: vibrabit hasta & clypeus. Cur habet pharetra inimici? ut uidelicet sedentes in ea iudei, gentiles, heretici: in quibus sunt sagittae mortis, errorum scilicet loetalia dogmata,

sagittent in obscuro rectos corde. Habet hastam unde criminibus caterisque uitis confodiat peccatores: sagittas, subtiliores dolos: hastam, delicta trabalia atque mortifera. Habet clypeum: quo maliciae plenitudine, totum militum suorum occupat pectus: quo ne telis uerborum dei compungantur, excutit ea, frustratur, expalmar: ex quo equo transfigurato in angelum lucis, splendore quodam terribili, vibrant hasta & clypeus, & mendacii eloquio abruptae hereticorum resonant prauitates: & hic propter indefinente intentione usumque blandiendi uibrare dicuntur.

c Feruens & fremens sorbet terram. Feruens est uitis diabolus, inimicus sanctorum & omnium criminum igne conflagrans, atque in hominem furore inuidiae fremens, ut iam sorbeat illecebris peccatorem: & deuoratum in corpus perditae congregatiōis suae transferat, quo corpore propheta dixit se forte absorbendum, nisi dominus esset in eo: ita inquit: Nisi dominus esset in nobis, forte uiuos absorbuissent nos. Hic ergo contrarius noster ipse est, cui deus locutus est, dicens: Terram manducabis omnibus diebus uitae tuae. Et idcirco ipse & socij eius, ut inimici domini terram lingent.

d Nec reputat tubae sonare clangorem. Id est propheta: & apostolorum increpatione audire detrectat, quibus dicitur: Sicut tuba exalta uocem tuam, sed magis fauens: unde uerus Pharaon dicit: persequens comprehendam departibor spolia, & cetera. In his locis de quibus diximus: alij transulerunt: super ipsum enim gaudet arcus & gladius, lancea, hasta, & tremore & iracundia euerit terram: nec credit donec clanguerit buccina: ubi eundem sensum existimo contineri: secundum quem nos exposuimus, in arcu & gladio, & ceteris armis inimici, omnes adinuationes eius intelligenda sunt: quae in eo gaudeant cum his modis, quasi armis interficiunt hominem.

e Vbi audierit buccinam, dicit: uah. Procul odoratur bellum, exhortationem ducum: & ululatum exercitus. Quando audierit inquit aduersarius noster dei buccinam, id est unumquemque doctorem ecclesiae adhortante commilitones suos, secundum praeceptum imperiale, atque diuinum: ut contra aduersarium suum stent fortes in praelio: stupenti animo & scrutabili, auribusque attonitis, ait: uah, tanquam si diceret: quid audio, hac quisquam praesumit audacia, ut contra me saltem cogitet bella constituere? Vbi ergo dictum est uah: Alij dixerunt euge: quod scilicet in ut consequentia loci fuerit: siue in bonum siue in malum capere.

p̄. 69. a Et in psalterio: Confundantur & reuerent, qui dicunt mihi euge euge. Proinde in hoc loco irridetis animo, & substantis uultu, euge dicitur. Subtilis enim & uigilantissimus inimicus, & nimium callidus: qui sollicitudinem perdendi omnem terram habet, cum senserit aliqua initia siue signa quadam in homine, quomodo ei, eiusque uitis resistendum sit: uelut saginata aduersantes sibi praenire contendit: ne sumpta contra diabolum sanctitatis arma defendant: ne ueneratione digni fiant, cum rex aeternus aduenerit. Ululatus uero siue sonitus, ut alij dixerunt: exercitus ueri imperatoris ille est, quando se in uicem uno spiritu, unaque charitate & fide cohortantes, conspiratis in unum timoris domini uiribus alloquuntur: ut donec transeat iniquitas, sint perseverantes in praelio: quia charitate regis sui infusa in se per spiritum sanctum: qui datus est eis, pro alterutro sunt membra sollicita.

bis eum quasi locustas: Quem de loco ad locum transilire feci, & de praesenti scilicet mundi delectatione ad desiderium futuri seculi inflammaui: sic utique suscitatus est de corpore infidelitatis uelut sol cum calor aduenit. Has autem mutationes non locorum esse corporaliu nouerimus, nam affectus sunt animorum.

c Gloria narium eius terroz. Ut terreat peccatores, odio habens quod sunt: & dicens eis de deo: Nisi conuersi fueritis, gladium suum ut brabit, & cetera: de gloria narium eius est: spiritus enim dei est in narium eius: quod & sanctus

Job dixit: Spiritus dei est in narium meis. Hoc unguento spiritu utique dei, perfusa est ecclesia: sicut scribit Iohannes apostolus: Et uos unctionem habetis a sancto. Proinde hic de quo loquimur, hoc loco de bono flagrabat in interiore sensu hominis sui: in quo sensu secundum uoluntatis arbitrium: alij odor mortis in mortem: alij odor uitae in uitam: quoniam refuso super christum, id est mirae fidei a sancta ecclesia repletus est mundus: omnes fidelium populi, eodem sacro chrismate uncti sunt. Propter quod & ipsum unguentum, quod ante saluatoris noticiam intra alabastrum uasi angustias tenebatur pistici, nomen inditum erat: ut nouerimus credentium populos, sicut dixi chrismate consecratos. Hac igitur gloria odoris huius: quasi terrore generantis perfunditur sensus interior.

d Terram ungula fodit. Exultat audacter: in occursum pergit armatis. Quicquid in se fortissimum habet ad substantiam perseverantiam: eo utique bono uirtutis terram scindit & commouet: Non enim patitur ut solum gradiatur incultum, sed studet ut ager fiat frugifer & opimus. Vnde & ante deum audacter exultat ut audiat de se, sicut de ceteris dicit: Venientes autem uenient, in exultatione tollentes manipulos suos. Itemque audiat, ferue bone: quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituiam. In occursum pergit armatis, antequam telis uitiorum siue persecutionum a spiritalibus hostibus obruantur, in acie uirtutum consistens, irruentes in se praenit inimicos: ne aliquo ictu concupiscentiae, uel etiam diffidentiae uulneretur. Sic namque in occursum pergit contra hostes armis uitiorum, insectationeque munitos. Secundum hunc sensum sanctus David ait: Persequar inimicos meos, & comprehendam eos & cetera.

e Contemnit pauorem: nec cedit gladio. Quanta libet aie minas cum grandi terrore, ita ut cum pauore incutere cupiunt inimici, loquuntur: Dominus illuminatio mea: & salus mea quem timebo. Dominus defensor uitae meae: a nemine formidabo aduersarium: dum appropiant super me nocetes, ut edant carnes meas. Proinde quoniam in hac salute luminis dei spero: si consistant aduersus me castra, non timebit cor meum. Et si consurgat in me praelium, non cadam gladio: quo mortem libenter pro christo subire exopto.

f Super ipsum sonabit pharetra: vibrabit hasta & clypeus. Super exteriori & corporeum hominem, de quo ait propheta: Et subtus me conturbata est hebetudo mea: quasi arcem animam credimus: ubi unusquisque sanctorum, utpote in interiore homine suo tanquam intra pharetram habet sagittas eloquiorum dei: quas dum ad cauendum profert, siue dum eas frequenti correptione, ueluti tela pungentia educit in medium, percussurus utique earum ictibus, eos qui merito ad salutem debeant uulnerari. Super ipsum inquam eloquiorum dei resonat pharetra: quod tamen in commotione fit ambulantis. Vbi intelligitur, quod is recte psallat, & corripiat delinquentes: cuius in anteriora quotidie profectus est sanctitatis: sic enim apostolus, magnus & potens equus domini ait: Vnum autem quidem quae retro sunt obliuiscens: ad ea uero quae in ante sunt extendens. Siue ut breuius & manifestius dicam: Pharetra haec, locus est cordis: in quo sermo domini dei, sagittae conditae sunt & repositae. Et signanter ait dominus super ipsum, id est equum sonare hanc pharetram, quod est super exteriori

1. Io. 2. c

D

p̄. 12. a

Matth. 25. b

p̄. 17. f

Ps. 26. c

Phil. 3. e

Commen.

E super exteriorem hominem eius, pharetra cordis illius referta, diuinis eloquijs regnat, dñ ut bellator domini, & fortis in praelio, euangelizat uerbum uirtute multa. Super hunc equum nihilominus uibrat hasta & clypeus. Hasta est uigilans animi uirtus siue constantia, quæ increpat peccatores: siue uitia in se cõfodit, enda mortificat. Clypeus uero scutum fidei est, in quo omnia tela nequissimi ignea possit extinguere. Et hæc propter desinentem usum belladi, uibrare dicunt: quæ sint utiq; in exercitatione præparata. Nam de talibus armis fulgentibus ita dicitur: In lucem iacula tua ibunt, in splendore coruscationis annorum tuorum.

F *Feruens & fremens sorbet terram.* Feruens fide in spiritu, & fremens ut saluator: qui quoniam in uitis mortuū spiritualiter suscitatur, fremit in spiritu. Ita hic inquam fremet contra inimicos suos, siue uitia, siue etiā apertōs persecutores: & ita sorbet terram suam, dum eam de carnali conuersatione in spirituale conuertit. Sic itaq; fremens si biq; plurimū cum indignatione irascens, sorbet eā sicut dixi, ut illa in spiritus sui affectationē transmittat: ubi est ille absconditus cordis homo in incorruptibilitate, quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu dei locuples. Nec reputat tubę sonare clangorem. Tanta animi uirtute induitur, ut nullum terrorem aduersariorū formidet, quando ad omnē sonitum inimicorum prouocantium sit paratus. *Ubi audierit buccinam dicit: euge. Procul odoratur bellum: exhortationem ducum: & ululatum exercitus.* Qui cum audierit alta uoce euāgelii prædicari, gaudet & exultat, quod euge significat. Omnium prepositorum de scripturis dominicis fortissimorū uirorū exempla profitentium, totius quoq; ecclesiæ congregationē, quæ exercitus dei dicitur unanimes atq; unius fidei sonū cū audierit dicit, euge: & lætus cum exhortatione ducum, etiam ululātū audit exercitus. Ululatus autē hoc loco ille significatus est, quando bellatores in acie stantes pugnatū, seu uicē cohortantur. Sed dicit aliquis: quē admodū fieri potest, ut una eademq; res per figuram nunc in bonam partē, nunc in malam intelligatur: sicut hic nos fecimus, ut hunc equū per allegoriā diximus, & in malum & in bonum posse sentire. Ad hoc respondeo, ubi sine eptali aliquod nomen ponitur in scripturis, ut puta mons tātum, & nō additur ei ut dicatur mons syon, aut mons corruptus, nō ab re existimo, quoniam expositio de eadē re in utrāq; partē sit libera. Vbi uero cū eptali, ut leo de tribu iuda, aut certe sedet in insidijs sicut leo, ibi aut christus sine ulla cūctatione intelligit, aut diabolus aduersari noster. Et si placet demus aliquid exemplū, ubi de arbore in euangelio dñs ait ad discipulos suos: Si habueritis quidē fidem sicut granū sinapis: dicetis huic arbori eradicare & transplātare in mari, & obediet uobis. Vbi quidā intellexerunt: quia fides credentium eradicet inimicum, atq; euellat de terra ecclesiā: terra scilicet iudæa atq; confessionis: & mare populorū, hominū uidelicet impiorū transferat: & illi mali spiritus in euangelio hoc ipsum significare possunt: qui cū hominibus immundis & peccatoribus porcorū nomine indicatis, in mare præcipitati sunt. Vbi uero eandem arbore dominū significari noluerunt, ita interpretati sunt, quod predicatione apostolorū qui gratiam christi & uirtutē fidei susceperunt, arbor christus dominus eradicet quodāmodo de illa gēte iudæorum, in quā uelut stirpe generis tenebat, & transplātāt in mare gentium: sicut ipse dñs eis dē iudæis locutus est, dicens: Auferetur a uobis regnū dei, & dabitur genti facienti fructū eius.

Mat. 21. d *¶ Nunquid per sapientiam tuam plumescit accipiter: expandens alas suas ad austrum.* Consequens est ut hunc accipitrē in bonā partē intelligamus: sanctū scilicet qui sapientiam per conuersionē acceperit, ut predari & rapere iam cesset carnibus etiam seculari sensu uiuere desistat: & qui uere

ris hominis exuias in baptismo deposuerit: plumescens, quodāmodo renouata sit sicut aquila iuuentus eius, maxime cum promissionē habens præsentis uitæ & futuræ, quæ in alis significata est, ad austrū, unde calor fidei est se uertit, unde christū uenisse cognouit: quod & ppheta ita facien-

dū predixerat dicens: Deus ab austro ueniet & sanctus de monte umbroso & caligoso. Bethlechem namq; ciuitatē domini respicientibus, in iherusalē in meridie quod est in austro positam scimus: Et scdm tropicos intellectus hūc calidum uentū, ut aromata gratiarū feruēt, sponsus inuitat, dicens: Exurge aquilo, & ueni

Abacuk. 1.4

Cañ. 4. d

auster, perfla hortū meum, & perfla aromata mea. Vbi ergo dictū est: expandens alas suas ad austrū: alij dixerūt, expansis pennis immobilis & respiciens austrū. Intentionē ergo perseverantiæ dicit eius, qui per calorē fidei duorū testamētorum gubernaculis uiuens, splendore æternæ beatitudinis contemplet. **b** *¶ Nunquid ad præceptū tuum eleuabitur aquila: & in arduis ponet nidum suū.* Aliquādo in bonam partē aquila dicit, & pro ipso deo, dicente Moysē: Sicut aquila protegit nidum suū, & super pullos suos confidit, ut superius dixim⁹. Hic uero a deo potestas aduersaria aquila dicitur: quæ ex permissu dei elata in superbiā multum possit: sicut propheta ait: Et erit quasi aquila super domū dei. Propheta quoq; multis in locis scripturæ suarū eum superbissimū notant, id est diabolū: & inde est quod eis & magnus dicit: eo quod leuē tumens super montes aquilonis: & super astra cœli ponat sedē suā, cupiens se exquare altissimo. **c** *¶ Et in arduis ponet nidum suum.* In magnis quibusq; & eminentibus sæculi huius, ac malis hominibus sedem sibi constituit, ut in eis uelut durus dominus & rex trux, ac potentissimus cōmoret. **d** *¶ In petris manet.* In excelsis uidelicet duris, & in malicia fortibus manet & habitat. **e** *¶ Et in præruptis silibus commoratur.* Præruptæ silices intelligunt blasphemii qui sunt nimium duris & indomitis cordibus, atq; in ruinam suam inclinato peccatorū pondere dependentes.

Deut. 32. b

Os. 8. a

H

f *¶ Atq; inaccessis rupibus.* Inaccessæ uero rupes, sunt homines porrecti in altū, nimia elatione cordis sui: ad quorum superbiam, quæ eis supra cæteros quasi singulare atq; propriū malū sit, nullus accedat. **g** *¶ Inde contemplantur escam.* Per illos utiq; quos superbia nimium elatos diximus, quos hæresarchas, aut iudæos, siue sapientes sæculi, id est philosophos, intelligimus, perditos quosq; dum eos erroribus suis in laqueos in escam suam capit: secundū prophetam, qui de eodem diabolo ita ait: Escæ eius electa. **b** *¶ Et delonge oculi eius prospiciunt.* Sagacis ualde atq; peruisis aduersarij nostri animū, ad inquirendas uires sanctorum dimicantium, nomine oculorum appellauit deus. Quod autē ait, delonge, mentis eius intuitus subtili intentione prospicit: eo quod etiam in posterum exercitata malicia sagaci suspitione prauideat: non locorum spacia intelligenda sunt: sed initia dispositionis humanæ ad recte uiuendum. Hoc inquam, delonge prospicit, quod est, ab ipsis utiq; exordijs subtilis spiritus, & ad omne malum nimium mobilis intuitus: ut illic antequam conatus hominis saltē in aliquo roborentur, pullulantia bona reprimat & extinguat, & interemptum hominem faciat fere peccato.

Abacuk. 1. d

i *¶ Pulli eius lambunt sanguinem: & ubicunq; cadauer fuerit statim adest.* Pulli eius, sunt filij eius, uel socij eius qui in conspiratione tyrannidis cum eo aduersum deum moliti sunt iniquitatē. Hi igitur liuore inuidiæ, sitientes sanguinē hominum lambunt. Et quod ait: ubi fuerit cadauer statim adest: Alj dixerunt: & ubi fuerit cadauer statim reperiuntur: quod siue de authore mali, siue de satellitibus eius dicatur, ubi affuerit, illic peccatū ilico gignitur: quod in anima ita fereat, sicut uulnus in corpore.

Et adiecit

A **a** Et adiecit dñs & locutus est ad Job: Nunquid qui cōtendit cū deo tā facile conquiescit? Utq; qui arguit deum debet respondere ei. Tota altercatio quæ in superioribus libri huius cōtextitur: in hoc loco a dño declaratur, cū ipse dicit Nūquid qui contendit cum deo: Vnde apparet quia cōtra deum, quadā præsūm

ptionis audacia ex fiducia bonæ conscientie sit locutus: non tamen blasphemauit deum, sicut quibusdam uidetur. Vbi & si asperius aliqua dixit, ad idem respiciēs ad qd̄ deus, iustus est: tenorē iusticie dei respiciens, locutus est nō ad blasphemādum deū, unde illum secūdm iustum iudicium eius requirendo, quasi constringit & dicit: ut parcat uel eum iniustū de claret. Quare eum circa se iuxta iniusticiam iudicare sentiat: cū eū optime nouerit iustū. Accepta igitur lob ratione a deo in his sermonibus quos locutus est, quia omnia utiq; quæ creasset, ipse gubernaret & regeret, a quo etiā omnino nihil iniustum fieret, cōuictus sicut hic aperte demonstratur silebat: sed admonet a domino atq; compellitur: ut quia aduersus eum cōtendit, eumq; arguere conatur, ipse ad interrogata respondeat. Et ait scriptor libri huius.

B **b** Respondens autem Job domino dixit: Qui leuiter locutus sum: respondere qd̄ possum: Beatus autem lob agnoscens se leuiter & non cōsummare locutū, dicit omnino se deo respondere nō posse. Propter quod cupiat se silentio cohibere: sicut ait. **c** **Da** num meam ponam super os meum: eo quod unum & aliud verbū dixerit: pro quibus potuerit ledere. Illa esse existimo, sicut superius comprehendit: quæ ita dixit: elegit suspendiū anima mea & mortē ossa mea: & si flagellat, occidat semel, & non de pœnis innocentū rideat.

Ca. XL
R Espōdens autem dominus Job de turbine dixit. Id est uel de increpationis impetu, uel de perturbatione aeris ac nubibus obscuro. **e** **Accinge** sicut uir lumbos tuos: interrogabo te & indica mihi. Siue ut alij dixerunt: Nequaquā, sed accinge sicut uir lumbos tuos, & cetera: quod est, nolo ut taceas, ait deus, sicut ipse disponis, sed potius loquere: & quod interrogo te responde mihi. Quemadmodum autem deus hominibus loquar: cū sit ipse spūs, multis significationibus diuina nobis indicant littera, ut pater de nube ad filium loquitur: & Moysi in flamma ignis, & Ezechiel sedenti cū senioribus israel, sit sermo domini, & solus audiebat quæ dicebatur a domino. **f** **Nunquid** irritum facies iudicium meum: & condemnabis me ut tu iustificeris. Quo sensu sanctus lob dixerit ea quæ supra cōscripta sunt: in hoc loco dominus manifestat. Nam cū increpatione, propter hoc ipsum ab eo arguitur, quia in eius iniuriam & fustigationē se iustificare uoluerit: dum eū ex ipsis cruciatibus suis, quos sibi inique inflatos asserit iusticiā iniusticiā uocat. **g** **Et** si habes brachium sicut deus: & si uoce simili tonas circūda tibi decorē & in sublime erigere: & esto gloriosus: & speciosis induere uestibus. Disperge superbos in furore tuo: & cō-

funde eos: & respiciens omnem arrogantem humiliā. Respiice cunctos superbos & confunde eos: & contere impios in loco suo. Absconde eos in puluere simul: & facies eorū demerge in foueam: & ego confitebor quod saluare te possit dextera tua. Hoc est dicere: Nunquid potes hos ipsos damones,

quorū tribulationibus expugnaris & contere ris, expugnare & displicere. Nec sic cōtra deū contendere deberes: si tibi esset fortitudo ut deo est, & uox imperij tui in hoc mundo terribilis insonaret: circūdares etiam tibi decorē eternitatis, honoris quoq; & sublimitatis esses gloria exaltatus & oib; scitatis & uirtutibus tāq; speciosis uestibus te munires, oēs nihilominus superbos iusto iudicio tuo, uelut indignationis iracundia dissipares, & eos in locum suum: id est in carcerē inferorū detrudēs, contererēs, qñ etiam a sanctorū lumine separatos, in puluerem simul absconderes, siue ut alij dixerūt retruderēs eos sub terra: simul & facies eorū, id est animā cū intellectibus suis tāq; oculorū luminibus in foueā inferni demergerēs: id est qđ impossibile est ut hæc homo habeas,

tam stultum est, ut quasi ex æquali, contra deum loquaris, a quo humiliter sperare misericordiā debes: ut ex eius dextera, id est uirtute, contra eos, quos dixi superbos arrogantes impiosq; salueris. Ecce hoc ipsum noueris fortem diabolum & potentissimum inimicum tuum, quem ob immensissimum truci animi furorē, Behemoth noie feralis bestie nūcupauit, apud te uelut bouem, animal uidelicet mansuetum fœnum comedere faciam: non carnes ut leonem. Quia carnes quando comeduntur: non fit sine uiuentis interitu. Circa te uero non ita est sicut iam dixi, cui iussione imperij mei, hoc modo præcepi dicens: Ecce in manu tua est uere, animam eius serua. Behemoth namq; doctores ecclesie, qui hebræas litteras contigerunt, in latinū quasi plures interpretati sunt. Proinde inimicus diabolus cum toto corpore satellitum suorum hoc loco a deo describitur. Quem propter pluralitatem nominis ipsius antiqui ita interpretati sunt, sed ecce bestia quas feci apud te, fœnum sicut bos edunt: id est & hoc potentia dextera mea factum est, ut substantiam tuam & facultates, quæ ob preciosam mentis tuæ diuitias fœno comparantur, in potestatem acciperet deuorandas. Et ideo uilia quæq; & temporalia tibi abstulit, quæ fœni nomine significata sunt: non quæ magna & grandia, id est animæ ornamenta, quibus te spoliatum blasphemie ruina comprimeret: quali peccato totus homo a diabolo deuoratur. Ita ergo de eo dicit deus. **h** **Fortitudo** eius in lumbis eius: & uirtus illius in umbilico uentris eius. In lumbis & umbilicis, uentris uoluptas uel carnis luxuria intelligit, quæ mēbris genitalibus post primi hoīs lapsum inserta est, ut supra modū legis naturalis illa membra, & qñ nō uult homo incontinentis libidinis titilletur: & ita uoluptatū sectatores, diabolo fortitudinem proprijs uitijs ministrantes, de parte illius, & cōsortes efficiuntur, ut sint membra eius, quorum tanq; corporis sui ipse est caput.

VV Cōstringit

Commen.

E a **C**onstringit caudam suam quasi cedrus. Hoc mihi dicere uideat, quod nec in nouissimis suis, quæ in cauda significantur, sit ad deum reuersurus: quod est, nunquā pro tyrannide sua superbus & impius poenitebit: sed exaltatus ut cedrus, uoce domini iuste iudicantis est confringendus & cōminuendus. Constringitur enim ligno durissimo comparatus: duricia scilicet cordis: ne intelligat, stultus efficitur: & excæcatus, ne uideat usque in finem. Siue cōstringit caudam suam, ita sentitur propheta fallaciter loqui: mendacium cauda est secundū sanctorū prophetarū auctoritatē.

Hos igitur behemoth tanquā inimicos, tanquā socios, & ministros suos in copulam unitate sibi cōspirationis astringit: de quibus antiqui dixerunt interpretes: Exerit caudam suam ut cypressum, ubi elationē mentis eorum in excelsum significauerunt hanc arborem nominando: quæ sub uno stipite, procero fastigio in altum porrigitur. **b** **C**onstringit uentris eius. Stringit caudam suam quasi cedrum: **b** **n**ervi testiculorum eius perplexi sunt. Ossa eius uelut fistulæ aris: cartilago illius quasi laminae ferreae. Ipse est principium uiarū dei. Qui fecit eū applicabit gladiū ei⁹: huiusmodi herbas ferūt. Oēs bestiae agri ludēt ibi: sub umbra dormit in secreto calami, in locis humilibus. Protegunt

ps. 124. a

F **C**onstringit uentris eius. Stringit caudam suam quasi cedrum: **b** **n**ervi testiculorum eius perplexi sunt. In nervis, uincula quædam fortissima ac illecebrosa uoluptatū: quibus homines carnales implicat, dicere uidetur mihi: de quibus uicissim, & propheta culpans homines inter cætera ait, ita dicens: Declinātes autem ad obligationes: ubi simpliciter pene inextinguibilem uoluptatē in membris humanis a propheta significari putato: cui uoluptati caro nostra captiua succumberet: nisi iuxta apostolum dei gratia subueniret. **c** **O**ssa eius uelut fistulæ aris: cartilago illius quasi laminae ferreae. His membrorum nominibus indicatur: quod diabolus cū suis durus sit, rigidus, pertinax & inflexibilis. In ossibus namque & cartilagine intus & foris, in cogitatione uidelicet & opere, perfecta eius demonstrat malicia. Quod autem dictum est: cartilago eius quasi laminae ferreae: alij dixerunt: spinæ eius ferrū est fusile, ut intelligatur: quia nunquā se diabolus per poenitentiam deo humiliauerit. **d** **I**pse est principium uiarū dei: qui fecit eum applicabit gladiū eius. Hoc in loco hic esse mihi uidetur sensus, quod ad uias dei ambulandas, & per obedientiā præcepta dominica obseruanda: hic inter cæteras creaturas primus a deo sit cōditus: & inde dictum sit: Ipse principium est uiarum domini. Nam in Ezechiele propheta in capite lapidum ignitorum refertur, quod primus fuerit omnium angelorum: & corona in manu domini. Siue ita dici potest: ut in illa aternitate sua, de⁹ semper manēs, quasi egressus in facturam creaturarū uideatur: & hæc sint uia eius, ut inuisibilia ex uisibilibus apparerent. Siue unaquæque creatura uia dei est, per quam ad dei iter cognitionem, dum cognita ab eo cognoscitur. Siue uia dei illa sunt: quando cuilibet creaturæ rationabili, deus quasi ad eam ueniens innotescit. Proinde hic behemoth principium uiarum dei dicitur: eo quod primus factus, dei sui cognitionem a quo conditus est accepit. Domin⁹ autem christus in principio uiarum dei creatus refertur: quia reconciliando mundū per sanguinē suū, uiam mandatorū patris quasi opéra eius gradere, quæ in principio prædicationis euangelij demonstrauit. Quod autem dominus ait: Qui fecit eū, applicabit gladiū eius: id est qui fecit behemoth, applicabit ei gladiū ipsius, id est malo quo alios interemit ipse puniā: sicut & de eius similibus spiritus sanctus in psalmo locutus est: Gladium euaginauerunt peccatores: & gladius eorum intrat in cor eorum. Notanda tamen est in hoc loco commutatio personarum. Nam superius dominus ait: quod behemoth bestiam ipse fecerit: & nunc dicit quod alius eum creauerit, ita dicendo: Ipse est principium uiarum dei, qui fecit omnia: quod ita exponi potest: quia pater in filio omnia fecit: sicut propheta ait ad deum: Omnia in sapientia fecisti. Alij dixerunt: Ipse est initium figmenti domini: quod illudatur ab angelis eius, id est sanctis. Ab his ergo illudatur, quando per gratiam sancti spiritus, & meritum sanctitatis

ps. 36. c

ps. 103. c

G eis subditur: & inuocatione nomine christi ab obsessis corporibus effugatur. Ab eis utique qui deponentes omnem maliciam & omnē dolum, & simulationē, secundū Esaiam geniti infantes in christo sunt: de quibus prophetauit cum uirtute gratiæ christi contra aduersarium eorum diabolum in spiritu, prudentiæ, dicens: Et delectabit in / fans ab ubere, super foramina aspidis: & in cauernam reguli, qui ablactatus fuerit, manū suam mittet. Et dominus cum de eius toto corpore loqueretur, ait ad eos, quos innocentes & paruulos fecerat, dicens: Ecce dedi uobis potestatem calcandi

Esa. 11. b

Luce. 10. e

di super serpentes & scorpiones: & nihil uobis nocebunt. **c** **C**onstringit uentris eius. Stringit caudam suam quasi cedrum: **b** **n**ervi testiculorum eius perplexi sunt. Hi montes in climate aquilonis constituti sunt: ubi superbus diabolus sedere se dicit, inquiens: Ascendam super altitudinem nubium, ero similis altissimo. Quos montes, superbos quosque & nimium elatos homines, ac tumorem cordis illius imitantes non absurde sentimus. In his igitur habitans, temporariā iucunditatē, quæ herbarum uocabulo appellata est in eis depascitur, & in malo uirentis ac uigētis in eis uoluptatis noxiæ delectatur: in quibus etiam montibus omnes bestiae agri ludūt. Bestiæ istæ, socij sunt & ministri diaboli: de quibus ait propheta, orans ad deum: Ne tradas bestiis animam consistentē tibi. Ager uero hic mundus est, secundū auctoritatē domini: qua dicit in euangelio: ager autem est hic mundus. In talibus igitur montibus, qui herbas luxuriæ, non arbores fructiferas ferunt, hæc bestia, aduersaria uidelicet potestates, nō habentes rigorem uirtutū, ludunt fluxu lasciuiaque uiciorum: & in omnibus eorum montibus, in sceleribus ac nephādis criminibus uidelicet gloriantur. Alij de hoc loco dixerunt: Ascenderūt in montem præruptum: fecit gaudiū quadrupedibus in tartaro. Montem præruptum ipsius superbiæ diabolicæ uerticem significatum puto: in quem nimium se extulerit: ita ut de eo usque in ima caderet inferorū. Fecit ergo gaudium, id est dedit consolationem: uel his qui superbiæ eius consentientes de coelis eiekti sunt tartaris deputandi: uel his peccatoribus, qui per eum in profunda inferi corruerunt: sub quorum persona ad ipsum dæmonum principem ita sermo propheticus loquitur: Et tu uulneratus es sicut & nos, nostrique similis factus es. Detracta est ad inferos superbia tua: concidit cadauer tuum: fecit gaudium quadrupedibus, ut dictum est: id est peccatoribus, qui in terram proni, seu uergentes in tartara, coelum suspicere non possunt.

ps. 73. d

Matth. 13. e

Esa. 14. e

ps. 16. d

f **S**ub umbra dormit in secreto calami, in locis humilibus. Quod umbra corporum sint, nemo dubitat: sed umbra in scripturis diuinis aliquando requies & refrigerium intelligitur, aliquando poenæ. Vnde dicitur umbra mortis. Aliquando umbra, peccata esse referuntur: quæ tanquam umbra corpori ita morti uicina sint. In peccatis ergo diabolus habitat, & requiescit in secreto cogitationum, siue etiam lumborum: unde & loca humentia appellantur. Siue in secretis, id est in absconditis dei: quæ deus utique non requirit, & uelut se indigna nō uisitat: de quibus absconditis propheta ait ad deū: De absconditis tuis adimpletus est uenter eorū. Peccata ergo tanquā tenebræ abscondunt a lumine ueritatis. Siue ut iā dixim⁹, loco remoto cordis, diabolus habitat quod cor uacuum timore dei, patet uanitati & luxui, atque omnino illecebris uitiorū. Hec enim umbra solem nesciens, & calami secreta significant. Alij dixerunt: sub omnimodis arboribus dormit secus iuncum, & calamum, & caricem. Omni modas arbores dicit: quæ tamen omnes infructuosæ sunt, non habentes medullam charitatis dei: nec bonorum operum fructus. **g** **P**rotegunt umbræ umbram eius. Peccata eius super omnium impiorum peccata & impietates eminent: quas protectione quadam maliciæ suæ defendit, & contegit

G

H

A 8c contigit. Alij ita dixerunt: inumbratur in eo arbores magna: ubi hoc mihi uidetur dixisse, quod quamuis maligni spiritus uel hoies ministri diaboli, supbia sint excelsi: tamen superet eos magnitudine delictorum diabolus, quia scelestioris criminis inuentor est, q̃ imitator peccati. **a** ¶ **¶** Cir-

cūdabit cum salices
 torrentis. Siue stirpes
 & uirgultum, ut alij di
 xerunt. Mundus iste
 mortalīs propter ue/
 locē uolubilitatē suā,
 torrētis noīe appellat:
 sicut & propheta ait,
 cum de passione domi
 ni, pphetaret: De torrē
 te in uia bibet. Dispen
 satiōe nāq̃ illa qua ad
 nos uenire dignat⁹ est,
 in cruce mortis calicē

bibit, de quo dixit ad patrem: Si fieri potest transeat a me calix iste. Huius ergo mūdi hominibus, qui sunt sensibus peccatorum & perfidia infidelitatis amarissimi, tanq̃ folia, fructus bonorum operum mentientes, diabolus circūdatur, qui etiam in collegas consortiumq̃ iunguntur.

¶ Et ecce absorbebit fluuiū & non mirabitur &c. Multis in locis scripturarum, fluminis nomine, genus humanū si- gnificari nouerimus: de quo & ipsa potestas aduersaria ait: Meus est fluui⁹, & ego feci memetipsum. Huic ergo fluui⁹, humano uidelicet generi, in ima atq; ad inferiora, more flu- minis defluentis, desyderia cupiditatum, delectationis, præ sentisq; amorem mundi, ita insinuat, ut eū absorbere pos- sit: & uelut inferus deglutire: sic nāq; hūanū gen⁹ precept in supradicta uitia defluet: ut possit ab inimico facile deuo- rari. Quod autē ait: Habet fiduciā quod influat iordanis in os eius. Iordanis fluuius, baptisimi cōtinet sacramētum: dum in ipso christus dominus baptizatur: nostrum ba- ptisma consecratum est. Cuius secundum mysticos intelle- ctus, montes & colles, arietes & agni ouium exultant a facie dei iacob: qui iunior frater credendo, seniore fratem in credulum supplantauit. De cuius iordanis terra, id est ec- clesia, propheta ex persona credentis se dicit dominum re- cordari. A christo utiq; monte modico incipiens, qui pro- pter passionē modicus factus est, minoratus est ab angelis, obediēdo patri usq; ad mortem. Hic ergo behemoth nimia elatus temeritate, fiduciam gerit ut prædictum iordanē, sacramētā uidelicet ecclesiæ figurantem ore suo hauriat: & uorandi cupidus, suo eum uentre cōcludat. Id est etiam eos quos sanguis christi, per aquam regenerationis quam ior- danis typice portendit & ablutiōe ip̄s sc̄i redemit, de illi⁹ potestate ac durissimo dñatu quærīt, ut rursus suos faciat, seu occulta suasiōe, seu oppugnatione manifesta. **¶** In ocu- lis eius &c. Verba hæc patris de filio sunt, secū dū illā allocu- tiōē, de q̄ super⁹ dixim⁹ ubi ait pater de eo cū ei de diabo- lo sermo est: Ip̄s ē principiū uiarū dei. Hūc igit̄ behemoth, homo diuini numinis carne hoīs assumpti uestitus, in ocu- lis eius capiet eum, inquit, pater de filio quod diabolū esset capiendus. In oculis ait, id est in ipso intelligentiæ lumine, ubi est uisus sapientiæ, naturæ rationabilis. Ibi inquā diui- na sapientia captus dum per calliditatem suam atq; uersu- tiam nō uidet cuius carnem mors deuorandam apprehen- dit. Secundum igitur hunc modum captus est diabolus.

¶ Et sudibus perforabit nares eius. Id est furem
tem sauitiam atq; in sanctorū interitum anhelantem, chris-
tus dñs noster conteret & proturbabit: sanctos uero ppter
lignum crucis non absurde hic intelligendos puto: sic itaq;
humiliat & confringit dñs inimicū, omnemq; impetum in
uidiæ saeuientis, dum eum per eosdē sanctos ligno suæ cru-
cis retūdit. e ¶ In extrahere poteris leuiathan bamo.
Cōmutauit figuram anigmatis, ut diabolū quem supe-
rius behemoth translatō nomine dixerat, eundem nunc le-
uiathan appellet: sed illic eum quasi bestiam dicit, quæ ter-
ras inhabitat: hic uero ita illū noīat qui uelut in aquis ma-
ris cōsistat. Vnde & alij pro leuiathan draconem dixerunt.

Vnde uideri potest, quod horrendū, nescio qđ genus dra-
conum sit, quod leuiathan dicatur, cuius maliciā atq; potē-
tīā, cōgrue diabolus coaptet. Behemoth autē eo quod mul-
ti cū sit appellat. Nā Behemoth latine, quasi plures sonare
dicitur. Vnde ipse intelligi potest cum focis & ministris: &

unt eū salices torrētis. Ecce
mirabitur: & habet fiduciā
eius. In oculis eius quasi
būs perforabit nares eius.
hanc hamo: & fūne ligabis
eius circulū in naribus eius:
Nam eius: Nunquid multi
plicabit

operuit cōditionē naturā bonā, quā de^o bon^o creauerat. Et
Esaia^s, ppheta de eo uaticinat dicens: In die illo siue passiōis
christi tempore, siue in aduentu iudicij eius. In die ergo illo
uisitabit dñs in gladio suo duro & grandi & forti, super le-
uiathan serpentē uectem & super leuiathan serpentem tor-
tuosum, & occidet cetū, qui in mari est: secundū hoc ipsum
est, quod alius propheta similiter ait ad deum: Tu confregi
isti in uirtute tua mare. Tu confregisti caput draconum sup
aquis. Hic ipse diabolus tāq̃ caput cū suis mēbris descri-
bit^r: & corp^o ei⁹ & squamā indissolubili copula cōiūctā na-
rant^r. Hūc ergo leuiathan draconē typicū, ait dñs ad Iob, ne
in aquis gentiū dñetur: tu forsitan de mari populorū extra-
here potes, quē hamo p̃tutis meā, ut supra dictū est, p̃ fidē
credē. iū extrahere & excicare disposui. Secūdū hūc sensum
est illud qđ & dñs ait in euāgelio: Cū fortis armatus custo-
dit atriū suū, in pace sūt ea quā possidet, & cātera. In primo
aut̃ aduētū christi factū est p̃ gratiā redēptiōis ei⁹, ut de so-
cietate diaboli & dñatione populi eruerent^r. In secūdo uero
aduētū eius, oīs diaboli potestas est auferēda, quādoquidē
mare, hoc est saeculū nō erit: genusq̃ sociorū illius de terra
peribūt. Quādo etiā quaref delictū illius & nō inueniēf,
dñō regnante in aeternū & in saeculū saeculi, absorpta morte
mortalisq̃ inuentoribus in resurrectiōis uictoria. Qđ aut̃ in
hoc libro ait deus, quia hamo extrahat leuiathan, p̃ aliū p̃-
phetā illud loquiē dicens: Expādā sup terhete meū in multi-
tudinē pp̃loꝝ, & extrahā te in sagena mea. Hami uero & sa-
gena differentiā hāc eē existimo: ut hamū ipsum saluatorē
filiū dei, carne uestitū intelligam⁹. Sagena aut̃ dici pōt mis-
sa p̃dicationē euāgelij, quā a solis ortu usq̃ ad occasū latif-
simo spacio sit expansa: sicut & p̃pheta ait: Magnus dñs, &
cātera. Et deinceps ait, dilatās exultationē uniuersā terrā.
Quā sagena p̃dicationis christi, ueteris testamenti figuris
& significationū imaginib⁹ multisq̃ eiusmodi scripturā te-
stimonij^s, ueluti nodis illigatis est solide roborata: quā ceti
multi & dracones fauissimi mūdi isti p̃impj & potētes scin-
dere & rūpere tētauerūt, idcū nō potuerūt efficere, quā firmū
fidamētū dei fecit & cōuelli neq̃q̃ pōt. Quia si de^o p̃ nob^{is}
qs cōtra nos. Proinde secūdū hāc expositionē idē sensus in
hamo & sagena dinoscit^r. Cū ergo dixisset dñs ad Iob, extra-
here poteris leuiathan hamo ait ei. **f ¶ Et fune rē. Quē-**
admodū ex plurib⁹ particulis subtegminis funis intexiē, ut
fiat uinculū q̃ possint aliqua colligari: Ita & diabol⁹ de mul-
titudine pctōrū suorū, q̃si de resticulorū particulis, uincula
sibi sacrilegorum, uelut fune blasphemij^s, & lingua illius
colligat: ut sit os obstructū atq̃ oppilatū loq̃ētis iniqui-
tātē. Et in p̃uerbijs Solomonis, de filiū ei⁹ scriptū est: Vincu-
lis pctōrū suorū unusq̃sq̃ cōstringit^r. Et inde est qđ & dñs in
euāgelio pigrū & inutilē seruū, ligatis manib⁹ & pedib⁹ mit-
tēdū dicit in tenebras exteriores, id est uinculis pctōrū suorū
q̃ operat⁹ est secūdū diuinū iudiciū ligat⁹ mittiē i p̃cnas:
qđ & ipse dñs in quodā loco manifestissime demonstrauit,
qñ flagellū de iudaorū resticulis fecit, eoq̃ inde flagellans
de templo eiecit. **g ¶ Nūquid pones circulū rē. Siue capta-**
pulum, ut alij dixerunt. **b ¶ Et arilla perforabilis rē.**

VV 2 Since

C

Efa. 27. 28

p5.73.C

D

p5.47.

Roma, S. I.

Prouer.s.d

Mattb. 25, c

а Иоф. 2, 6

Commen.

E Siue ut alij dixerūt: forcipe pertundes labrum eius. Circuli captatuli, forcipis & armillæ nominib⁹, intelligunt sermo- nes diuinæ potētiae, quibus superbus atq; blasphemus hu- miliatus est a deo & attritus. **a** **¶** Nunquid multiplica- bit ad te preces: aut loquetur tibi mollia. Siue ut alij dixerūt: Aut loquetur tibi blā-

de. Soli deo, cuius crea- turā se esse cognoscit, est subditus, atq; ei tū- quē ipsa consciētia pa- uet animus eius super- bus addicitur.

b **¶** Nunquid feriet tecum pactū: accipies eū seruū sempiternū. Licet sit rebellis & ni- mium tumidus: cogi- tur tamen atq; compel- litur ipsius naturæ bo- no, quod ei in testimo- nium iustæ damnatio- nis eius ex parte nō pe- rit, ut dominū creato- rem suū, saltē ut seruus malus esse fateat. Hoc est pactū siue testamen-

tum, quod ei cum deo inire præceptū est. Vnde & ipse dñs ait: Et accipies eum seruū sempiternū. Hoc enim nulla uo- luntate animi facit, sed diuinæ potestatis imperio: & ideo a deo seruus dicitur sempiternus: quia adoptionē filiorū dei, siue primatū illū angelicæ dignitatis, nunq; sit recepturus.

c **¶** Nunquid illudes ei quasi aui: aut ligabis eum ancillis tuis. Instantū ait dominus, humiliabit draconis istius forti- tudo, ut omnino pro nihilo erit, & illudendus habeat: & il- ludendus sanctis angelis deputetur: sicut & supra iā dictū est. Quod autem quasi aui illud perhibetur, quasi res parua & minima ad potētā dei habeatur, aui nomine uo- luit demonstrare: quodq; alligandus ancillis dicitur: illud est

Lu. 10. c quod ipse dominus in euangelio ait ad discipulos suos, Ec- ce dedi uobis potestātē calcandi super serpentes & scorpio- nes, & super omnē uirtutem inimici, & nihil uobis nocebit. Sic itaq; alligatur atq; illudatur a sanctis animab⁹ dei, quæ sunt ancillæ christi: dum ab eis ipsi & eius socijs imperat: & de corporibus ab eo obsessis abire compellitur. Cuiq; p- uniuersum mundū quotidie captiua auferit captiuitas: quō & secundū Apocalypsim per mille annos alligatus dicitur, qd' a parte ad totū intelligit scd'm apostolū, qui ait: Filioli nouissima hora est: Ex tēpore aduētus dñi in carne nostra.

Apocal. 20. a

Itaq; alligatus est: ne seducat christi gratia & redemptionē sal- uandos. Alj dixerunt: alligabis eum sicut passerem infan- tulo, quod est, ab infantulo teneatur præcepto imperij mei, & uelut ligatus in potestātē tradet. Hic est ille infans, de quo **Esa. 11. a** Esaias ait: Infans ab ubere in foramine aspidum manū mit- tet: qui infans propheta, quamuis sit centum annorū puer, per christi gratiā morietur, id est sanctus & innocēs ad deū de hoc sæculo emigrabit. Hunc ergo infantem accipere de- bemus unumquēq; sanctorum, qui de fonte, id est de utero matris ecclesiæ, tanquam infans deo renatus est: & præcepta domini, uelut lacteos cibos de eius uberibus sugit.

1. Jo. 1. b

d **¶** Concident eum amici: diuident illum negociatores. Amici & negociatores isti, sancti intelligēdi sunt omnes etiā ueritatis prædicatores: quibus christus filius dei ait: Vos amici mei estis. Itemq; de eisdem per parabolā dicit: Simile est regnū coeloz: homini negociatori, quarenti bonam mar- garitam, & cætera. Qui regnū dei & æternæ uitæ premium uelut preciosissimā margaritā in uenalibus proposuerunt mundo, ut unusquisq; creditorū uendat quacūq; habue- rit, delectationē scilicet uitæ præsentis, his mercimonijs cō- mutet & emat eam. Igitur a supradiētis amicis, & negocia- toribus corpus huius draconis conciditur atq; diuiditur: dum per eisdem ad fidem christi, perditorum eius multitu- do q; plurima separatur. Nam multi de potentibus eius, & in malicia fortibus ab eius consortio, ueluti membra

Io. 15. b

Matth. 13. f

1. Jo. 1. b

1. Jo. 1. b

1. Jo. 1. b

illius secernuntur: sicut & Abacuk propheta ait ad dominū: Præcidisti in stupore mentis capita potentiū: & de quibus rursum ait ad dominū: Misisti in capita inimicorū mortem: mortem utiq; uitiorum, ut iam non sibi uiuant, sed ei qui p- ipsis mortuus est & resurrexit. Hæc capita inimicorū dei, id

G Abacuk. 1. f. cundū. 1. Jo. 1. b. ibidem

est populorū impiorū principes: ipsi sūt hui⁹ spiritualis draconis re- ges & nobiles: q scd'm trāslationē nominum & figuram tropi alte- rius, alligandi a præ- dictis amicis & nego- ciatoribus esse dicunt: sicut David propheta ait: Ut alligēt reges eo- rum in manicis: & no- biles eorum in uincu- lis ferreis. Hi ergo re- ges & nobiles, ipsi sūt & dracones, & mēbra illius draconis: de qui- bus draconibus, ait p- pheta ad deum: Tu cō- fregisti capita draco- num super aquas.

1. Jo. 1. b

1. Jo. 1. b

e **¶** Nunquid implebis sagenas pelle eius: & gurgustium piscium capite illius. Omnes qui cōsensione maliciæ & imi- tatione adhærent diabolo, recte pelles eius esse dicuntur. Quos ideo pelles nomine arbitror dictos: eo quod indisso- ciabili connexionē ei coniuncti sunt, & separari ab eo nunq; aut certe uix possunt. De his ergo dicit dñs sagenas imple- das esse. **f** **¶** Pones super eum manum tuam. Memen- to belli: nec ultra addas loqui. Sic mihi uideē dixisse, uicto per me aduersario tuo, pones super eum manum tuam, ut possis ei & tu illudere. Vel pones super eum manū tuā: quasi dixerit: si eius potētia & uirtutis te esse arbitraris: po- nes super eū manum tuam: quod est, si potes, effice uirtute potētia tuā, ut te contremiscat & paueat sicut & me, cui so- li hoc debet: sed quia id nequaquā facere potes, ut tibi dra- co hic magnus, & in malicia potens subiectus sit: memēto in hac tribulatione pœnarum tuarum, contra q; ferum & trucem hostem bellum habueris: sufficiat tibi aduersum me uerba aspera locutum, ubi nosse te uolui: quoniā hunc fortissimum inimicum tuum, superare ac uincere nequiuif- ses, nisi ex præcepto imperij mei accepta in ea potestate ius- sus fuisset & tuam nihilominus animam custodiri a me. Igitur in ditionem illius ita datus es, ut non amplius te affli- geret, q; uires tuæ paterentur. **g** **¶** Ecce spes eius fru- strabitur eum: & uidentibus cunctis præcipitabitur. Cum in conspectu angelorum sanctorum, & innumerabilis multu- tudinis beatorum hominum præcipitatus fuerit in gehē- nam, ignemq; æternum, spē eius, qua se fortem putat eua- dere: horrendū & iustum iudicium meum frustrabitur: & casta atq; inania cogitans, in irritum deducetur.

Non quasi crudelis suscitabo eum. **Ca. XLI** Quis enim resistere potest uultui meo: & q; ante dedit mihi ut reddā ei: Omnia quæ sub cœlo sunt mea sunt. Hunc igitur inimicum non ut crudelis suscitāt deus, qui eum quasi punire desyderat: uel quoscūq; sanctorū collocatione eius elidere: cuius naturæ luculētā potius æterna bonitas competit: sed suscitare deus nunc leuiathan hoc modo dicitur: ut eum cæteris qualis sit mani- festet: quē uelut pharaonē longa impunitate, diutius insul- tare pmittit. Hoc em iustissimo iudicio suo, deus fieri sinet: aut ad exercitationē probationēq; sanctorū: aut ad iniquo- rum pœnā. Quis em resistere potest uultui meo: Vbi hoc uideē dixisse, quod solo aspectui maiestatis dei, omnis crea- tura cedat & tremat. Quis aū dedit mihi ut reddā ei: omnia quæ sub cœlo sunt, mea sunt. Non em ait a quoquā potesta- tē accepi, quā aliqn forsitan nō habuerim: ut ei quasi p- hoc beneficio gratias agam: aut aliqd ei retribuiōis impendā. Secundū hūc sensum & apostolus loquit: Aut quis inquit dedit illi

Roma. 11. d

A dedit illi & retribuet ei: Vbi in his uerbis deus affuisse semper monstrat. **a** Non parcam ei uerbis potentibus & ad deprecandum compositis. Hoc fortassis de diabolo, de cuius uerbis hic loquitur, intelligere possumus: & si sit rehellis in deum & contumax: suū tamē tremens sentiat creatorem: & quamuis im-

sunt diluculi, cū tamē nihil luminis dei possideant. Nā etiā si uideatur initium lucis in se ostendere: quā eis hypocrisoos fermento exoritur, mendaciorū tamē tenebras specie ueritatis obducunt. **b** De ore eius lampades eius procedunt sicut tede ignis accensæ. Quemadmodū os dñi locutus est:

memor cōditiōis suæ, tamen tanq̃ seruus ne quā, saltē coactus dominū suū obsecrare si mulat. **b** Quis reuelabit faciem indumenti eius? Hic indumentū, uelut faciem diaboli Iob dicit, quia se transfiguratur in angelum lucis. Reuelat aut facies a domino, cum artes nequitiarū illius detegunt. **c** Et in mediū oris eius quis intrabit? Hic os diaboli, indefinens blasphemiam eius potest intelligi, quod obstruendū a deo est atq̃ oppilādū: cum uerbo domini fuerit penetratū. Siue in mediū oris eius quis intrabit: potest ita sentiri, ut os diaboli, infernus intelligat: ad quē saluator descendit, ut deuoratos a diabolo homines liberaret. Et ideo quod futurū erat temporis, dixit: In mediū oris eius quis intrabit? **d** Portas uultus eius quis aperiet? Abditam & multo secreto absconditā fortitudinē hypocrisoos diaboli, dicit dominus se patefacturū: quā in passionē & cruce sua aperte manifestauit: qñ cum principibus suis & potestatibus traductus a filio dei, parū fiducialiter triumphat. **e** Per gyrum dentium eius formido. Voratorem & insatiabilē hūc inimicū dicit, qui uelut rapacissima bestia, dentibus omnia consumat: & idcirco formido & timor in gyro dentium eius, quia ad deuorandū parati sunt. **f** Corpus illius quasi scuta fusilia & compactū squamis se prementibus. Vna vni cōiungitur: & ne spiraculū quidem incedit rē. Tres hi uersus cōtinui, sub diuersorū sermonum repetitione, unum idemq̃ loquunt. Corpus ergo diaboli, omnes consortes eius, & spiritus immundi intelligēdi sunt: quos tanta consensione atq̃ cōspiratione deus dicit illi adiunctos: ut indissociabili connexionē sint eidem copulati: quos etiā sub allegorica dictione, squamarū nomine appellauit: quā ita densata sint & stricta sibi inuicē coherentes: ut nullū illis sit spiraculū respirandi ad deū: eo quod ab illa sui cōnexiōe, nequaquā ad sanitatē poenitentiæ relaxent. Qd autē demones impij ministri diaboli, scutis fusilibus cōparantur: hoc nomine eorū significat dñs, quod nimis p̃tinax & obstinate rebellans, & fortiter solida ac perennis sit eorū repugnatio cōtra deum. Diabolū uetus editio smaragdi lapidi assimilauit: qui natura asper est, alia attritu leuifans: sed ipse asper esse nō desinens, cuncta cōminuit: diminutionē autē sui nō sentiens. **g** Sternutatio ei? ut splendor ignis: & oculi eius ut palpebre diluculi. Siue ut alij dixerunt: In sternutamēto ei? illucescit sol: & oculi eius ut species luci feri. Sternutatio sordes cerebri egerit: & uitia ex interno cōcepta depurgat. Diabolus ergo, qui totus sordidus & foetūsus est: in hoc lumine se uidet ostēdere, cū transfigurans se in angelū lucis, maliciæ suæ sordes in p̃niciē hominū cū delectatione operat & effundit: & de inuidia, id est de malorum omnium capite, uenena sua cōmouet ac producit. Oculi autē diaboli falsi prophetæ intelligēdi sunt: de quibus sanctus Esaias ait, cū ad peccatorē populū loqueret, dicens: de deo: Claudet oculos uestros: qui instigatione ab eo inspirati loquunt, quæ uicina uidentur lumini ueritatis: Sicut palpebre

B mea sunt. Non parcam ei uerbis potentibus, & ad deprecandū compositis. Quis reuelabit faciem indumenti eius: & in mediū oris eius quis intrabit? Portas uultus eius quis aperiet? Per gyrum dentium eius formido: corpus illius quasi scuta fusilia, & compactum squamis se prementibus. Vna uni cōiungitur: & ne spiraculū quidem incedit per eas. Vna alteri adhærebit: & tenentes se nequaquā separabuntur. Sternutatio eius splendor ignis: & oculi eius ut palpebre diluculi. De ore eius lampades procedunt sicut tede ignis accensæ: de naribus eius procedit fumus, sicut olla succensæ atq̃ feruentis. Halitus eius prunas ardere facit: & flamma de ore eius egredietur. In collo eius morabitur fortitudo: & faciem eius præcedit ægestas. Membra carniū eius coherentia sibi. Mittet contra eum fulmina: & ad locum alium non ferentur. Cor eius indurabitur tanq̃ lapis: & stringetur

uapor aut ipse se aut obtēperantes generet causas ignis æterni. Superbiæ spiritus in anhelitu nariū demonstrat: quibus animi sui tumore exanhelare se gaudet: sed humiliari ac reprimi a domino superius ita dicitur: Nunquid pones circum lum in naribus & armilla perforabis maxillam eius?

I Halitus eius prunas ardere facit. Hic est fumus eius e naribus & ex anhelitu eius, ut carbonibus suis ignē sibi æternum, & sumandū subministret. Ita em & similibus eius dominus ait: Ambulate in lumine ignis uestri: & in flammis quas succendistis uobis. **m** Et flamma de ore eius egredietur. Siue ut alij dixerūt: Flamma uero de ore eius globat: ibi idē sensus quod est, poenæ blasphemiarū de ore diaboli globatæ egredient. **n** In collo eius morabitur fortitudo: & faciem eius præcedit ægestas. Colli nomine, id est ceruicis, tumore arrogantia diaboli dicit. Cuiq̃ dicit per prophetā: Nervus ferreus ceruix tua: in qua principalis peccati malū habitat. Hac igitur superbiæ fortitudine, & propheta uerbis illius loquit, dicens: fortitudinē faciā: quē ob hoc dñs increpat & dicit ei: In sapientia tua fecisti tibi fortitudinem. Et iterū ait ei: In negotiationibus tuis multiplicasti tibi fortitudinem. Itemq̃: Eleuatū est cor tuū in fortitudine tua. Quod uero ait: Faciē illius præcedet ægestas: hoc est, quod ubi appropinquauerit diabolus, ilico oēs ibi uitæ atq̃ animæ uires exhauriant, ac substantia consumat. **o** Membra carniū eius coherentia sibi. Membra diaboli sunt, quos supra in squama & scutis fusilibus nominauit. Carniū autē eius membra idcirco sunt dicti: qñ carnalibus ac flagitiosis actibus dedita: ei uelut authori malorū cohæcant. **p** Mittet contra eum fulmina: & ad locum alium nō ferentur. Ordo dicētis dei hoc loco obscuratus uidet, ubi cū de diabolo dicat, subito p̃sonā cōmutet, dicens: Mittet cōtra eū fulmina: & ad locū aliū nō ferenē. Credendū est, quod hæc fulmina a deo mittant cōtra diabolum: scdm illū sensum, ubi dicitur: Pluit dñs a dño. Quod ita hic dictū arbitramur: fecit deus quod locutus est deus. Fulminat autē a deo draco diabolus, qñ igneis dei eloquijs de sanctis n̄p̄ibus increpatur: quæ utiq̃ fulmina in locū missa atq̃ directā, nō frustra iacentur, & ad locū nō ferenē: nec se ab eis diabolus gloriabit impunitū. **q** Cor eius indurabit tanq̃ lapis: & stringetur quasi malleatoris incus. Siue ut alij dixerūt: & stat sicut in eis infatigabilis. Cor diaboli durū & inflexibile est: hebetudine quoq̃

ita & omnes impij & sacrilegi & blasphemij, os diaboli recte dicuntur: ex quo tede ignis accensæ, siue ut alij dixerunt, faculæ ardentes procedūt, id est ignis & poenæ causa suggeritur: & in Apocalypsi, ubi sub equorū similitudine hi ministri diaboli describunt: ita de eis dicit: De ore eorū exiit ignis & fumus & sulphur: nō perspicue quidē ita exiit de ore eorum: sed uerba blasphemiam sunt ignis & fumus & sulphur: sicut ad eū dñs per prophetā ait: Producā ignem de medio tui q̃ comedat te. **r** De naribus eius procedit fumus. Id est superbia.

k Sicut olla succensæ atq̃ feruētes. Quia

C

Apoca. 9. 2

Ezech. 28. 6

D

Iob. 40. d

Esa. 50. d

Esa. 48. a

Ezech. 28. a

Esa. 29. c

V V 3 tudine quoq̃

E tudine quoque lapidis & rigore. Cōstringit autē siue stat sicut incus quæ nō produci. Incus nāq; cedit, sed non produci: supiecta edomat, immobilis autē ipsa cōsistit talis diabolus est. Fidelium em̄ increpationib⁹ tundit, prophetarū dictis ceditur, martyru uictoria elidit: sed manens rigidus, durus, indomit⁹, æternis ad dictus est pœnis.

a **C**ū sublatus fuerit timebunt angeli &c. Hoc de primi sacri tpi bus, dictū accipi pōt: qñtū sit malū supbia, iam tūc angeli scī sci, re potuerūt, qñ presū, ptor tyrānidis cœli arce deiecit⁹ est: Qñ etiā p eo merito quo in ueritate, in qua ille nō steterat, steterūt: & in hoc beati facti esse credēdi sūt, ut certissimi fierēt, nulli⁹ unq; peccati lapsum sibi esse metuendū:

Igit quod dictū est: qā sublato diabolo timebunt angeli, & territi purgabunt: in dō sic intelligendū est, qd' ad cauendū pctm supbia, emēdationes futuri sint, territi tantā dānationis exēplo, cū utiq; pspiciū sit, minime eos beatos fore, si studendū eis sit cura impēiore ne peccēt. Pctm em̄ cauere uel pctō resistere, ad pœnales hui⁹ mūdi miseras ptinet, nō ad futuri sœculi gloriā. Hos autē arbitror itelligendū hoies, q ad cōfortiū puenerint angelorū, utpote quasi noui angeli, dānato diabolo territi purgabunt: uidētes qualē qñtū hostē, & huiusce modi pœnas horrēdā dānationis euaserūt. Purgabunt autē id est puriores deo reddent, tanta diuini bñficii circa se consolationē pspēcta. Id etiā qd' dictū ē territi, uel qd' scriptū ē timebunt: nō abhorret a sensu, ut rōnabilis uidelicet creatura: omne bñficiū atq; omē iudiciū creatoris sui, nō cū pœnali, sed cū honorifico terrore miret. Et reuera que maior purificatio siue purgatio poterit esse aī deū, sicut angelici hominis: q; ut semp cū exultatione, qā cui deferē pjs est: & cum tre more: qā cui deferē de⁹ est: omē bonū certissimā securitatē suā gliaq; ppetuā ad laudē sui referat cōditoris.

b **C**ū apprehenderit eū gladius &c. Alij uero manifesti trāstulerūt dicētes: Si occurrerint ei lanceæ, nihil facient ei: id est nullis metallis terrorū ac increpationib⁹ poterit emēdari. In hasta autē & torace pñt intelligi: qui iusticiæ lorica induti, dextera operib⁹ sanctis armati conanē resistere. Ipsum uero punire siue expugnare nō ualebūt: quia tam fortis & malus est, ut aduersantia cōtēnat, & cōuerti minime uelit. Proinde qd' qd est fortitudinis animoq; in sanctis, ferri uocabulo appellatur. Quicqd etiā uirtutū est, aris splēdore uel phēnitate cēset.

c **I**lle tanq; palearū purgamēta: & uelut lignū putridū &c. Tāta em̄ se uirtute supbia induit, ut hac oīa arma aduersum se suscepta p nihili pendat: & ipse poti⁹ opē opa, palearū aceruis similia & lignis ifructuosis, & uetustis carieq; fatescentib⁹, quæ igne inextinguibili sunt urēda. **d** **N**ō fugabit eū uir sagittarius. Cuiuslibet sanctorū q; uis pharetrā cordis sui, increpationū sermonib⁹ tanq; telis cōpungētib⁹ plenā habeat, ab eis tñ hic durus & nimīū ferreus penetrari nō poterit. Et ideo non sentiēs uulnera cōpūctionū, ab hoc tali sagittario nō fugat. Alij uero ita dixerūt: nō uulnerat eū sagitta ærea. Verbū dei icorruptibile & pmanēs sagitta eneg cōparat, quo nunq; potuit diabol⁹ ad pœnitentiā uulnerari: scdm duriciā cordis sui thesaurizat sibi irā in die iræ & reuelatiōis iusti iudicij dei.

e **I**n stipulā uersi sunt &c. Funda pōt intelligi qñq; sanctorū, q manu dñi cōtinent. Per hos ergo sanctos suos, duos sermōes, fortes & asperos uelut lapides hūc impiū ualide iaculat, ut eis dē pcussus det honorē deo: sed ille cū singularis maliciæ sit, eos dē sermones sibi cōuertit in stipulā: ut dū eos p nihili ducit, fiat ei uelut stipula quæ & fumadof globos tartarei ignis accēdat. Qd' & alijs eo dē sensu dixerūt: æstimat lapides funda iactatos ut foenū.

f **Q**uasi stipulā æstimabit malleū. Verbū nihilomin⁹ di

uinū graue scilicet & forte & tūdēs eū: & atterens uastā duriciā impietatis ei⁹: ut a sanctorū infectione tenuet, p stipulā æstimabit: malicia nāq; obrutus non sentiet pondus tundētis desup: qñ cor ei⁹ factū est sicut lapis, & sicut incus indomabilis, quæ nunq; licet supra modū tula produci.

g **E**t deridebit vj brachia sua. Siue ut alijs dixerūt tremētē sermone: Validū cuiuslibet sancti ad se uigore animi ac uirtute emissū, nō solū nō uerebit, uerumetia deridebit, uel eundem sermonē, uel etiā iaculantē. Hoc totū de diabolo, deus de diuersis modis ac similitudinibus: ideo dicit ut demonstrat hominibus quantū mali sit, & q; potens, & q; sit omni no irreuocabilis.

æstimabit

h **S**ub ipso erunt radij solis: & sternet sibi aurū quasi lutum. Sol iusticiæ christus deus est: in cuius pennis est sanitas. Hi igit radij, id est sancti qui sunt filij lucis eius, ab hoc principe tenebrarum: in preuaricatione Adam, peccato illius detinentur obnoxij: dum iam redēptos p christū capitalib⁹ criminibus suos facit: sibi q; uelut captiuos & seruos subdit & subiugat. Pñt & illi angeli, quos secū diabolus traxit: de quib⁹ in Apocalypsi dicitur: Et traxit secum tertā partē stellarū in terrā: hi radij solis intelligi, qui recedentes a deo uero lumine, facti sunt tenebræ & principes tenebrarū. Hi ergo sub ipso sunt, quibus diabolus est rex & dñs. Aurū uero scdm hunc sensum quē dixim⁹, ipsi sunt radij solis: quia sub noie auri praciōsi quicq; & magni intelligunt: hos sibi sternet quasi lutū, cū eos sibi subditos peccatis, sordidos & uiles efficit. Dicunt autē dracones in eis locis secretis, & terrarū abditis sinibus, uel maxime cōmorari ubi metallū auri sit. Et ob hoc sub spiritali intelligētia: puto hanc metaphorā cōseruatā: eo qd' hic draco rufus, de auro bonorū quos deiecerat sibi cubile sternerat: quod est, oēs spiritales mūdi hui⁹ diuitias, id est bonorū hoīm sanctitatē, iusticiā ceterasq; uirtutes, uelut aurū sub se habebit, cū eos obdormiētēs i fide i lutū imēsum redegerit peccatorū.

i **F**eruescere faciet quasi ollā profundū maris &c. Mare hoc sœculū secundū allegoricos intellectus esse didicimus, quod est obscuritate sua, & nimia stulticia cecitate tenebrosū, quod ita diabolus carnali accēdit cōcupiscentia, ut ferueat ad amāda terrena. Si autē in bonā partem unguēta intellexerim⁹, ut gratias sanctorū feruētēs, hoc loco interpretemur, a cōtrario diabolus maris isti⁹ habitator id agit, ut quō spiritaliū gratiæ amore, in spūscō feruescūt, ita ad amorē mūdi isti⁹ hoies pñtis uitæ desyderio qñ qbus dā succēssionib⁹ flāmeis ardeat. Alij dixerūt: feruescere facit abyssum, ut uas eneū æstimat sicut delictū, & tartarū abyssi sicut captiuū. Hoc i loco arbitror, qd' ita de diabolo de⁹ dixerit: qā de hoc mūdo qñ abyssi noie dict⁹ est ita diabolus: apud se definiēs arbitrat⁹ sit, qd' in recordationē omīno nō ueniat, qd' de memoria diuina deletus sit. Cui⁹ impijssimū sensum in nono psalmo, ppheta recolit, dicēs: dixit em̄ i corde suo nō requirer. Itēq; dixit em̄ in corde suo oblit⁹ est de⁹, auertit faciē suā ne uideat in finē. Tartarū q; abyssi, id est infernū, in q mūdi isti⁹ pctōres tenebunt inclusi: ille uelut captiuū sub durissima uidelicet dñatiōe, detrusū uinculū infernalib⁹ detinebat. Exultās igit & letabundus diabolus æstimabat, q creaturā dei sui oēm utiq; mūdū, uelut rex & dñs esset ppetuo possessor, nesciens a dño deo regi in æternū, & in sœculū sœculi: p ditis impijs gētib⁹ de terra eius, iudicatos pupillos & hūiles defensos ut nō apponat ultra hō, id est ipse diabol⁹, ut se magnificet sup terrā.

k **P**ost eū &c. Iā tūc respiscēs queret reuerti ad deū, qñ ei tēp pñia nō erit. Et hāc puto cōuersiōis ei⁹ semitā dixerit, q obdurato corde & cæco sœra pñia illucescat: qñ post acceptā ei minie pderit. Estimabit

G

Apocal. 19.

H

A **a** Estimabit abyssum quasi senescentē. Siue ut alij dixerunt, quasi deambulacrum. Abyssum diximus superius istū mundū, quē senescentē & inueteratū, in pētis utiq; pmanētē diabolus arbitrat, nesciēs aduentu dñi a pētis ueteribus liberādū. **b** **¶** Nō est sup terrā rē. Nulla creatura est

tāq; potētia, siue peccatrix creatura tantā malicia: & ideo in utraq; re nullus ei poterit cōparari. **c** **¶** Quis factus est rē. Propria uolūta te liberij arbitrij sui, in supbiā elat⁹ fact⁹ est, id est, ita sui malicia deprauat⁹ est, ut nullū timeret, nec ipsum dñm deum creatorem suū. Timet qdē ut malus seru⁹ & puaricator, sed nō habet i se dilectiōis dei timorē. **d** **¶** Omne sublime uidet. In sublimē inq; atq; i excelsū erigī, id est usq; ad ipsius inestimabilis supbiā suā apicē eleuat, ut blasphemus ponat in celo os suū dicens: Ponā in celo thronū meū & ero similis altissimo. **e** **¶** Ipse est rex sup oēs filios supbię. Id est caput & princeps omnī supborū, quē imitantes angeli & homines impij & prauaricatores, facti sūt filij supbię eius. Ca. XLII

B **R** **Espondēs autē Job dñs dixit:** Scio rē. Id est q diabolū humilias, quō uis & qñ uis. **¶** Et nulla te latet cogitatio. Scrutatorē cordis & reniū latere qñs poterit: unde apparet scēm Job ex his sermonib⁹ quos deo pœnitēs cōfite tur, accusare cogitationes suas, qb⁹ se meminit de iusticia suā meritis sibi plurimū tribuisse: & deo quasi rustico, notā iniquitatis obijcere tentasse. **b** **¶** Quis est iste q celat rē. Id est, nemo pōt abscondere cōsiliū a cōsciētia tua. Iam in cōsequētib⁹ manifestissime errorē suū demonstrat, & insipientiā cōfitef, p quā ignorans ad deū loquendi modū excesserit, ita dicens. **c** **¶** Ideo insipienter locut⁹ sum: & quē ultra modū rē. Iā nūc deposita insipientia atq; abiecta stulticia p̄sumptio ne, p noticiā increpatiōis diuinā ad emēdationē correctus & pntis castigatiōis purgat⁹ examie, deū nihilomin⁹ audet interrogare dicēdo: Audi, clamentia diuinā indignationis oñdit: & hoc loq uidef, qd illā plagā longe alio modo circa eū de⁹ operatus fuerit, quā ipse antea iudicaret: & hinc est, qd se a deo doceri cupit: sibiq; hoc ipsum deposcit ostendi. Accepit ergo Job, sicut ex sermonib⁹ ei⁹ credēdū est, diuinā uisitatiōis oraclo ait ad deū. **k** **¶** Auditu auris audiui te rē. Post tētatiōis p̄bationē, p̄ximior factus diuinā cognitiōi: dicit se iā deū uidere, quē ante dū examinaret audisse se dixit. Audire autē deū uel uidere, q est inuisibilis & incōprehē sibilis nō istorū est oculorū, uel istarū aurīū, sed poti⁹ mētis & cordis. Propter qd bti sūt mūdo corde hoies quo deus uidet. **l** **¶** Idcirco ipse me rephendo & ago p̄niam in fauilla & cinere. Quē locū alij dixerūt: Ideo despexi memetipsū & distabui & estimauī me terrā & cinerē. Qd aut i iniuriā scū Job, amici eius non recte locuti fuerint: hic aperte dñs eis imputate mōstrat: unde ipse ait ad eos. Qd p̄tīm illud exprobratiōis eis remitti nō possit, nisi bti⁹ Job p illis ora-

uerit: & holocaustū p̄piciatiōis obtulerit. Vbi aduertimus qd sacerdotis officio, bti⁹ Job fūctus fuerit. Intelligat hoc loco qd nulli expediat cū exultatiōe & cōuitio coarguere in dei castigatiōe ac tribulationū laborib⁹ constitutū. Ait nāq; qd Job ante p eis sacrificiū offerentē, faciē ei⁹ ad exaudiēdū libēter suscepit. Et ad

estimabit abyssum qñ senescentē. Nō est sup terrā potestas quā cōparet ei: quī factus est ut nullū timeret.

Omne sublime uidet: ipse est rex sup uniuersos filios sup

Espondēs autē Job dñs dixit: (bia. Ca. XLII)

Scio quia oia potes: & nulla te latet cogitatio

Quis est iste q celat cōsiliū absq; sciētia? Ideo

insipienter locut⁹ sum: & quā ultra modū excedūt sciētia

meā. Audi & ego loquar: interrogabo te & rñde mihi.

Auditu auris audiui te: nūc autē oculus me⁹ uidet te. Id-

circo ipse me rephendo & ago p̄niam in fauilla & cinere.

Postq; autē locut⁹ est dñs uerba hęc ad Job, dixit ad

eliphaz themanite: Irat⁹ est furor meus in te & in duos

amicos tuos: qm̄ nō estis locuti corā me rectū, sicut ser-

uus meus Job. Sumite ergo uobis septē tauros & septē

arietes: & ite ad seruū meū Job: & offerite holocaustū p

uobis. Job autē seruus me⁹ orabit p uobis. Faciē eius su-

scipiā: ut nō uobis iputet⁹ stulticia. Neq; em̄ locuti estis

corā me rectū: sicut seruus meus Job. Abierūt ergo eli-

phaz themanites & baldad suites & sophar naamathi-

tes: & fecerūt sicut locutus fuerat dñs ad eos: & suscepit

dñs faciē Job. Dñs quōq; conuersus est ad p̄niam Job,

cū oraret ille p amicis suis. Et addidit dñs oia quēcūq;

fuerāt Job duplicia. Venerūt autē ad eū oēs frēs sui &

uniuersę sorores suę: & cūcti q nouerāt eū prius: & co-

mederūt cū eo panē in domo ei⁹. Et mouerūt sup eū ca-

put: & con-

nē illā p cētū q̄draginta ānos uitę suę, bñdicēte dñs, cum uelatas in duplū diuitias possideret filiorū: uero eius duplicatū nūc nō legim⁹. Vñ arbitror qd cū ea quę oīno perierāt, illa ei in duplū fuerint restituta, etiā filij ei uiginti, p decē red diti sint. Hi em̄ ipsi decē primi quos ruina dom⁹ labētis op̄ presserat: apud deum non putantur extincti. Propter adificatiōē itaq; fidei nr̄e: tātos ei filios a deo redditos: quātos amiserat sentiendū est: ut oīni bonorū suorū substantia in duplū sibi a dño reddita, etiā filios in duplū hñe se crederet: q utpote fidelissim⁹ dei seruus, minime dubitare deberet eos quos ad deū p̄miserat nō perisse. Sic ubi per totū hunc librum scēm Job, figurā habuisse saluatoris p̄spexim⁹: donante grā ei⁹, ut nobis largiri dignat⁹ est exposuim⁹: & in qbusdā locis, amicos ei⁹ significari h̄reticos intellexim⁹: sic etiā & illū heliū gētilitatis habuisse imaginē dissuim⁹. Sed qā p christū impiorū atq; errantiū recōciliatio est: Nō est em̄ aliud nōmen sub celo, in quo oportet saluos fieri: ideo extincta nūc gētilitate atq; abolita, h̄retici ad christū a deo p̄re mit tūt: ut p quē pri⁹ saluati fuerāt: rursum lapsi p eūdē media torē deo recōciliēt. In holocausto uero septem taurorū & arietū: orationū atq; elemosynarū satisfactio, supbiā & irā emūdatio plenaria, atq; p̄fecta per laborē atq; innocentia pœnitētia demonstrat. Qd autē ait. **m** **¶** Dñs autē suscepit faciē Job rē. Illud est qd ait Ap̄s: Christ⁹ iesus q est in dex tera dei: q etiā interpellat p nobis: secūdū Iohāne ap̄m, ad uocatus nr̄ est & p̄piciatio apud patrē. Sic itaq; facies salua toris a p̄re suscipit: dñs & ipse exaudit & exaudiē. **n** **¶** Et addidit rē. Illa igit addita sūt christo dñs & deo nr̄o, cū p̄p̄o hñs p̄ fide addita ē gētū mltitudo, & addet i regno. **o** **¶** Et

libēter suscepit. Et ad dit dñs duplicia. In se quētib⁹ quariē cēsus ei⁹, q quēadmodū fue rit duplicat⁹, libri hui⁹ scriptor diligēter enar rat. Frēs uero & sorores q ad bti⁹ Job post pla gā castigatiōis ei⁹ cōue nerāt, oēs cogitatiōes & familię generis eius intelligēdę sūt. Vniuer si etiā noti & amici ei⁹, q regalē potētia ei⁹ sin gularēq; sapiām prius nouerāt, ueniētē ad eū comederūt cū eo i cōui uio honoris ei⁹, i q sig nificat⁹ ē ab eo omniū sordū squalor abster sus. In motu uero capi tis, indicatā cōueniētiā ad eū laticiam nouerim⁹: quicq; muneris grā, uelut inopi & peni tus nihil habēti dederūt oues singulas, & in aures aureas singulas. In hac cōsolatione & si parua & priorum bonorū duplicatione, ani maduerit potest quod grandis multitudo ad illū conuenerit: qui cū a singulis paruū acce perit, subito tantarū di uitiarū fact⁹ sit dñs. Po tuit hoc scriptor libri hui⁹ & p anticipatiōē dixisse, ut post tentatio

Roma. 8. 2
1. Job. 2. 2

E venerunt omnes fratres & sorores etc. Quod ait uenerunt hoc est per fidem ei incorporati sunt, ut intra ecclesiam in uno spiritu congregati, essent membra eius omnes credentes in eu. Fratres autem & sorores dicuntur, omnis illa cognatio iudeorum populi: de quorum familia natus est christus. Siue fratres & sorores, generaliter omnium natio-

ps. 21. c

Mar. 3. d

Matth. 13. c

Iob. 8. g

F

Matth. ulti.

Iob. 6. c

ps. 21. f

Roma. 8. f

Roma. 12. a

put & consolati sunt eu super omni malo quod intulerat dominus super eu. Et dederunt ei unusquisque ouem unam & in auream unam. Dominus autem benedixit nouissimis Iob magis quam principio eius. Et facta sunt ei quatuordecim milia ouium: & sex milia camelorum: & mille iuga bouum: & mille asinae: & fuerunt ei septem filii & tres filiae. Et uocauit nomen unius die: & nomen secundae casia: & nomen tertiae cornu stybii. Non sunt autem inuenta mulieres speciosae, sicut filiae Iob in uniuersa terra. Deditque eis pater suus hereditatem inter fratres earum. Vixit autem Iob post flagella haec centum quadraginta annis: & uidit filios suos, & filios filiorum suorum usque ad quartam generationem: & mortuus est senex & plenus dierum.

ille rationabiles ascendentes de lauacro, geminos factus habentes, cum per obedientiam mandatorum dei renata in christo, innocentes & simplices operarii fuerint & fideles. c. **E** dominus autem benedixit nouissimis etc. Principia christi dei & domini nostri, legis Moysi exordia esse significat. Nouissima uero eius, euangelium esse monstratur.

Ecc. 10. e

Vnde ecclesiastes ait: Meliora sunt nouissima sermonis, quam initium eius. Proinde meliora sunt mysteria euangelii reuelata in christo, legis significationibus & figuris: meliora sacrificia cordium contrito, quam holocausta mactata pecudum. Meliora manifestatio ueritatis in euangelio, quam allegoriarum umbra in ueteri testamento. Sic itaque benedixit dominus nouissimis Iob magis quam principio eius: ut in utroque populo, iudeorum & gentium, gratia abundaret: quos populos secundum

morem qualitates, quasi sub diuersorum animalium nominibus haec scriptura uoluit appellare. Quam uero significationem eadem animalium in se uocabula continent, in principio operis istius dixisse me memini. Duplicatum uero horum animalium numerum, propter utrumque populum puto: siue propter abundantioris gratiae euangelii, ut iam diximus, de qua Apostolus ait: Sufficientia nostra ex deo est: & idoneos nos fecit & ministros noui testamenti, non littera, sed spiritu: littera enim occidit: spiritus autem uiuificat. **E** et fuerunt ei septem etc. Quod septem filios & tres filias refertur habuisse: gratiarum septenarius numerus indicatur, & legis prophetiae: & gratia ut in principio huius dixi. Quas prae earum meritis fecit coheredes fratrum suorum, id est aias quos per spiritum gratiarum in testamento diuinarum scripturarum incorporat, eas utique promissionum suarum fecit esse participes. Earum quoque filiarum significat noua posita: magnam in se continent sacramenta. **E** et uocauit nomen unius die: & nomen secundae casia: & nomen tertiae cornu stybii. Dies ergo lex dei est, quae ad cognitionem ueritatis, humanae ignorantiae noctem illuminat. Casia sancta: unctio est donum. Cornu stybii competentissime, euangelicis copiis ecclesiarum diuitijs coaptat: quae spiritalium rerum thesaurus est. Cornu uero ad insigne regum & dignitatem ecclesiarum pertinet: sicut ait propheta: Exaltauit cornu christi sui. Figura ergo sanctus Iob manifeste habuit saluatoris: & in hoc quoque ex ditissimo, egens & pauper factus est, ut nos locupletaremur. Circa corpus eius omnem potestatem suam diabolus exercuit: sed nihil profecit: sicut ipse dominus ait: Veniet enim princeps mundi, & in me nihil inueniet. Quodammodo etiam beatus Iob post damnum filiorum infidelium ditatus in filiis est: ita & saluator post amissionem filiorum infidelium ditatus est in gentibus. Per multa ergo sanctus Iob domini nostri passionem quoque & patientiam figurauit, numero filiorum & filiarum nominibus, septiformem gratiam spiritus sancti legis & prophetarum atque euangelij in saluatorem nostrum plenitudinem portendebat futuram. In quo requieuit spiritus sapientiae & intellectus: spiritus consilij & uirtutis: spiritus scientiae & pietatis, repleuit eu spiritus timoris dei, quod intelligendum est, plenus dierum. Tandem releuatus lance explanationis onere, uelut exposito graui fasce respirans: ad te beatissime pater Vester, clausula sermonis mei dirigo, petens ut si quid in hoc opere dignum perbabili ueritate perspexeris, etiam circa mea exiguam largissimam domini nostri dona mireris: obsecro ne aut amico fauore per mulceas: aut beniuola excusatione defendas. Quia nolo eminentiam iudicij tuae dignitatis sublimitate deficias, sed potius sic opusculum meum laudabile facias, dum incodita eius corrigendo retrectas, & perfecta emendatione castigas.

2. Cor. 13. b

H

J

1. Reg. 1. b

Iob. 14. d

Esai. 11. a

Commentariorum in Iob finis.